

*Lucrarea
nu
e completă*

GLASUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVALAHIEI

ANUL XLVI, Nr. 6 NOIEMBRIE—DECEMBRIE 1987

GLĂȘUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XLVI, Nr. 6
NOIEMBRIE-DECEMBRIE
1987

Redacția și Administrația : Sectorul Cultural-Social al Arhiepiscopiei Bucureștilor
Str. Patriarhiei nr. 21 — sectorul IV

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

Prea Fericitul Părinte

TEOCTIST

**Mitropolitul Ungrovlahiei și
Patriarhul Bisericii
Ortodoxe Române**

VICEPREȘEDINȚI :

**I. P. S. Dr. ANTIM
Arhiepiscopul Tomisului
și Dunării de Jos**

**P. S. EPIFANIE
Episcopul Buzăului**

MEMBRI :

**P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei
Bucureștilor**

**P. C. Pr. OCTAVIAN POPESCU
Vicar mitropolitan**

REDACTOR RESPONSABIL :

**P. C. Pr. ILIE GEORGESCU
Consilier cultural mitropolitan**

REDACTOR :

Drd. MIHAI HAU

CUPRINS

	<u>Pag.</u>
TELEGRAMĂ	5
EDITORIAL: A 40-a aniversare a proclamării Republicii, Gh. Vasilescu .	7
Adunarea Cultelor din România la aniversarea a 40 de ani de la proclamarea Republicii, Redacția	18
PASTORALE CHIRIARHALE	
† Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, <i>Pastorală la Nașterea Domnului</i>	22
† Antim, Arhiepiscopul Tomisului și Dunării de Jos, <i>Pastorală la Nașterea Domnului</i>	30
† Epifanie, Episcopul Buzăului, <i>Pastorală la Nașterea Domnului</i>	35
ÎN DUHUL EVLAVIEI ORTODOXIEI ROMÂNEȘTI	
† Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, <i>Cuvînt la deschiderea lucrărilor Adunării Eparhiale a Sîntei Arhiepiscopii a Bucureștilor</i> .	41
INDRUMĂRI OMILETICE ȘI PASTORALE	
Pr. Victor Vlăduceanu, <i>La duminica a XXII-a după Rusalii (iubire și egoism)</i>	45
Pr. Prof. Nicolae Necula, <i>Predică la Sînta Ecaterina</i>	48
Pr. Mihail Colotelo, <i>Duminica a XXX-a după Rusalii (păzirea poruncilor)</i>	52
Pr. Victor Vlăduceanu, <i>Sfîntul Ierarh Nicolae (sfîntul iubirii creștine)</i> .	54
Pr. David Popescu, <i>Cuvîntare la Nașterea Domnului</i>	57
Pr. Ioan Covercă, <i>La Sfîntul Mare Mucenic și Arhidiacon Ștefan</i>	60
ARTICOLE ȘI STUDII	
Anca Manolache, <i>Nașterea din Fecioara</i>	68
Pr. drd. Ioan Bude, <i>Poporul ales și rolul său în istoria mîntuirii, după Invățătura biblică neotestamentară</i>	73
Prof. drd. Emanoil Băbuș, <i>Sinodul al VII-lea Ecumenic (1200 de ani)</i>	86
Asist. Sandu Ștefan, <i>Sobornicitatea Bisericii în teologia ortodoxă și luterană actuală. Importanța sobornicității Bisericii în dialogul ortodoxo-luteran</i>	94
DOCUMENTARE	
Lion Ionescu, <i>Trei biserici păstrătoare ale vechii heraldici românești</i> . . .	116
Pr. Prof. Ioan Buga, <i>Locul colindelor în spiritualitatea creștină românească</i>	124
Diac. Prof. Marin Velea, <i>Colindele și cîntecele de stea în preocupările muzicologilor și compozitorilor români</i>	128
POPAS ANIVERSAR	
<i>Prea Sfințitul Episcop Epifanie al Buzăului la împlinirea a 55 de ani, Redacția</i>	142

V A R I A

Pr. Prof. Dr. Alexandru I. Ciurea, <i>Text timpuriu al Noului Testament descoperit la Qumran</i>	146
--	-----

VIAȚA RELIGIOASĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI
UNGROVLAHIEI

Pr. Prof. Alex. I. Ciurea, <i>Vizita Prea Fericitului Patriarh Teoctist în Suedia</i>	149
Redactor, <i>Lucrările Adunării Naționale Bisericești</i>	152
Pr. David Popescu, <i>Cursurile de îndrumare misionară și pastorală ale clerului din Patriarhia Română (seria a 73-a)</i>	153
Asistent, <i>Examenul de capacitate preoțească</i>	154
Pr. Nicolae Stoleru, <i>Reslințirea bisericii parohiei Albești-Paleologu, protoieria Ploiești</i>	155
Asistent, <i>Sfințirea bisericii Odăile-Puchenii Mari</i>	157
Pr. Ioan Spiru, <i>Sfințirea bisericii din parohia Țigănești, protoieria Alexandria</i>	161

ADORMIȚI ÎN DOMNUL

Pr. Prof. Ioan Buga, <i>La moartea Preotului Profesor Ioan Constantinescu</i>	164
Diac. P. D. Hurezi, <i>Protos Tit Moldovan</i>	167

RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE

Asist. Univ. Vasile Răducă, Alexandre Schmemmann, <i>L'Eucharistie sacrement du Royaume</i> , traduit par Constantin Andronikof, Ymca-Press/O.E.I.L., Paris, 1985	171
Pr. Prof. Dr. Nicolae Dură, Mihai Rădulescu, <i>Stilistica spectacolului. Elemente de stilistică antropologică în teatru</i> . Editura Junimea, Iași, 1985, 190 p.	175
Gion Ionescu, Epifanie Norocel, <i>Mănăstirea Ciolanu</i> , Ed. Episcopiei Buzăului, Buzău, 1987, 204 p. și 84 ilustrate foto-color	177
Pr. Gheorghe Drăgulin, <i>Mărturii românești la Locurile Sfinte (Ieromonah Ioanichie Bălan)</i> , Ed. Ep. Romanului și Hușilor, 1986, 553 p.	179

EXCELENȚEI SALE
DOMNULUI NICOLAE CEAUȘESCU
PREȘEDINTELE REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
PREȘEDINTELE FRONTULUI DEMOCRAȚIEI ȘI
UNITĂȚII SOCIALISTE

Mult stimate Domnule președinte NICOLAE CEAUȘESCU,

Noi, reprezentanții tuturor Cultelor din Republica Socialistă România, șefii de culte, ierarhi și profesori ai instituțiilor de învățământ teologic, participanți la Conferința interconfesională festivă, consacrată aniversării a patru decenii de la instaurarea Republicii, conferință care a avut loc la București în zilele de 3 și 4 noiembrie 1987, Vă aducem și cu acest prilej un prinos de adâncă și profundă recunoștință pentru exemplara dăruire și devotamentul nețărmurit cu care Excelența Voastră promovați și asigurați dezvoltarea continuă a patriei noastre pe calea progresului și bunăstării întregului popor, pentru rivna și perseverența cu care acționați pentru statornicirea păcii și prieteniei între popoare.

În cadrul Conferinței, participanții la dezbateri au subliniat, în mod unanim, climatul de libertate religioasă asigurat de statul român, de Dumnezeuvoastră personal, tuturor cultelor, precum și faptul că ecumenismul actual, bazat pe respectul reciproc și cooperarea dintre culte, reprezintă încă o ilustrare a deplinei egalități a cultelor în raporturile lor cu statul, fără nici o diferențiere după apartenența confesională sau națională a credincioșilor lor.

Apreciem perspectivele largi deschise de instaurarea Republicii, în condițiile create de revoluția de eliberare socială și națională antifascistă și antiimperialistă, prin amploarea programelor de dezvoltare al căror țel îl constituie făurirea unei Români moderne, puternice, în care toți fiii țării, liberi și egali în drepturi, asigură prin munca lor avântată, viitorul luminos al patriei, prin realismul profund al viziunii politice interne și externe atotcuprinzătoare a Excelenței Voastre, Domnule Președinte Nicolae Ceaușescu, recunoscut pe toate meridianele lumii drept genial gânditor și om de stat de excepție, personalitate politică ce și-a pus definitiv pecetea pe întreaga epocă în care trăim.

Noi, conducătorii tuturor cultelor, clerul și credincioșii noștri, împreună cu întregul popor în cadrul Frontului Democrației și Unității

Socialiste, ne exprimăm totala adevărată și susținem cu toată flința politică internă și externă a României Socialiste la a cărei cirmă poporul român V-a ales în deplină unanimitate. Participăm statornic, cu toate forțele noastre, la realizarea nobilelor idealuri de propășire a patriei, de fericire și prosperitate a neamului românesc.

Totodată împărtășim pe deplin convingerea Excelenței Voastre că fundamentala condiție pentru înfăptuirea programelor de dezvoltare a patriei o constituie apărarea și menținerea păcii, dezarmarea și reducerea tuturor armamentelor, a cheltuielilor militare, asigurarea pe această cale a viitorului omenirii.

De aceea, acordăm o înaltă prețuire acțiunilor consecvente și ferme pentru pace și dezarmare întreprinse în România, al căror strălucit inițiator sînteți Dumneavoastră, Domnule Președinte, și care se bucură de un larg ecou internațional.

Privind cu admirație chipul nou și luminos al României și bucurîndu-ne de minunatele realizări ale harnicului nostru popor, dobîndite în anii cei mai rodnici în înfăptuirea istoriei patriei, pe care cu îndreptățită mindrie îl numim Epoca Nicolae Ceaușescu, ne angajăm să intensificăm întregul nostru aport la promovarea idealurilor de progres și pace ale țării noastre.

Însufleții de exemplul minunat al Excelenței Voastre, erou între eroii neamului, noi, reprezentanții Cultelor din Republica Socialistă România, împreună cu clerul și credincioșii noștri, bucurîndu-ne de reală și deplină libertate religioasă, Vă asigurăm, mult stimate și iubite Domnule Președinte că, uniți în cuget și simțire cu întregul nostru popor, vom sprijini cu aceeași statornică dăruire și patriotism toate strădaniile care se depun spre înflorirea patriei noastre scumpe, pentru creșterea și afirmarea prestigiului ei internațional, pentru triumful păcii în lume.

4 noiembrie 1987

In numele Prezidiului Conferinței,

T E O C T I S T,

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

A 40-A ANIVERSARE A PROCLAMĂRII REPUBLICII

Acum 40 de ani, poporul român, răspunzînd unei necesități izvorîte din mersul firesc al istoriei, a înfăptuit Republica. S-a realizat, astfel, în acei ani de adînci și fundamentale răsturnări ale vechilor întocmiri sociale, un vis hrănit de lupta și aspirațiile multor generații de înaintași. Abolirea monarhiei și proclamarea Republicii au marcat încheierea procesului de cucerire a întregii puteri politice de către oamenii muncii, au semnat instaurarea deplinei suveranități a poporului. Prin Republică, națiunea română a dobîndit cea mai democratică formă de guvernămînt din întreaga sa istorie, un puternic instrument al construirii vieții noi, pășind în etapa edificării socialismului. Acești 40 de ani de republică — interval de timp scurt din punct de vedere istoric — reprezintă o încreștînire a epocii de mari prefaceri în toate domeniile vieții sociale, ce se înscriu în mod firesc pe coordonatele procesului deschis de Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944 și care se exprimă sintetic în izbînda deplină și definitivă a socialismului pe pămîntul românesc, în lichidarea pentru totdeauna a exploatării și asupririi.

Lupta îndelungată și aspră dusă de poporul nostru pentru păstrarea ființei sale naționale, pentru libertate și independență, pentru democrație și progres, a stimulat gîndirea românească înaintată, inspirînd valoroase idei, care au devenit, la rîndul lor, forțe dinamizatoare ale maselor, generatoare de încredere și curaj în propriile puteri.

În decursul veacurilor, exprimînd aspirațiile de libertate și independență ale neamului nostru, mințile cele mai luminate au năzuit către o formă de stat democratică, progresistă, care să asigure libertatea și dreptatea socială pentru cei mulți, neatîrnarea politică și înflorirea economică a țării, să înfăptuiască dreptul sacru al poporului nostru, de a fi singur stăpîn în vatra străbună. Căutarea unor forme statale de organizare menite să asigure poporului român ființa sa națională, mersul înainte, s-a concretizat, în forme incipiente, încă din timpul orînduirii feudale, cînd se punea problema întăririi domniilor centralizate, care să constituie o stavilă în calea abuzurilor marii boierimi și în același timp, să ofere posibilități mai bune de rezistență în fața tendințelor expansioniste ale marilor imperii ale vremii. Cu excepția anumitor perioade, domnitorii țărilor române erau aleși după obiceiurile strămoșești, fiind considerați membrii de frunte ai obștii și urmași, atît în vremuri de liniște, cît și de restriște, cu încredere și înflăcărat devotament. Numai

așa au putut să fie înscrise în cartea de aur a istoriei neamului nepieritoare pagini de eroism legendar. Maturizarea condițiilor care au făcut posibilă cristalizarea ideii de republică a avut loc în preajma și în timpul Revoluției de la 1848. În pofida împrejurărilor grele în care s-a desfășurat lupta de emancipare, determinate în parte de faptul că țările române se aflau în imediata vecinătate a trei imperii absolutiste și în raza dominației acestora, marii gânditori și conducători pașoptiști au militat cu ardoare pentru idealurile de libertate și progres, înscriind — sub diferite forme — în programele de acțiune ale mișcării ideea de republică. După unirea Moldovei cu Muntenia, în 1859, care a dus la făurirea României moderne pe calea ingenioasă a dublei alegeri a lui Alexandru Ioan Cuza, ridicat la domnie din rîndul fruntașilor pentru progres, ideea de republică a continuat să persiste, mai ales că, în gîndirea celor mai înaintați patrioți din epocă, Cuza era un domn în accepțiunea preconizată de programele luptătorilor pașoptiști, adică, într-un fel, un președinte de republică. Aducerea la domnie a lui Carol de Hohenzollern, după brutală răsturnare a lui Alexandru Ioan Cuza, iar, apoi, îndepărtarea de la guvernămînt, de către domnitor, spre sfîrșitul deceniului al șaptelea al secolului trecut, a elementelor înaintate din viața politică, au dus în mod firesc la intensificarea curentului antimonarhic și la susținerea mai accentuată a ideii de republică. Aceasta s-a vădit în mișcări politice de anvergură, care au căpătat chiar, la un moment dat, un aspect radical. În 1870, de pildă, s-a conturat o viguroasă acțiune antidinastică, ce s-a dezvoltat, apoi, într-o activă mișcare republicană, care, prin puternicele manifestații de stradă din București, din martie 1871, era aproape să ducă la înlăturarea lui Carol de Hohenzollern și la instaurarea Republicii în România. Merită, de asemenea, să fie amintite repetatele alegeri ca deputat ale fostului domnitor Alexandru Ioan Cuza, evidentă manifestare a sentimentelor antidinastice ale alegătorilor. Concepțiile republicane, antimonarhice au cunoscut o dezvoltare calitativă datorită prețioaselor contribuții ale socialiștilor români de la sfîrșitul veacului trecut, care au arătat, prin cuvîntări ținute la diferite întruniri, prin articole publicate în presă, că monarhia reprezenta un anacronism. Pe baza analizei temeinice a situației existente *era scoasă la iveală complicitatea monarhiei și a claselor dominante, comunitatea lor de interese în asuprirea maselor, din care cauză regele se afla într-un permanent conflict cu poporul român. Socialiștii au văzut în clasa muncitoare și în țărănime, principalele forțe sociale capabile să ducă, acționînd unite și în mod organizat, o luptă dirză împotriva monarhiei și a tuturor exponenților acesteia. În concepția lor, lupta împotriva monarhiei era strîns legată de realizarea unor ample reforme sociale și politice, iar forma de stat cea mai adecvată înlăturării acestui ideal, nu putea fi alta decît Republica.*

Înlăturarea statului național unitar român, în memorabilul an 1918, la realizarea căruia mișcarea socialistă a adus o contribuție de seamă, a deschis o nouă etapă în dezvoltarea social-economică a țării. Organizarea politică a clasei muncitoare, la începutul deceniului al treilea al secolului nostru, a marcat continuarea pe o treaptă superioară a boga-

telor tradiții antimonarhice ale mișcării democratice și socialiste din România, deschizînd calea luptei pentru înfăptuirea Republicii, pentru eliberarea socială și națională a poporului român.

În perioada interbelică, poziția consecvent republicană a clasei noastre muncitoare s-a manifestat cu putere în contextul restrîngerii regimului parlamentar-constituțional, a limitării considerabile a drepturilor și libertăților cetățenești, a intensificării măsurilor represive împotriva mișcării democratice, care au dus la adîncirea sentimentelor antimonarhice ale maselor largi populare. În aceste împrejurări, clasa muncitoare s-a adresat tuturor forțelor înaintate ale societății românești, chemîndu-le la constituirea unui larg front de acțiune, în vederea restabilirii regimului parlamentar-constituțional, legalizarea organizațiilor democratice, lărgirea libertăților cetățenești — condiție esențială pentru apărarea independenței și integrității patriei amenințate în acea vreme de statele fasciste și revizioniste.

În anii grei ai celui de-al doilea război mondial, cînd problema principală, de importanță vitală pentru însăși existența poporului român, era eliberarea țării de sub dominația hitleristă, clasa muncitoare și-a îndreptat eforturile spre atingerea acestui obiectiv, realizînd colaborarea cu toate forțele și grupările politice care, dintr-un motiv sau altul, erau contra Germaniei naziste, pentru dobîndirea dictaturii militare fasciste și alăturarea României coaliției antihitleriste. În acest cadru, ținînd seama de complexitatea situației istorice în care se afla țara, clasa muncitoare a folosit contradicțiile care au apărut, la un moment dat, între dictatura antonesciană și monarhie și a stabilit contacte cu cercurile Palatului, care, pentru a se distanța de regimul militarofascist și preocupate să-și mențină un loc în configurația politică românească postbelică, au acceptat să conlucreze cu forțele patriotice. Este meritul istoric al clasei noastre muncitoare de a fi reușit să atragă monarhia spre o colaborare cu cele mai largi forțe democratice, patriotice, antihitleriste, afirmîndu-se ca un adevărat catalizator al mișcării de rezistență antifascistă. Justețea acestei orientări a fost pe deplin confirmată de victoria Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944.

După însurecția victorioasă de la 23 August 1944, lupta antifascistă din timpul dictaturii antonesciene s-a dezvoltat într-o luptă pentru democrație, pentru pămînt și reală independență a patriei. În tot acest timp, monarhia, care luase parte la acțiunea de doborîre a dictaturii antonesciene și aderase la lupta împotriva Germaniei hitleriste, a fost menținută, eforturile maselor fiind concentrate spre efectuarea reformei agrare, democratizarea aparatului de stat, refacerea economiei naționale ruinate și dezorganizate ca urmare a dominației hitleriste și a războiului. A fost repusă în vigoare Constituția din 1923 și în consecință, au fost restabilite atribuțiile și prerogativele monarhiei în viața de stat. Pe măsura adîncirii procesului de înnoire profundă a patriei, monarhia s-a dovedit, însă, o instituție perimată, regele și cercurile Palatului folosind, încă de la sfîrșitul anului 1944, prerogativele acordate de Constituție drept armă împotriva maselor populare, arătîndu-și tot mai fățiș ostilitatea față de cuceririle democratice. Unul din rezultatele de mare

însemnătate obținute ca efect al presiunii uriașe a maselor populare împotriva monarhiei a fost instaurarea, la 6 martie 1945, a primului guvern democratic din istoria țării. Forțele populare puteau acum folosi puterea de stat în scopul înlăturării pînă la capăt a transformărilor economice și sociale de tip democratic și al creării condițiilor necesare edificării cu succes a noii orînduirii în țara noastră. Exprimînd, în esență, o putere de stat nouă, cu pronunțat caracter muncitoresc-țărănesc, guvernul instaurat la 6 martie 1945, prin voința maselor, a adoptat o serie de legi și alte acte normative menite să asigure refacerea și consolidarea țării, care avusese de suferit de pe urma războiului și să pregătească înlăturarea unor ample și noi prefaceri în viața social-economică și politică a României.

Curînd după instaurarea sa, guvernul democratic a legiferat, la 23 martie 1945, reforma agrară, consfințind, astfel, din punct de vedere juridic, ceea ce masele de țărani realizaseră deja, într-o măsură însemnată, cu sprijinul muncitorimii, în perioada care a urmat insurecției, cînd o parte considerabilă a pămînturilor deținute de marii proprietari funciari fuseseră expropriate și împărțite celor îndreptățiți. S-a realizat, astfel, un act de justiție pentru țărănime, cu profunde urmări asupra locului și rolului ei în viața țării, a perspectivelor refacerii și dezvoltării economiei românești în general și a agriculturii în mod special.

Între primele măsuri luate de guvern s-a situat și restabilirea autorității administrative și extinderea legislației românești asupra părții de nord-vest a Transilvaniei, ce fusese smulsă din trupul țării, la 30 august 1940, prin Dictatul de la Viena. Acțiunile întreprinse, încă în cursul lunii martie, pentru lichidarea gravelor urmări ale Dictatului de la Viena au reflectat principiile naționale democratice care stăteau la baza întregii activități a guvernului, hotărîrea sa de a asigura egalitatea în drepturi a tuturor cetățenilor țării, fără deosebire de naționalitate. Manifestațiile populare care au avut loc cu acest prilej, la orașe și sate, în întreprinderi și instituții, au constituit o expresie a consolidării unității poporului român în jurul guvernului democratic.

Victoria forțelor democratice în alegerile parlamentare desfășurate la 19 noiembrie 1946, eveniment cu profunde urmări asupra vieții social-politice a țării, a marcat începutul unei noi etape în efortul de refacere a economiei naționale, guvernul trecînd la elaborarea și aplicarea unui ansamblu de măsuri favorabile maselor populare.

La sfîrșitul lunii decembrie 1946, Adunarea Deputaților a adoptat legea pentru etatizarea și organizarea Băncii Naționale a României. Cel mai important centru financiar și singurul Institut de emisiune al țării a devenit, astfel, o pîrghie importantă pentru îmbunătățirea activității de finanțare a tuturor ramurilor economiei naționale, asigurînd controlul statului asupra instituțiilor bancare, publice sau particulare, a creditului și emisiunii de monedă. Succesele obținute în sporirea producției industriale și agricole, fermitatea cu care guvernul controla principalele sectoare ale vieții economice, în cadrul juridic de curînd instituit, au făcut posibilă înlăturarea la 30 august 1947 a reformei monetare, care a contribuit la îmbunătățirea situației materiale a maselor, asigurînd o creștere substanțială a puterii lor de cumpărare. În strînsă legătură cu

eforturile susținute pentru redresarea economică s-au aflat strădaniile guvernului român pentru reluarea și amplificarea relațiilor economice cu alte state și folosirea avantajelor ce puteau rezulta de aici pentru înviorearea economiei naționale și crearea bazelor dezvoltării ei accelerate în viitor.

Efectuarea reformei agrare, crearea parlamentului democratic, democratizarea aparatului de stat și a armatei, precum și celelalte măsuri adoptate de guvern, între care normalizarea situației economice a țării, au asigurat creșterea rolului muncitorilor și țăranilor în viața social-politică, întărirea pozițiilor lor în conducerea statului, contribuind la slăbirea bazei economice și politice pe care se sprijineau cercurile Palatului în frunte cu regele, la izolarea acestora și la adâncirea contradicției dintre noul conținut al puterii și forma de stat monarhică. Acumulându-se condițiile favorabile rezolvării acestei contradicții în interesul maselor populare, la sfârșitul anului 1947 s-a pus cu necesitate problema înlăturării monarhiei, care devenise piedică în calea evoluției spre o etapă superioară a regimului democratic în România. Lipsit de orice sprijin politic, regele a fost nevoit să semneze actul de abdicare, ce i-a fost prezentat la 30 decembrie 1947, iar Adunarea Deputaților, întrunită în aceeași zi în ședință specială, a consfințit abolirea monarhiei și a adoptat legea privind proclamarea Republicii Populare Române. Totodată, s-a hotărât ca puterea legislativă să fie exercitată de Adunarea Deputaților, până la alegerea unei Adunări Legislative Constituante, care avea să hotărască asupra noii Constituții a Republicii Populare Române. Lucrările Adunării Deputaților s-au încheiat prin alegerea primului Prezidiu al Republicii Populare Române, în componența căruia au intrat personalități ale vieții publice, științifice și culturale ale țării.

Proclamarea Republicii a fost aprobată cu entuziasm de masele populare, care și-au exprimat, încă din seara zilei de 30 decembrie, sentimentele de profundă bucurie și deplină satisfacție. Pretutindeni, la orașe și sate, în uzine și fabrici, în întreprinderi și instituții, s-au desfășurat ample manifestații, mitinguri și adunări, la care au luat parte sute și sute de mii de oameni. Pe străzi și în piețe publice, devenite neîncăpătoare, manifestațiile au dobândit aspectul unor impresionante serbări populare. Amploarea și diversitatea acțiunilor de adeziune față de instaurarea Republicii constituie o puternică mărturie a caracterului profund democratic și popular al acestui mare act istoric național.

Proclamarea Republicii Populare Române se înscrie, în mod firesc, pe coordonatele procesului înnoitor declanșat la 23 August 1944, care a deschis poporului român calea spre realizarea deplină a aspirațiilor sale de libertate, independență și suveranitate națională. Prin Republică s-a instaurat nu numai o formă democratică de guvernământ, ci s-a realizat un salt calitativ în conținutul puterii de stat, reclamat de cerințele obiective ale trecerii României la o nouă etapă de dezvoltare. Clasa muncitoare, împreună cu țărănimea și celelalte categorii de oameni ai muncii, a preluat întreaga putere politică și o dată cu aceasta, a pășit la înfăptuirea noii orânduiri sociale în România. Constituția din aprilie 1948 stabilea că «Republica Populară Română este un stat popular, uni-

tar, independent și suveran», că «întreaga putere de stat emană de la popor și aparține poporului», creînd cadrul juridic pentru organizarea puterii de stat în conformitate cu noile realități social-politice. Organul suprem, unic, al puterii de stat a devenit Marea Adunare Națională; între sesiunile acesteia puterea fiind exercitată pînă în 1961 de Prezidiul Marii Adunării Naționale.

Naționalizarea principalelor mijloace de producție, la 11 iunie 1948, a asigurat o bază temeinică pentru organizarea pe principii socialiste a industriei, transporturilor, sistemului bancar-financiar. Industrializarea socialistă, factorul hotărîtor al progresului general al țării, temelia sigură a sporirii bunăstării maselor, a întăririi independenței și suveranității patriei, a ocupat în toți acești ani locul de frunte în planurile elaborate pentru dezvoltarea multilaterală și dinamizarea întregii economii naționale, pentru creșterea rapidă a forțelor de producție. Privind astăzi în lungul și latul țării vedem roadele binefăcătoare ale politicii de industrializare, îmbrățișată și înfăptuită cu entuziasm de masele populare. România a devenit în anii Republicii, dintr-o țară aflată la periferia vieții industriale, o țară cu unul dintre cele mai înalte ritmuri de creștere economică din lume.

Industrializarea socialistă a imprimat un puternic dinamism întregii vieți sociale, a determinat valorificarea intensă a potențialului material și uman al țării, creșterea rapidă a avuției naționale. Continuarea în ritm susținut a acestei politici, concretizată ferm în actualul plan de dezvoltare și în orientările de perspectivă, preocuparea neabătută pentru îmbunătățirea structurii industriei, pentru creșterea accentuată a unor ramuri moderne, prin larga aplicare a cuceririlor științei și tehnicii, corespunde pe deplin necesităților majore ale progresului general al țării, asigură participarea tot mai activă a României în circuitul economic al lumii contemporane. O dată cu făurirea și dezvoltarea industriei socialiste și pe temelia ei, noua orînduire a scos țărănimea dintr-o îndelungată înapoiere și a pus bazele unei agriculturi moderne. Problema agrară, care veacuri de-a rîndul a frămîntat masele țărănimii, marcînd cu amprenta ei multe pagini din cronica României, a căpătat o rezolvare cu un conținut nou, socialist. În urma procesului de cooperativizare, început în martie 1949 și încheiat cu succes în primăvara anului 1962, agricultura a pășit pe drumul progresului neîntrerupt, asigurînd producții sporite, care satisfac cerințele de consum ale populației și permit ridicarea continuă a veniturilor țărănimii. Optînd pentru agricultura cooperatistă, țărănimea a optat, de fapt, pentru o agricultură care să se bizuie larg pe folosirea tehnicii moderne, a chimizării și irigațiilor, pe aplicarea cuceririlor științei. Ritmul accelerat pe care l-a cunoscut istoria în acești 40 de ani de Republică, își completează firesc dimensiunile prin roadele bogatei activități desfășurate în domeniul vieții spirituale, prin remarcabilele succese dobîndite în dezvoltarea învățămîntului, a științei, artei și literaturii, în pregătirea cadrelor, prin rezultatele deosebite ale muncii depuse în direcția formării omului nou, cu un larg orizont profesional și cultural. În mod firesc — ca o rezultată directă a dezvoltării complexe și echilibrate a economiei naționale — se include, în bilanțul cu care întîmpinăm a 40-a aniversare a Republicii, evoluția as-

cententă a tuturor indicilor care marchează nivelul de trai al populației. Grija față de om — țelul suprem al politicii statului — s-a concretizat, etapă cu etapă, într-un șir de măsuri destinate să asigure condițiile materiale și spirituale pentru ca toți cetățenii țării, fără deosebire de naționalitate, să se bucure de o viață civilizată, prosperă. Crearea de noi locuri de muncă, creșterea retribuției, alături de impresionantul volum al construcției de locuințe, de lărgirea bazei materiale pentru ocrotirea sănătății sint tot atâtea domenii în care se simte efectele măsurilor luate de stat. Eforturi susținute au fost făcute și pentru creșterea nivelului de trai al oamenilor muncii de la sate, prin introducerea minimumului garantat pentru remunerarea țărănimii cooperatiste, majorarea pensiilor țăranilor cooperatori, prin faptul că țărănimea beneficiază de asistență medicală gratuită și de alte înlesniri. Planurile cincinale din anii 1951—1965 au asigurat crearea bazei tehnico-materiale a socialismului, generalizarea relațiilor de producție socialiste, desființarea oricăror forme de exploatare și asuprire, acumularea condițiilor pentru manifestarea deplină a energiilor și forțelor creatoare ale întregii națiuni. Modificările produse în viața economică și în structura socială au impus adoptarea unei noi Constituții în septembrie 1952. O importantă modificare a Constituției a intervenit în martie 1961, când, în locul Prezidiului Marii Adunări Naționale, s-a înființat Consiliul de Stat.

Țară aflată în plin proces de dezvoltare materială și spirituală, România înscrie în cronică celor 40 de ani de Republică multiple și grăitoare mărturii ale autorității și prestigiului pe care și l-a câștigat în lume. În inseparabilă legătură cu politica internă, politica externă a țării noastre slujește în întregime cauzei generale a prieteniei și colaborării între popoare, păcii în întreaga lume. În centrul acestei politici se află prietenia, solidaritatea și colaborarea multilaterală cu toate țările socialiste, pe temeiul respectării cu strictețe a principiilor independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, egalității în drepturi și avantajului reciproc, principii ce corespund intereselor tuturor țărilor socialiste, cauzei unității lor, progresul general al socialismului. Factor activ în rîndul forțelor care militează pentru o nouă ordine economică și politică internațională, România acordă o deosebită atenție dezvoltării relațiilor cu țările care au pășit pe carea dezvoltării independente. Totodată, țara noastră, acționînd în spiritul coexistenței pașnice, a dezvoltat și dezvoltă relații multilaterale cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială. Întreg acest tablou de înfăptuiri, acest rodnic bilanț cu care întîmpinăm gloriosul jubileu al Republicii, încorporează munca entuziastă a întregului popor, activitatea tuturor cetățenilor, fără deosebire de naționalitate, care făuresc pe pămîntul României viața lor liberă și independentă. Acest în-suflețitor bilanț este o convingătoare expresie a superiorității social-politice a orînduirii noastre, a forței și vitalității sale. Societatea noastră de astăzi are o structură socială — rezultat al transformărilor innoitoare din baza economică — radical deosebită de cea din vechea orînduire. Ea este formată din clase și categorii sociale cu interese economice și sociale convergente, călăuzite de țeluri comune. Clasa muncitoare, ale cărei rînduri au sporit considerabil și a cărei experiență în producția

materială și în conducerea societății s-a îmbogățit pe multiple planuri, și-a îndeplinit și își îndeplinește cu devotament și înalt simț de răspundere misiunea sa istorică de clasă conducătoare, de forță socială fundamentală a României noi. Țărâניה cooperatistă, clasă nouă, omogenă, prietenă și aliată de nădejde a clasei muncitoare, participă activ la făurirea noii istorii a României. Intelectualitatea, formată în anii socialismului din rîndurile muncitorimii și ale țărânimii, își aduce, de asemenea, o contribuție tot mai importantă la dezvoltarea economică, științifică și culturală a țării.

Prin munca înfrățită a fiilor ei, România a străbătut, astfel, treaptă cu treaptă, drumul de victorii de la Republica Populară la Republica Socialistă. Istoria a înregistrat, ca un moment glorios al acestor ani de izbînzii, adoptarea de către Marea Adunare Națională, la 21 august 1965, a unei noi Constituții prin care România a fost proclamată Republică Socialistă, consfințindu-se prin aceasta victoria deplină și definitivă a socialismului în țara noastră. Potrivit articolului 1 al Constituției, «Republica Socialistă Româניה este stat al oamenilor muncii de la orașe și sate, suveran, independent și unitar», întreaga putere aparținînd poporului, «liber și stăpîn pe soarta sa».

Un moment de cea mai mare însemnătate în istoria patriei noastre îl reprezintă instituirea funcției de președinte al Republicii Socialiste Româניה. În ședința din 28 martie 1974, Marea Adunare Națională a ales, în unanimitate, în funcția de președînte al Republicii Socialiste Româניה pe Domnul Nicolae Ceaușescu.

Istoria devenirii Republicii a însemnat, de fapt, istoria unor acte de înaltă conștiință civică din partea maselor, expresie a realei democrații ce caracterizează orînduirea noastră. Socialismul — societatea unei puternice dezvoltări și înfloriri a forțelor de producție — este, în același timp și orînduirea unei înalte democrații, a libertății și dreptății, în care se cultivă respectul și grija pentru om. Exercițarea conducerii de către stat a societății se împletește armonios cu participarea poporului la conducerea întregii activități sociale, cu lărgirea continuă a democrației socialiste. Amplul și însuflețitorul dialog între conducerea de stat și popor, dezbaterăa cu masele largi populare a celor mai de seamă măsuri și hotărîri care privesc politica internă și externă a țării, alături de participarea nemijlocită a reprezentanților oamenilor muncii la activitatea organelor de stat și a organizațiilor obștești, reprezintă căi fertile prin care întreaga națiune ia parte activă la viața patriei.

În acest efort de ridicare generală a țării, în cei 40 de ani pe care i-am parcurs, perioada care a urmat Congresului al IX-lea, indisolubil legată de activitatea președintelui Nicolae Ceaușescu, s-a remarcat printr-un viguros și dinamic curs, definit printr-un ansamblu de măsuri novatoare, ce a îmbrățișat toate laturile și compartimentele vieții sociale. Tocmai de aceea, poporul nostru, cu îndreptățită mîndrie patriotică, numește perioada marilor prefaceri înfăptuite după acest congres «Epoca Nicolae Ceaușescu». Marcînd intrarea României într-o nouă etapă istorică, ca rezultat al realizărilor dobîndite în viața economică și socială a țării, Congresul al XI-lea a stabilit drept obiectiv fundamental al acestei etape făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate. Telurile spre care sînt îndreptate eforturile poporului în decursul acestei

etape, esența principiilor pe care ele se sprijină constau în asigurarea dezvoltării multilaterale a societății, înflorirea tuturor laturilor vieții sociale, atât a economiei, cât și a științei și culturii, perfecționarea conducerii, făurirea omului nou, promovarea eticii și echității socialiste.

Acestor obiective cuprinzătoare le-au fost subordonate o serie de măsuri stabilite în hotărârile Congreselor al XII-lea și al XIII-lea și amplificate în documentele Conferințelor Naționale. Ceea ce a caracterizat aceste hotărâri și documente, precum și ampla activitate desfășurată în lumina lor a fost preocuparea neslăbită de a cuprinde construcția economică și socială a țării într-un tot armonios, de a așeza uriașa muncă pentru edificarea socialismului multilateral dezvoltat pe criterii riguros științifice, într-un proces de permanentă confruntare și aplicare a celor mai înaintate cuceriri ale științei, tehnicii și culturii contemporane. Ur-mărind consecvent înscrierea României pe calea progresului multilateral, conducerea țării — sfătuindu-se în permanență cu poporul — s-a ocupat cu stăruință de perfecționarea continuă a conducerii și organizării vieții economice și sociale în raport cu cerințele impuse de evoluția necontenită a societății noastre, cu sarcinile noi ridicate de fiecare stadiu atins în dezvoltarea construcției socialiste.

Roadele acestei politici, ale aplicării măsurilor preconizate, începînd cu îmbunătățirea activității de conducere și planificare a economiei, cu mai buna organizare administrativ-teritorială a țării și continuînd cu perfecționarea activității generale a statului, a organizațiilor de masă și obștești reunite în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, a mecanismului democrației socialiste, a legislației, se vădesc pregnant în întreaga viață economică, socială și politică a patriei.

Ca urmare a dezvoltării prioritare a forțelor de producție, creării unei puternice baze tehnico-materiale, în anii construcției socialiste producția industrială a crescut de peste 100 de ori în comparație cu anul 1944, producția agricolă de circa 6 ori, iar venitul național de peste 32 de ori.

Chiar și în condițiile grele determinate de criza economică mondială, România a parcurs o etapă importantă pe calea dezvoltării economico-sociale, a ridicării nivelului de trai material și spiritual al întregului popor, a gradului general de civilizație socialistă.

O semnificativă și istorică ilustrare pentru avîntul pe care l-a luat dezvoltarea puternică a țării este și faptul că în cincinalul 1981—1985 s-a realizat un volum de investiții de peste 1.146 milioane lei. În acest interval au fost puse în funcțiune circa 2.500 noi capacități de producție în toate județele, s-au înălțat noi ctitorii, printre care Canalul Dunăre-Marea Neagră, s-au construit un mare număr de locuințe la orașe și sate. Capitala țării — ca de altfel majoritatea localităților patriei — și-a schimbat și își schimbă necontenit înfățișarea, devenind o metropolă cu o arhitectură ce împodobește noile artere și construcții social-culturale.

Țară a muncii și a demnității, aflată în plin proces de înnoire, România socialistă s-a manifestat și se manifestă, în același timp, ca o prezență dintre cele mai active pe arena mondială, dezvoltînd larg dialogul cu toate națiunile lumii și aducîndu-și din plin contribuția la soluționarea problemelor cardinale ale contemporaneității. Activitatea in-

ternațională a statului nostru a cunoscut bogate împliniri datorită neobositelor strădanii depuse cu clarviziune și înțelepciune de președintele Nicolae Ceaușescu, ctitorul și promotorul întregii politici externe românești, prestigioasă personalitate a epocii contemporane.

Sărbătorim împlinirea celor 40 de ani de la instaurarea Republicii sub semnul vastului program de lucru elaborat de Congresul al XIII-lea, care a stabilit noi măsuri menite să asigure, într-un ritm și mai înalt, dezvoltarea economico-socială a țării în următorii ani și în perspectivă, să situeze România, încă în cursul acestui secol, în rîndul țărilor avansate ale lumii.

Înfăptuirea acestui obiectiv însuflețitor impune — așa cum arată președintele Nicolae Ceaușescu — ca pe primul plan al întregii activități, riguros și științific organizată, să fie pusă în mod ferm realizarea noii revoluții tehnico-științifice, a noii revoluții agrare, trecerea în toate domeniile la dezvoltarea intensivă, la o nouă calitate a muncii și a vieții. Potrivit concepției statului nostru aceasta înseamnă o atenție sporită acordată dezvoltării bazei de materii prime și energetice proprii, reducerii consumurilor în aceste domenii, perfecționării tehnologiilor și modernizării producției, creșterii productivității muncii, întăririi spiritului de răspundere, a ordinii și disciplinei în toate sectoarele, introducerii în producție a rezultatelor cercetării, a noilor cuceriri ale științei și tehnicii moderne. Totodată, în următorii ani, se va da în continuare o mare atenție ridicării nivelului de trai material și spiritual al poporului, țelul suprem al politicii statului.

Entuziasmul cu care s-a trecut la realizarea sarcinilor cuprinse în acest program și atmosfera de însuflețire și activitate creatoare cu care întregul nostru popor întâmpină jubileul de 40 de ani al Republicii constituie dovada cea mai convingătoare că tot ceea ce s-a prevăzut se va împlini. Prin munca poporului, strîns unit în jurul conducerii sale, a președintelui Nicolae Ceaușescu, realizărilor de azi li se vor adăuga, mâine, noi și mărețe înfăptuiri, care vor aduce istoriei noastre contemporane un ritm și mai avîntat, pe drumul de luptă, de jertfe și de împliniri ale înaintașilor.

Trîind cu aceeași intensitate, ca și întregul popor, bucuria aniversării celor 40 de ani de la proclamarea Republicii, Biserica Ortodoxă Română, care și-a împletit de-a lungul veacurilor firele existenței sale cu cele ale devenirii neamului românesc, s-a integrat de la început în noile realități sociale de după 30 decembrie 1947, sprijinind în formele și cu mijloacele ei specifice strădaniile depuse pentru zidirea vieții noi în patria noastră.

Slujind cu credincioșie poporul căruia aparține și dovedindu-se iubitoare de orînduire drepte, Biserica Ortodoxă Română a făcut din năzuințele de echitate socială și demnitate umană, de libertate și independență națională ale credincioșilor ei, propriile sale năzuințe. De aceea, implicarea Bisericii noastre în procesul de înnoire multilaterală a patriei a fost firească și în spiritul învățaturii și lucrării ei în lume, de slujire lui Dumnezeu și oamenilor.

Desfășurîndu-și activitatea proprie în climatul de deplină libertate de credință consfințită de Constituția țării și garantată de statul nostru, care exclude prozelitismul și orice fel de discriminare confesională,

Biserica Ortodoxă Română își împlinește misiunea ei în rîndurile credincioșilor și obligațiile cetățenești în viața socială, slujind idealurile poporului atît din datorie patriotică, cit și din convingere religioasă.

În cei 40 de ani de Republică a fost elaborată o nouă legislație bisericească, s-a dat o nouă orientare, pe temeuri tradiționale, învățămîntului teologic, s-au refăcut vechile centre eparhiale Alba Iulia și Tomis, s-a acordat o atenție deosebită restaurării și conservării monumentelor istorice și de artă bisericească, pentru care statul a alocat și alocă sume importante, totodată, scrisul teologic și cartea bisericească, revistele centrale și metropolitane, puse sub directa oblăduire și conducere a Bisericii, au fost mai strîns legate de viața, de realizările și aspirațiile credincioșilor. De asemenea, Biserica noastră a purtat de grijă comunităților ortodoxe române de peste hotare și a desfășurat o rodnică activitate în cadrul marilor organizații bisericești internaționale.

Prin participarea ei la Frontul Democrației și Unității Socialiste, organism național larg reprezentativ, de unitate și acțiune, Biserica Ortodoxă Română mărturisește că rămîne statornică, alături de toți fiii patriei, în marea operă de edificare multilaterală a societății, de apărare a independenței și suveranității naționale, de înflorire a națiunii noastre socialiste. Promovînd ecumenismul local cu celelelate Culte religioase din țară, la nivel interbisericesc, interconfesional și parohial, Biserica Ortodoxă Română își aduce contribuția neobosită la întărirea unității de acțiune a poporului nostru, la înfrățirea dintre români și naționalitățile conlocuitoare, la propășirea patriei și creșterea prestigiului ei în lume. Pe planul vieții externe, în contactele cu diferite Biserici și confesiuni creștine, în forurile creștine mondiale, precum și cu prilejul unor vizite, întîlniri sau conferințe, Biserica Ortodoxă Română acționează pentru promovarea înaltelor idealuri de pace și dreptate în lume, de înțelegere și colaborare între oameni și popoare, contribuind, astfel, la afirmarea țării și poporului nostru.

Slujitorii altarelor străbune au cinstit și au sprijinit neîncetat, cu cuvîntul și cu fapta, pe cei ce au luptat și s-au jertfit pentru binele obștesc și unitatea națională. La acest popas aniversar al Republicii se cuvine să cinstim pe cei care au înfăptuit acest act de seamă în viața patriei noastre, ca și pe cei care, cu mintea și cu brațele, au construit România de azi. Este o datorie pe care o avem față de patrie și față de înaintași.

La a 40-a aniversare a Republicii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, însuflețiți de sentimentele sărbătorești ale întregii națiuni, sprijină cu rivnă sporită eforturile ce se depun pentru creșterea potențialului economic și patrimoniului spiritual al țării, ridicarea nivelului de viață a poporului, apărarea independenței și suveranității patriei, înălțarea ei la noi cote de civilizație și progres.

REDACTIA

ADUNAREA CULTELOR DIN ROMÂNIA
CU OCAZIA A PATRU DECENII DE LA PROCLAMAREA
REPUBLICII

25 DE ANI DE LA PRIMA CONFERINȚĂ
TEOLOGICĂ INTERCONFESIONALĂ

În ziua de 3 și 4 noiembrie 1987 s-a desfășurat la București, la Institutul Teologic de grad Universitar, lucrările celei de a 50-a Conferințe teologice interconfesionale la care au luat parte conducătorii Cultelor din țara noastră, ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, profesorii Institutelor teologice din București, Sibiu, Cluj-Napoca și Alba-Iulia, vicari administrativi, consilieri, directorii Seminarilor teologice, doctoranzi, reprezentanți ai presei bisericești etc.

În prima zi a lucrărilor s-au aniversat 40 de ani de la proclamarea Republicii — 30 Decembrie 1947 — act jubiliar care a însemnat o schimbare profundă «în chipul» țării, secondat pe plan bisericesc de împlinirea a douăzeci și cinci de ani de la prima Conferință teologică interconfesională.

La această Conferință a participat din partea Bisericii Ortodoxe Române membrii Sfintului Sinod în frunte cu Prea Fericitul Părinte TEOCTIST Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, consilieri patriarhali, vicarii și consilierii administrativi ai Eparhiilor din cadrul Patriarhiei Române.

Cele două Institute teologice din București și Sibiu au fost reprezentate de profesorii, conferențiarii, lectorii și asistenții universitari, iar Seminarile teologice au fost reprezentate de directorii acestora.

Au fost prezenți delegați ai celor 14 culte recunoscute de Stat. Din partea Departamentului Cultelor a fost prezent dl. Ion Cumpănașu — președintele Departamentului însoțit de dl. Leon Toader. S-a format secretariatul Conferinței, alcătuit din : Pr. prof. Necula Nicolae, pr. asist. Coman Constantin, diac. asist. Caraza Ioan și dl. asist. Alexandru Ioniță. A urmat cuvântul de deschidere a Conferinței rostit de Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, care a subliniat atmosfera sărbătorească plină de bucurie și entuziasm — în care s-au întâlnit conducătorii Cultelor din țara noastră — pentru a cinsti acest moment aniversar de mare însemnătate încredințând conducerea țării, de a sprijini politica internă și externă a statului nostru, inițiativele de colaborare și pace, de dezarmare și apărarea vieții pe planeta noastră, lansate neîncetat în numele poporului român de cel dintâi fiu al său, Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu.

Numai după instaurarea Republicii a fost posibilă garantarea libertății de organizare și exercitare a fiecărui cult potrivit doctrinei și tradițiilor sale, cât și deplina egalitate între culte. Această egalitate între culte în noua Republică a facilitat sporirea eforturilor tuturor cultelor din țara noastră în scopul realizării ecumenismului local, cunoscut și peste hotarele țării, pentru înfăptuirea unității creștine văzute, și realizarea marilor aspirații ale lumii contemporane spre pace, apropiere, colaborare și progres.

În încheierea cuvîntării Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a arătat că datorită înțelegerii largi și sprijinului larg acordat de conducerea noastră, cultele și-au putut desfășura activitatea, în noua ordine socială a patriei.

Conferința fiind declarată deschisă a luat cuvîntul Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului omagiînd : «Culte din Republica Socialistă România la patru decenii de la instaurarea Republicii în climatul de libertate religioasă asigurată de statul român. Aportul lor patriotic pentru înfăptuirea programelor de dezvoltare economică-socială a patriei și afirmarea continuă a prestigiului României în relațiile internaționale».

Din partea Bisericii Reformate a luat cuvîntul Eminența Sa Episcop Gyula Nagy, conducătorul Eparhiei Reformate Cluj-Napoca.

S-au mai înscris la cuvînt Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Antonie al Ardealului, Monseniorul Petru Gherghel de la Iași, Eminența Sa Dr. Kovács Lajos — conducătorul Bisericii Unitariene, Dl. Hans Hermanstädter — curator general al Bisericii Evanghelice CA — Sibiu, Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nestor al Olteniei, Eminența Sa Paul Bzedressy — conducătorul Bisericii Evanghelice SP — Cluj-Napoca, Arhim. Zareh Baronian — Arhiepiscopia Armeano-Gregoriană — București, Dl. Osman B. Azis — Imamul comunității Musulmane — București, Pastorul Pavel Bochian — președintele Cultului Baptist, Pastorul Dumitru Popa — președintele Cultului Adventist de Ziua a Șaptea ; Arhid. prof. Constantin Voicu — rectorul Institutului Teologic din Sibiu ; Pr. Prof. dr. Herman Pitters — prorectorul Institutului Protestant Unic — ramura Sibiu ; Eminența Sa dr. Moses Rosen — Șef-Rabinul Cultului Mozaic ; Prea Sfințitul Episcop Emilian de Alba Iulia ; Prof. vicar Erdó Iánoș — Biserica Unitariană ; Prea Sfințitul Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor ; Pr. Prof. Constantin Galeriu — Institutul Teologic București ; Prea Sfințitul Episcop Epifanie al Buzăului ; Prea Sfințitul Episcop Vasile al Oradiei ; Pr. Vladimir Marcovici — conducătorul Vicariatului Ortodox Sîrb — Timișoara ; Prea Sfințitul Episcop Timotei al Aradului ; Prea Sfințitul Episcop vicar Pimen ; Prea Sfințitul Episcop vicar Lucian Tomitanul ; Prea Sfințitul Episcop vicar Ioachim Vasluianul ; Pr. Prof. Ștefan Alexe — Institutul Teologic București, alți reprezentanți ai cultelor din țara noastră.

La sfîrșit a luat din nou cuvîntul Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST care a mulțumit în mod deosebit pentru cuvîntarea omagială

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului precum și tuturor celor care au luat cuvîntul pe marginea temei.

Partea a doua a celei de a 50-a Conferințe teologice interconfesionale a fost dedicată celui de-al doilea eveniment aniversar și anume nală din țara noastră».

Împlinirii a «25 de ani de la prima Conferință teologică interconfesio-

Lucrările au fost deschise de Prea Sfințitul Episcop Vasile Tîrgovișteanul — vicar patriarhal și rectorul Institutului teologic de grad Universitar din București care a anunțat programul zilei și componența prezidiului și a secretariatului.

Din prezidiu au făcut parte Înalt Prea Sfințitul Antonie al Ardealului, Prea Sfințitul Episcop Vasile Tîrgovișteanul, Arhid. prof. Constantin Voicu — rectorul Institutului teologic din Sibiu, Pr. prof. Iuliu Hajdu — rectorul Institutului teologic Romano-Catolic din Alba Iulia, Prof. Arpad Pîntek — rectorul Institutului teologic Protestant Unic din Cluj-Napoca, Pr. prof. Radu Dumitru — prorectorul Institutului teologic din București, Pr. prof. Dumitru Abrudan — prorectorul Institutului teologic din Sibiu, Pr. prof. Alois Fekete — prorectorul Institutului teologic Romano-Catolic din Iași, Prof. Hermann Pitters — prorectorul Institutului teologic Protestant Unic, ramura Sibiu.

Prea Sfinția Sa a dat cuvîntul celor trei referenți care, au tratat tema: «Evaluarea rezultatelor și perspectivele activității ecumenice a Cultelor cu prilejul împlinirii a 25 de ani de la prima Conferință interconfesională».

Principalul referent a fost pr. prof. Radu Dumitru care a subliniat că ecumenismul local a avut ecou îndepărtat depășind de mult granițele țării, iar tematica și mesajul acestor conferințe au urmărit obiective precise — cunoașterea reciprocă, aprofundarea temelor în organizații intercreștine mondiale, slujirea unității și a păcii între oameni și popoare.

Cele prezentate de referent au fost argumentate prin temele conferințelor anterioare care au avut loc.

Al doilea referent a fost prof. Pîntek Arpad care a subliniat faptul că «Bisericele din țara noastră, prin teologii și reprezentanții lor, doresc să găsească căi noi de apropiere și să înlăture divergențele existente în prezent».

Completări la aceeași tematică a făcut cel de-al treilea referent, prof. Hans Klein, care, s-a referit la atmosfera ecumenică de după cea de a III-a Adunare generală a CEB — New Delhi 1961 —, zicînd: «Creștinismul nu-și poate duce viața în mod izolat, el nu este un ins singular și, ca om, el este membru al unei societăți, avînd și responsabilitate pentru propășirea ei, pentru eliminarea inechităților sociale... Creștinismul nu poate sta de-o parte în societatea în care trăiește, ci, dimpotrivă, este chemat s-o slujească!».

S-au mai înscris la cuvînt Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Antonie al Ardealului, pr. prof. Alois Fekete, Prea Sfințitul Episcop Timotei al Aradului, Prea Sfințitul Episcop Vasile Tîrgovișteanul, Prea Sfințitul Episcop vicar Pimen Suceveanul, prof. Galfy Zoltan, prof. Paul Philippi,

pr. prof. Dumitru Abrudan, prof. Juhasz Tomas, pr. prof. Ioan Ică, Prea Sfințitul Episcop vicar Gherasim Hunedoreanul, Prea Sfințitul Episcop Emilian de Alba Iulia, Prea Sfințitul Episcop Vasile al Oradiei, pr. prof. Nicolae Necula, preot prof. Ilie Moldovan, conf. diac. Petru David, conf. dr. Rus Remus, diac. asist. Ioan Caraza, asist. Michael Gross.

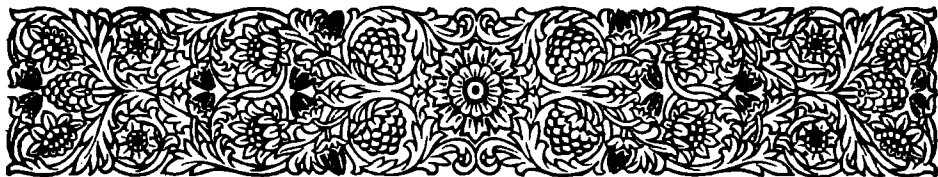
Lucrările Conferinței au luat sfârșit prin prezentarea concluziilor, de către pr. prof. Radu Dumitru, în care s-a subliniat printre altele : «faptul că în luările de cuvânt au fost reliefate noile condiții de libertate garantată de stat tuturor Cultelor din țara noastră, ca și aportul acestora la sprijinirea vieții celei noi și a marilor realizări ale poporului nostru ; ...în cei 25 de ani de conlucrare ecumenică-teologică s-au obținut rezultate însemnate în cunoașterea, apropierea, respectul reciproc și împreună-creșterea teologică pe calea unității creștine prin realizarea unui limbaj comun și a unei metode ecumenice specifice de aprofundare a problemelor».

În virtutea imperativului biblic «ca toți să fie una» — în credință, iubire și slujire a vieții și a păcii — aceste Conferințe interconfesionale trebuie să deschidă noi perspective de conlucrare ecumenică care să reprezinte o reală creștere teologică și o mai substanțială contribuție la întărirea și adâncirea unității creștine în misiunea de slujire a dreptății și a păcii pe pământ !

Participanții la cea de a 50-a Conferință teologică interconfesională, au adresat o telegramă, Președintelui țării, Domnului Nicolae Ceaușescu.

REDACTIA

PASTORALE CHIRIARHALE

† TEOCTIST

DIN MILA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTIILOR
MITROPOLIT AL UNGROVLAHIEI ȘI
PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL,
ȘI DREPTCREDINȚIOȘILOR CREȘTINI, HAR ȘI PACE
DE LA DUMNEZEU-TATĂL, IAR DE LA NOI PĂRINTEASCĂ
BINECUVÎNTARE

«Și Cuvîntul S-a făcut trup și S-a sălășluit între
noi și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut
din Tatăl, plin de har și de adevăr» (Ioan 1, 14).

Iubiți fii sufletești,

Marea sărbătoare a întregii creștinătăți, Nașterea Mîntuitorului Iisus Hristos, ne-a adunat și în acest an în sfintele noastre lăcașuri de închinare — adevărate Betleeme ale credinței noastre strămoșești —, cu aceleași chemări tainice, purtătoare de luminoase bucurii, care vestesc peste veacuri venirea în lume a Celui care «*pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire S-a pogorît din ceruri și S-a întrupat de la Duhul Sfînt și din Fecioara Maria și S-a făcut om*».

Coborînd din pridvoarele spiritualității noastre românești, ca un ecou cald și mîngîietor al acestor imne de slavă, pline de mireasma străvechilor învățături ale Bisericii dreptmăritoare, glasul colindelor răsună în aceste zile la fereastra luminată a

sufletelor creștine, pentru a vesti împlinirea făgăduinței lui Dumnezeu, Care *«la plinirea vremii»* (Gal. 4, 4) a trimis în lume pe Fiul Său Cel Unul-Născut,

«Să se nască și să crească,
Să ne mîntuiască».

Astăzi ni se descoperă *«taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută»*, cînd *«Fiul lui Dumnezeu, Fiu Fecioarei se face»*, iar întreaga fire văzută și nevăzută întîmpină în sînul ei pe Cel ce a zidit-o, spre a se împărtăși de *«slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr»* (Ioan 1, 14). Din acest belșug de har și de adevăr ne îndestulăm și noi acum, sorbind neîncetat putere și binecuvîntare, ca unii care, prin întruparea Mîntuitorului Iisus Hristos, nu mai sîntem supuși morții păcatului, ci am devenit părtași ai vieții veșnice, așa cum ne încredințează slăvitul Apostol și Evanghelist Ioan, cînd spune: *«Viața s-a arătat și am văzut-o și mărturisim și vă vestim Viața de veci, care era la Tatăl și s-a arătat nouă»* (I Ioan 1, 2).

Împărtășindu-mă, laolaltă cu toți fiii Bisericii noastre, din darurile mîntuitoare ale acestui «praznic luminos», care «astăzi ne-a sosit și ne-a veselit», îmi deschid larg inima mea de părinte iubitor către toți bunii credincioși și vrednicii slujitori ai altarelor Bisericii noastre strămoșești, pentru a vă împărtăși cuvînt de învățătură, în această sfîntă zi cînd *«Cuvîntul S-a făcut trup și S-a sălășluit între noi și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr»* (Ioan 1, 14).

Dreptmăritori creștini,

Prăznuind după cuviință sfînta sărbătoare de astăzi, cu suflute pline de aleasă și nețarmurită bucurie, ne-am închinat smeriți dumnezeiescului Prunc, zugrăvit în icoana purtată ieri de către preoți la casele credincioșilor, iar acum așezată în biserică la locul de cuvenită cinstire, ca mărturie a prezenței și comuniunii Lui cu noi. Privind cu luare-aminte această icoană, vom înțelege că ea transmite cugetelor noastre mesajul iubirii lui Dumnezeu față de noi și de întreaga Sa făptură.

Din această iubire, Fiul lui Dumnezeu coboară El însuși la starea omenească, făcându-Se om ca și noi, pentru ca și noi să ne înălțăm prin desăvârșire la asemănarea cu El. Întruparea Fiului lui Dumnezeu a arătat marea însemnătate a ființei umane față de toată făptura. Prin întrupare, firea omenească se împărtășește, prin har, de firea dumnezeiască și prin aceasta înrîurește întreaga natură înconjurătoare. Prin nașterea Sa din Sf. Fecioară Maria, «Iisus, zice Sf. Maxim Mărturisitorul, unește natura creată de natura necreată în iubire... prin har. Lumea totală intră total în Dumnezeu total». Pătruns de sublimul acestui adevăr, Sfintul Apostol Pavel exclamă : «*Cu adevărat, mare este taina dreptei credințe : Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptat în Duhul, a fost văzut de îngeri, S-a propovăduit între neamuri*» (I Tim. 3, 16). Taina aceasta este taina nesfârșitei valori pe care Dumnezeu a arătat-o omului. Dumnezeu nu a rămas departe de om, ci, întrupându-Se, S-a sălășluit în fiecare din noi.

Acest lucru arată nu numai demnitatea hărăzită omului ce către Dumnezeu, ci și marea răspundere a omului față de om. În fiecare semen al nostru vedem și cinstim, așadar, chipul lui Dumnezeu. Fiecare om este pentru noi o punte vie de legătură cu izvorul iubirii lui Dumnezeu, o fereastră deschisă pentru împărtășirea luminii celei neapuse a Soarelui dreptății.

Icoana Mîntuitorului Iisus Hristos reprezintă chipul omenească pe care Fiul lui Dumnezeu l-a cinstit și l-a îndumnezeit prin Întruparea Sa. Dar, în același timp, în icoana Pruncului născut în ieslea Betleemului, ca și în toate celelalte icoane ale lui Iisus, vedem reprezentat pe Însuși Dumnezeu. Aceasta se datorește faptului că, luînd trup omenească și intrînd în comuniune cu noi oamenii, Mîntuitorul Iisus Hristos nu a încetat să rămînă ceea ce era din veci, adică Dumnezeu adevărat. Așa se face că atunci cînd privim chipul zugrăvit al lui Iisus vedem în El și pe Dumnezeu, și pe om, Dumnezeu adevărat și om adevărat. Despre acest adevăr ne încredințează Însuși Mîntuitorul Hristos care spune : «*Cel ce Mă vede pe Mine, vede pe Cel ce M-a trimis pe Mine*» (Ioan 12, 45), iar Apostolului Filip îi răspunde direct : «*De atîta vreme sînt cu voi și nu M-ai cunoscut, Filipe ? Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl Meu*» (Ioan 14, 9). Tilcuind taina Întrupării Mîntuitorului, Sfintul Apostol Pavel mărturisea și el că Iisus Hristos este «*Chipul lui Dumnezeu*

celui nevăzut» (Col. 1, 15), iar «întru El locuiește, trupește, toată plinătatea dumnezeirii» (Col. 2, 9).

Dacă ucenicii Mîntuitorului au avut fericirea să vadă «slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl» în timpul propovăduirii Sale pe pămînt, înțelegem cît de mare și fierbinte a fost după aceea dorința creștinilor de a vedea icoana Mîntuitorului. O veche tradiție creștină ne încredințează că cea dintîi icoană, nefăcută de mîna omenească, a fost întipărirea chipului lui Hristos pe mahrama Sfintei Veronica, în timpul Patimilor ; iar primele icoane — cu chipul Mîntuitorului și al Maicii Domnului — au fost zugrăvite de Sfîntul Evanghelist Luca, unul din ucenicii care s-au învrednicit să călătorească împreună cu Iisus cel înviat, pe drumul Emausului și să-L vadă aievea, atît cu ochii trupești, cît și cu cei sufletești ce i s-au deschis la frîngerea pîinii.

Iubiți credincioși,

Minunatele tîlcuiri desprinse din icoana dumnezeiescului Prunc născut în ieslea Betleemului se răsfrîng asupra întregului cult al icoanelor. Am găsit de cuviință să vă îndrept luarea-aminte asupra acestui adevăr creștin, cu atît mai mult cu cît în anul acesta s-au împlinit 1200 de ani de la cel de-al VII-lea Sinod Ecumenic, ținut la Niceea, în 787, cînd Biserica a statornicit — între altele — și dreapta învățătură despre cinstirea sfintelor icoane, împotriva ereticilor care încercau să schimbe această învățătură, nesocotind Sfînta Scriptură și Tradiția Bisericii. Acest eveniment, pe care l-am comemorat anul acesta atît la Duminica Ortodoxiei, cît și pe diferite planuri ale vieții noastre bisericești, se leagă de marele praznic de astăzi tocmai prin aceea că temeiul cinstirii icoanelor îl constituie Întruparea Mîntuitorului.

Sfîntul Ioan Damaschin, unul din marii Părinți ai Bisericii din acel timp, a făcut din Întruparea Domnului, temeiul cel mai puternic al cinstirii icoanelor. «*Odinioară — spune el — Dumnezeu cel fără de trup și fără de formă nu se putea zugrăvi. Acum, însă, pentru că Dumnezeu S-a arătat în trup și S-a sălășluit printre oameni, facem icoana chipului văzut al lui Dumnezeu*». Și tot el, amintind principiul stabilit de Sfîntul Vasile cel Mare : «*Cinstirea adusă icoanei se îndreaptă către cel înfă-*

fișat pe ea», adaugă: «Prin pictura icoanelor contemplăm icoana figurii Lui trupești, a minunilor și a patimilor lui Hristos și ne sfințim, căpătăm deplină încredințare, ne bucurăm, sîntem fericiți, cinstim, venerăm și ne închinăm icoanei Lui trupești. Atunci cînd contemplăm chipul Lui trupesc, înțelegem, atît cît este cu putință, și slava dumnezeirii Lui».

Înțelegem, drept aceea, limpede că icoanele sînt adevărate ferestre ale sufletului omenesc, deschise spre apropierea de Dumnezeu și comunicarea cu El, avînd un important rol instructiv, educativ și haric în viața noastră duhovnicească. Și nu sînt «chipuri cioplite» — așa cum socotesc cei rătăciți de la adevărata credință. Mai mult chiar, prin rugăciunile de sfințire a lor, de către preoți, ele devin purtătoare ale harului dumnezeiesc, fiind izvoare de sfințenie și punți de legătură dintre credincioșii de pretutindeni. Icoanele arată prezența vie în Biserică a Mîntuitorului, a Sfintei Fecioare, a Îngerilor și a Sfinților. Ele au fost și sînt nelipsite în sfintele noastre lăcașuri de închinare, în casele creștinilor, în viața liturgică și în evlavia tuturor fiilor Bisericii noastre strămoșești.

Poporul nostru dreptcredincios, deși aflat la mari distanțe geografice și de timp de Niceea celui de-al VII-lea Sinod Ecumenic, despre care am amintit, a îmbrățișat și practicat învățătura cinstirii icoanelor nu numai la popasul festiv al Duminicii Ortodoxiei, ci în întreaga sa trăire creștină, de-a lungul veacurilor, exprimînd această cinstire printr-o neîntrecută artă iconografică, de o adîncă expresivitate. Frescele care împodobesc zidurile atîtor biserici și mînăstiri de pe întreg cuprinsul țării noastre sînt dovezi adînc grăitoare ale credinței, măiestriei și geniului cu care înaintașii noștri au tîlmăcit în imagini taina Întrupării Domnului și totodată expresii neîntrecute ale modului în care ei au cugetat și au mărturisit dreapta credință și părtaşia noastră la viața lui Hristos. Pe lîngă aceasta, ele sînt și dovezi puternice despre existența unei culturi străvechi a poporului român, mărturisind fără putință de tăgadă unitatea, ființarea și dăinuirea neîntrepută a neamului nostru pe acest pămînt și îndemnîndu-ne la păstrarea neștirbită a moștenirii strămoșilor.

Cugetînd la aceste lucruri, *iubiții mei*, înțelegem că icoana Nașterii Domnului ne cheamă să viețuim cu vrednicie în lumina și slava praznicului de astăzi, transmițîndu-ne îndemnul de a păstra cu scumpătate adevărurile de învățătură ale dreptei

noastre credințe. Nașterea Domnului vine să ne întărească în credința că fiecare din noi poartă în sine imaginea dumnezeirii. Această credință, trăită puternic de strămoșii noștri, a ridicat din rîndurile lor sfinți și eroi care s-au dăruit în slujirea Bisericii, a Patriei și a semenilor, devenind, pentru toate generațiile ce au urmat, pilde de trăire a plenitudinii vieții.

Iubiți fii duhovnicești,

Sărbătoarea Nașterii Domnului revarsă în sufletele noastre adieri sfinte de înprospătare și înnoire duhovnicească, vestindu-ne că Dumnezeu a trimis pe Fiul Său în lume, pentru ca aceasta «*viață să aibă și din belșug să aibă*» (Ioan 10, 10). Viața, pacea, fericirea și bucuria sînt valori neprețuite și drepturi sfinte ale omului. «*Pe pămînt pace, între oameni bunăvoire*» (Luca 2, 14) — imnul cîntat de îngeri deasupra peșterii din Betleem la nașterea dumnezeiescului Prunc — este vestirea care ne dă și astăzi speranța că omenirea întregă se află sub ocrotirea lui Dumnezeu care vrea ca pe întreg pămîntul să domnească pacea, iar oamenii să-și dorească și să-și facă unii altora numai bine.

În vremea noastră, cînd pacea lumii este atît de greu amenințată de primejdia mereu crescîndă a înarmărilor, datoria noastră de creștini ne cere să ne unim eforturile cu strădaniile tuturor oamenilor doritori să apere dreptul sfînt la viață al omenirii. Să ne rugăm neconținut pentru pace, pentru bunăînțelegere între oameni și popoare, cu convingerea că Dumnezeu, Care este izvorul vieții și al păcii, va lumina cugetele conducătorilor de popoare, în așa fel încît lumea să fie ferită de un cataclism nuclear.

Poporul român, a cărui vocație pentru pace este cunoscută în lumea întregă, aduce neconținut noi contribuții la apărarea păcii în lume, prin inițiative și acțiuni de larg răsunset internațional, exprimate cu fermitate și spirit realist de conducătorul său înțelept și iubit, Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România.

Împreună cu toți fiii patriei noastre dragi, ierarhii, slujitorii și închinătorii altarelor străbune de pe întreg cuprinsul patriei noastre scumpe, vedem în semnarea tratatului de către Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii pentru distrugere-

rea rachetelor nucleare un pas hotărîtor făcut pentru pace și pentru viață, darul cel mai de preț al tuturor oamenilor. Să fie un îndemn pentru noi toți, pentru întreaga omenire, de sporire a eforturilor pentru continuarea dialogului în vederea distrugerii tuturor felurilor de arme, care pun în primejdie însăși viața planetei. Să fim tot mai însuflețiți că sîntem fiii poporului român, pașnic și harnic, cinstit și demn, care și-a definit locul în istorie prin statornicie pe vatra începuturilor sale, prin truda brațelor, prin istețimea minții și voinței nebiruite de a fi stăpînul gliei moștenite. Munca harnică și avîntată a întregului popor român, desfășurată în freamătul vieții noi, în continuă transformare și îmbunătățire, a adăugat noi nestemate la zestrea sufletului de aur, moștenită de la înaintași, făcînd din patria noastră o țară de neîntrecute frumuseți, cu plaiuri mănoase și guri de rai.

Ne aflăm, *iubiții mei*, în apropierea unui popas de mari evocări, menite să pună în lumină valorile trecutului și împlinirile prezentului. Peste cîteva zile, întreaga suflare românească va sărbători patru decenii de la înfăptuirea marelui act al instaurării Republicii — eveniment strîns legat de întreaga istorie a poporului nostru și de uriașele prefaceri și înfăptuiri petrecute în acest timp în viața patriei, prin care țara noastră și-a dobîndit un înalt prestigiu în rîndul celorlalte națiuni ale lumii. În această împrejurare, ne apare — impresionant și deosebit de luminos — nimbul harului și al sfințeniei Bisericii noastre, care în drumul ei prin veacuri, ca un arc măreț, nu s-a îndepărtat niciodată de năzuințele poporului român, nici de menirea ei esențială de a fi Biserică națională și autocefală și nici de doctrina și de tradițiile ei. În perioada acestor 40 de ani ai Republicii, ea și-a sporit cu hărnicie toată agonisita ei, adăugînd an de an mari înfăptuiri de ordin bisericesc, organizatoric și teologic. E destul să amintim că vizitele pe care le-am făcut anul acesta, însoțit de delegați ai Bisericii noastre, la Patriarhia Ecumenică a Constantinopolului, Biserica Ortodoxă Bulgară, Biserica Romano-Catolică din Austria și Biserica Luterană din Suedia, precum și vizitele primite din partea unor înalți conducători de Biserică, cum a fost aceea a Sanctității Sale Patriarhul ecumenic Dimitrios I, au adus un însemnat spor de cinstire Bisericii noastre strămoșești, care s-a afirmat ca o Biserică slujitoare a unității de credință, a unității de neam și a dragostei de țară, păstrătoare a valorilor și a tradițiilor ei, deschisă în

același timp atît ecumenismului creștin actual cît și problemelor mari ale omenirii contemporane.

În atmosfera acestor îndreptățite bucurii, mulțumind bunului Dumnezeu pentru toate cele dăruite nouă, vă adresez, *iubiții mei fii sufletești*, urarea de a prăznui cinstitul praznic al Nașterii Domnului cu pace și voieșie, după străvechea noastră datină creștinească și românească. Dumnezeuul părinților noștri să ocrotească și să aibă de-a pururi sub sfînta Sa pază țara noastră, poporul român și lumea întregă, făcînd ca noul an care vine să aducă pace, bună-înțelegere și fericire pentru toți oamenii și pentru toate popoarele lumii.

Binecuvîntarea Domnului nostru Iisus Hristos, Cel ce S-a intrupat pentru mîntuirea noastră, să vă însoțească și să vă lumineze viața, cu al Său har și cu a Sa iubire de oameni, spre a sărbători cu pace și sănătate sfintele Sărbători ale Nașterii Domnului, Anului Nou 1988 și Bobotezei, dorindu-vă tuturor tradiționalul

La mulți ani !

Al vostru părinte duhovnicesc,

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Teofil". The signature is highly stylized, with a large, circular flourish at the top and a long horizontal stroke extending to the right.

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

† ANTIM

DIN MILA LUI DUMNEZEU, ARHIEPISCOP AL EPARHIEI TOMISULUI
ȘI DUNĂRII DE JOS

INTREGULUI NOSTRU CLER ȘI TUTUROR BINECREDINCIOȘILOR CREȘTINI
DIN ACEASTĂ ARHIEPISCOPIE : HAR, MILĂ ȘI PACE DE LA DUMNEZEU-TATĂL
ȘI DE LA DOMNUL NOSTRU IISUS HRISTOS,
IAR DE LA SMERENIA NOASTRĂ ARHIEREȘTI BINECUVINTĂRI

*Hristos se naște, slăviți-L,
Hristos din ceruri, întâmpinați-L,
Hristos pe pământ, • înălțați-vă,
Cântați Domnului tot pământul !*
(Catavasia praznicului)

Iubiții mei fii sufletești,

Bunul Dumnezeu ne-a învrednicit ca iarăși să ajungem cu bine la marile și mult așteptatele sărbători ale Nașterii Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Biserica ne vestește și ne pregătește de a întâmpina luminatul praznic de astăzi, în casele și în inimile noastre, cu toată cuviința și curăția.

De fiecare dată aceste sfinte zile, pline de bucurie, ne oferă un plăcut popas duhovnicesc, pe care îl petrecem la înseși izvoarele credinței noastre.

Gîndurile și întreaga noastră ființă proslăvesc acum marea taină a creștinătății, adeverită de Sfintele Scripturi : «Cuvîntul (Hristos) trup S-a făcut și S-a sălășluit între noi» (Ioan 1, 14). Căci, precum arată Sf. Ioan Gură de Aur : «Acelea pe care altădată patriarhii le plămădeau, proorocii le preziceau, iar dreptii doreau să le vadă (Matei 13, 17), acelea s-au împlinit astăzi. Dumnezeu S-a arătat pe pământ în trup și cu oamenii a petrecut» (Baruh 3, 38). El a venit din cer pe pământ, ca să ne facă pe noi fii ai lui Dumnezeu. El s-a pogorît, ca pe noi să ne ridice. Smerenia Lui a fost așa de mare că nu se poate asemăna decît cu dragostea Lui cea mare și cu milostivirea Sa, care nu au margini.

Iubirea Tatălui Ceresc pentru noi, fiii Săi, este cauza care a pricinuit venirea Fiului lui Dumnezeu în lume.

Nașterea Mîntuitorului s-a petrecut la *«plinirea vremii»* (Gal. 4, 4) și a proorocilor cu privire la trimiterea Fiului lui Dumnezeu, Cel născut din Prea Curata Fecioara Maria ca să ridice neamul omenesc de sub osînda cea din veac. Făgăduința unui Mîntuitor, dată strămoșilor noștri, a fost ca o lumină călăuzitoare, o speranță neadormită, care a însuflețit pe cei ce de-a lungul veacurilor așteptau pe Mesia.

La împlinirea sorocului celor șaptezeci de săptămîni de ani din proorocia lui Daniil, vâlul care acoperea «Taina cea din veac ascunsă», a fost înlăturat. Atunci s-a arătat Semnul dat proorocului Isaia, care a zis : *«Iată, Fecioara în pîntece va avea și va naște Fiu și vor chema numele lui Emanoil, ce se tâlcuiește : Cu noi este Dumnezeu»* (Matei 1, 22).

Iubiți credincioși,

Emanoil, Cel din veci proorocit a se naște din Fecioară, la plinirea vremii, este însuși Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, hărăzit a rămîne împreună cu noi de-a pururea și a se sălășlui în inimile noastre. El este cu noi în fruntea Bisericii Sale, pe care a întemeiat-o cu scump sîngele Său, pentru mîntuirea noastră, potrivit făgăduinței Sale : *«Iată, Eu sînt cu voi în toate zilele pînă la sfîrșitul veacului»* (Matei 28, 20).

El ne caută cu neîncetată dragoste dumnezeiască, prin cuvintele evanghelice adresate tuturor celor cu inima zdrobită și însetați de dreptate : *«Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni»* (Matei 11, 28). Totodată Hristos așteaptă ca și noi să dorim și să cerem a fi cu El, spunînd : *«De veți rămîne în Mine și cuvintele Mele de vor rămîne în voi, orice veți vrea, veți cere și se va face vouă»* (Ioan 15, 7).

Hristos este cu noi pururea în împrejurările deosebite ale vieții noastre.

Îi simțim apropierea cînd ajutăm pe aproapele nostru căzut în primejdie și nevoie, pe cel bolnav, pe cel flămînd, pe cel gol, și pe toți cei în grea suferință, care după cuvîntul Scripturii oglindesc chipul lui Hristos. Însuși Mîntuitorul zice : *«De ați făcut acestea unuia din acești frați mai mici ai Mei, Mie ați făcut»* (Matei 25, 40). Iar Sfîntul Ioan Gură de Aur spune : «Cînd

pui în mîna întinsă a celui în nevoi ajutorul tău, să știi că la rînd cu această mînă este și mîna nevăzută a Mîntuitorului însuși, Care primește darul tău». De aceea, de cîte ori săvîrșim asemenea fapte bune, sufletul nostru se revarsă de bucurie.

Îl cunoaștem alături de noi în rugăciunile noastre fierbinți, cînd chemăm numele Lui în ceasurile grele ale vieții, avînd încredințarea că El ne va ajuta, după făgăduința Sa : «*Cheamă-Mă ia vreme de necaz și Eu te voi izbăvi*» (Ps. 90, 15). Atunci creștinul trăiește simțămîntul ușurării și al comuniunii cu El, căci : «*Aproape este Domnul de toți care îl cheamă*» (Ps. 144, 18).

Îl simțim cu noi în cursul cîntărilor noastre duhovnicești și al sfințelor slujbe din biserică, cînd, uniți în rugăciune, cunoaștem căldura și apropierea Domnului, care a zis : «*Unde sînt doi sau trei, adunați în numele Meu, acolo sînt și Eu în mijlocul lor*» (Matei 18, 20). Ne întîlnim cu El mai ales în fața Sfîntului Altar, cînd ne împărtășim cu vrednicie cu Trupul și Sângele Său.

Incredințarea că Domnul este împreună cu noi ne dă totdeauna mîngîiere, îndrăzneală și tărie sufletelor noastre, ne ușurează suspinurile vieții și ne umple de nădejde în milostivirea Sa nemărginită și în ajutorul Său.

Astăzi în chip deosebit inima noastră se desfătează în bucurie sfîntă, iar gura noastră este plină de laudă și proslăvire în cinstea Nașterii minunate din peștera Betleemului. Nu trebuie însă să uităm că adevărata cinste și preamărare a numelui Său se face mai ales printr-o viață pilduitoare de fiecare zi din partea noastră, prin împlinirea poruncilor Sale, prin faptele noastre creștinești, precum El ne-a poruncit : «*Așa să lumîneze lumina voastră înaintea oamenilor, ca ei, văzînd faptele voastre cele bune, să preamărească pe Tatăl vostru cel din ceruri*» (Matei 5, 16).

Iubiți fii duhovnicești,

La fiecare praznic al Nașterii Domnului, Sfînta Biserică ne pune în față mesajul ceresc al păcii pe pămînt și al bunăvoirii între oameni. Acest mesaj, Mîntuitorul îl amintește și îl întărește de multe ori, în activitatea sa mesianică. «*Fericiți făcătorii de pace că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema*», zice Mîntuitorul (Matei 5, 9).

Chemarea Sa pentru pace a fost preluată de Sfinții Apostoli și de urmașii lor. «*Cine voiește să iubească viața și să vadă zile bune... să caute pacea și să o urmeze*», ne învață Sf. Apostol Petru (I Petru 3, 10). Iar Sf. Apostol Pavel ne îndeamnă : «*Căutați pacea cu toată lumea și sfințenia, fără de care nimenea nu va vedea pe Domnul*» (Evrei 12, 14).

Biserica noastră, în cursul veacurilor n-a încetat a se ruga, a propovădui și a lucra pentru buna conviețuire și înțelegere între oameni și pentru pacea în întreaga lume. Rugăciunile noastre pentru pace, care pururea se fac în slujbele din sfințele biserici și în inimile noastre, trebuie să le însoțim cu fapte corespunzătoare, cu participarea noastră activă la împlinirea acestui scump ideal al omenirii, căci numai «*făcătorii de pace*», înțelegînd pe cei ce luptă pentru statornicirea între oameni și popoare a înțelegerii, a dreptății, a libertății și a înfrățirii, se vor putea numi «*fii ai lui Dumnezeu*».

Încălziți de aceste mărețe năzuințe ale vremii noastre, Biserica și credincioșii sprijină cu însuflețire eforturile poporului nostru și ale Conducerii de Stat, pentru risipirea neîncrederii dintre popoare, pentru înlăturarea armelor de distrugere în masă și pentru crearea unui climat de prietenie și colaborare, care să asigure calea spre progres și bunăstare a tuturor.

Odată cu acestea, Biserica ne îndeamnă să căutăm pacea launtrică, care este răspunsul sufletului celui ce se încrede în atotputernicia și purtarea de grijă a Domnului. Această pace locuiește în inimile stăpînite de Duhul Sfînt, ale celor ce păstrează cu rîvnă poruncile lui Dumnezeu, ale celor curați cu inima. Numai cei eliberați de povara păcatelor, în a căror ființă s-a sălășluit nerăutatea, blîndețea, bunătatea, pacea și dragostea nemărginită față de Dumnezeu și de oameni, pot cunoaște bucuriile Împărăției lui Dumnezeu, cea așezată înlăuntrul lor încă din această viață. Această pace sfîntă să căutăm a o dobîndi și a o împărtăși și în legăturile cu cei din jurul nostru, cu semenii noștri.

Dreptmăritori creștini,

Peste cîteva zile, la 30 decembrie, vom întîmpina, cu multă căldură împlinirea a patruzeci de ani de la proclamarea Republicii, act istoric de cea mai mare importanță din viața Patriei

noastre. În acești glorioși ani, poporul nostru, strâns unit în jurul Conducerii de Stat, a dobândit, prin muncă eroică, strălucite biruințe pe drumul progresului, în afirmarea noastră ca țară liberă, suverană și independentă. În această perioadă de avânt creator, Biserica noastră s-a bucurat de deplină libertate religioasă în desfășurarea activităților sale. Urmînd calea legăturilor sale de totdeauna cu aspirațiile poporului, Biserica Ortodoxă Română, împreună cu toți fiii ei sufletești, înțelege să susțină și mai departe eforturile națiunii noastre spre noi piscuri de progres, să cultive în conștiința credincioșilor dragostea de Patrie și să sprijine voința și acțiunile de afirmare ale poporului nostru pe calea păcii și colaborării în lume.

Cu gîndul la toate cele de mai sus, apropiindu-ne de sfîrșitul anului pe care l-am petrecut cu voia și cu ajutorul lui Dumnezeu, ne îndreptăm privirile și speranțele spre următorul An al Domnului, 1988. Pășind cu încredere acest nou prag al vieții, ne înălțăm cugetele către Părintele Ceresc, care cu înțelepciune cele de folos tuturor le rînduiește, și smerit Îi cerem să binecuvînteze strădaniile noastre zilnice creștinești și cetățenești. Și fierbinte Îl rugăm să sporească rîvna noastră pentru întărirea dreptei credințe sub pavăza Sfintei Biserici strămoșești și să ne dăruiască puteri înnoite pe care să le punem în slujba propășirii poporului nostru.

Ca părinte al vostru sufletesc, vă urez din inimă tuturor ca Sfintele sărbători ale Nașterii Domnului și Anul Nou să vă aducă multă sănătate și creștinească bucurie în casele voastre și ale celor dragi care vă înconjoară.

La mulți și fericiți ani !

Al vostru de tot binele voitor și pururea către Domnul rugător,

† A N T I M

ARHIEPISCOPUL TOMISULUI ȘI DUNĂRII DE JOS

† E P I F A N I E

DIN MILA LUI DUMNEZEU
EPISCOP AL BUZĂULUI

INTREGULUI CLER, CINULUI MONAHAL ȘI TUTUROR DREPTCREDECINCIOȘILOR
CREȘTINIȚI DIN ACEASTĂ EPARHIE, HAR, PACE ȘI AJUTOR DE LA DUMNEZEU,
IAR DE LA NOI ARHIEREȘTI BINECUVÎNTĂRI

Iubiți fii sufletești,

Bunul Dumnezeu ne-a învrednicit să prăznuim din nou sărbătoarea cea mare a Nașterii Domnului și să ne adunăm iarăși în fața sfintelor altare ale Bisericii noastre strămoșești. Vîrstnici și tineri, bărbați și femei, toți rețrăim astăzi faptul fără egal și fără seamăn petrecut acum aproape două mii de ani în cetatea Betleemului și aducem prinos de credință și iubire dumnezeieșcului Prunc, care se face om cu puterea Duhului Sfînt din sînul Preacuratei Fecioare Maria. Așa cum se cunoaște, sărbătoarea cea mai iubită a dreptcredincioșilor creștini, cea mai bogată în bucurii duhovnicești și datini străbune este Nașterea Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Noi, oamenii, ne bucurăm la orice eveniment mai deosebit din viața noastră, de pildă la o aniversare sau cînd avem o împlinire mai însemnată în lucrarea noastră. De asemenea, avem bucurii și la sărbătorile bisericesti din timpul anului, care sînt popasuri duhovnicești ce ne întăresc credința și ne sporesc evlavia.

Însă, sărbătoarea arătării lui Dumnezeu în trup (I Tim. 3, 16), le depășește cu mult pe toate acestea. De aceea, o prea frumoasă cîntare bisericească ne îndeamnă, glăsuind : «Cerul și pămîntul astăzi după cuviință să se veselească, îngerii cu oamenii duhovnicește să serbeze. Căci Dumnezeu în trup S-a arătat, născîndu-Se din Fecioară, celor ce ședeau în întuneric și în umbra morții...» (Din Litia Praznicului). Așadar, bucuria Crăciunului este, în același timp, și a cerului și a pămîntului, pentru că «astăzi Cel fără de început se începe și Cuvîntul se întrupează. Puterile cerurilor se bucură și pămîntul cu oamenii

se veselesc, magii daruri aduc, păstorii minunea vestesc», spune o altă cântare veche, închinată acestui praznic.

Într-adevăr, bucurie mare s-a făcut în cer și pe pământ la Nașterea minunată a Domnului Hristos.

Bucuratu-s-au îngerii din ceruri, văzînd pe Stăpînul lumii coborînd între oameni, ca să-i izbăvească din robia celui rău.

Această bucurie a fost împărtășită de arhanghelul Gavriil Fecioarei Maria, cînd i-a zis : *«Bucură-te cea plină de dar, Domnul este cu tine»* (Luca 2, 28). Iar ea fiind luminată de această veste de la înger, a cîntat lui Dumnezeu : *«Mărește, suflete al meu pe Domnul, și s-a bucurat duhul meu de Dumnezeu, Mîntuitorul meu»* (Luca 1, 47).

S-au bucurat păstorii de lîngă cetatea lui David, aflînd în ieslea săracă pe Mîntuitorul cel prezis de prooroci, *«dînd slavă lui Dumnezeu pentru toate cîte văzuseră și auziseră»* (Luca 2, 20).

Și magii s-au bucurat cînd L-au aflat pe Cel vestit de steaua minunată de la răsărit.

Bucurie mare și binecuvîntare a fost Nașterea lui Iisus și pentru bătrînul Simeon, care L-a primit în brațe pe Stăpînul Cerului și al pămîntului.

Împreună cu dreptcredincioșii creștini de pretutindeni, și noi simțim în inimile și sufletele noastre o deosebită bucurie care *«este pentru tot poporul»* (Luca 2, 10). Iar împreună cu noi parcă întreaga natură este chemată să participe la bucuria și slăvirea Nașterii Domnului. De aceea, Biserica noastră printr-o străveche și minunată cântare glăsuiește : *«Ia aminte, cerule și ascultă, pămîntule. Auziți, munți și dealuri, copaci ai dumbrăvilor, riuri și mări și toată suflarea, sălțați cu veselie că Hristos se naște !»*.

Bucuria noastră izvorăște din faptul că, prin întruparea lui Hristos, noi am dobîndit înalta demnitate de fii ai lui Dumnezeu. Prin creare, noi, oamenii, am fost făcuți după chipul și asemănarea Tatălui Ceresc. Dar numai prin întruparea lui Iisus am devenit fii ai lui Dumnezeu prin har. Acest adevăr ni-l descoperă Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan cînd zice : *«Celor cîți L-au primit, care cred în numele Lui, le-a dat putere să se facă fii ai lui Dumnezeu»* (Ioan 1, 12).

Iubiți fii sufletești,

Astăzi Fiul lui Dumnezeu se naște din Fecioara Maria și Fiul al omului se face. Fiul Tatălui Celui veșnic devine fiu al Mariei, se întrupează făcîndu-se om «după asemănarea noastră, afară de păcat» (Evrei 4, 15), pentru ca să ne mîntuiască.

Mare taină este aceasta : Dumnezeu cel veșnic și fără de sfîrșit, cel necuprins, se lasă cuprins și văzut în chip de om, în așa fel încît El este între oameni ca un frate, ca unul asemenea lor, deși deosebit de ei. Sau cum spune Sfîntul Grigorie Teologul : Fiul lui Dumnezeu prin întrupare «a rămas ceea ce era (adică Dumnezeu) și s-a făcut ceea ce nu era (adică om)», fiind acum Dumnezeu-om.

Această mare sărbătoare creștinească ne aduce bucurie și pentru că Nașterea Domnului ne descoperă tuturor dragostea lui Dumnezeu față de noi, cum zice Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan : «Întru aceasta s-a arătat dragostea lui Dumnezeu către noi, că pe Fiul Său Unul-Născut L-a trimis Dumnezeu în lume, ca prin El viață să avem» (I Ioan 4, 9).

Venirea Mîntuitorului în lume, întreaga Sa lucrare au însemnat eliberarea oamenilor din mrejele păcatului care, în lumea veche, întunecase mințile și împietrise inimile fiilor lui Adam. Pentru aceasta, Iisus, încă de la începutul propovăduirii adevărului pentru o viață desăvîrșită, S-a vestit pe Sine ca binefăcător și eliberator trimis de Dumnezeu, cînd a zis : «Duhul Domnului peste Mine, pentru că M-a uns să binevestesc săracilor ; M-a trimis să vindec pe cei zdrobiți la inimă ; să propovăduiesc robilor dezrobirea și celor orbi vederea ; să slobozesc pe cei apăsați» (Luca 4, 18).

Ceea ce era atunci doar o prevestire a devenit o realitate binecuvîntată în cursul vremurilor. Este bine cunoscut că Evanghelia lui Hristos, predicată de Sfînta Lui Biserică a fost aluatul minunat care a transformat moravurile sociale, a desăvîrșit ființa umană, împodobind-o cu florile celor mai frumoase virtuți : dragostea, blîndețea, curăția, întrajutorarea celor în nevoie și buna înțelegere între toți oamenii. Astfel, Biserica creștină a contribuit mult la slobozirea sclavilor, la instaurarea unui climat de dreptate și la ridicarea femeii din starea de umilire la demnitatea ce i se cuvenea.

Ziua de astăzi este pentru noi o mare bucurie, pentru că acum ne hrănim din nou cu nectarul cel binefăcător și din iz-

vorul cel nesecat al strămoșștilor noastre colinde, care ne vestesc venirea *Soarelui dreptății*, *Soare mîndru luminos*, *Răsăritul Răsăritului*. Acestea sînt, cu drept cuvînt, nestemate ale neamului nostru, care, cu deplină îndreptățire, au fost numite, «arhivă vie a sufletului popular».

Iubiți fii duhovnicești,

Sfîntul Apostol Matei ne înfățișează la începutul Evangheliei sale, înainte de a ne istorisi Nașterea minunată a Domnului Hristos, cartea neamului Lui. Astfel, după ce ne descrie nașterea tuturor strămoșilor Săi după trup, în rezumat, ne prezintă patru categorii de neamuri ale Sale, fixate în tot atîtea epoci istorice :

«*Așadar — spune Sfînta Evanghelie — peste tot, de la Avraam pînă la David sînt paisprezece neamuri ; de la David pînă la strămutarea în Babilon sînt paisprezece neamuri ; și de la strămutarea în Babilon pînă la Hristos sînt paisprezece neamuri*» (Matei 1, 17).

Această înșirare de neamuri s-a făcut de către Sfîntul Apostol și Evanghelist Matei cu scopul de a dovedi istoricitatea persoanei Mîntuitorului Hristos, pentru ca să se convingă toți că acest Iisus nu este o plăsmuire de legendă, ci că a existat într-o anumită vreme bine cunoscută. Iar noi, creștinii, știm că «într-o singură persoană Iisus Hristos este și Dumnezeu adevărat și om adevărat», cum ne învață Mărturisirea Ortodoxă (1, 38).

Din această genealogie se mai poate constata că Iisus Hristos ca «Fiu al omului» este în legătură cu toată omenirea. Sfînta Scriptură îl numește fiu al lui Adam, fiu al lui Sit, al lui Enoh, al lui Noe (Luca 3, 36—38), toiag din rădăcina lui Iesei (Isaia 11, 1). Ca fiu al lui Adam și al urmașilor săi, Iisus Hristos a venit în lume pentru toți oamenii și pentru fiecare în parte. De aceea, El ia asupra Sa păcatul lui Adam și păcatele omenirii întregi, deci, și ale fiecăruia dintre noi, ca să ne mîntuiască pe toți. Dar pentru că El e Mîntuitorul prin care vine izbăvirea noastră din robia păcatului și începe o viață nouă în Dumnezeu, Iisus Hristos nu este numai Fiu, ci este mai ales Adam cel nou, adică Omul cel nou, care pune început unei vieți noi, desăvîrșite, de iubire, de dreptate, de pace și de bucurie.

Iată, deci, că Cel ce S-a întrupat astăzi, ai Cărui strămoși, după firea omenească, i-am pomenit, cuprinde în dragostea Sa nemărginită pe toți oamenii, întreaga lume.

Această dragoste este fără sfârșit și fără asemănare, plină de mîngiere : «Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încît pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică (Ioan 3, 16).

Acum putem înțelege de ce sîntem toți stăpîniți de o bucurie așa de mare, de curată și luminată, cînd auzim vestea cea bună că Dumnezeu s-a făcut om, pentru ca în El să avem «*arvuna*» vieții celei veșnice (Efeseni 1, 14).

Iubiții mei,

La cele arătate pînă acum despre izvoarele bucuriilor Crăciunului, se cuvine să nu uităm glăsuirea îngerilor care au cîntat la Nașterea Cuvîntului întrupat.

După ce au intonat «slavă întru cei de sus lui Dumnezeu», puterile cerești au adăugat «și pe pămînt pace». În acest imn este arătată voia Creatorului, care pe Mesia Îl vestea prin prorocul Isaia ca «*Domn al păcii*» (Isaia 9, 5). Împărăția ce se inaugura în ieslea peșterii din Betleem trebuia să fie o împărăție a iubirii între fiii aceluiași Părinte ceresc, o comuniune de viață, de bună înțelegere între oameni și popoare. Mesajul îngeresc este astăzi mai actual ca niciodată, cînd frica unui nou război mondial stăpînește inimile multora de pe planeta noastră.

De aceea, glasurile îngerești ne cheamă și pe noi toți să sprijinim pe cei ce se străduiesc ca în lumea întreagă să fie liniște, ne îndeamnă să fim împreună cu toți oamenii de bine, care se luptă să instaureze pacea pretutindeni.

Poporul nostru, doritor de pace și bunăstare, a fost și este permanent în slujba dobîndirii unui climat de înțelegere și dreptate pentru toți oamenii. Reprezentanții săi, în frunte cu înalta conducere de stat, au făcut, în repetate rînduri, propuneri concrete și au dat soluții din cele mai apreciate pe arena internațională, în vederea realizării acestei arzătoare dorințe a omenirii din vremea noastră.

Dacă Hristos «*este pacea noastră*» (Efeseni 2, 14) și a venit în lume ca să aducă bună înțelegere între oameni, și noi, fiii Bisericii strămoșești, trebuie să fim slujitori ai păcii, aducîndu-ne, fiecare, contribuția pe acest tărîm.

La 30 decembrie poporul român va aniversa împlinirea a patru decenii de la proclamarea Republicii, timp în care, țara noastră, intrînd pe un nou făgaș de viațuire, a înregistrat importante înfăptuiri pentru fericirea tuturor. Așadar, acest răstimp se înscrie ca o nouă perioadă în istoria neamului nostru, cei 40 de ani reprezentînd tot atîtea trepte de urcuș în trecutul nostru bimilenar, cu eforturi deosebite pentru mai-binele patriei și al fiilor ei harnici și devotați năzuințelor nobile de prosperitate, de apărare a gliei străbune și de asigurare a unui climat de viață îmbelșugată și tihnită pentru toți.

Iubiți fii sufletești,

Nu e de ajuns la această mare sărbătoare creștinească să ne bucurăm și să preamărim prin cîntări duhovnicești pe Mîntuitorul nostru Iisus Hristos. Trebuie, mai ales, să-I împlinim învățătura și să pășim pe urmele Lui, adică să viețuim după pilda Sa. Pentru că Sfîntul Apostol Ioan ne spune clar : «*Cine zice că petrece întru El, dator este, precum Acela a umblat, și el așa să umble*» (I Ioan 2, 6).

Pentru a primi cu sfîntă cuviință pe Fiul lui Dumnezeu, care vine pe pămînt din Preacurata Fecioară, trebuie ca, prin curățenie să ne luminăm, cu fapte bune să strălucim, cu nădejde și cu bucurie să ne pregătim, căci Sfîntul Pavel ne învață : «*Cîte sînt adevărate, cîte sînt de cinste, cîte sînt drepte, cîte sînt curate, cîte sînt de iubit, cîte sînt cu nume bun, orice virtute și orice laudă, acestea să vă însuflețească*» (Efeseni 4, 8).

Așadar, fiind cuprinși astăzi de sfînta bucurie a Crăciunului, vă mai îndemn pe toți să păstrați unitatea credinței Bisericii noastre străbune, cunoscînd că avem «*un Domn, o credință, un botez*» (4, 5).

La sfîrșitul acestui cuvînt de părintească îndrumare, rog stăruitor pe Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, Cel ce S-a născut în peștera din Betleem, să vă fie întru ajutor, iar în Noul An, 1988, să fiți binecuvîntați în toate.

La mulți ani !

† E P I F A N I E
EPISCOPUL BUZĂULUI

ÎN DUHUL EVLAVIEI ORTODOXIEI ROMÂNEȘTI

Iubiții mei *,

Deschidem astăzi lucrările celei dintii Adunări Eparhiale după un an de împreună lucrare care a trecut de la instalarea noastră ca ierarh al acestei Eparhii. Ședința noastră are loc în atmosfera de înalte preocupări, atât pe plan bisericesc, cât și pe cel social. Întregul nostru popor trăiește momente pline de satisfacții și nădejde pentru roadele agonisite în toate domeniile de activitate. Căci anul ce s-a scurs a însemnat, în același timp, un an de preocupări și de realizări, și pe plan bisericesc. În preajma datei de 1 decembrie inima fiecărui român vibrează cu aceeași putere, cu aceeași căldură a iubirii de țară, ca și în clipele istorice din 1918 la Alba Iulia, când s-a proclamat unirea Transilvaniei cu patria mamă, făurirea statului unitar român. Din însuși conținutul dărilor de seamă se va vedea că anul ce s-a scurs a însemnat mai ales o continuare statornică a multor începuturi pline de nădejde pentru viața bisericească, așezată pe temelii sănătoase în Biserica noastră de mai bine de 40 ani, prin sîrguința luminașilor patriarhi Justinian Marina și Iustin Moisescu.

Firesc, fiecare dintre noi, membrii Adunării Eparhiale, ca și fiecare credincios al Bisericii noastre, participăm la viața și lucrarea Bisericii și la dezvoltarea vieții poporului nostru. Ca cea care a fost mereu alături și împreună cu poporul român, Biserica Ortodoxă Română, se află și acum alături de popor, participînd cu mijloace specifice ei, la marile acțiuni patriotice desfășurate, atât pe plan intern, cât și pe plan extern. În calitate de cetățeni ai patriei, sîntem convinși că fiecare etapă aduce

* Cuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST la deschiderea lucrărilor Adunării Eparhiale a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

cerințe noi și eforturi noi în toate sectoarele de muncă și de înfăptuiri ale societății noastre.

Urmărind vizita de lucru a Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România pentru inaugurarea marilor înfăptuiri din Dobrogea, înfăptuiri ce se înscriu la loc de mare cinste, ne dăm seama că și acestea, ca atâtea altele din ultimele două decenii, constituie adevărate pietre de hotar, în viața poporului nostru, sînt înfăptuiri cu adevărat monumentale, epocale. Intreaga suflare a națiunii noastre a salutat cu entuziasm inaugurarea lor. Noi și noi magistrale pe apă și pe uscat, noi și noi punți trainice peste bătrînul Danubiu, care sînt nu numai izvoare de progres pentru țara și poporul nostru, ci și tot atîtea căi și punți de legătură pentru promovarea prieteniei, apropierii și păcii între popoare. Aceste înfăptuiri epocale sînt mărturii ale muncii pașnice ale poporului român, ale participării lui la înseninarea atmosferei lumii, la sădirea încrederii între oameni și popoare. Căci ce poate însenina mai mult frunțile și inimile oamenilor decît reflectarea seninului cerului în apele îmblînzite, prin vrednicia românească, de pe magistralele albastre dintre Dunăre și mare. Și după cum știm, ele nu sînt singulare, deoarece în toate zonele țării au loc aceleași fapte de eroism, de devotament pentru ca chipul patriei și viața întregului popor să dobîndească noi dimensiuni, noi lumini.

Prin alegerile pentru consiliile municipale și comunale, de acum o sătpămîină, poporul nostru și-a înscris o nouă pagină de aur în cartea devenirii lui, votînd pe cei mai vrednici și devotați fii ai săi, pentru a continua marile realizări ale neamului. Și noi, ierarhii, clericii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române ca fii ai acestui popor plămădiți din coapsele lui, din sudoarea strămoșilor noștri, din truda și lupta lor, pentru a ne lăsa o moștenire sfîntă, avem datoria să o păstrăm cu venerație, și să-i dăm strălucirea prin credință, muncă, prin bunătate și conștiință a unității de neam ; bunul cel mai de preț al poporului nostru care s-a menținut și s-a dezvoltat atît de unitar pe toate ținuturile românești.

Marele nostru istoric și învățat Nicolae Iorga, spunea că poporul român, este un popor vechi de 4000 ani — lucru atestat de multe mărturii, în primul rînd de mărturiile arheologice. Este foarte adevărat, avem o cultură și o civilizație proprie, o cultură străveche la care decenii după decenii s-a adăugat și cultura creștină din primele secole, pentru ca împreună să constituie un

adevărat tezaur inestimabil, un fond sfânt și izvor neprețuit pentru întreaga noastră viață românească. Cultura și credința poporului român sînt, după cum se știe, mărturii ale statorniciei, dîrzeniei și strădaniilor neîncetate ale poporului nostru românesc. Din acest tezaur sfînt s-a îndestulat permanent conștiința unității de neam și de credință și ca de la un altar se înalță jertfelnicia tuturor, comuniunea mărturisită și trăită fie aici, la noi acasă, fie oriunde în această lume, ca daruri proprii numai nouă, românilor. Biserica Ortodoxă Română a agonisit și adăugat la moștenirea unității de neam sfînta și dreapta credință, creștină ortodoxă, podoabă de mare preț a sufletului nostru românesc.

Iubiții mei,

Trebuie să subliniez, că în decursul acestui an am constatat la toți colaboratorii noștri multă hărnicie, multă dăruire și multă tragere de inimă din cadrul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, de la Centrul Eparhial pînă la Protoieriile și mănăstirile din această Arhiepiscopie. Dorința de înnoire, grija neconținută, manifestată printr-o mai atentă preocupare în ce privește continuarea lucrărilor de restaurare a bisericilor monumente istorice, a unor mănăstiri sau construcții din nou, toate au caracterizat activitatea clerului și credincioșilor, lucru ce va rezulta de altfel și din dările de seamă ale sectoarelor ce vor urma. Firesc, dările de seamă vor consemna mai întîi aspectele pozitive ale problemelor, lăsîndu-ne să înțelegem totuși, că este loc și pentru mai bine.

Sînt bucuros, și vă mulțumesc Dvs. tuturor, pentru că ați finit să fiți prezenți la această ședință, fapt ce constituie o dovadă grăitoare de felul în care ați înțeles să colaborați și să ne sprijiniți în acțiunile noastre. Acest lucru mai înseamnă totodată și o părtaşie a clerului și credincioșilor în calitatea lor de membri ai Adunării Eparhiale, organul de conducere a unei eparhii. Prezența dumneavoastră este un lucru bun, un câștig scump Bisericii Ortodoxe Române care s-a dovedit — mai ales din anul 1948 încoace, de la aprobarea Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române. Biserica noastră și Sf. Sinod prețuiesc mult colaborarea și aportul credincioșilor în viața Bisericii noastre. Sînt și Biserici care n-au izbutit încă să folosească elementul mirean în lucrarea lor. Sînt și Biserici însă, care deși n-au introdus în rosturile administrative elemen-

mul mirean, își doresc foarte mult acest lucru. Și din acest punct de vedere Biserica Ortodoxă Română se înfățișează în lumea creștină cu organizare, experiențe concrete, trăite în sînul său arătînd cît de prețioasă este această împreună-lucrare a clerului cu mireni în Biserică, care constituie cel mai autentic exemplu de împreună-lucrare, de unitate în dreapta credință și de comuniune în slujirea Bisericii noastre strămoșești.

De aceea, de 40 de ani de cînd poporul și-a ales ca formă de conducere Republica, și Biserica noastră și-a aflat un loc bine determinat în cadrul societății noastre contemporane, ca una ce este și ea, animată de aceeași dorință vie de împreună colaborare, pentru binele și fericirea fiilor săi duhovnicești, fericirea întregului popor. De 40 ani deci, începînd cu scrisul bisericesc, cu învățămîntul teologic, cu activitatea ce o depune neobosit, clerul întreg, Biserica dă pildă, de modul în care înțelege să concluzeze și să trăiască în comuniune cu credincioșii ei. Adunarea noastră Eparhială prin componența ei oglindește această realitate.

Am stăruit asupra acestor aspecte pentru că ele pot să se călduzească și pe drumul împlinirii simțămîntelor noastre patriotice. Salutăm prezența onorațiilor reprezentanți ai Departamentului Cultelor cu care ați noi, cît și părinții protoierei colaborează în spirit de încredere. Am ținut să invităm la această sesiune și pe părinții protoierei, deoarece ei sînt mereu mesagerii Centrului Eparhial și cei care cunosc mai bine starea de pe teren a lucrărilor. Ne-am bucura ca prezența lor să fie o prezență activă, o prezență vie, lucrătoare ; pentru că, de felul cum rezolvăm noi problemele aici depinde și lucrarea de pe teren în conformitate cu menirea și scopul Bisericii noastre, care nu poate fi niciodată altul decît : mîntuirea credincioșilor, păstrarea unității de credință și agonisitei sale materiale. Toate acestea presupun muncă cinstită, mult zel, devotament și eforturi din partea tuturor.

Salutînd pe toți cei prezenți din partea mea și a Permanenței Consiliului Eparhial în frunte cu Prea Sfințitul Episcop Roman Ialomițeanul, vă spun tuturor Bine ați venit și Dumnezeu să binecuvinteze lucrările adunării noastre !

† TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

ÎNDRUMĂRI OMILETICE ȘI PASTORALE

LA DUMINICA A 22-A DUPĂ RUSALII

IUBIRE ȘI EGOISM

Pictorii devin celebri prin măiestria cu care zugrăvesc realitatea, prin componența coloristică, a gamei cromatice. Celebrul pictor grec din antichitate Zeuxis a pictat cu atita expresivitate un ciorchine de strugure, încît lăsînd tabloul afară, păsările veneau și ciuguleau din boabițele de struguri zugrăvite pe tablou. Asemenea pictorilor sîntem și noi, credincioșii, care avem datoria să zugrăvim în chipul cel mai sublim, portretul vieții noastre spirituale, după modelul ideal, care este Hristos Mîntuitorul, nu în culori, ci împodobindu-l cu virtuți de seamă.

Virtutea este deprinderea continuă de a face bine, potrivit legii morale și conștiinței — glasul lui Dumnezeu în sufletul nostru. La virtute ajungem prin străduințele continue ale voinței noastre. Sfîntul Ioan Gură de Aur, cel mai strălucit predicator al creștinătății din toate timpurile, folosește comparația paulină cu alergătorul din arenă, în lupta pentru dobîndirea desăvîrșirii creștine, pentru a ajunge la omul cel nou al plenitudinii în Hristos. «Ca și acesta și rîvnitorul spre perfecțiunea spirituală, trebuie să-și angajeze toate forțele în lupta perseverentă, privind mereu înainte spre țintă. Alergătorul nu se oprește niciodată... Departe de a-și micșora efortul cînd este aproape de țintă, mai ales atunci își intensifică alergarea (*Omilia — Evrei 7, 3*). Aceasta este imaginea plastică a efortului neconținut spre îndumnezeirea ființei noastre, o alergare continuă, perseverentă, în care privind înainte, creștinul își încordează forțele spirituale pentru a atinge ținta, desăvîrșirea duhovnicească, restaurarea omului lăuntric. Iubirea creștină — iubirea față de Dumnezeu și față de aproapele — considerată de însuși Mîntuitorul Hristos ca cea mai însemnată virtute teologică, constituie în creștinism componenta fundamentală a unei vieți sublime, principiul esențial al existenței umane, esență a spiritualismului creștin. Cît de plastic este zugrăvită iubirea creștină în acel sublim capitol — imnul iubirii creștine — în clasicele cuvinte ale Sfîntului Apostol Pavel: «De aș grăi în limbile oamenilor și ale îngerilor, iar dragoste nu am, făcutu-m-am aramă sunătoare și chimval răsunător. Și de aș avea darul proorociei și

tainele toate le-aş cunoaşte şi orice ştiinţă şi de aş avea atîta credinţă încît să mut şi munţii, iar dragoste nu am, nimic nu sînt» (I Cor. 13, 1—2). Sfînta Evanghelie de astăzi ne prezintă prin tabloul impresionant al bogatului nemilostiv şi al săracului Lazăr, principiul fundamental, esenţa creştinismului : *iubirea sinceră, generoasă, şi jertfelnică* şi condamnă egoismul — indiferenţa faţă de nevoile şi suferinţele aproapelui nostru. Ea zugrăveşte plastic şi captivant un exemplu puternic care trezeşte fiinţa noastră la realitate.

Un om bogat se îmbrăca în purpură regească şi făcea petreceri monstruoase în fiecare zi cu prietenii şi cu rudeniile sale. În acest timp, la poarta-i somptuoasă zăcea săracul Lazăr, cu trupul împovărat de suferinţă şi cu ochii stinşi de durere, dorind să se sature din cele ce cădeau de la masa bogatului.

Urmează pentru ambii, deznodămîntul fatal, moartea. Potrivit doctrinei creştine — cea mai splendidă, cea mai curată şi cea mai sublimă învăţătură metafizică şi etică — cu moartea nu se sfîrşeşte şi viaţa, în accepţia strictă a cuvîntului. Moartea nu este decît o piatră de hotar, o limită sumbră între viaţa de aici de pe pămînt şi o viaţă de dincolo, în sferele senine ale cerului, aşa cum se exprima atît de nimerit Fericitul Augustin : «Moartea nu este amurg al fiinţării, ci zbor spre o fiinţare mai înaltă». Şi o viaţă fundamentată pe certitudinile credinţei în Dumnezeu, consacrată faptelor nobile, binelui obştesc, se soldează în faţa morţii cu nepieritoare bogăţii duhovniceşti. Cî moartea începe şirul nesfîrşit al anilor într-o împărăţie, unde potrivit unei analogii figurative, soarele nu apune, lumina nu se stinge, primăvara nu încetează niciodată. Pasărea călătoare nu ar avea instinctul plecării din şinurile cu iarnă cumplită, dacă nu ar exista un sud ospitalier, care s-o primească. La fel, şi sufletul nostru tinde spre zările de azur ale transcendentului, acordîndu-se în veşnicie, acolo unde tronează cu drept cuvînt calmul, echilibrul, seninătatea şi beatitudinea.

Ideea veşniciei ne obsedează mereu ! Trăim în lume, dar nu sîntem ai ei. În adîncurile fiinţei noastre se zbuciumă dorul după alte tărîmuri, după acea veşnicie care ne aşteaptă. E nostalgia paradisului ! În lumina acestor considerente, bogatul nemilostiv care trăia în desfătări şi care *trecea de atîtea ori plin de indiferenţă pe lingă suferinţoii lui Lazăr*, ajunge în văpaia focului veşnic. Iar Lazăr, purificat prin suferinţă, este dus de îngerii lui Dumnezeu în împărăţia slavei Sale. Ce sentinţă divină frumoasă şi echitabilă ! În culmea disperării, săracul Lazăr îi apare bogatului ca o licărire de speranţă : «Părinte Avraame, fie-ţi milă de mine şi trimite pe Lazăr să-şi ude vîrfurile degetului în apă şi să-mi răcorească limba, căci mă chinuiesc în această văpaie».

Dar Avraam a zis : «Fiule, adu-ţi aminte că ai primit cele bune ale tale în viaţa ta, şi Lazăr, asemenea, pe cele rele ; iar acum aici, el se mîngîie, iar tu te chinuieşti. Şi peste toate acestea, între noi şi voi s-a întărit prăpastia mare, ca cei care voiesc să treacă de aici la voi să nu poată, nici de acolo să nu treacă la noi» (Luca 16, 24—26). Pericopa evanghelică de astăzi, ne zugrăveşte în chip strălucit două personalităţi distincte, două trăsături, două antiteze, două contraste : un bogat nemilostiv şi un sărac virtuos. Un bogat care fermecat de mirajul tutu-

ror ospitelor, trece indiferent pe lângă desmoșteniții soartei și un sărac, care deși bolnav, nu se răzvrătea împotriva lui Dumnezeu, ci dorea să se sature din cele ce cădeau de la masa bogatului. Suportarea cu resignare a suferințelor, eroismul său moral cucerește cerul, învrednicindu-se săracul Lazăr de fericirea cea negrăită în împărăția lui Dumnezeu. Sărăcia în sine nu este o virtute, un mijloc de mântuire, după cum bogăția nu este păcat. Hristos Mântuitorul n-a condamnat niciodată averea în sine, ci numai lăcomia după averi, egoismul și avariția. Potrivit doctrinei creștine, noi nu sîntem decît numai administratorii averii noastre, pe care sîntem datori s-o întrebuițăm pentru satisfacerea nevoilor noastre și pentru ajutorarea aproapelui nostru.

Istoria noastră bisericească ne prezintă atîtea pilde vrednice de urmat, ca Sfîntul Vasile cel Mare, care și-a împărțit averea sa săracilor în două rînduri, a militat pentru alinarea suferințelor celor nevoiași, stigmatizînd în termeni hotărîți pe bogații nemilostivi și a înființat cele dintîi spitale, orfeline și azile, toate aceste așezăminte de asistență socială fiind cunoscute sub numele de Vasiliada. Se cunosc apoi atîția domnitori și atîția oameni cu bună stare materială, care și-au testat averea pentru scopuri filantropice și pentru ajutorarea celor nevoiași și suferinzi. De altfel, ajutorarea aproapelui nostru este și criteriul după care se va rosti sentința dreptății divine la judecata de apoi, cînd va veni Fiul Omului întru slava Sa, și toți sfinții îngeri cu El. Atunci va zice Împăratul celor de-a dreapta Lui : «Veniți, binecuvîntații Tatălui Meu, moșteniți împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii. Căci flămînd am fost și Mi-ați dat să mînc, însetat am fost și Mi-ați dat să beau, străin am fost și M-ați primit... Atunci dreptii îi vor răspunde : Doamne, cînd Te-am văzut flămînd și Te-am hrănit?... Iar Împăratul va zice către ei : «Adevărat zic vouă, întrucît ați făcut unuia dintre acești frați ai Mei, prea mici, Mie Mi-ați făcut». Atunci va zice și celor de-a stînga : «Duceți-vă de la Mine, blestemaților în focul cel veșnic... căci flămînd am fost și nu Mi-ați dat să mînc... Adevărat zic vouă : întrucît nu ați făcut unuia dintre acești prea mici, nici Mie nu Mi-ați făcut. Și vor merge aceștia la osîndă veșnică, iar dreptii la viața veșnică» (Matei 25, 34—46). Ce pictor ar putea zugrăvi tabloul acesta care încheie în chip magnific cursul istoriei pe pămînt. Problema armonizării și a contrastului dintre săraci și bogați — cei doi poli ai structurii sociale — o rezolvă în chip strălucit doctrina creștină, prin forța sa spiritual-morală, prin puterea idealului evanghelic, prin iubirea creștină. Potrivit concepției creștine, raporturile dintre indivizi și colectivitățile umane trebuie luminate de *iubirea creștină*, considerată de divinul Învățător, fundamentul doctrinei creștine, regula de aur a moralei creștine : «Poruncă nouă dau vouă Să vă iubiți unul pe altul, precum Eu v-am iubit pe voi, așa și voi să vă iubiți unul pe altul. Întru aceasta vor cunoaște pe toți că sînteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii pentru alții» (Ioan, 13, 34—35). De asemenea, Sf. Apostoli ne îndeamnă în cuvinte exprese : «Iubiților, să ne iubim unul pe altul, pentru că dragostea este de la Dumnezeu... (I Ioan 4, 7). În concepția paulină, toată Legea se cristalizează în iubirea față de aproapele : «Căci toată Legea se cuprinde într-un singur cuvînt, în acesta : «Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuți» (Gal. 5, 14). Iar Sf. Apostol Iacov cere o credință vie : «Credința fără de fapte

moartă este» (Iacob 2, 17). În flagrantă contradicție cu iubirea creștină este egoismul — preocuparea exagerată pentru interesele personale, ignorând interesele aproapelui nostru — cea mai crasă degradare a ființei umane. Căci ne spune Ecclesiastul : «Este cite un om care este stingher... și ochii lui nu se mai satură de bogăție (4, 8). «Cel ce iubește bogăția nu va avea parte de rodul ei» (4, 9). Iar Sfântul Apostol Pavel, condamnă în termeni energici egoismul, ce contravine iubirii aproapelui. «Nimeni să nu caute ale sale, ci fiecare pe ale aproapelui» (I Cor. 01, 24). «Dragostea nu se poartă cu necuviință, nu caută ale sale, nu se aprinde de minie, nu gîndește răul» (I Cor. 13, 5), apoi : «Datori sintem noi cei tari să purtăm slăbiciunile celor neputincioși și să nu căutăm plăcerea noastră. Ci fiecare dintre noi să caute să placă aproapelui său, la ce este bine, spre zidire» (Romani 15, 1—2). În zgîrcenie și lăcomie sînt implicate toate patimile. Sf. Maxim Mărturisitorul zice : «Iubitorul de plăceri iubește arginții, ca prin ei să se desfete». (*Fiilocalia*, vol. 9, trad. de Pr. prof. Dr. D. Stăniloae, p. 250, p. 518).

Bogatul nemilostiv din Sf. Evanghelie de astăzi și-a atras osînda din cauza lipsei de iubire față de aproapele, iar săracul Lazăr suportînd cu resignare durerile și suferințele, s-a învrednicit de fericirea negrăită în împărăția lui Dumnezeu. Din slova pericopei evanghelice de astăzi se desprind două învățături fundamentale : 1. *Iubirea creștină constituie esența creștinismului, fundamentul trăirii creștine.*

2. *Problema vieții veșnice, care în funcție de comportarea noastră pe pămînt, ne atrage fericirea sau osînda veșnică.*

Iubirea creștină fiind pecetea religiei noastre, să ne fundamentăm viața noastră pe certitudinile credinței în Dumnezeu și să ne împodobim sufletul cu nestematele virtuților alese, îndeosebi pe iubire, pentru a ne învrednici și noi la ziua Judecării din urmă, de sentința dreptății divine : «Veniți, binecuvîntații Tatălui Meu, moșteniți împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii. Căci flămînd am fost și Mi-ați dat să mîncînc ; însetat am fost și Mi-ați dat să beau ; străin am fost și M-ați primit» (Matei 25, 34—35), AMIN.

Pr. VICTOR VLĂDUCEANU

PREDICĂ LA SFÎNTA ECATERINA

Ne-a învrednicit Bunul Dumnezeu să ajungem și anul acesta ca, împreună să prăznuim pe Sfînta Mare Muceniță Ecaterina, ocrotitoarea acestui sfînt locaș. Cu inimile pline de credință și de nădejdea în ajutorul pe care ni-l dau sfinții în rugăciunile noastre, mijlocind pentru noi la Dumnezeu, i-am adus și i-am închinat un buchet de laude și cîntări, preamărindu-i faptele sale minunate și rugînd-o să ne fie ajutoare în nevoile noastre, purtînd rugile noastre fierbinți către preamîlostivul Dumnezeu. N-am făcut prin aceasta altceva decît să continuăm și să ținem vie o tradiție a Bisericii Ortodoxe, practică și respectată de aproape două mii de ani, și anume aceea de a ne aduna în ziua de poimenire a sfinților, pentru a-i cinsti, aducîndu-ne aminte de ei, și a-i

ruqa pentru noi. Căci, pentru cei care ne aflăm astăzi în acest sfînt locaș, adunați și înfrățiți la rugăciune, sărbătoarea aceasta este un moment cu totul festiv, hramul unei biserici, ca și ziua onomastică a fiecăruia dintre noi, avînd o semnificație cu totul aparte în viața unei comunități bisericești, a unei parohii sau a unei instituții teologice. Ea aduce un spor de bucurie duhovnicească celor care participă la o astfel de sărbătoare. Pentru a înțelege mai bine însemnătatea harului în viața credincioșilor unei parohii, trebuie să ne întoarcem pe firul istoriei, la începuturile vieții creștine, de unde vom afla că, chiar din acel timp, credincioșii au înconjurat cu dragoste, venerație și respect pe eroii credinței, pe sfinții lor. Știm din istoria vieții și activității Bisericii creștine, că în primele veacuri, cînd creștinismul apare ca o nouă religie în imperiul roman, se înregistrează cel mai mare contingent de sfinți. Erau toți cei care, pătrunși pînă în străfundurile ființei lor de adevărurile învățaturii lui Hristos, primeau moartea cu convingerea că prin aceasta se nasc la viața cea nouă, viața în Hristos. De aceea și ziua de pomenire a sfinților nu este aceea în care s-au născut, ci ziua în care au trecut la cele veșnice, ziua renașterii lor spirituale.

Creștinii veacurilor primare ale Bisericii, văzînd bărbăția, curajul și seninătatea cu care sfinții mucenici înfruntau chinurile prigoanelor, tăria cu care își apărau credința și primeau moartea pentru ea, au nutrit simțăminte de admirație și respect față de acești eroi ai credinței. Ei au adunat și au îngropat cu toată cuviința, cu grijă și pietate rămășițele trupesii ale celor care mureau mai ales pentru Hristos, ale sfinților mucenici și martiri adunîndu-se în fiecare an de ziua morții lor, în jurul mormintelor, pentru a-i pomeni, prin săvîrșirea Sfintei Liturghii pe mormintele lor și pentru citirea actelor vieții, faptelor și pătimirii lor. Cu vremea, cînd creștinismul a început să se dezvolte în libertate, cînd cultul Bisericii a început să ia amploare deosebită, începînd mai ales cu secolul al IV-lea, creștinii au zidit primele biserici pe mormintele martirilor și mucenicilor, pentru a le păstra și mai vie și mai apropiată memoria. Înmulțindu-se apoi locașurile de cult și construindu-se după regulile impuse de rînduiala bisericească, s-a luat obiceiul ca la zidirea sfîntului locaș, să se așeze în piciorul Sfintei Mese o pîrticică din moaștele sfinților, pentru a-i avea mereu aproape de noi și a ne însoți în rugăciuni, iar mai apoi s-a obișnuit să se așeze o pîrticică din sfintele moaște sau relicve sfinte și în sfîntul antimis pe care îl așezăm pe Sfînta Masă și pe care săvîrșim Sfînta Liturghie. Fără acest obiect sfînt, care poartă în el sfintele moaște, nu putem săvîrși Sfînta Liturghie. Dar dacă la început, bisericile se zideau direct pe mormintele martirilor și sfinților, purtînd în felul acesta numele lor, mai tîrziu nu a mai fost cu putință ca toate acestea să fie înălțate pe moaște de sfinți sau martiri, ci s-a luat obiceiul ca orice sfînt locaș să fie închinat, dedicat sau consacrat unui sfînt al Bisericii. Așa cum fiecare creștin primește la botez un nume de sfînt, la fel și o biserică, atunci cînd se tîrnosește, adică atunci cînd se sfințește de către arhiereu, primește numele unui sfînt în cinstea căruia a fost zidită și care de aici o patronează și o ocrotește în mod deosebit. Este ceea ce numim hramul bisericii. Icoana al cărei hram îl poartă biserica se pictează pe fațada vestică a bisericii, iar în interior ea apare pe catapeteasmă, în stînga icoanei Mîntuitorului.

Biserica în care ne aflăm astăzi este închinată Sfintei Mare Mucenițe Ecaterina.

Este firesc ca la acest eveniment din viața acestei biserici să ne întrebăm cine a fost Sfânta Ecaterina, pentru că, știindu-i viața ei, să tragem din ea învățămintele folositoare pentru noi. Dacă cercetăm sau ascultăm conținutul rugăciunilor noastre bisericești, din cadrul diferitelor slujbe, observăm că sfinții sînt grupați după diverse categorii. Unii fac parte din categoria proorocilor care au vestit lumii venirea și intruparea Mîntuitorului Hristos, alții fac parte din ceata apostolilor care au răspîndit cuvîntul Evangheliei în toată lumea. Vin apoi martirii, mucenicii și mărturisitorii care l-au propovăduit pe Hristos cu prețul vieții lor. O categorie aparte o formează ierarhii, care, prin viața și scrierile lor, au făcut cunoscută învățătura Bisericii. Din rîndul sfinților nu lipsesc cuvioșii, care, prin sfințenia vieții lor, au atins culmi de desăvîrșire creștină. Toate aceste categorii alcătuiesc cetele sfinților, pe care îi prăznuim și îi pomenim în multe din rugăciunile și slujbele Bisericii, îi chemăm în nevoile noastre și le cerem mijlocirea și ajutorul lor. Sfînta Ecaterina face parte din ceata mucenicilor, adică acei sfinți care au pățimit și au murit pentru Hristos, Sfinții Mucenici au făcut dovada deplinei dăruiri pentru Hristos. Ei s-au entuziasmat de învățătura Sa, L-au mărturisit cu prețul vieții lor și au primit cu bucurie moartea martirică în dorința de a se uni definitiv cu Hristos. Sfinții mucenici au făcut dovada unei credințe puternice în Hristos și pe temelia acestei credințe, s-a zidit Biserica creștină. Așa cum spune un Sfînt Părinte al Bisericii, sîngele martirilor este sămînța creștinismului (Tertulian). Sfinții mucenici și martiri sînt cei care au căzut cu zecile, sutele și milioanele mai ales în primele veacuri creștine, cînd noua religie apăruse pe firmamentul istoriei și se răspîndea cu repeziciune. La loc de cinste în această ceată, strălucește Sfînta Ecaterina. După cum arată istoria vieții ei, Sfînta Ecaterina a trăit în secolul al IV-lea, în timpul împăratului Maximin Daia. S-a născut în cetatea Alexandriei din Egiptul de astăzi, mare centru cultural, economic și comercial al lumii vechi, loc de întîlnire al civilizațiilor, ideilor și curentelor culturale ale timpului. Orașul purta încă vii urmele și amintirea unor personalități strălucite ale Bisericii ca : Penteu, Clement Alexandrinul și Heracles. Aici înflorise o școală teologică de înalt nivel științific, aici exista faimoasa bibliotecă distrusă mai tîrziu de cuceritori, și tot aici științele și artele atinseseră o înaltă culme de dezvoltare. Sfînta Ecaterina s-a născut din părinți de neam ales și cu stare, fiind fiica lui Constant care fusese împărat. Era de o frumusețe fără pereche în timpul și în locul acela. Și-a făcut studiile în faimoasa universitate din Alexandria, cu profesori renumiți, de care orașul nu ducea lipsă deloc, deprinzînd arta oratoriei și însușindu-și știința filosofică, medicina și tehnica ingineriei. Lucrul acesta nu este de mirare dacă ne gîndim că științele exacte erau aici în floare. Dar ceea ce o caracteriza era înțelepciunea cu care Sfînta Ecaterina îi uimea pe toți învățații și bătrînii timpului. O asemenea fecioară frumoasă și înțeleaptă era rîvnită de toți cei care doreau să-și găsească fericirea și căldura unui cămin. Dar sfînta nu a vrut să se căsătorească decît cu un tînar mai frumos și mai înțelept decît ea. Mergînd la un bătrîn pustnic din apropierea cetății, acesta i-a vorbit de Mîntuitorul Hristos și de învățătura

Lui, inițiind-o în tainele credinței creștine. Văzînd în Mîntuitorul pe Mirele cel ceresc pe care și-l dorise, Sfînta Ecaterina s-a convertit la creștinism, botezîndu-se. Sosînd în acel timp împăratul Maximin Daia la Alexandria și organizînd o serbare în cinstea zeilor, cu întreg ritualul de sacrificii sîngeroase, Sfînta Ecaterina a avut curajul să-l înfrunte, arătîndu-i deșertăciunea credinței în zei. Uimit de deșteptăciunea și de înțelepciunea ei, împăratul i-a făcut propuneri de căsătorie, ceea ce sfînta a refuzat. Vrînd să o umilească, a chemat soborul celor 50 de filozofi și retori eleni, sperînd că aceștia o vor face să renunțe la credința creștină. Într-un dialog strălucit cu aceștia, Sfînta Ecaterina și-a arătat superioritatea, covîrșindu-i cu știința și înțelepciunea și combătîndu-i cu propriile lor argumente, arătînd netemeinicia credinței în zei. Văzînd neputința acestor retori și filosofi, împăratul s-a mințit și a poruncit să fie arși în foc, dar hotărîrea lui a determinat convertirea lor la creștinism. Cu toate acestea, împăratul încerca mai cu încăpăținare să o întoarcă pe Ecaterina la păgînism, dar văzînd tăria credinței ei și convertirea multora din jurul său, a poruncit ca sfînta să fie dezbrăcată și bătută cu vine de bou. Apoi a poruncit să fie întemnițată și să nu i se dea de mîncare. În acest timp, soția împăratului, Augusta, auzînd de frumusețea și înțelepciunea sfintei, a dorit să o vadă și, mergînd în temniță cu Porfirie, sfetnicul cel mai apropiat al împăratului și cu 200 de ostași, s-au convertit cu toții. Văzînd împăratul că temnița nu-i face nici un rău, la sfatul unuia din sfetnici, a hotărît să o chinuiască prin strivirea cu roata în care erau înfipte cuțite. Spune istoria vieții că sfînta a rămas nevătămată, ceea ce a determinat pe împărăteasă să-și mărturisească credința în Dumnezeu, pentru care împăratul a poruncit să fie omarită în chinuri, prin sfîșierea sînilor, după care i s-a tăiat capul. La puțin timp, Porfirie, și o parte din ostași și-au mărturisit și ei credința, pierînd de tăișul sabiei. Încercînd apoi din nou să determine pe Sfînta Ecaterina să se lepede de credința creștină și lovindu-se de tăria convingerilor ei, împăratul a poruncit să i se taie capul în afară de cetate, ceea ce s-a și întimplat. Așa s-a săvîrșit din viață Sfînta Muceniță Ecaterina, la vîrsta de 18 ani, trupul ei fiind îngropat în muntele Sinai unde i se păstrează sfintele ei moaște, în minăstirea care-i poartă și azi numele.

Iată, așadar, pe scurt viața Sfintei Ecaterina, o viață care rămîne model pentru noi creștinii prin calitățile și faptele ei deosebite. Învățăm din viața Sfintei Ecaterina să-L iubim și să-L urmăm pe Mîntuitorul Hristos și învățătura Sa, purtînd cu responsabilitate numele de creștin. Nu ne cere nouă astăzi nimeni să murim pentru Hristos, ci să-l mărturisim asemenea Sfintei Ecaterina, prin viața noastră pe care să ne-o îmbunătățim mereu. Să nu lăsăm să pătrundă în sufletele noastre întunericul ispitelor, păcatelor și patimilor, ci să ne menținem viața noastră la înălțimea purității pe care ne-o dă botezul creștin care șterge orice păcat din ființa noastră. Să rîvnim la puritatea feciorenică a Sfintei Ecaterina, adevărată mireasă a lui Hristos, și la frumusețea sufletului ei. Ea ne poate fi pildă de înțelepciune, atît celor tineri cît și celor mai în vîrstă. Să ne străduim a ne desăvîrși viața noastră și a ne încărca mîntea de cunoștințe, care eliberează de povara prejudecăților și a rătăcirilor. Să dăm din prisosul darurilor noastre și celor ce au nevoie, așa cum Sfînta Ecaterina a renunțat la marea sa bogăție. Să ne întrarmăm cu

virtutea răbdării în toate încercările vieții. Dar mai presus de toate să o rugăm pe Sfânta Ecaterina să fie mijlocitoarea noastră în rugăciunile pe care le îndreptăm către Mîntuitorul, zicîndu-i: «Bucură-te, Sfîntă Mare Muceniță Ecaterina, ajută-né pe noi! «Amin».

Pr. Prof. Dr. NICOLAE NECULA

DUMINICA A 30-A DUPĂ RUSALII (Luca 18, 18—27)

Păzirea poruncilor

Dobîndirea vieții veșnice a preocupat pe oamenii tuturor timpurilor. Mai ales cei credincioși, care, din cuvîntul Sf. Scripturi știau că Dumnezeu a făcut pe om după chipul și asemnarea Sa și i-a dat suflet nemuritor. Omul a pierdut nemurirea trupului din cauza păcatului neascultării și al mindriei, dar Dumnezeu atît de mult a iubit lumea încît a trimis pe Fiul Său ca lumea viață să aibă (Ioan 3, 16), ca lumea să aibă dreptul la veșnicie. Dacă Tatăl ceresc e veșnic, atunci și oamenii creați de El sînt mereu cuprinși de dorul veșniciei. Viața veșnică e un dar, însă acest dar se oferă celor vrednici. Și de aici neliniștitoarea întrebare: «ce să fac să fiu vrednic de viața veșnică?». De două ori i s-a pus Mîntuitorului această întrebare: o dată de către un învățător de lege (Luca 10, 25), iar a doua oară de către un tînăr bogat (Matei 19, 16; Luca 18, 18), despre care ne-a vorbit Evanghelia de astăzi. Amîndoi au primit aproape aceleași răspunsuri, pentru că întrebarea era aceeași. Iubirea de Dumnezeu și în același timp iubirea de aproapele, sînt primele și cele mai importante condiții. Învățătorului legii, Iisus i-a explicat, cine este aproapele nostru, adică fiecare om, pe care trebuie să-l iubim, să-l prețuim, să nu-l ocolim, să-l ajutăm cu fapte bune, atunci cînd cade în suferințe sufletești sau trupești.

În al doilea caz, Mîntuitorul l-a îndemnat pe omul dornic de viață veșnică să păzească poruncile, pe care Dumnezeu le-a dat poporului iudeu prin proorocul Moise. Pe unele din aceste porunci, Iisus le-a și menționat pentru a fi cît mai clar în răspunsul Său.

Spre a nu le da uitării, aceste porunci, sînt scrise nu numai în Biblie, ci și în cărțile de învățătură și de rugăciune. Să le reamintim:

1. *Eu sînt Domnul Dumnezeuul tău, să nu ai alți Dumnezei, afară de Mine.*

2. *Să nu-ți faci chip cioplit și să nu te închini lui.*

3. *Să nu iei numele Domnului Dumnezeului tău în deșert.*

4. *Cinstește ziua Domnului.*

5. *Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca bine să-ți fie și să trăiești mulți ani pe pămînt.*

6. *Să nu ucizi!*

7. *Să nu trăiești în desfrînări (destrăbălări).*

8. *Să nu furi!*

9. *Să nu mărturisești strîmb!*

10. *Să nu poțtești nimic din cele ce sînt ale aproapelui tău!*

În aceste zece porunci observăm că primele patru se referă la credință și iubire față de Dumnezeu, iar celelalte șase se referă la respectarea drepturilor și la iubirea aproapelui nostru. Deci tot iubirea de Dumnezeu și de oameni.

Omul, din fața Mîntuitorului, cunoaște aceste porunci și L-a asigurat pe Domnul că le-a păzit din tinerețea sa. Dar Iisus cunoștea inima omului și citea în ea altceva. Știa prea bine că întreaga ființă a acestui om e lipită cu multă putere de diferite bunuri lumești, de la care el nu va renunța pentru a dobîndi viața veșnică. El a călcat porunca I și a II-a, făcînd din avuții un fel de dumnezeu al său, așa cum avea să scrie mai tîrziu Sfîntul Apostol Pavel: «Pîntecele este dumnezeul lor, iar iubirea de avuții este închinarea la idoli» (Efes. 5, 5; Fil. 3, 19).

Așa se întîmplă în viața multora. Nimeni nu se mai gîndește în prezent la idoli, sau zeii păgîni, la care se închinau unele popoare din timpul Mîntuitorului. Unii dintre oameni se lipesc însă cu toată ființa lor de bani, de podoabe, de cit mai multe și mai însemnate averi, iar inima lor e mereu însetată de tot mai mult. Mereu li se pare că mai au nevoie. Niciodată nu se pot sătura. În această goană după averi, după mîndrie, sau slavă deșartă asemenea oameni calcă și alte porunci. Prin jurăminte, prin vorbe necuviincioase, ei iau numele lui Dumnezeu în deșert, adică în nesocotință și dispreț, călcînd porunca a III-a. Ei nu știu ziua Domnului rînduită de porunca a IV-a. Afacerile lor nu le mai îngăduie să vină la biserică. Ei n-au timp pentru rugăciune, pentru spovedit, pentru alte rînduiri sfinte, și poate nici pentru grija față de părinți, călcînd porunca a cincea, față de copii, față de viața morală în toate laturile ei. Pentru alții băutura, petrecerile, certurile, lăcomia de tot felul, sînt idoli cărora ei îi slujesc. Despre ei Sf. Apostol Pavel scrie: «că au schimbat adevărul lui Dumnezeu cu slava acestei lumi» (Rom. 1, 25 și 23).

Uneori mulți declară că păzesc toate poruncile și învățătura lui Dumnezeu, așa cum spunea și omul, care venise să întrebe pe Iisus despre viața veșnică. Era ușor pentru el să se laude că păzește din tinerețe poruncile. Dar Iisus i-a cerut atunci fapte, adică să-și deslipească inima de avuții, să renunțe la acești idoli, să dea și săracilor averea sa și să abia atunci va fi desăvîrșit, va dovedi că pentru împărăția lui Dumnezeu vrea să facă totul și numai așa poate să urmeze pe Mîntuitorul.

Cînd a văzut că viața veșnică se obține printr-o renunțare atît de mare, tînărul a plecat întristat. Dar nu era o căință și întristare adevărată, ci o dezaprobare și o dezamăgire în fața învățăturii creștine. El a plecat la idoli săi.

Ucenicii Domnului mirați de atitudinea celui plecat, L-au întrebat pe Iisus: «Și cine poate să se mîntuiască?»; la care Fiul lui Dumnezeu a răspuns cu mîngiere și încurajare: «Cele ce sînt cu neputință la oameni sînt cu putință la Dumnezeu» (Luca 18, 26—27).

Cu alte cuvinte avînd ajutorul lui Dumnezeu, creștinul va reuși să biruiască ispitele, piedicile și patimile ce-i stau în cale spre o viață veșnică. Afirmația Mîntuitorului au dovedit-o toți dreptii și o dovedesc neîncetat creștinii cei înțelepți și buni. Ei știu să păstreze măsura în toate,

sînt unde e pericolul păcatului și cer mereu în rugăciunile lor și cele ale Bisericii ajutorul Celui de Sus. Ei sînt treji la minte și se străduiesc să aibă inima bună, dreaptă și curată, amintindu-și mereu cuvintele Mîntuitorului: «Feriți-vă cei curați cu inima că aceia vor vedea pe Dumnezeu» (Mat. 5, 8).

Cu o astfel de inimă, creștinii păzesc mereu poruncile cu fapte și nu numai cu vorbe. Ei se vor feri, cu toată luarea aminte, de furturi, de ucideri, de viață desfrînată și de mărturii mincinoase. Ei vor respecta viața aproapelui și nu-i vor aduce supărări cu vorbe, sau cu fapte. Ei nu vor uita că Mîntuitorul cunoaște inimile și gîndurile tuturor. Din păzirea poruncilor se naște, în suflet dorul după Dumnezeu și se arată în iubirea față de Biserică, față de Trupul și Singele lui Hristos în Sf. Împărtășire și în năzuința de a rămîne mereu sub ocrotirea Părintelui Ceresc. Psalmistul ne îndeamnă la păzirea tuturor poruncilor, căci «Legea Domnului e fără prihană, întoarce sufletele... înțelepțește pruncii» (Ps. 18, 8).

Ne bucurăm nespus de mult de creștinii cei buni și vrednici de acest nume. Ne bucurăm de aceia care în mod sincer se preocupă de dobîndirea vieții veșnice și rugăm neîncetat pe Atotmilostivul să ajute tuturor în viață spre tot lucrul bun. Lui I se cuvine toată slava și închinăciunea în veci. Amin.

Pr. COLOTELO MIHAIL

SFÎNTUL IUBIRII CREȘTINE

SFÎNTUL IERARH NICOLAE

În tezaurul doctrinar al spiritualismului creștin — cea mai sublimă, cea mai completă și superioară învățătură metafizică și etică — capitol fundamental, constituie și cultul sfinților. Ei s-au ridicat la înălțimile cerești pe scara evlaviei și a smereniei, creînd din persoana lor o capodoperă de viață creștină.

Sfinții sînt culmile cele mai strălucitoare ale creștinătății. Ei au triumfat cu succes în timpul vieții lor pămîntești prin curăție sufletească, smerenie și iubire față de Dumnezeu și de dragoste față de oameni, fiind tot atîtea pilde de trăire duhovnicească.

Sfinții și-au desăvîrșit portretul vieții lor spirituale după modelul ideal care este Hristos Mîntuitorul. Ei strălucesc pe firmamentul Bisericii noastre ca niște luceferi ai luminii, adevărului și ai dreptății.

Sfîntul privește pămîntul ca un prilej de cucerire a cerului, iar moartea este pentru el moment de fericită întîlnire cu Creatorul.

Ștînd în nemijlocită apropiere de Dumnezeu, sfinții sînt ocrotitorii noștri în ceruri, mijlocind neîncetat pentru noi la Părintele luminilor (Fac. XX, 7; Iov XLII, 8; Iacob V, 16; II Petru I, 13; Confes. Ort. P. III). Sfîntul Grigorie Teologul, în Panegiricul ce-l face Sfîntului Ciprian zice: «Din cer unde ești, privește cu îndurare către mine, îndreptează

cuvîntul și viața mea, păzește turma mea, luminează-ne mai deplin asupra Sfintei Treimi, înaintea Căreia stai astăzi și Căreia noi ne închinăm».

Desăvîrșirea vieții spirituale, călcarea pe urmele lui Iisus, a ridicat sfinți în toate timpurile și din toate categoriile sociale. Izvorul sfințeniei nu seacă în Biserică. În toate timpurile, Biserica condusă de Duhul Sfînt și-a îndeplinit misiunea de înduhovnicire morală, de sfințire a vieții. Harul care lucrează prin ea s-a arătat și prin aceea că a avut tot timpul credincioși care au urcat culmile altitudinii etice, piscurile desăvîrșirii spirituale, devenind sfinți, pile de viață creștină.

În ceata numeroasă a sfinților care împodobesc sinaxarul Bisericii noastre, strălucesc Sfinții Părinți ai Bisericii. Aceștia, pe lângă sfințenia vieții lor, s-au remarcat și prin scrierile lor, în care au dezvoltat învățătura de credință și morală, propovăduită de Hristos Mîntuitorul și de Sfinții Apostoli. Ei ne-au dat prețioase îndrumări și îndemnuri duhovnicești, cu ajutorul cărora putem dăltui în chipul cel mai sublim chipul adevăratului creștin — omul iubirii, adevărului și al dreptății, al muncii conștiințioase — și ne-au lămurit atîtea adevăruri de credință, nepătrunse de mintea omenească.

În timpul disputelor hristologice, ca apărători ai credinței adevărate și ca stîlpi ai Ortodoxiei, s-au evidențiat, prin erudiția lor, Sfinții Părinți ai Bisericii creștine, care prin propovăduirea adevărilor de credință și prin scrierile lor, au contribuit la lămurirea și definirea învățăturii dogmatice ortodoxe și la consolidarea patrimoniului spiritual al Ortodoxiei ecumenice. În acest timp literatura teologică atinge cele mai înalte culmi, îndeosebi în secolele al IV-lea și al V-lea, cunoscute sub numele de Epoca de Aur a literaturii creștine.

În galeria Sfinților Părinți ai Bisericii din acest timp, se remarcă Sfîntul Atanasie cel Mare «Părintele Ortodoxiei», Sfîntul Vasile cel Mare, Sfîntul Grigorie Teologul, Sfîntul Ioan Gură de Aur, Sfîntul Grigorie de Nyssa, Sfîntul Ciril, Episcopul Alexandriei, Sfîntul Ierarh Nicolae — renumitul arhiepiscop al Myrei Lichiei — pe care îl sărbătorim astăzi.

Născut în anul 270 în orașul Patara din provincia Lichia, crește în căminul familial, din părinți credincioși și cu o bună stare materială în atmosfera deprinderilor nobile și a simțămintelor alese care făuresc caracterele. Concomitent primește o educație aleasă și de la Episcopul Metodie al Patarei. Dorind să calce pe urmele lui Iisus și să se închine la Sfîntul Mormînt, pleacă la Ierusalim. În această călătorie se stîrnește o puternică furtună, care s-a potolit prin rugăciunile fierbinți ale tînărului preot Nicolae. Întors din această călătorie se oprește în orașul Myra, pentru a viețui în Mînăstirea Sinai, de acolo. O coincidență fericită face ca atunci să se aleagă viitorul mitropolit al Myrei, în locul celui decedat. Prin o viziune ce se arată unui bătrîn episcop, cu toată opunerea preotului Nicolae, fu ales ca arhiepiscop al Mirelor Lichiei.

În timpul vieții sale a avut de înfruntat persecuții din partea împăraților păgîni Dioclețian și Maximian, care au sfîrșit o dată cu venirea la cîrma imperiului roman a împăratului Sf. Constantin cel Mare.

El duce o luptă dîrză împotriva păgînismului și a ereziei ariene, care nega divinitatea Mîntuitorului, susținînd că nu a fost Dumnezeu adevărat, ci numai cea dintîi creatură a lui Dumnezeu-Tatăl. La Sinodul de la Niceea din anul 325, cei 318 Părinți, între care un loc de seamă ocupă și Sfîntul Ierarh Nicolae, au compus Simbolul credinței, 7 articole, pînă la «... și întru Duhul Sfînt», decretîndu-se dumnezeirea Mîntuitorului Hristos și condamnîndu-se erezia lui Arie.

În sufletul marelui Ierarh Nicolae, de vastitate a unei magnifice catedrale, ardeau puternic flăcările iubirii față de Dumnezeu și ale dragostei față de oameni. De altfel, făcînd etimologia numelui «NICOLAE», acesta înseamnă — învingător în dreapta credință, în iubirea față de semenii noștri. Pildă puternică de iubire față de aproapele nostru ne-a rămas ajutorul dat unei familii scăpătate, care avînd trei fiice nutrea ideea să le dea desfrînării, ca să poată viețui. Auzind acest lucru Sfîntul Ierarh Nicolae, într-o seară aruncă pe geamul deschis o pungă cu bani, cu ajutorul cărora izbutește respectiva familie să-și căsătorească prima fiică, apoi repetă gestul său a doua și a treia oară, reușind să salveze prestigiul moral al unei familii nevoiașe. De atunci a rămas tradiția ca în seara Sfîntului Ierarh Nicolae să se aducă cadouri copiilor.

Datorită iubirii față de Dumnezeu și a dragostei față de aproapele nostru, Sfîntul Ierarh Nicolae a fost răsplătit cu darul facerii de minuni. Pe lângă potolirea furtunii pe corabia cu care călătorea în drumul său spre Ierusalim, se amintește de salvarea a trei ofițeri din armata imperială a Sfîntului Împărat Constantin cel Mare, care în urma unui denunț neîntemeiat au fost condamnați la moarte. Sfîntul Ierarh Nicolae se descoperă în vis împăratului, evidențiînd nedreptatea, iar ofițerii au fost eliberați din temniță. Sfîntii fiind călăuzitorii noștri pe căile sfințeniei, trebuie cinstiți pentru că «*sînt prieteni ai lui Hristos, fii și moștenitori ai lui Dumnezeu*» — așa cum se exprimă atît de nimerit Sfîntul Ioan Damaschin, alt sfînt Părinte al Bisericii noastre din secolul al VIII-lea.

Cinstind pe sfinți, avem neconținut în fața noastră pilda vieții lor, care ne ajută să ne apropiem și noi, credincioșii, de ținta lor supremă: Hristos, desăvîrșindu-ne astfel viața noastră duhovnicească. Căci prin veacuri ne răsună sublimul mesaj al Sfîntului Apostol Pavel: «*Aduceți-vă aminte de marii voștri care v-au graț vouă cuvîntul lui Dumnezeu, la a căror săvîrșire a vieții privind să le urmați credința*» (Evrei XIII, 7).

Pictorii devin celebri prin măiestria cu care zugrăvesc realitatea, prin gama cromatică. Asemenea pictorilor trebuie să fim și noi, zugrăvind-ne portretul vieții noastre spirituale după modelul ideal care este Hristos Mîntuitorul, aceasta nu în culori, ci împodobindu-ne sufletul cu virtuți de seamă, între care trebuie să exceleze *credința în Dumnezeu, iubirea față de Dumnezeu și a dragostei față de oameni*, fie că aproapele nostru este de același neam și credință religioasă cu noi, fie că ne întîlnim în pustietatea ținuturilor ecuatoriale sau în imensitatea ghețurilor polare. În centrul învățăturilor Sfinților Părinți se situează îndemnul de a trăi în pace și bună înțelegere. Pacea este astăzi o aspirație legitimă a tuturor popoarelor de pe toate meridianele globului terestru. Poetii o cîntă în versuri nemuritoare, oratorii o înalță pe aripile cuvîn-

tului, literații și artiștii îi consacră atâtea valoroase opere de artă, muncitorii din uzine, fabrici și ogoare îi închină întreaga lor putere de muncă și de luptă. Omenirea fiind astăzi amenințată de declanșarea unei noi conflagrații mondiale, a unei confruntări racheto-nucleare, care în epoca atomică ce o străbatem ar constitui cel mai monstruos atentat la adresa umanității, e de datoria fiecărui creștin de a seconda străduințele ce le depun conducătorii patriei noastre, în frunte cu domnul Președinte al Republicii Socialiste România, pentru înfăptuirea nobilelor idealuri de pace, securitate și de rodnică colaborare între popoarele din întreaga lume, pentru prefîntîmpinarea pericolului unui război.

Pr. VICTOR VLĂDUCEANU

CUVÎNT LA NAȘTEREA DOMNULUI

25 Decembrie

*«Iată binevestesc vouă bucurie mare,
care va fi pentru tot poporul, că vi S-a
născut astăzi Un Mîntuitor, Care este
Hristos Domnul, în cetatea lui David»
(Luca II, 10—11).*

«În vremea aceea a ieșit porunca de la Cezarul August să se înscrie toată lumea, în zilele cînd Quirinus cîrmuia Siria și se duceau toți să se înscrie în cetatea sa».

Așa începe Sfîntul Evanghelist Luca să descrie Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos, pe care întreaga creștinătate o sărbătorește astăzi. Parcă vedem perechea de călători ce pornise din Nazaretul Galileii — o femeie și un bărbat, — care de patru zile veneau pe drumul ce străbate Samaria spre Iudeia, cu halte vechi la care se opreau caravanele cu cămilele lor și se odihneau lîngă fîntinele cu apă, sau puțurile de la hanuri. Tînăra femeie părea însărcinată, iar bărbatul era înaintat în vîrstă. Era Fecioara Maria și Dreptul Iosif. Mergeau spre Betleem — cetatea regelui psalmist David, — să se înscrie pentru recensămînt — acolo de unde izvorîse, din veac în veac, generațiile familiilor lor, din spița marelui rege. Erau obosiți de drum. Mai ales în ceasurile din urmă cînd urcușul celor 780 de metri și frigul, noaptea mai ales, se împleteau cu greutatea sarcinii femeii. Se știe că în luna lui decembrie atît la Ierusalim cît și la Belleem clima este foarte rece, dar, după ploile din ultimele luni se așezase pe pămînt o pătură de iarbă unde pășteau turmele de oi. Cei doi nazarineni au căutat un adăpost pentru noapte, dar nu au mai găsit. Cetatea era plină de oameni străini de ea, care veniseră, ca și ei, să se înscrie la porunca împăratului. Abia la marginea localității au aflat o peșteră în care fuseseră cîndva grajdurile regelui David în care se aflau acum cîteva animale și o iesle. Pe cînd se aflau acolo, noaptea, Mariei i-a sosit vremea ca să nască și a născut pe Fiul Său, Cel Unul născut și L-a înfășat și L-a culcat în iesle (Luca II, 6—7).

La o distanță de circa 1500 m erau câțiva păstori ce stăteau pe cîmp și făceau de strajă noaptea împrejurul turmei lor... Un înger a apărut deodată lingă ei și slava Domnului a strălucit împrejurul lor, iar ei s-au înfricoșat. Îngerul le-a zis : «Nu vă temeți. Iată vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul, că vi S-a născut azi Mîntuitor, Care este Hristos Domnul, în cetatea lui David». Iată mărturia cerească despre nașterea lui Iisus Hristos Mîntuitorul, iată prima lecție despre dumnezeirea lui Hristos dată de Evanghelie. Primul simțămînt al oamenilor în fața supranaturalului este frica, spaima. De aceea păstorii s-au spăimîntat la cuvintele spuse de înger și de semnul de recunoaștere căci le-a zis : «Veți găsi Un Prunc înfășat și culcat în iesle». Iar împreună cu îngerul, au văzut mulțime de oaste cerească, laudînd pe Dumnezeu și zicînd : «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire!». Deasupra peșterii o stea mare strălucea. O parte de îngeri era așezată pe paiele unde era așezat Pruncul, alții zburau în văzduh, cu aripile lor tremurînde și întunericul era luminat de aripile lor strălucitoare. Cîntecul lor se mărea, din ce în ce mai mult și se unduia ca aripile păsărilor. Iată ce cinstire făceau oștile cerești împăratului slavei.

După ce îngerii au plecat de la ei păstorii s-au hotărît și au venit, de grabă, și au aflat pe Maria, pe Iosif și pe Prunc culcat în iesle. Se născuse în noaptea aceea Mîntuitorul lumii. Era noapte și aceasta ne amintește o altă noapte pe vremea lui Moisi și a suferinței poporului evreu în robia egipteană, cînd s-a abătut cea de a zecea plagă asupra egiptenilor cînd Dumnezeu a ucis pe toți primii născuți, — de la om pînă la animal, — pentru a mîntui pe poporul său din robie și a-i da drumul să se întoarcă acasă în țara lor. Noaptea a fost eliberarea evreilor din robia egipteană și tot noaptea a fost și eliberarea oamenilor din păcat, prin venirea Fiului lui Dumnezeu în trup. Smerit, sărac și modest a fost momentul nașterii Fiului lui Dumnezeu. Un strănepot al Împăratului psalmist David, venea să se nască, după 42 de generații în cea mai mare lipsă, fără să se bucure ca oricare alt copil de căldură, de ambianța unei familii, în mijlocul unui cămin în care era așteptat cu bucurie. Nemaifîntînit și dumnezeiesc contrast între semnele ce se observă de obicei în cele mai înalte și ilustre familii din istoria societății în momentele cînd se așteaptă să vină pe lume vreun moștenitor și semnul ce se dă pentru a fi recunoscut Hristos Fiul lui Dumnezeu la nașterea Sa ! Am putea să mărturisim, o dată cu înțeleptul : «Mergeți la curtea regilor și și veți recunoaște pe Prințul nou-născut după semnele lui, așezat în cel mai aurit și scump leagăn ce poate fi asemănat cu un tron!».

Pentru a cunoaște pe Hristos Cel Care S-a născut, pe Care Regele David, părintele Său, care a fost atît de mare îl numește Domn al său, nu se dă alt semn decît ieslea din Betleem în care era culcat, înconjurat de animalele care îl încălzeau cu aburul lor și păstorii care veniseră să îl se închine și să-I aducă daruri pîrga muncii și a oilor lor. Se naște, însă, Hristos în dumnezeiasca și cereasca atmosferă a slavei divine și a păcii, mai întîi a împăcării noastre cu Dumnezeu și apoi, a restaurării legilor de credință, iubire și viață morală, prin înfăptuirea principiilor de jertfă și dragoste între oameni. Împăcarea omului cu Dumnezeu prin' opera de

mîntuire a Fiului Care se naște, constituie arvuna mîntuirii ce va fi petcutuită prin jertfa de pe crucea Golgotei ce se va înălța între cer și pămînt și va fi sfințită cu sîngele lui Iisus Hristos.

Această pace va dăinui între oameni și va fi prin legătura iubirii creștine, aceea pe care o caută de veacuri inima omului care se află în stăpînirea păcatelor și slăbiciunilor firii sale. Iar dacă S-a născut Hristos în Betleemul Iudeii, în zilele lui Irod, iată magii de la Răsărit au venit în Ierusalim întrebînd : «unde este regele iudeilor Cel ce S-a născut ? Căci am văzut la Răsărit steaua Lui și am venit să I ne închinăm (Matei II, 1—2). Iar Irod, auzind, s-a tulburat și tot Ierusalimul împreună cu el. Și atunci, adunînd pe arhierii și cărturarii poporului i-a întreat de locul unde se va naște Hristos. Atunci ei, și-au adus aminte de cuvintele proorocului Miheia care numește «Betleemul» că din el se va naște Conducătorul care va paște pe poporul Israel. Apoi Irod a chemat, întru ascuns, pe magi și i-a îndemnat să meargă să-L caute și după ce Îl vor afla să-i spună și lui ca să meargă să I se închine. Magii au plecat și steaua ce-i călăuzise pînă aici, a apărut din nou și i-a dus pînă la locul unde era Pruncul, cu Maria Maica lui, I s-au închinat și deschizînd vistierile lor, I-au adus daruri : aur, smirnă și tămîie. După închinarea păstorilor, care I-au adus lui Hristos din pîrga muncii lor prinosul smereniei și adorarea celor săraci cu duhul, iată acum mîndra înțelepciune a veacurilor trecute vine și își pleacă genunchii și crede în puterea tainei celei din veac. Aurul — simbolul celor bogați și puternici transformă ieslea din peșteră în strălucire, smirna parfumează finul uscat aruncat animalelor și instinctului din om. Tămîia, simbol al jertfei celei mai înalte va sfinți veacurile creștine cu jertfa lui Hristos. În vremea aceea Irod, chinuit de gînduri și gelozie nu dormea și premeditează crima, vizînd cu mulțumire viitoarele vărsări de sînge ale miilor de prunci nevinovați, sperînd că astfel, va putea ucide și pe Hristos iar urmașii lui vor rămîne mai departe pe tronul regal. Hristos, însă a trăit și va trăi în sufletele tuturor creștinilor. El este viu și Evanghelia Sa sfințește viața celor ce cred și vin și ingenuchează în fața sfintei Sale cruci.

Ce minunată ne pare astăzi această schimbare de tablouri din peștera ieslei Betleemului : Iată am văzut puritatea nevinovată a rugăciunii păstorilor aducînd Celui născut din Tatăl în veci și din Maică Fecioară a luat chip de om prinosul smereniei și pîrga turmelor lor. Am văzut strălucirea efemeră a aurului, simbolul puterii dar și al nedreptății, aur care nu devine nobil decît atunci cînd este valorificat prin iubire față de Dumnezeu și față de aproapele OM. Am văzut și am simțit parfumul smirnei și al adorării Dumnezeului făcut om și am fost mîndrii și fericiți că asemănarea noastră a fost luată de Fiul cerului care ne-a mîntuit.

Am ridicat imnuri de slavă, o dată cu îngerii, în mireasma jertfelnică a tămîiei, în ieslea sufletului nostru pe care am curățit-o cu lacrimi de pocăință și în care am așezat «bucuria, nădejdea, și pe Dumnezeu iubirii noastre». La îndemnul păcii îngerești din noaptea Betleemului, se vor ridica eroi ai dragostei și ai păcii iubiți de Dumnezeu și de oameni, nu ca filosofii străluciți ai antichității sau ca împărații puternici care au cucerit lumea, ci eroi care au primit binecuvîntarea lui Dumnezeu. Toți acești sfinți, dascăli sau părinți ai Bisericii, mucenici sau mărturisitori,

au avut înțelepciunea înțelepților, zelul apostolilor, nevinovăția fecioarelor și tăria mucenicilor. Chipurile lor vor fi pline de darurile lui Dumnezeu, vor fi lumină și dragoste și vor mări, cu generațiile, numărul fiilor păcii. Lingă peștera din Betleem se vor întâlni totdeauna rațiunea și inima omenească, înfrățindu-se prin împăcarea tuturor aspirațiilor inimii omenești, aducând la picioarele Pruncului sfânt florile rugăciunii și ostanelilor lor.

Cei trei magi au fost conduși de minunata stea ce le-a luminat calea pînă la leagănul sfînt al Fiului lui Dumnezeu. Această stea strălucește și astăzi. Este steaua Sfintei Evanghelii care ne va conduce și pe noi, totdeauna, spre lumina iubirii și a păcii și spre o renaștere a sufletului nostru în duhul lui Hristos.

Așa cum păstorii, împreună cu îngerii, au mărit pe Dumnezeul născut în trup, să ne înfrățim cu toții cugetele și inimile și să cîntăm cu toată conștiința, cu nostalgia fericirii pe care au avut-o generațiile trecute, cu tot dorul de bine și de progres, imnul Păcii.

Aceste dorințe sfînte ale noastre și ale credincioșilor, ale întregului popor credincios, le dorim cu toții împlinite, ele fiind un patrimoniu sfînt al Bisericii și al întregii creștinătăți. Iar dacă bunul cel mai de preț al vieții este pacea și buna înțelegere între oameni, acesta constituie însuși climatul de existență și de justificare a Bisericii lui Hristos, Domnul Păcii ai Cărui fii sîntem.

Dacă scopul vieții pe acest pămînt este binele, pacea și fericirea tuturor, acestea ni le dorim cu toții și să le extindem în veșnicie, pe coordonate și dimensiunile credinței noastre străbune, pe calea care au mers înaintașii noștri. Să căutăm a primi cu toții binecuvîntarea și harurile Betleemului și să intonăm cu inimile noastre, cîntarea îngerească : «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu, pe pămînt pace și între oameni bunăvoire».

Pr. DAVID POPESCU

LA SFÎNTUL MARE MUCENIC ȘI ARHIDIACON ȘTEFAN

Se știe precis că la Înălțarea Domnului nostru Iisus Hristos la cer, cei care crezuseră în El formau două grupuri : unul în Galileea format din peste 500 (I Cor. XV, 6), iar altul în Ierusalim format din circa 120 (F. Ap. I, 15) trăind în rugăciune, în așteptarea Mîngîietorului promis (Ev. Ioan 15, 26) și a botezului lor cu Duh Sfînt (F.A. I, 45).

După zece zile de la Înălțare, făgăduința făcută de Iisus s-a împlinit prin Pogorîrea Sfîntului Duh care întărea pe apostoli cu puteri și daruri supranaturale pentru misiunea lor în lume (F.A., cap. II).

Deci la originea Bisericii creștine stă acest fapt extraordinar din ziua praznicului Cincizecimii. Efectul Pogorîrii Sf. Duh a fost imediat și revelator : «Grăind în limbile mulțimii de iudei și de prozeliti adunați la Ierusalim pentru praznic, apostolii au convertit din prima zi «ca la trei inii de suflete».

Prima comunitate era astfel formată. Se trăia viața nouă, «stăruind în învățătura apostolilor, în comuniune, în frângerea pîinii și în rugăciune (F. Ap. II, 42). Acești trei mii de primi creștini, iudei și prozeliti, din Palestina și din împrejurimi, martori ai evenimentului din ziua Pogoririi Sf. Duh, dovedesc succesul prodigios al predicii apostolice și «caracterul supranatural al evenimentului care stă la începutul Bisericii».

Apostolii incredințau cu mărturia lor Învierea lui Hristos, fapt de temeie pentru hotărîrea lor, și aceasta turbura și minia pe cei care îl condamnaseră la moarte prin răstignire pe cruce. Cuvîntul cald și puternic al apostolilor era crezut, numărul creștinilor crescuse în curînd ca la cinci mii de bărbați (F. Ap. IV, 4).

Un suflu de adîncă pietate și dragoste frățească plutea peste mulțimea credincioșilor. Ei aveau «o inimă și un suflet». Cu acest sentiment nou și puternic, credincioșii de la Ierusalim realizează benevol și parțial «comunitatea bunurilor»; cei care aveau case sau țărini le vindeau și aduceau prețul «la picioarele apostolilor», pentru ajutorarea tuturor, dîndu-se fiecăruia «după trebuință». Levitul Iosif din Cipru, numit de apostoli Varnava (Fiul mîngîierii) este citat cu cinste pentru o asemenea faptă (F. Ap. IV, 36—37). Acest creștin generos va fi unul din cei mai activi și mai prețioși colaboratori ai apostolilor.

Cu acest prilej aflăm și prima umbră în prima și atît de frumoasă viață de comunitate creștină. Soții Anania și Safira opresc o parte din banii obținuți prin vînzarea unei țărine spunînd apostolilor că au adus tot. Desigur ei nu erau obligați să aducă tot, dar «mințiseră Duhului Sfînt» pentru care au primit pedeapsa exemplară murind pe loc, lucru care a impresionat profund pe cei de față. Este prima măsură disciplinară în Biserică luată de Dumnezeu Însuși (F. Ap. I, 11).

Dar creșterea numărului credincioșilor era urmată de unele greutăți în viața comunității. Iudeii eliniști se plîng apostolilor că văduvele lor sînt în rugăciune și în slujirea cuvîntului» (F. Ap. VI, 2—4).

Cuvintele acestea au fost pe placul adunării. «Și atunci ei au ales mai întîi pe Ștefan, bărbat plin de credință și de Duh, și pe Filip, pe Parmena, pe Prohor, pe Nicanor, pe Timor și pe Nicolae, pe care i-au adus înaintea apostolilor, care, după ce s-au rugat și-au pus mîinile peste ei» (F. Ap. VI, 5—6).

Diaconii sînt primii slujitori hirotoniți. Ei aveau să supravegheze și să asigure buna rînduială la mesele comune. Dar slujirea lor nu se mărginea numai la aceasta. Ei predicau cuvîntul Evangheliei, după cum puteau predica și alți misionari numiți și ei apostoli sau evangheliști. De asemenea ei botezau și ajutau la desfășurarea cultului aparținînd organelor de conducere ale Bisericii din Ierusalim.

Însuși cuvîntul diacon înseamnă slujitor. Latura practică a slujirii lor a rămas caracteristică diaconatului și s-a întins în epoca următoare la toate nevoile asistenței în comunitate. Rolul lor în Biserică primară depășea cu mult rolul pe care îl au diaconii în zilele noastre.

Diaconul Filip prin predică convertește și botează pe un eunuc, demnitar la curtea reginei Etiopiei care se întoarce creștin în Etiopia dincolo de granițele de sud ale imperiului roman (F. Ap. VIII, 26—40). Tot prin predică sa se botează și Corneliu sutașul — un ofițer în cohorta Italică din Cezareea.

Am stăruit mai mult în legătură cu înființarea și cu organizarea Bisericii primare, precum și cu alegerea și hirotonia celor șapte diaconi ca să înțelegeți mai bine atmosfera în care și-au desfășurat aceștia activitatea și rolul lor în cadrul Bisericii primare.

Ați reținut că la propunerea sfinților apostoli în fruntea celor 7 diaconi a fost ales Sf. Ștefan arhidiacon, adică primul dintre diaconi.

«Ștefan» în grecește înseamnă cunună. Veți asculta în continuare cum Sf. Ștefan devine cea dintâi floare neveștejită în cununa de slavă eternă care strălucește pe crucea izbăvitoare după Golgota.

El avea o credință și o rivnă atât de mare pentru lucrarea Domnului Hristos, încât Dumnezeu l-a învrednicit să săvârșească, «minuni și semne mari în popor». Aflăm din Sf. Tradiție și-l vedem și-n tradiția iconografică: era tânăr, foarte frumos la chip și feciorelnic, dar mai ales avea o deosebită frumusețe sufletească. Fiind de neam iudeu se presupune că a învățat ca și Sf. Ap. Pavel la școala rabinică a marelui învățat din vremea aceea Gamaliei. Era un gânditor adânc și vorbitor îndeminatic, bun psiholog, cu un sentiment religios excepțional de cald și de puternic, însuflețit, sensibil, bun la suflet și delicat cum rar întâlnești la o personalitate oricât de puternică și de complexă ar fi. Avea o înțelepciune de bătrîn, care făcea ca purtarea lui să aducă pe mulți la credință în Hristos. Ceea ce rostea prin cuvînt îndeplinea prin faptă. El l-a cunoscut bine pe Mîntuitorul și de bună seamă adevărata și școala cea mai înaltă a făcut-o la picioarele lui Iisus Hristos și a continuat la școala apostolilor. Zelul lui în predicarea cuvîntului Evangheliei îl insufla nu numai Duhul Sfînt, dar și faptul că a fost martor al Învierii Domnului, al Înălțării Sale la cer și al Pogorîrii Duhului Sfînt. Ca și apostolii el îl predica pe Mesia Cel prezis de prooroci și pe Hristos Cel înviațat din morți. De aceea fariseii și conducătorii poporului nu priveau cu ochi buni ci «le părea rău că învăța poporul și vestea în Iisus învierea morților» (F. Ap. IV, 1—2).

La puțin timp după așezarea lui în slujba aceasta, unii din sinagoga zisă a Izbăviților sau Libertinilor și a Cirenenilor și a Alexandrinilor și a celor din Cilicia și din Asia, au început cu Ștefan o ceartă de vorbe. «Dar ei nu puteau să stea împotriva înțelepciunii și a duhului cu care el vorbea» (F. Ap. VI, 10).

Sfada sau discuția aceasta a durat de mai mult timp și ea a pornit de la faptul că unii ziceau despre Mîntuitorul că este profet, alții că este un înșelător, iar alții că este Fiul lui Dumnezeu.

Cu înțelepciunea, talentul oratoric și convingerea cu care era înzestrat el le-a vorbit tuturor: «Bărbați frați! pentru ce s-au înmulțit răutățile voastre, și este turburat tot Ierusalimul? Fericit omul acela, carele nu s-a îndoit în Iisus Hristos, că Acesta este Cel ce a plecat cerurile, și s-a pogorît pentru păcatele noastre; carele s-a născut din Fecioara Sfîntă și curată și aleasă mai înainte de întemeierea lumii. Acesta a luat neputințele noastre și a purta slăbiciunile noastre. De vreme ce a făcut pe orbi cu vedere, a curățit pe cei leproși și a gonit dracii» (Din sinaxarul zilei).

În urma acestor adevăruri mărturisite de Sf. Ștefan, satana a intrat în acești iudei și au hotărît să-l piardă. A fost acuzat fals de blasfemie contra lui Moise și a lui Dumnezeu și dus în fața sinedriului spre judecată.

Iată la numai o jumătate de an după sacrilegiul săvârșit față de Domnul nostru Iisus Hristos, procedura se repetă întocmai cu Sf. Ștefan. Neavînd motive temeinice și serioase pentru care să-l acuze și pentru că vreau cu orice preț să-lucidă se hotărîsc să-l acuze de blasfemie. L-au dus cu forța în fața sinedriului — tribunalul suprem de judecată — spre a fi judecat și condamnat. Dar cine citește în cartea Faptele Apostolilor și urmărește cum au procedat la judecarea Lui își dă imediat seama de acest simulacru. S-au găsit desigur și de data aceasta martori mincinoși care să mintă că l-au auzit vorbind blasfemator la adresa lui Moise, a templului lui Solomon și a lui Dumnezeu. Știm că aceștia împreună cu tribunalul de judecată îl urau de moarte pe ce-L răstignit și înviat din morți și pe toți urmașii Lui adevărați. «Acest om nu încetează a vorbi cuvinte de hulă împotriva acestui loc sfînt și a Legii. Că L-am auzit zicînd că Iisus Nazarineanul acesta, v-a strica locul acesta și v-a schimba datinile pe care ni le-a lăsat nouă Moise» (F. Ap. VI, 13—14). Iată-l din nou pe Caiafa întrebînd : Adevărate sînt acestea care se spun împotriva ta Ștefane, ce ai de spus ? În clipa aceasta toți și-au îndreptat privirile spre victimă și Sf. evanghelist Luca — martor al evenimentului — inspirat de Duhul Sfînt ne spune că : «cei ce ședea în sinedriu au văzut fața lui ca o față de înger».

Sf. Ștefan rostește o cuvîntare lungă, în care face o privire asupra istoriei poporului evreu, trăgînd din profeți și din fapte că Iisus este Mesia cel prezis de ei și iudeii sînt vinovați deuciderea Lui. Cine citește această cuvîntare rămîne fascinat de frumusețea ei. Simplă, clară, plină de putere de convingere, înaripată și cutremurătoare. Dacă privim cu ochii sufletești la această scenă parcă îl vedem pe primul apărător creștin al Domnului nostru Iisus Hristos, apărîndu-L cu cuvîntul inspirat, cu fapta și cu viața sa. Această apărare pe care o face — ca cel mai desăvîrșit avocat creștin — Domnului și religiei sale rămîne pildă desăvîrșită pentru toate veacurile cît va exista planeta noastră — Pămîntul. Știa ce-l așteaptă, simțea dușmănia și ura din jurul lui, fiecare privire dușmănoasă era ca o săgeată ascuțită îndreptată împotriva lui. Era convins că jertfa se apropie, ura creștea în intensitate în liniștea de mormînt în care își rostea apărarea, nu a sa, ci a Domnului și Mîntuitorului său.

În cuvîntarea sa înlătură și anulează toate acuzațiile nedrepte aduse împotriva lui, arătînd valoarea legii și profețiilor pe care le-a desăvîrșit Stăpînul său Hristos.

Dar iată că ajunge la punctul culminant al cuvîntării sale. Cuvintele sale sînt flăcări vii, care merg spre sufletele celor care ascultă ca să le ardă cu focul adevărului. «Voi pururea stați împotriva Duhului Sfînt, cum au fost părinții voștri așa sînteți și voi ! Pe care dintre prooroci nu l-au prigonit părinții voștri ? și au ucis pe cei ce au vestit mai dinainte sosirea Celui Drept ai cărui vînzători și ucigași v-ați făcut voi acum. Voi care a-ți primit legea întru rînduiești de la îngeri și n-ați păzit-o» (F. Ap. VII, 51—53).

Atunci toată adunarea, pălmuită de cuvintele de foc, care pogoriseră direct de la Duhul Sfânt, vorbise — însuși Iisus Hristos prin gura slugii sale, scrișnind din dinți, urlând, sfîșiindu-și hainele de pe ei — întocmai ca și la condamnarea Mîntuitorului — cei adunați au strigat cît au putut : Să piară de pietre, așa cum se cade hulitorilor... Să piară ! Să piară ! Dar iată o mare minune : «Ștefan fiind plin de Duh Sfânt și-a pironit ochii spre cer, a văzut slava lui Dumnezeu și a zis : Iată văd cerurile deschise și pe Fiul Omului stînd de-a dreapta lui Dumnezeu !». Ei au început să răcnească, și-au astupat urechile și toți într-un gînd s-au năpustit asupra lui. «L-au tîrît afară din cetate, și au început a-l bate cu pietre. Iar martorii și-au dezbrăcat hainele ca să poată lovi mai cu putere și le-au pus la picioarele unui tînăr, numit Saul. Era obiceiul ca martorii să pună mîna pe capul vinovatului și să spună : singele acestuia să cadă asupra lor, pentru că el blasfemiase numele lui Dumnezeu și ei aruncau cele mai mari pietre.

Ce scenă zguduitoare ! Imi amintesc de o astfel de scenă de lapidare redată de către un pictor celebru într-un tablou expus la muzeul Luvru din Paris cu femeia păcătoasă : În afara unei cetăți o mare mulțime de oameni cu chipuri desfigurare de ură, scrișnind din dinți, fiecare într-o anumită poziție cu cîte o piatră în mînă în jurul unei biete femei îngenuchiată în fața Mîntuitorului. După ce Învățătorul ascultase vina femeii prinse în adulter le răspunde : cel care nu are nici un păcat să arunce primul cu piatra, apoi Mîntuitorul aplecat scria cu degetul pe nisip. Rînd pe rînd evreei au aruncat pietrele și s-au îndepărtat uitîndu-se înapoi rușinați. Ne mai rămîbind decît femeia stînd în genuchi și tremurînd, Iisus o întrebă : femeie unde sînt pîrșișii tăi ?, mergi în pace.

Scena uciderii cu pietre a unuia dintre cei mai plăcuți prieteni ai lui Hristos ne zguduie și ne cutremură din adîncul sufletului și rămîne neștersă din amintirea noastră.

Iată divina dramă de pe Golgota, repetată cu Sf. Ștefan într-o impresionantă asemănare. Privilegiu unic pentru cel care primește sfînta mucenicie. El stă în fruntea nenumăratelor oștiri de martiri cîți au fost și încă cîți vor mai fi pînă la sfîrșitul veacurilor. El stă smerit în capătul șirului nesfîrșit de martiri, mărturisitori ai dumnezeirii Domnului Hristos. Prima picătură de sînge căzută din trupul Sf. Ștefan a însemnat sămînța credinței în Domnul Hristos «Singele martirilor, sămînța creștinilor». Și această sămînță a rodit înmiit. Cîți creștini nu i-au urmat exemplul ! Cînd am văzut vechiul Coloseu din Roma — interiorul lui — ne-am cutremurat amintindu-ne cîți creștini au pierit aci, străpuși de săbii sau sfîșițați de dinții animalelor pentru a-și apăra credința în Hristos. Dar catacombele care dau mărturie despre mucenicia zecilor de mii de creștini surprinși în rugăciune și uciși pentru credința lor în Hristos ! Martirologiile și calendarul nostru sînt sărace în nume. Numai Dumnezeu Cel care le-a primit jertfa le știe numele tuturor.

Ștefan a văzut cerurile deschise. Ce vedea ? Vedea întregul șir de mucenici, cohortele de sfinți, toate luptele, toate căderile, toate ridicările. Vedea toată splendoarea Bisericii Domnului Hristos pe pămînt. Vedea toate catedralele și bisericile ivite pe toată întinderea acestei planete ridicate ca stelele pe cer, unele din ele luînd ca patron chiar pe Sf. Ștefan. Vedea mila revărsată cu dărnicie de Biserica lui Hristos asu-

pra celor trudiți și împovărați, toată pacea, toată răbdarea, toată dragostea revărsată asupra sufletului omenesc. Dar mai ales vedea milioanele și milioanele de suflete mântuite prin jertfa lui Hristos. Iată ce vedea Sf. Ștefan, iar loviturile pietrelor care cădeau asupra lui erau puteri care-l întăreau și-l ajutau în ascensiunea lui spre tronul stăpînului său.

Aceste previziuni nu puteau izvorî decît din credința neclintită în Mîntuitorul Hristos, realitatea cea mai profundă a vieții sale, din care au izvorît toate faptele sale mari. Ea i-a dat îndrăzneala să nu se teamă de cei ce ucid trupul, iar sufletul nu pot să-l ucidă (Matei X, 28).

Alături de credință, inima mucenicului Ștefan a fost o văpaie de dragoste «mai mare decît moartea», pe care n-a putut-o stinge potopul de ură al mai marilor templului, aceasta i-a topit ființa în idealul urmării lui Hristos și l-a făcut să privească senin, cu bunăvoință și îngăduință, toate răutățile semenilor săi, care nu i-au putut slăbi elanul și devotamentul pentru Evanghelie». Dimpotrivă, dragostea atotcuprinzătoare și a tot biruitoare, după pilda vieții Domnului (Luca XXIII, 34) — care s-a aprins din dragostea jertfei de pe Golgota — a făcut să rodească în ființa sa fructul iertării dușmanilor, în clipa cînd își dădea duhul.

În fața sinedriului își manifestă credința prin rugăciune căci sub loviturile de pietre care veneau cu furie din toate părțile el se ruga și zicea : «Doamne Iisuse primește duhul meu ! Și ingenunchind, a strigat cu glas mare : Doamne, nu le socoti lor păcatul acesta» (F. Ap. VII, 59, 60).

Așa sffîrșise și Mîntuitorul lumii în cursul aceluiași an 33, care, înainte de a-și da viața pentru mîntuirea lumii, chemînd pe Tatăl Său din ceruri, îi încredințează sufletul Său zicînd : «Părinte, în mîinile Tale încredințez sufletul Meu», iar cînd Îl botjocoreau și-L chinuiau călăii, se ruga la Tatăl Său să le ierte păcatul pe care-l săvîrșeau aceștia : «Părinte Sfinte, iartă-le lor păcatul acesta, pentru că nu știu ce fac».

Dumnezeu i-a ascultat rugăciunea Sf. Ștefan, căci pe locul unde a fost ucis el se afla un tînăr care se numea Saul, Fariseu din Tarsul Ciliciei care păzea hainele. Faptele Apostolilor ne spun că după uciderea Sf. Ștefan s-a dezlănțuit o prigoană împotriva creștinilor în care Saul a arătat un fanatism și o violență singeroasă, fiind sufletul acestei prime persecuții : «Sufla cu amenințare și ucidere împotriva ucenicilor Domnului, intra în casele creștinilor și-i tira la judecată, pustia Biserica» (F. Ap. VIII, 1—3).

După împrăștierea comunității din Ierusalim, el vrea să desființeze pe cea din Damasc. Cu scrisori de împuternicire de la marele preot și cu o gardă de la Sinedriu, Saul merge la Damasc. Pe drum aproape de Damasc s-a produs convertirea lui prin apariția reală a Domnului nostru Iisus Hristos. Această convertire totală a avut ca urmare schimbarea imediată și totală a lui. Pe drumul Damascului s-a produs chemarea lui Saul la apostolat. Insuși Hristos s-a arătat lui Saul așa cum se arătase apostolilor după înviere. Această arătare, această chemare n-a fost un accident patologic sau efectul unei iluzii, ci un fapt providențial, era Glasul Bisericii

chemarea celui mai periculos adversar al creștinismului și transformarea lui în cel mai mare apostol. Iată efectul rugăciunii Sf. Ștefan: «Nu le socoti lor păcatul acesta». Nu numai că l-a iertat pe acela care era atît de pornit împotriva creștinilor și care este de presupus că și el a aruncat cu pietre în trupul muribund al mucenicului Ștefan. Dar iată ce a făcut din el, marele apostol Pavel, stîlpul creștinătății și propovăduitorul neînfricat al lui Hristos cel înviat din morți. Știm că el însuși și-a săvîrșit mucenicia la Roma prin tăierea capului fiind cetățean roman. Știm ce a însemnat și ce a făcut Marele apostol Pavel pentru Biserica lui Hristos. Iată taina cea mare, iată cum își apără Domnul Hristos Biserica și pe credincioșii săi. Unul era răpus de loviturile pietrelor, iar altul se ridică să predice cuvîntul Evangheliei cu riscul vieții sale.

Sfînta Tradiție ne spune că în timp ce mulțimea ucidea cu pietre pe Sf. Ștefan, mai departe pe o ridicătură de pămînt, stătea și priveau dîndu-i putere de a suferi cu demnitate martiriul, însăși Maica Domnului însoțită de Sf. Ioan ucenicul cel iubit al Domnului. Aceste cuvinte le găsește Sf. Tradiție: «O, cît îi era de dulce moartea, Sfîntului, celui dinții mucenic, cu toate că se afla într-acea crudă ucidere cu pietre — căci privea la patimile lui din înălțimile cerești, prea dulcele Iisus — iar din dealurile pămîntești, prea dulcea Mamă, împreună cu iubitul ucenic».

Tot Sf. Tradiție ne spune că după ucidere trupul Sfîntului a rămas o zi și o noapte iar după aceea cîțiva dreptcredincioși creștini au ridicat trupul și l-au îngropat cu mare evlavie la îndemnul învățatului Gamaliel în locul său propriu de îngropăciune.

Pe la anul 415, Lucian preotul bisericii din Cafarmagale a făcut săpături în locul unde fusese îngropat trupul Sf. Ștefan și a descoperit sicriul cu sfințele sale moaște care atunci cînd s-a deschis a răspîndit un miros deosebit de plăcut. Sf. moaște au fost transportate și depuse în biserica din Sion pînă cînd împărăteasa Eudoxia, soția împăratului Teodosie cel Tânăr a construit pe locul uciderii o biserică în care au fost așezate. O mică parte din Sfintele moaște — palma mîinii drepte — se păstrează la loc de cinste și în mare evlavie la Mînăstirea Neamțu din Moldova.

Biserica ridicată în cinstea Sf. Ștefan pe colina de la capătul Văii Iosafat, în fața grădinii Ghetsmani, a fost restaurată de curînd și actîvin și se roagă numeroși creștini din toate părțile lumii.

În apropierea bisericii se află și una din cele 7 porți ale cetății și care poartă numele Sfîntului Ștefan indicînd astfel poarta prin care a fost scos din cetate și ucis cu pietre.

Poporul nostru dreptmăritor creștin are un cult deosebit pentru Sf. Ștefan. Numeroase biserici de pe cuprinsul patriei au ca patron pe Sf. Ștefan, iar creștinii atît bărbați cît și femei poartă cu mare cinste numele Sfîntului păstrînd în mare evlavie icoana cu chipul său.

Este bine să ne amintim că anul acesta s-au împlinit 30 de ani de cînd Biserica noastră Ortodoxă Română, a canonizat adică a trecut în rîndul sfinților, trei mucenici români din Ardeal, care și-au dat viața pentru credința ortodoxă și 280 de ani de cînd Constantin Brîncoveanu cu fiii săi murea tot pentru credința ortodoxă.

Acum cînd facem pomenirea Sf. Ștefan, să nu uităm că cea mai mare laudă pe care i-o aducem este atunci cînd mergem pe urmele lui, să iubim pe Dumnezeu și să-i slujim prin credință și fapte bune prin aproapele nostru. Să iubim și noi ca și el pe aproapele nostru, să ne ajutăm. să ne îngăduim, să ne iertăm reciproc, să ne jertfim unii pentru alții. Să ne jertfim și noi nu viața ca Sfîntul sărbătorit, ci păcatele noastre, patimile, pasiunile, ura, dușmănia și toate răutățile care ne stăpînesc. După exemplul Sfîntului să devenim și noi mai cinstiți, mai respectuoși, mai muncitori, mai corecți, iubitori și lucrători ai păcii între oameni și popoare ca astfel să putem moșteni viața veșnică.

Să-l rugăm pe Bunul Dumnezeu să asculte smeritele noastre rugăciuni, iar pe Sfîntul Ștefan cu aceste cuvinte : «Scapă pe cei ce te cinstesc de toate nevoile, cere celor ce serbează cinstită pomenirea ta, ca cel ce stai înaintea scaunului lui Hristos, ca să ne învrednicească curățirii de păcate și împărăției cerurilor». Amin !

Pr. IOAN V. COVERCA

ARTICOLE ȘI STUDII

NAȘTEREA DIN FECIOARA

Determinant pentru plasarea femeii în societatea creștină este modul în care Dumnezeu o interpelează în relația directă și personală pe care El o stabilește cu ea. Nici un exemplar uman nu a avut o relație mai directă, mai nemediată cu Dumnezeu revelat al creștinilor, decât Maria, fiica lui Ioachim și a Anei, robii fideli ai Vechiului Testament.

Fecioara Maria, fiica unică a sfinților ei părinți și exemplar unic al rasei umane, a fost vârful neatins al purității omenești, vasul comunicant în care esența divină s-a așezat spre a întâlni indestructibil și pentru veșnicie esența umană, căreia i s-a comunicat în vederea proliferării spirituale a unei noi umanități.

De la riscul acceptat de ea și preluat cu deplină maturitate, neverosimilă unei asemenea vârste, și pînă la clipa sfîșierii inimii ei de mamă — unic părinte terestru al Fiului ei unic — Fecioara își asumă destinul voit de Dumnezeu, creatorul lumii, pentru prelucrarea plămădei noii maternități umane care nu poate avea alt nume decât cel sintetizat de «Mater Dolorosa». Între formula : «Fericită ești tu între femei» și «Maica îndurerată» care a asistat la flagelarea, condamnarea nedreaptă, Calvarul, Răstignirea și moartea Fiului ei, natura umană a trăit în Fecioara Maică purificarea cea dintîi pe care a putut-o trăi o făptură omenească.

Modestia și discreția Mariei — logodnica lui Iosif — au fost o primă condiție a lucrării tainei celei din veci ascunse și de îngeri neștiute, inserarea criptică a Duhului treimic în organismul lumii bolnave de nedumnezeire. Ea le-a aflat toate acestea, le-a cunoscut, le-a înțeles și ie-a știut mai înainte și mai mult decât orice altă făptură creată, primindu-le direct, nemijlocit, în cea mai strînsă și irepetabilă relație, de la Însuși Dumnezeu care a vrut-o de mamă a Fiului Său născut de El din veci.

Cuvîntul, Cel din veci Dumnezeu El însuși, nu a tradus niciodată în cuvînt omenesc, lumii de atunci, ceea ce El a revelat prin nașterea din Femeie; nu a explicat acelei lumi ceea ce a lăsat în Testamentul Lui lumii ce urma să vină și din care facem parte noi și generațiile viitoare ale acestei lumi. Revelată, taina aceasta planează, în conștiința umanității, mai mult sau mai puțin religioase, ca o enigmă ce se cere descifrată

și înțeleasă în formule pe care omul fiecărei etape de viață va căuta să le adapteze și prelucreze, spre deplina familiarizare cu adevărul divinului său Creator, pedagog al omenirii făcute aptă să înțeleagă toate tainele ce i se adresează.

Femeia, din al cărui trup El a preluat umanitatea pe care a înveșnicit-o în lăuntru Sfintei Treimi, este matricea noului neam, al Noului Israel, al creștinătății care poartă numele Lui și, prin El, trupul Femeii-fecioare. Maria este Maica lui Dumnezeu și Maica omenirii care-și asumă destinul de a deveni populația împărăției lui Dumnezeu — scop și intenție a creației lumii.

Fără o justă și adincă înțelegere a acestei matrice — laborator al lumii noi, umanitatea nu-și poate cunoaște sensul devenirii ei și — în măsura în care nu-l cunoaște — nu poate beneficia de această devenire. Sau, creștinul care nu poate cunoaște și realiza această devenire în formula ei neechivocă nu poate ajunge cetățean al veșniciei paradisiace. Cine nu acceptă jocul acestei deveniri și nu intră în el nu poate beneficia de atingerea acelui final — acel «terminus» care marchează transhumanța în îndumnezeire.

Maria reprezintă terenul care prilejuiește saltul calitativ, termenul minor de la care natura umană este ridicată la calitatea divină, prin actul unic și definitiv al acelei hotărâri divine, care a fost făcută posibilă de acceptarea Fecioarei și de pregătirea ei consimțită spre această posibilă acceptare.

Nici o explicație nu a fost propusă atunci, în acea vreme, înțelegerii lumii contemporane, de Autorul acestui act. O tăcere de secole, de două milenii, acoperă — «adumbrește» — adevărul acestei taine, pe care numai limbajul aspru al profeților Vechiului Testament l-a prezentat într-o ecuație nerezolvată încă, rămasă încă la faza de simbol. Dumnezeu nu bruschează istoria. Iosif cel drept a fost sfătuit cu blîndețe de duhul lui Dumnezeu să primească taina noii umanități, care-l acceptă de «tutore», pentru că fiul logodnicei lui nu avea nevoie de un tată bărbat. Androcrația vechei omeniri rămîne o realitate ineluctabilă pentru nenumărate veacuri, acea prelungire a primatului forței brutale care respinge și caută să ucidă pe Pruncul născut fără de tată bărbat. Nici chiar sfîntenia lui Iosif nu era pregătită să primească Adevărul pe care Fecioara L-a plămădit Om, din trupul ei și din Paternitatea Duhului. Cît de puternică era condiționarea vieții acelor veacuri de supremația totală a bărbatului în societate o arată evitarea Cuvîntului însuși de a-Și prezenta Mama ca ceea ce Treimea singură o știa că este. Ceea ce acest eveniment va marca pentru milenii viitoare nu se dezvăluie decît cu o lentoare neîntîlnită în sistematica dogmatizare a celorlalte domenii constituind învățătura de credință a noului «popor al lui Dumnezeu». Mariologia reprezintă un filon abia atins în capitolele sinoadelor ecumenice, însăilări abia punctate în țesătura ce se cerea pe atunci consolidată spre stabilirea unei hristologii ferme, combătînd ereziile care amenințau viața comunităților creștine. Puternicele afirmații ale Sinodului niceo-constantinopolitan și celui calcedonian au trasat repere antropologice de mare curaj, conturînd pentru todeauna raporturile dintre creatură și Creator în noua orînduire începută cu nașterea Omului, raport care lasă

în umbră actul cosmic al «facerii omului». Totuși neînchipuitul act al «nașterii Omului» după în Scriptură un loc mai redus decât rîndurile din Cartea Facerii, care în primele sale capitole relatează geneza adamică. Și tocmai spaima sfîntă pe care o trezește contactul direct al Creatorului lumii cu făptura Sa, inserția fizică a naturii divine în cea umană, face ca această «naștere» să fie relatată cu naturalețea expunerii unui fapt divers. Profunzimea teologică a sfîntului Ioan este abia resimțită în cele câteva cuvinte restrînse în primele versete ale Evangheliei lui. Iar vigoarea teologică a marelui doctrinar care a fost sfîntul Pavel trasează jaloanele unei hristologii în strînsă paralelă cu antropologia creștină.

Nici cartea istorică a Faptelor Apostolilor nu trădează o atenție specială pentru a semnală pe Mama lui Iisus în viața comunităților creștine, în afară de prezența ei afirmată la Cincizecime. Interesul care prima atunci era dovedirea intervenției lui Dumnezeu în viața omenirii, iubirea Lui pînă la sacrificiu pentru păstrarea omului în zona spiritualității divine și păzirea acelor adevăruri, lăsate de Mesia cel așteptat și apărut în lume, spre moștenire, urmașilor. Dar speculațiile teologice ulterioare, la modul în care Duhul Adevărului a socotit util să le prilejuiască și să le dirijeze, au pregătit patul germinativ al unei înțelegeri pe care abia veacurile prezente se vor simți capabile să le disemineze, apoi să le asimileze ca să le simtă noile accente de taină ce răsar din ele. O teologie a veacului nostru nu-și poate găsi echilibrul sau nu-și poate împlini chemarea sau nu poate răspunde aspirațiilor secolului — fără un răspuns matur și curajos pe care-l solicită formulările timide ale antropologiei creștine în fașă.

Hristologia Calcedonului vorbește fără înconjur de cele două naturi în Hristos, de sinteza divino-umană realizată pentru totdeauna — dar, numai de atunci — și păstrată în Dumnezeu Treimic, în Logosul divin.

Rămîne însă neatinsă premiza teologică a naturii umane preluate de Hristos din Femeie, natură umană întru totul asemenea nouă în afară de păcat, întru totul asemenea nouă în afară de aportul genetic al bărbatului, *acea natură umană a Fecioarei-Mame din care, ignorînd bărbatul, își ia trup «Bărbatul durerii» în scopul renașterii spirituale a neamului omenesc.*

Un subiect niciodată epuizat este modul nașterii «noului Israel». Actul unic al nașterii Fiului lui Dumnezeu ca Om din Fecioara — — acest Unic Fiu născut din Tatăl fără mamă și născut din Femeie fără paternitate umană — reprezintă miracolul unic al existenței umane a creștinului, care-și are modelul și originea în acest eveniment restaurator al noului neam. Actul unic nu se va repeta în ontologia lui. Istoria îl va înregistra o singură dată. Dar el va restitui naturii umane aceleași efecte; fiecare ființă umană născută firesc din bărbat și din femeie este chemată să-și modifice structura în esența ei spirituală, odată preluată în cortul lui Dumnezeu prin remodelarea noului născut din «apă și din Duh».

Dar — spre deosebire de Omul născut din Femeia-fecioară, Care-Și are un Tată ceresc, Care are divinitatea prin ipostasul Său și umanitatea, prin maternitatea desăvârșit sfințită a Fecioarei, Care nu are nevoie de devenire pentru a-Și manifesta plenar desăvârșirea — omul creștin, desăvârșit fără de păcat în clipa nașterii prin baia botezului în apă și Duh, nu-și eternizează această desăvârșire efemeră. Desăvârșirea aceasta este în sămînță, reimplantată pentru totdeauna de la botez și ireversibil activă. Dar terenul minat de dănuirea păcătoasă ancestrală este însămînțat și de «neghina» — «zizania», acest termen grecesc care la români traduce așa de bine disensiunea, tulburarea și instabilitatea binelui — pe care duhul răutății a ajutat-o să prindă rădăcină în făptura umană adamică.

Dacă revedem tabloul viu al primei perechi de oameni: nevinovăția dar și temeritatea lor, desăvârșirea lor proaspătă care se cerea maturizată conștient și liber, inteligența creatoare punind nume vietăților făcute de Tatăl lor dar și iscodind terenul abisului arătat de diavol, justificarea vinovată a unui suflet (al fiecăruia din ei) în care a pătruns viclenia «celuilalt» pentru ascunderea vinovăției conștiente, minciuna derutei la interpelarea pe care Tatăl le-o face încă în Paradis —, concluzia vinovăției se poate cu greu discerne. Teologia patristică abundă în atribuirea culpei adamice slăbiciunii femeii. O primă vinovăție se atribuie diavolului, «dușman al neamului omenesc». Mai rare, dar puternice sînt accentele părinților și scriitorilor bisericești care, prelu-crînd atent teologia paulină, descoperă vinovăția majoră a bărbatului, Adam fiind cel care a «hotărît» pentru neamul său, Eva rămînînd cea prin care ispita s-a acomodat în natura umană.

Urmînd logica sfintului Pavel — care echilibrează permanent pe Vechiul Adam cu Noul Adam, cu ponderea în favoarea celui din urmă — teologia timidă a primelor veacuri și cea mai curajoasă a ultimelor scrieri antropologice au restabilit jaloanele unei antropologii creștine globale, care încearcă să scoată pe femeie din concluziile unei mentalități orientale, impregnată pînă la refuz de misoginismul islamic (el însuși o consecință a decăderii raporturilor între oameni, cum subliniază Pavel Evdokimov). Teologia aceasta mai nouă ne dă dreptul la cîteva reflecții care nu contrazic — ci decurg din — antropologia Noului Testament.

Nici un bărbat nu L-a născut pe Dumnezeu. O femeie L-a născut: Fecioara Maria. Nici un bărbat nu s-a ridicat deasupra celor născuți din femeie. Dar Maria, Femeia-Fecioară, s-a ridicat nu numai deasupra tuturor oamenilor, ci și mai presus decît Serafimii cei cu șase aripi și de Heruvimii cei cu ochi mulți, care-și acoperă ochii de strălucirea slavei divine, ea fiind în cea mai nemediată apropiere de Creator. Cea care e mai cinstită decît Heruvimii și mai mărită fără de asemănare decît Serafimii, nu numai că-L «vede» pe Dumnezeu pururea, că-L privește pe Tatăl prin Fiul ei și al Lui, ci roagă permanent pe Fiul ei și Dumnezeuul nostru să ne mîntuiască, să ne izbăvească de păcat și neputință și este ascultată. Dar încă mai mult: ea însăși dă omenirii din darurile și ha-

rurile ei, căci ea este «locul tuturor harurilor și plenitudinea a toată bunătaea și frumusețea», cum zice sfântul Grigorie Palama (la Pr. Prof. D. Stăniloae, *Maica Domnului ca Mijlocitoare*, rev. «Ortodoxia», 1/1952, p. 86).

Căci care alt om e mai aproape de natura divină, decât Fecioara, din a cărei ființă s-a plămădit umanitatea lui Dumnezeu în Persoana Logosului înomenit? S-a luat din ea acel «ceva» care a fost folosit de Logosul divin drept matcă-matrice a noii umanități, acel «ceva» prin care însuși întregul ei a fost infuzat nu numai de energiile divine necreate, ci de prezența totală a esenței divine. Ea nu a fost altceva decât noi. Dar a devenit altceva decât noi, prin sălășluirea în ea a firii dumnezeiești, ceea ce a legat-o indestructibil de natura divină. Ea a fost și este terenul, «laboratorul (ergastirion) schimburilor dumnezeiești cu noi» — cum spune sfântul Grigorie Palama și Teofan al Niceii —, sau «mijlocitorul acestor schimburi», căci «prin ea am dat lui Dumnezeu-Cuvîntul firea noastră; deci, și dumnezeirea ce ni s-a întors nouă ni s-a dat tot prin ea» (Idem, *ibidem*, p. 95). Dar firea pe care a luat-o Dumnezeu din ea și a îndumnezeit-o a rămas indestructibil legată de persoana ei. Iar acel «ceva» Și l-a preluat Logosul în lăuntru Treimii Sfinte, de Care ea nu mai este străină; ea nu este natura divină, dar persoana ei este ființial legată de dumnezeire, ca urmare a «comunicării idiomurilor» din Persoana lui Hristos. Iar dacă Persoana hristică are firea umană a Mariei, firea aceasta umană a devenit aptă de a conviețui cu Dumnezeu. Dar nu va fi niciodată, nimeni din noi, atât de inserat în Dumnezeu cum a fost și rămîne Fecioara, Maica lui Dumnezeu.

Această relație cu omul a făcut-o Dumnezeu în Maria și rămîne în ea, mai mult decât în oricine. Nu ea ne transmite nouă dumnezeirea, ci Fiul ei, care prin ea are umanitatea noastră, dar această umanitate îndumnezeită este cea luată din ea. Deci Femeia este născătoare de Dumnezeu, nu bărbatul. Nu de bărbat a binevoit a Se sluji Dumnezeu ca să nască noul om, ci de femeie. Nu bărbatul a oferit lui Dumnezeu esența umană, ci femeia. Nu de tată a avut «nevoie» Dumnezeu pentru Fiul Lui omenesc, ci de mamă. Așa cum pe Eva a desprins-o din Adam, pe Noul Adam L-a făcut să ia cele omenesti din noua Evă, din Fecioara. «Căci prin abundența ei, chiar coborînd cu adevărat în ființă, S-a făcut ființă într-un chip mai presus de ființă. El a înnoit adică legile naturale ale facerii, făcîndu-Se om cu adevărat fără sămînța speciei din bărbat. O arată Fecioara, care naște în chip suprafiresc pe Cuvîntul cel mai presus de ființă, fără bărbat, din singele ei feciorelnic, în mod omenesc plăsmuindu-L printr-o rînduială străină de fire» (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, cap. *La epistola lui Dionisie, episcopul Atenei, către Gaius monahul*, 55).

Teologia calcedoniană vorbește de «neamestecul» firii divine cu cea umană în Hristos. Dar ea nu atinge problema conviețuirii firilor, umană și divină, în Fecioara. Căci dacă Maria a dat lui Dumnezeu firea noastră, în același timp ca a păstrat și un raport personal cu El. În ea, de la «adumbrire», sinteza divino-umană e deplină, iar această sinteză este ea însăși într-un anumit raport cu persoana Mariei, adică există un special raport între enipostasă și Fecioara care o poartă. «Comunicatio idiomatum» nu și-a spus concluziile în mariologie. Dar cine poate

nega «deosebita coabitare» în trupul Fecioarei, a neschimbatei ei firi din Hristos, deosebita perihoreză a firii umane, dar și a ei personal, în Logos, în Persoana Lui, și unită ipostatic cu esența divină? Conviețuirea Duhului cu firea umană a Mariei Fecioara produce firea umană globală a întregii umanități, firea «neschimbată» și «neamestecată» a lui Hristos cu cea divină a Persoanei Lui, «neîmpărțită și «nedespărțită».

Trebuie să conchidem subliniind că una este firea Mariei înainte de inhabitarea Duhului care o «adumbrește», și alta e firea ei când Fiul o înalță la cer. Pe întreg parcursul celor circa patruzeci de ani, firea ei sfântită de prezența Logosului se pregătește în tainice etape să fie ridicată, ea — albia, matca Bisericii —, de Capul Bisericii, Care o redă neamului ei ca Mamă a Noului Israel, ca Mamă a Bisericii, ca Mamă a Trupului Lui: Fecioara-Mamă a omenirii, Femeia-Mamă a neamului omenesc, Femeia-Fecioară-Născătoare de Dumnezeu, Fecioară-Mamă Născătoare de Om.

Maternitatea nu este numai temei în prelungirea neamului omenesc. Dacă biologic ar prima în proliferarea umanității, fiii unei asemenea maternități nu ar fi cu mult mai de seamă decât progeniturile născute de necuvântătoare, ba ar deveni poate mai prejos de acestea. Menținerea vieții ca «bios» nu acordă omului rolul de «cuvântător» decât prin maternitatea «pnevmatică» a firii Mariei, din Hristos. Infuzarea pnevmatică trebuie să fie asigurată naturii umane prin consimțămîntului femeii de a participa conștient la îmbogățirea firii printr-o naștere duhovnicească de fii cu un potențial feminin sporit, al aceluși feminin spiritualizat de Duhul și rămas în Treime. Potențialul feminin al firii umane trebuie dinamizat cu puterile Femeii-Fecioare, ale celei care spune «Fiat» miracolului, ace afemeie care să știe a spune Tatălui în fiecare zi: «Facă-se voia Ta». Acest verset-poruncă din Rugăciunea Domnească, pe care ni l-a transmis Fiul, este de fapt exemplul Mamei Sale, actul ei care a făcut posibilă Răscumpărarea.

ANCA MANOLACHE

POPORUL ALES ȘI ROLUL SĂU ÎN ISTORIA MÎNTUIRII, DUPĂ ÎNVĂȚĂTURA BIBLICĂ NEOTESTAMENTARĂ *

Din punct de vedere scripturistic, lumea în care trăim este bună (cf. Fac. 1, 31; Ps. 103, 25; I Tim. 4, 4), fiind opera lui Dumnezeu, în care se oglindește iubirea și puterea Creatorului, iar omul, privit din aceeași perspectivă, este creat de Dumnezeu liber, rațional și nemuritor, dar, în decursul-istoriei sale a trecut prin amăgire, cădere și moarte. Însă tot prin iubirea lui Dumnezeu, are parte și de ridicare, pentru că «Dumnezeu, Mîntuitorul nostru, voințește ca toți oamenii să se mîntuiască și la cunoștința adevărului să vină» (I Tim. 2, 4). Este un lucru știut că forța creștinismului a constat dintotdeauna în unitatea credinței (Ioan 17, 20—21), a vieții (Fapte 4, 32) și a celei mai desăvîrșite iubiri (I Cor. 13).

* Lucrare de seminar susținută în cadrul cursurilor de doctorat în Teologie, la catedra de Studiul Noului Testament a Institutului Teologic Universitar din Sibiu, sub îndrumarea P.C. Pr. prof. dr. Vasile Mihoc, care a dat și avizul spre a fi publicată.

Intrucît toți oamenii sînt fii ai Aceluiași Părinte (Luca 11, 2 u), fiind plămădiți din același sînge (Fapte 17, 26), această origine comună impune astăzi, mai mult ca oricînd, tuturor religiilor lumii, să colaboreze frățește în vederea apărării vieții, dreptății, păcii și unității între Biserici și popoare.

Chiar dacă Revelația deplină o avem numai în creștinism, totuși, faptul că și religiile necreștine păstrează în Cărțile lor sacre anumite părți, «cîrmepe din acest adevăr»¹, constituie un temei teologic de la care se poate porni în stabilirea de legături cu toate religiile, dar mai ales cu acelea care prezintă afinități doctrinare, deloc neglijabile, cu creștinismul. Astfel ecumenismul actual va trebui să includă în dimensiunile sale «marile tradiții religioase din întreaga lume, fiindcă o teologie ecumenică implică o teologie a păcii și o cale spre o teologie a religiilor lumii»².

În acest sens, promițătoare perspective se deschid în vederea stabilirii unor noi și trainice legături între creștinism și mozaism. Este necesar ca după o perioadă de aproape două milenii, în care antagonismul și suspiciunea au înălțat între religiile noastre un zid ce părea insurmontabil, să recunoaștem acum factorii în măsură să determine redeşeptarea nădejdiei că apropierea și colaborarea ar fi totuși posibile»³.

I. Atitudinea Bisericii creștine față de Israelul zilelor noastre

Factorul de bază, sau punctul comun prin excelență al creștinismului cu mozaismul, îl constituie moștenirea comună a Revelației divine supranaturale cuprinsă în Vechiul Testament, cum și faptul că în centrul Sfintei Scripturi se află Mesia Cel prezis de proorocii Legii Vechi și cunoscut pe deplin, prin Revelația făcută de El însuși, în Noul Testament. Pe lângă acest solid element de legătură, după părerea teologilor, ar mai fi încă patru puncte hotărîtoare, care cheamă la masa dialogului: «reviuvirea rasismului și antisemitismului, lupta pentru respectarea drepturilor omului și libertăților sale, căutarea comună a bazelor teoretice și ale consecințelor practice ale unei etici bazate pe Revelație și în fine, necesitatea de a mărturisi împreună caracterul absolut al ființei umane creată după chipul lui Dumnezeu»⁴.

1. Diac. Prof. Em. Vasilescu, *Duhul Ortodoxiei*, «Glasul Bisericii», XV (1956), nr. 1, p. 136—137, la Pr. Dr. Dură V. Nicolae, *Ecumenismul interreligios. Dialogul teologic cu religiile necreștine (iudaismul și islamismul)*, «Glasul Bisericii», XLIII (1984), nr. 7—8, p. 612.

2. Prof. D. Nichol, *Introduction to the Opening of the Academy of Peace 15 December 1983*, în «Israel, The Church and the World Religions Face the Future», Ed. Ecumenical Inst. for Theological Research, Tantur/Jerusalem, 1984, p. 60; Fr. Buhlmann Ofm., Cap. *Towards of World Religions*, în «Israel...», p. 77—92.

3. Pr. Lector Dumitru Abrudăn, *Creștinismul și Mozaismul în perspectiva dialogului interreligios*, (teză de doctorat), «Mitropolia Ardealului», XXIV (1979), nr. 1—3, p. 71.

4. B. Le Leannec, *Un nou climat în relațiile iudeo-creștine: Vocația poporului evreu*, în «la Croix»/19.X.1984, p. 15, la Pr. Dr. Dură V. Nicolae, art. cit., p. 613—614.

Intr-adevăr, «trăind într-o lume divizată prin rasism, blocuri de puteri competitive și clase ale celor avantați și dezavantați, religiile noastre trebuie să se caute una pe alta»⁵. Socotim deci că este drept să se recunoască din partea Bisericii, marea răspundere morală pe care o au creștinii pentru ororile săvârșite asupra evreilor de-a lungul vremii, dar mai ales în perioada întunecată a anilor 1940—1945 și aceasta cu atât mai mult, cu cât ideologia hitleristă s-a dovedit dintru început potrivnică însăși esenței creștinismului. Știm cum Alfred Rosenberg, în «Mitul veacului al XX-lea», încerca «arianizarea» lui Iisus, sau pur și simplu desființarea Lui pe motiv că era semit. Una din soluțiile lui Rosenberg pentru «purificarea» creștinismului, a fost și aceea de a înlătura toate reminiscențele semite, chiar și a Vechiului Testament: «Înlăturat trebuiește pentru todeauna așa-numitul Vechi Testament din cărțile de rugăciune, zicea el. Prin aceasta cade neizbutita încercare din ultima mie și jumătate de ani, de a ne face iudei după duh»⁶. Nebulnia nazistă s-a dovedit a nu avea limite, trecînd repede de la teoretizările păgîne, la faptele cele mai oribile: distrugerii, persecuții, crime. Precizarea făcută de Himmler că «adevărații creștini figurează automat printre adversarii noștri», a fost scrupulos aplicată: «Numai în lagărul de la Dachau au murit, între 1941 și 1945, 800 de preoți romano-catolici și 150 de pastori protestanți»⁷. Imensa tragedie umană pe care a adus-o cu sine cel de-al doilea război mondial, a fost consecința aberațiilor fascismului, pe care astăzi, unele organizații neofasciste occidentale ar vrea să-l reinvie. Soarta poporului evreu a fost cumplită în acei ani; poate că niciodată Israel n-a cunoscut atîta durere, pentru că niciodată n-a existat un pericol mai mare de a fi exterminat ca popor de pe fața pămîntului. Iată ce subliniază A. S. Karansky, redactorul cotidianului parizian «Notre Parole» — «Unser Wort» (Cuvîntul nostru), evocînd uriașul tribut de sînge plătit de poporul evreu în perioada holocaustului: «În ce ne privește pe noi, evreii, nu ignorăm rolul prietenilor noștri, ale căror eforturi materiale și jertfe omenești au contribuit la victoria comună asupra fascismului. Totodată însă, pentru respectul datorat adevărului istoric, se cuvine arătat că nu întotdeauna au făcut tot ce s-ar fi putut face pentru a-i salva pe evrei de la moarte, sau măcar pentru a diminua numărul celor asasinați»⁸. Iar fostul luptător în rezistența poloneză, Ian Karsky, referindu-se la declarațiile făcute de unii conducători din Occident, după Eliberare și după descoperirea lagărelor morții, că nu s-a știut nimic despre existența acestor lagăre, în care au pierit 6 milioane de evrei, afirmă: «Adevărul întreg și tragic este că s-a știut, dar nimeni nu i-a ajutat pe evrei»⁹.

5. *Ecumenical Chronicle, The quest for world community — Jewish and Christian perspectives*, în «The Ecumenical Review», vol. XXV, nr. 2/1973, p. 214.

6. *Der Mythos des 20-sten Jahrhunderts*, ed. 56/1935, p. 603, (cit. în art. *Lecțiile trecutului și avertismentele prezentului*), «Mitropolia Banatului», XXXI (1981), nr. 4—6, p. 130.

7. Hans Rothfels, *Die deutsche Oppositionen gegen Hitler*, Frankfurt am Main, 1958, p. 230, *Ibidem*.

8. *Revista Culturii Mozaic*, XXVIII (1983), nr. 543, p. 3 (art. «Duplicități»).

9. Mordehai Granit, *Oare au vrut americanii și englezii să-i salveze pe evrei în cursul celui de-al doilea război mondial?*, în «*Allgemeine Journal*» (cotidian newyorkez de limbă idiș), *Ibidem*.

În «Documentul Comitetului Episcopal Francez», dat publicității la 16 aprilie 1973, în ajunul sărbătorii de Pesah, ca «un dar de Paști făcut Marelui Rabin al Franței și comunității sale»¹⁰, se arăta în termeni fără ambiguitate, «că existența evreiască pune întrebări conștiinței creștine ; că poporul evreu are o vocație permanentă, care este aceea a poporului prin care credința într-un Dumnezeu unic s-a înscris în istoria umanității, un popor care nu este replica unui trecut remarcabil dar depășit, ci o realitate vie ; căci toți creștinii trebuie să dobindească o cunoaștere adevărată și vie a tradiției iudaice ; că evreii și creștinii trebuie să promoveze, prin toate mijloacele, cunoașterea și respectul mutual».

Deci, în conformitate cu prevederile canonice din trecut ale Bisericii Ortodoxe, contactele creștinilor cu adepții mozaismului priveau doar viața lor moral-religioasă¹¹ și deși, ca urmare a legislației bizantine, care a interzis prozelitismul sinagogii¹², aceleași prevederi canonice îi opreau pe creștini să mănince azimile iudeilor și să observe obiceiurile lor, Bisericele Ortodoxe locale au întreținut o permanentă atitudine irenică față de iudaism¹³. Faptul că în toate țările ortodoxe creștinii coexistă cu membrii comunităților mozaice, că sinagogile se înalță alături de biserici, apoi pelerinajele la Locurile Sfinte și mai ales întilnirile oficiale din ultimele decenii dintre creștini și evrei, în diferite părți ale lumii, toate acestea «vorbesc despre o schimbare reală a climatului pe planul relațiilor dintre cele două religii»¹⁴.

La rîndul ei, Biserica Romano-Catolică, prin Conciliul II Vatican, și-a marcat propria-i orientare în relațiile de apropiere și colaborare cu mozaismul. Însă, compasiunea exprimată formal de Conciliul II Vatican față de persecuțiile îndurate de evrei pe tema acuzației de «leicid» de-a lungul istoriei, a declanșat atitudini critice, nu lipsite de obiectivitate, din partea acestora¹⁵. Cităm în acest sens opinia șefului Cultului Mozaic din România : «Mărturisesc că mă cutremur cînd aud iarăși, de această dată de pe înălțimile Cetății Vaticanului — această diferențiere între unii evrei și toți evreii, între evreii de azi și cei de altădată. Ce înseamnă «evreii de azi ?» Ce se întîmplă, atunci, cu sutele de generații, de ieri, de alaltăieri, de acum o sută de ani sau o mie de ani, cu cei care au fost trecuți prin sabie, care au fost aruncați pe autodafeuri, torturați cu cele mai groaznice mijloace în beciurile inchiziției ? Au fost ei vinovați de deicid și ca atare bine s-a făcut ceea ce s-a făcut cu ei, sau au murit moarte de sfinți, iar vina cade asupra acelor care i-au ucis nevinovați ?»¹⁶.

10. Herre Pierrard, *Arhiepiscopul Marsiliei*: «Să implorăm iertarea» (art.), în «Information Juive», oct.-nov., 1983.

11. Pr. Dr. Dură V. Nicolae, *art. cit.*, p. 615, nota 27.

12. R. Janin, *Les Juifs dans l'Empire Byzantin*, în «Echos d'Orient», t. XV (1912), Paris, p. 126—133.

13. Pr. Dr. Dură V. Nicolae, *art. cit.*, p. 615.

14. Pr. Lector Dumitru Abrudan, *op. cit.*, p. 73.

15. Jérôme Cornélis, *Le bilan de la dernière session conciliaire*, în «Unitas», vol. XII, nr. 73/1966, p. 98; C. Nelson, *A response — Declaration in the relationship of the church to non-christian religions*, în «The Documents of Vatican II», New York, 1966, p. 669.

16. Șef rabin Dr. Moses Rosen, *În lumina Torei*, București, 1971, p. 185.

Avînd deci în vedere faptul că poporul evreu — care «are o vocație universală»¹⁷ — a fost chemat să devină «poporul cărții»¹⁸, al Torei, pentru realizarea operei de răscumpărare a omenirii, în cele ce urmează, vom încerca să ilustrăm acest rol al său în istoria mîntuirii, așa cum reiese el din cuprinsul Sf. Scripturi și în special din Noul Testament.

II. Israel și calitatea sa de «popor ales» în Vechiul Testament

În limba ebraică, în forma ei cea mai veche de rostire, noțiunea de «a alege» este exprimată prin verbul «bahar», al cărui sens primar era acela de a căuta cu iuțeală o cale de ieșire dintr-un impas. De aici, mai târziu a rezidat ideea de a examina și apoi a alege pe cineva sau ceva. Fiind utilizat în indicarea oricărui fel de alegere, în Vechiul Testament verbul «bahar» îl determină pe Dumnezeu atât ca subiect, cât și ca obiect al alegerii și raporturilor Sale cu poporul evreu¹⁹.

a) *Ca subiect*, Dumnezeu este Cel ce l-a ales pe Avraam și pe urmașii săi spre a-i așeza într-un ținut deosebit, înzestrîndu-i și cu daruri deosebite, după cum reiese din Fac. 12, 1—2: «Ieși din pămîntul tău, din neamul tău și din casa tatălui tău și vino în pămîntul pe care ți-l voi arăta Eu. Și Eu voi ridica din ținere un popor mare, te voi binecuvînta, voi mări numele tău și vei fi izvor de binecuvîntare».

În aceeași calitate a încheiat Dumnezeu cu Noe un legămînt, prin care a hotărît ca niciodată pămîntul să nu mai fie pustiit de potopul apelor (Fac. 9, 9—17); apoi a mai încheiat cu Avraam legămîntul tăierii împrejur (Fac. 17); a schimbat numele lui Iacov în Israel (Fac. 32, 28); i-a scos pe evrei din robia Egiptului (Ieș. 12, 41—42); a dat Legea lui Moise pe Sinai (Ieș. 20); a instituit preoția Vechiului Testament (Lev. 8); a dat poporului ales toate binecuvîntările și i-a trimis vestiri despre vremurile mesianice care vor veni «peste tronul și împărăția lui David» (Is. 9, 6).

b) Cu privire la Dumnezeu *ca obiect* al discernămintului omenesc, putem spune că mai curînd ar fi vorba de atitudinea decisivă a omului față de voința, lucrările și poruncile lui Dumnezeu, fiind liber a le împlinea sau nu: «...viață și moarte ți-am pus eu astăzi înaintea, și binecuvîntare și blestem. Alege viața ca să trăiești tu și urmașii tăi» (Deut. 30, 19), sau, cum reiese și mai clar din Ios. 24, 15, 22 și 24: «alegeți-vă acum cui aveți să slujiți... Vă sînteți voi martori, că v-ați ales pe Domnul să-I slujiți?... Și a zis poporul către Iosua: «Domnului Dumnezeului nostru vom sluji și glasul Lui vom asculta!».

Observăm, deci, că în acest proces al opțiunii există un raport de reciprocitate între Dumnezeu și poporul evreu, fapt care generează o

17. Raymond Thysman, *Communauté et directives éthiques. La Catéchèse de Matthieu*, Gembloux (Belgique), 1974, p. 15.

18. Dr. Moses Rosen, *Două Table — o singură lege*, în «Revista Culturii Mozaic», XXIX (1985), nr. 569, p. 1.

19. F. Michaeli, *Elire* (art.), la Jean-Jaques von Allmen, *Vocabulaire biblique*, 3-ème éd., Neuchâtel, 1964, p. 86.

legitimă întrebare : de ce oare i-a ales Dumnezeu tocmai pe evrei-să fie «izvor de binecuvîntare» pentru toate popoarele pămîntului ? Răspunsul îl putem găsi în libertatea absolută de judecată și acțiune a lui Dumnezeu, în virtutea căreia El l-a ales pe Abel și nu pe Cain (Fac. 4, 4), pe Isaac și nu pe Ismael (Fac. 17, 19—21), pe Iacov și nu pe Esav (Fac. 27, 28—29), pe Moise și nu pe Aaron (Ieș. 3, 10 și 4, 11—17), pentru a le încredința daruri și misiuni deosebite. Acest răspuns mai poate fi completat și cu ceea ce spune Moise poporului, în Deut. 7, 7—8 : «Și Domnul v-a primit nu pentru că sînteți mai mulți la număr decît toate popoarele — căci sînteți mai puțini la număr decît toate popoarele — ci pentru că vă iubește Domnul».

Izvorită din relația atît de intimă cu Dumnezeu, îndatorirea de căpetenie a poporului evreu era «de a fi mărturia unui Dumnezeu unic către neamuri, a unui Dumnezeu Care S-a făcut cunoscut poporului Său prin multe descoperiri, culminînd prin cea de pe Sinai»²⁰. Iar atunci cînd Israel nu s-a mai putut menține la înălțimea chemării sale, «evreilor li s-a dat Legea și teama, ca să pună capăt păcatelor lor și să-i îndemne la fapte bune»²¹. În virutea alegerii sale, poporul evreu se bucura de prerogative excepționale față de celelalte popoare de pe pămînt. Dumnezeu i-a pregătit în mod intensiv pe evrei, spre a deveni popor odrăslitor al omenității lui Mesia, vorbindu-le «în multe rînduri și în multe chipuri... prin prooroci» (Evr. 1, 1), iar aceștia, «avînd de la El harul, au profetizat despre El că trebuia să se arate în trup... spre a împlini făgăduința dată părinților»²².

Dar Legea singură, s-a dovedit a fi insuficientă, pentru că cu cît «arăta mai limpede înălțimea binelui, cu atît omul își dădea seama că e mai departe de el, că e mai păcătos. Conform Talmudului babilonian²³, «în momentul primirii Legii pe Sinai, evreii ar fi fost curățiți de pata păcatului. Tot în această oră solemnă ar fi fost abolită și moartea. Dar cei ce au ajuns posesorii acestui privilegiu, s-au lăsat deposezați de el prin închinarea lor la vițelul de aur». Înstrăinarea de Dumnezeu era pentru evreul Vechiului Testament ca o suferință apăsătoare : «Chiar dacă ar fi putut împlini poruncile, tot nu L-ar fi avut pe Dumnezeu aproape. În realitate el putea împlini anumite porunci de ordin civil, juridic, moral, dar porunca cea mai însemnată, a intrării în comuniune cu Dumnezeu și prin aceasta cu semenii prin iubire, nu o putea împlini fără coborîrea lui Dumnezeu la el»²⁴. Ideea acestei «coborîri» reprezenta speranța de mîntuire strigată de profeți în cetățile lui Israel. Așa ne explicăm, de pildă, entuziasmul lui Moise, care zice : «Ferice de tine Israele ! Cine este asemenea ție, popor izbăvit de Domnul, scutul și ajutorul tău,

20. Kurt Hruby, *Lecture juive de la Torah et connaissance de Dieu*, în «Lumière et vie», XXIII (1979), nr. 144, Lyon, p. 29.

21. Clement Alexandrinul, *Pedagogul, Cartea I*, IX, 97, în vol. *Scrieri (I)*, trad. de Pr. Dr. D. Fecioru, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1982, p. 222.

22. *Epistola zisă a lui Barnaba*, în vol. *Scrierile Părinților Apostoli*, 5, 6—7, trad. de Pr. Dr. D. Fecioru, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1979, p. 119.

23. *Tratatul Baba bathra 17 a, Vilna 1908*, la Pr. Lector Dumitru Abrudan, *op. cit.*, p. 122.

24. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Sibiu, 1943, p. 92.

sabia și slava ta. Vrăjmașii tăi se vor da înapoi înaintea ta și tu vei călca peste grumajii lor» (Deut. 33, 29). Dar tot el spune că în ziua bucuriei finale, Israel nu va fi singur : «Veseliți-vă, ceruri, împreună cu El și vă închinați Lui toți îngerii lui Dumnezeu, veseliți-vă neamuri, împreună cu poporul Lui și să se întărească toți fiii lui Dumnezeu» (Deut. 32, 43). Deci Moise extinde și asupra neamurilor ideea filiației divine, în virtutea căreia poporul ales era considerat «întiiul-născut» al lui Dumnezeu (cf. Ieș. 4, 22—23). Iar Isaia se face aducător de vești bune pentru locuitorii Ierusalimului, numindu-i «popor sfânt, răscumpărați ai Domnului» (Is. 62, 12). Cu titlu special însă, cităm profeția lui Ieremia (31, 31—34), prin care se anunță vremuri noi, când destinul poporului ales va fi pecetluit cu un nou legământ : «Iată vin zile, zice Domnul, când voi încheia cu casa lui Israel și cu casa lui Iuda legământ nou. Însă nu ca legământul pe care l-am încheiat cu părinții lor în ziua când i-am luat de mână, ca să-i scot din pământul Egiptului... : voi pune legea Mea înăuntrul lor și pe inimile lor voi scrie și le voi fi Dumnezeu, iar ei Îmi voi fi popor. Și nu se vor mai învăța unul pe altul și frate pe frate zicînd : «Cunoașteți pe Domnul», că toți, de la sine Mă vor cunoaște, de la mic pînă la mare, zice Domnul, pentru că Eu voi ierta fărădelegile lor și păcatele lor nu le voi pomeni».

III. Poporul ales la «plinirea vremii»

După cuvîntul Sf. Apostol Pavel, «cînd a venit plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub Lege ca pe cei de sub Lege să-i răscumpere, ca să dobîndim înfierea» (Gal. 4, 4). În acest moment al «plinirii vremii», toate profețiile mesianice au prins viață în Hristos, Care a redesteptat vechile speranțe că în mijlocul poporului lui Dumnezeu nu va mai locui nedreptatea, El fiind toiagul celor drepte și pildă vie de urmat pentru toți oamenii, din toate timpurile²⁵. Era mesianică este un timp al luminii și al păcii : «Poporul care locuia în întuneric va vedea lumină mare... iar încălțămîntea cea zgomotoasă de om războinic — și haina cea stropită de sînge, vor fi aruncate în foc și mistuite de flăcări... și mare va fi stăpînirea Lui și pacea Lui nu va avea hotar» (Is. 9, 1, 4 și 6). Dar la venirea lui Mesia, Israel nu mai era poporul unitar de odinioară, ci se înfățișa învrăjbit în sine însuși, fărîmițat într-o seamă de partide religios-sociale antagoniste²⁶, la care se adăugau diverse grupări mai mărunte, toate avînd un pronunțat caracter conservator, individualist. Amintim aici doar cîteva din partidele și grupările iudaismului palestinian²⁷ :

25. J. Klausner, *Die messianische Vortellungen den jüdischen im Zeitalter der Tannaiten*, Berlin, 1904, p. 119 ; Pr. Prof. Vladimir Prelipceanu, *Mesianismul lui Iisus în raport cu mesianismul iudaic*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», nr. 1—2/1969, pp. 28—29.

26. J. Héring, *Juifs* (art.), la Jean-Jaques von Allmen, *op. cit.*, pp. 150—151.

27. Cf. *Ibidem*, p. 151—153.

a) *Fariseii* :

În Palestina și în special în Ierusalim, fariseii se distingeau prin fervoarea lor religioasă. Numele îi arată ca «separatiști», desemnare ce li se potrivea, pentru că s-au separat nu numai de păgini, care oricum erau considerați «necurați», dar și de coreligionarii lor, pe care-i socoteau neștiutori ai Legii, lipsiți de entuziasm religios, numindu-i cu dispreț «oameni de rînd, de la țară». Ei observau Legea lui Moise cu cea mai mare rigurozitate, dar mai țineau cu sfințenie și normativele rabinice ale bătrînilor, cărora, de multe ori le acordau prioritate chiar și față de Lege²⁸. Astfel, fariseii au devenit autori de drept ebraic, atît în domeniul sacru cît și în cel profan. Se bucurau de o mare influență în popor, dar și în cultul sinagogal, care era un cult în întregime laic. După dispariția templului și a cetelor preoțești, fariseismul rabinic a rămas atotputernic în religie. Din Fapte, 23, 6 u. știm că ei învățau despre învierea morților (unul din puținele puncte comune cu predica lui Iisus), cum și despre existența îngerilor. Mai învățau că după înviere, urmează răsplata sau pedeapsa veșnică. Ei cultivau speranțele mesianice, arborînd o puternică atitudine naționalistă și antiromană, dar n-au făcut niciodată parte din gruparea de rezistență a zeloților.

Conflictele dintre farisei și Iisus erau frecvente. Ei nu-I puteau ierta încălcarea sabatului și a diverselor practici rituale (Marcu 2, 16, 23 u. ; 3, 1 ; 7, 15 u), «pretenția» Lui de a ierta păcatele (Marcu 2, 6 u), precum și faptul că le era superior în alungarea demonilor și în toate (Marcu 3, 22). La rîndul Său Iisus le reproșa ipocrizia și vanitatea (Matei 5, 20 ; 6, 1—6, 16—18 ; 23, 1—36), precum și incapacitatea de a-și orîndui principiile de viață în așa fel, încît iubirea lui Dumnezeu și a aproapelui să constituie într-adevăr idealul lor suprem. În Noul Testament sînt însă menționați și cîțiva farisei sinceri și onești, ca Nicodim (Ioan 3, 1 u ; 7, 50—51 ; 19, 39), sau Gamaliel (cf. Fapte 5, 34—38), sau ca anonimul învățător de lege din Marcu 12, 32—34.

b) *Saducheii* :

Conflictele dintre Iisus și saducheii au fost mai puține și nu atît de dramatice ca cele cu fariseii.

Denumirea de «saducheii» îi indică pe aceștia ca descendenți din preotul Țadoc (Sadoc), din Vechiul Testament (III Regi 2, 35 ; I Paralip. 29, 22) care, după Iezechiel (40, 45 ; 43, 19 ; 44, 15—16 ; 48, 11), erau singurii deținători ai dreptului de a sluji la templu. Ei constituiau partida preoților, alcătuiind casta sacerdotală superioară, susținută de aristocrați. De aceea și în politică, practicau colaborarea cu puterea ocupantă (romană), care evident, îi proteja. Majoritatea în Sinedriu tot ei o dețineau. În morală, nu admiteau prescripțiile rabinice adăugate Legii (singurul lor punct de legătură cu creștinismul). Negau învierea morților. Mîntuitorul a discutat destul de puțin cu ei (Marcu 12, 18 u ; Matei 21, 21, 23) și se pare că îi socotea parțial indiferenți din punct de vedere religios. Știm că le atrage atenția Apostolilor să se păzească de «aluatul fariseilor și al saducheilor» (Luca 10, 31—32). Saducheii au devenit dușmanii de moarte ai lui Iisus, atît din cauza alungării zarafilor și vînză-

torilor din templu, încălcându-le astfel terenul lor de activitate și privindu-i de mari beneficii materiale (Marcu 11, 15—18; Ioan 2, 13—17), cât și din cauza profeției despre sfârșitul templului (Ioan 2, 19; 4, 21; Matei 26, 61; 27, 40). În ce privește acuza că Iisus ar fi intenționat să Se proclame rege al iudeilor, nu era decît o perfidie menită să obțină condamnarea Lui la moarte prin autoritățile romane. N-ar fi exclus totuși, ca unii dintre ei să fi crezut în iminența unei răscoale în genul celei menționate în Fapte, 5, 36—37 (cf. Ioan 11, 47—50).

După moartea și Învierea Mîntuitorului, saducheii au perseverat în atitudinea ostilă față de propovăduirea Evangheliei, urmărind s-o suprima (cf. Fapte 3, 5).

c) *Botezătorii și esenienii :*

În privința acestora mai sînt multe de clarificat. Fără a intra în detalii, în rîndurile de față, ne limităm doar la unele precizări de ordin general. Menționăm astfel că despre Sf. Ioan Botezătorul se crede (după nume) că ar fi aparținut sectei botezătorilor (așa cum Simon Zilotul ar fi putut aparține mișcării zeloților). Botezătorii, ca și esenienii, practicau ascetismul și spălările rituale, trăind izolați de societate. Știm că esenienii își aveau așezămintele la Qumran, în zona Mării Moarte, fiind organizați într-un fel de comunități în genul minăstirilor de mai târziu. Dacă Sf. Ioan Botezătorul, care a predicat în acea regiune, a fost cumva în contact cu ei, este greu de crezut; botezul lui este un act unic, total deosebit de cel esenian prin semnificația lui morală și eshatologică. La fel de improbabilă este și apartenența Sf. Ioan la mișcarea «botezătorilor», care se prezenta ca o misiune independentă față de creștinism. Menționările din Fapte, 19, 1—7, cum și atitudinea oarecum ostilă a ucenicilor lui Ioan, față de cei ai Mîntuitorului, prezentată în textele din Matei 9, 14; Marcu 2, 18 și Ioan 3, 26, sînt interesante, dar neconcludente pentru a stabili o separare antagonistă între Iisus și Ioan.

Niciunde în Noul Testament esenienii nu sînt menționați cu titlu special, însă putem remarca faptul că doctrina lor morală prefigurează în mai multe puncte pe cea creștină, mai ales în privința carității. În ce privește teologia lor, se știe că aveau învățătura despre cultul ingerilor și despre eshatologie. Din punct de vedere politic, esenienii făceau parte din marea partidă a zeloților și a sicarilor. Ei nu aveau cultul sacrificiilor.

d) «Săracii lui Israel» :

În fond nu e vorba de o sectă propriu-zisă, ci de o grupare de oameni pioși, care — ca și pietiștii moderni — se sileau să trăiască în umilință și să practice o religie a inimii. Ecouri mai îndepărtate ale acestei pietăți, le găsim în numeroși psalmi (de ex. Ps. 10; 22; 69; 73; 94; 116). Ei se numeau «săracii cei prigonți de cei puternici» și practicau virtutea credinței în ajutorul lui Dumnezeu, căutînd să se încadreze cît mai deplin în modul de viață al «fericirilor» (Matei 5, 3—10).

e) «Cei mulți» :

Mîntuitorul Iisus Hristos a venit de fapt pentru marea masă a poporului de rînd, despre care evangheliștii ne spun că «mulțimi multe mergeau după El, din Galileea, din Decapole, din Ierusalim, din Iudeea și de dincolo de Iordan» (Matei 4, 25). Aceștia le-a dat Iisus ultima și suprema revelație, vorbindu-le despre Sine, despre Dumnezeu, despre om și sufletul lui, despre iubire și vrăjmășie, despre smerenie, mîntuire și viața de veci, despre tainele de dincolo de mormînt și despre multe altele (cf. Ioan 21, 25). La acest popor necăjit S-a referit Mîntuitorul cînd a spus: «Milă îmi este de mulțime...» (Matei 15, 32). Lor le-a adus mîngiere «străbătînd toate cetățile și satele, învățînd în sinagogile lor, propovăduînd Evanghelia împărăției și vindecînd toată boala și toată neputința în popor» (Matei 9, 35). Iar acest «popor» pe care Evanghelia îl numește «cei mulți» și care-L urmează pe Domnul «ca niște oi rătăcite care n-au păstor» (Matei 9, 36), este uimit de învățătura Lui: «Și cei mulți, auzindu-L erau uimiți și ziceau: De unde are El acestea?» (Marcu 6, 2), pentru că «ii învăța pe ei ca unul care are putere, iar nu cum îi învățau cărturarii lor» (Matei 7, 29); credeau în El și-L mărturiseau: «Iar oamenii... ziceau: Acesta este într-adevăr Proorocul, Care va să vină în lume» (Ioan 6, 14). Bolnavii aveau certitudinea mesianității Lui: «Din veac nu s-a auzit să fi deschis cineva ochii unui orb din naștere. De n-ar fi Acesta de la Dumnezeu, n-ar putea să facă nimic» (Ioan 9, 32—33). Chiar și țilharul pe cruce, Îl mărturisește și-L imploră pe Iisus ca Dumnezeu: «Pomeniște-mă, Doamne, cînd vei veni în împărăția Ta» (Luca 23, 42).

Cei puțini, adică pretinsa elită a iudaismului (cărturarii, fariseii și saducheii), nu erau în stare să-L cunoască pe Mîntuitorul, după cum ei înșiși mărturiseau: «...noi sîntem ucenici ai lui Moise. Noi știm că Dumnezeu a vorbit cu Moise, iar pe Acesta nu-L știm de unde este» (Ioan 9, 28—29). Împlinind profeția lui Osea: «Chema-voi poporul Meu pe cel ce nu este poporul Meu...» (Osea 2, 25), Iisus le dă acestora o replică pe măsură: «De aceea vă spun că se va lua de la voi împărăția lui Dumnezeu și se va da neamului care va face roadele ei» (Matei 21, 43), adică tuturor popoarelor lumii, indiferent de origine etnică sau zonă geografică.

IV. Noul popor al lui Dumnezeu — Biserica creștină

În Noul Testament, termenii «popor», sau «popor al lui Dumnezeu», exprimă structura organică a Bisericii creștine, ai căror membri provin pe de o parte dintre evreii credincioși, iar pe de altă parte, dintre păgînii convertiți la creștinism, după cuvintele Mîntuitorului: «Și zic vouă că mulți de la răsărit și de la apus vor veni și vor sta la masă cu Avraam, cu Isaac și cu Iacov în împărăția cerurilor» (Matei 8, 11). Hristos S-a intrupat și S-a jertfit ca «să-Și curățească Lui popor ales, rîvnitor de fapte bune» (Tit 2, 14), popor ce va purta numele Său între neamuri, numindu-se popor creștin, sau Biserica creștină, pe care «nici porțile iadului nu o vor birui» (Matei 16, 18).

Această Biserică nu este o grupare sociologică oarecare, ci întâi de toate este un organism teocentric, fiind constituită din întâlnirea naturalului cu supranaturalul, prin întruparea Fiului lui Dumnezeu, la Cincizecime inaugurându-se doar Ecclesia istorică (Fapte, 2, 41). Întrucât fiecare credincios este «o imitare a naturii divine» (Sf. Grigorie de Nyssa), Biserica nu este altceva decât înfățișarea pămîntească a vieții divine trinitare, aceasta fiind una din cele mai mari taine ale creștinismului (Efes. 5, 32). În toate epistolele pauline se evidențiază calitatea noilor aleși ai lui Dumnezeu, de «împreună cetățeni cu sfinții și casnici ai lui Dumnezeu» (Efes. 2, 19), uniți în aceeași credință, prin Botez, în Biserică — Trupul tainic al lui Hristos: «Este un singur trup și un singur Duh, precum și chemați ați fost la o singură nădejde a chemării voastre; este un Domn, o credință, un botez» (Efes. 4, 4—5). Însuși Mîntuitorul a dorit ca Biserica Sa să moștenească unitatea Ființei Sfintei Treimi, așa cum se exprimă în arzătoarele cuvinte ale rugăciunii Lui către Tatăl: «Dar nu numai pentru aceștia Mă rog, ci și pentru cei ce vor crede în Mine, prin cuvîntul lor, ca toți să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine, așa și aceștia în Noi, să fie una, ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis» (Ioan 17, 20—21). Dimensiunea universală a creștinismului se poate întrevădea încă din momentul exercitării misiunii Sf. Ioan Botezătorul, care a venit «să pregătească Domnului un popor desăvîrșit» (Luca 1, 17), popor care, în viziunea evanghelistului, depășea limitele lui Israel. Convertirea sutașului Corneliu (Fapte, 10), este o consecință firească a faptului că «de la început a avut grijă Dumnezeu să ia dintre neamuri un popor pentru numele Său» (Fapte, 15, 14), iar faptul că în Corint, Sf. Apostol Pavel este încurajat de Dumnezeu în vedenie: «Nu te teme, ci vorbește și nu tăcea... că am mult popor în cetatea aceasta» (Fapte 18, 9—10), îl determină pe marele Apostol să numească Biserica: «templul lui Dumnezeu» (I Cor. 3, 15): «urmașă a lui Avraam» (Gal. 3, 29); «Israelul lui Dumnezeu» (Gal. 6, 16); Biserica Dumnezeului celui viu, stîlp și temelie adevărului» (II Tim. 3, 15). Tot așa Sf. Apostol Petru, adresîndu-se cititorilor Primei sale Epistole Sobornicești, conștientă: «Voi care odinioară nu erați popor, iar acum sînteți poporul lui Dumnezeu, voi care odinioară n-aveați parte de milă, acum sînteți miluiți» (2, 10). Prin venirea Lui, «Iisus Hristos... n-a înlăturat vechile semne ale lucrurilor viitoare, dar le-a schimbat, le-a umplut cu un duh nou și le-a imprimat sensuri mai înalte, împlinind ceea ce s-a prezis. Pentru acest fapt, poporul lui Dumnezeu, de astă dată cel creștin, nu mai are obligația de a observa legile prescrise odinioară»²⁹.

Dar dacă preoția și Legea s-au schimbat (Evr. 7, 12), dacă poporul lui Dumnezeu se alege acum dintre toate semințiile pămîntului (Matei 28, 19) și dacă «roadele împărăției» sînt înfăptuite de alte neamuri, înseamnă oare că s-a anulat chemarea lui Avraam, sau că neamul ales odinioară prin acesta, a pierdut mîntuirea? Desigur că nu! Numai cei răi, «cei tari în cerbice și netăiați, împrejur la inimă și la urechi» (Fapte,

28. Cf. *Talmudul babilonian, tratatul Sanhedrin*, 10, 3.

29. Magistrand Dumitru Abrudan, *Vechiul Testament în scrierile Periclitului Augustin*, «Studii Teologice», XV (1963), nr. 3—4, p. 149—150.

7, 51), cei ce «stăteau împotriva Duhului Sfânt», doar aceia meritau osînda, dar și pentru aceștia S-a rugat Domnul pe cruce, să fie iertați (Luca 23, 34).

Poporul iudeu nu și-a pierdut nici înfișetatea și nici darurile promise de Dumnezeu, numai că, din momentul venirii lui Hristos, s-a schimbat în lume vechea ordine a priorităților, «că Dumnezeu n-a venit la noi să ne cheme după față»³⁰, iar Apostolul neamurilor mai zice că de acum «nu mai este iudeu, nici elin; nu mai este nici rob, nici liber; nu mai este parte bărbătească și parte femeiască, pentru că voi una sînteți în Hristos Iisus» (Gal. 3, 28). Totuși, nu trebuie să uităm că atunci cînd Mintuitorul i-a trimis pe Apostoli la propovăduire, le-a poruncit ca mai întîi să meargă «căt-re oile cele pierdute ale casei lui Israel» (Matei 10, 6), iar prima operă scrisă a creștinismului, Sf. Evanghelie după Matei, a fost dedicată creștinilor proveniți dintre iudei³¹.

Situația evreilor în raport cu creștinismul, a constituit încă de pe atunci o problemă delicată, pe care Sf. Pavel o abordează și o clarifică în cap. 11 al Epistolei sale către Romani. Pornind de la cuvintele profetului Isaia: «Căutat am fost de cei ce nu întrebau de Mine, găsit am fost de cei ce nu mă căutau... Tins-am mîinile Mele în toată vremea către un popor răzvrătit, care mergea pe căi silnice, după cugetele sale» (Isaia 65, 1—2), Apostolul întreabă: «Oare lepădat-a Dumnezeu pe poporul Său?», apoi tot el răspunde: «Să nu fie! Căci și eu sînt Israelit, din urmașii lui Avraam, din seminția lui Veniamîn. Nu a lepădat Dumnezeu pe poporul Său pe care mai înainte l-a cunoscut» (Rom. 11, 1—2). El își argumentează afirmația, recurgînd la o inspirată exemplificare din Vechiul Testament: «Nu știți, oare, ce zice Scriptura despre Ilie? Cum se roagă împotriva lui Israel, zicînd: Doamne, pe proorocii Tăi i-au omorît, jertfelnicele Tale le-au surpat și eu am rămas singur și ei caută să-mi ia viața. Dar ce-i spune dumnezeiescul răspuns? Mi-am pus deo parte șapte mii de bărbați, care nu și-au plecat genunchiul înaintea lui Baal. Deci tot așa și în vremea de acum: este o rămășiță aleasă prin har» (Rom. 11, 2—5).

Comparînd această «rămășiță» reprezentativă a israeliților care și-au păstrat puritatea sufletească, cu cei «șapte mii de bărbați» din vremea lui Ilie (III Regi 19, 18), care, după unii exegeți, puteau fi chiar «mai multe mii»³², Apostolul arată că în cazul de față, deși «numărul considerabil al evreilor care crezuseră pînă acum în Hristos, nu formează decît minoritatea acestei națiuni»³³, el speră să-i stimuleze în aceeași direcție și pe ceilalți, în mod indirect, prin rivalitatea slujirii sale către neamuri: «Căci v-o spun vouă, neamurilor: Întrucît sînt eu, deci, apostol al neamurilor, slăvesc slujirea mea, doar voi izbuti să ațîț rivalna celor din neamul meu și să mîntuiesc pe unii dintre ei» (Rom. 11, 13—

30. *Invățătura celor doisprezece Apostoli*, 4, 10, în *Scrierile Părinților Apostolici*, trad. cit., p. 27.

31. Magistrand Mircea Basarab, *Vechiul Testament în liturghile ortodoxe*, în «Studii Teologice», nr. 3—4/1961, p. 203.

32. L'Abbé Drape, *Épîtres de Saint Paul, Introduction critique et commentaires*, Paris, 1901, p. 89.

33. L. Cl. Fillon, *La Sainte Bible (texte latin et traduction française), commentée d'après la Vulgate et les textes originaux*, Ed. a IX-a, t. VIII, Paris, 1928, p. 81.

14). Printr-o serie de imagini alegorice, autorul subliniază originea divină a alegerii lui Israel și noblețea idealului chemării lui, în pofida stării actuale de necredință: «Iar dacă este pîrga (de făină) sfîntă, și frămîntătura este sfîntă; și dacă rădăcina este sfîntă, și ramurile sînt» (v. 16). De asemenea, alegoria altoiului de măslin sălbatic pe o tulpină bună, întregeste imaginea sugestivă a simbiozei dintre neamuri și Israel în cadrul Bisericii creștine³⁴. De aici avertismentul Apostolului: «Nu te îngîmfa, ci teme-te; căci dacă Dumnezeu n-a cruțat ramurile fi-rești, nici pe tine nu te va cruța» (Rom. 11, 20—21).

În atotputernicia și bunătatea Sa, Dumnezeu «îi va altoi iarăși» pe aleșii Săi cei căzuți, «în chiar măslinul lor» (vv. 23—24), dar aceasta este o «taină a voci Sale» (Efes. 1, 9), care a fost descoperită într-o anumită măsură și Sf. Apostol Pavel, iar el o încredințează cititorilor săi din Roma, cu explicația de rigoare: «Pentru că nu voiesc, fraților, ca voi să nu știți taina aceasta, ca să nu vă socotiți pe voi înșivă înțelepți; că împietrirea s-a făcut în Israel în parte, pînă ce va intra tot numărul păgînilor. Și astfel întregul Israel se va mîntui, precum este scris: Din Sion va veni Izbăvitorul și va îndepărta nelegiuirile de la Iacov» (Rom. 11, 25—26), pentru că «darurile lui Dumnezeu nu se pot lua înapoi» (v. 29).

Deci, poporul evreu trebuie privit și evaluat dintr-o perspectivă anterioară Evangheliei; el este popor ales și iubit de Dumnezeu «din cauza părinților», care au excelat cîndva prin credința fermă în El și în făgăduințele Lui (cf. Deut. 4, 37)³⁵. Iar dacă răsplătirea acelora a fost amînată pînă acum, nu înseamnă că Dumnezeu i-a uitat, ci, după cuvîntul Apostolului, «toți aceștia... n-au primit ce le fusese făgăduit, pentru că Dumnezeu rînduise pentru noi ceva mai bun, ca ei să nu ia fără noi desăvîrșirea» (Evr. 11, 39—40).

În încheiere, putem formula următoarele concluzii:

1. Preluînd calitatea de «popor agonisit de Dumnezeu» (I Petru 2, 9), Biserica creștină conferă tuturor credincioșilor ei «măreția curată a sentimentului religios, care face să fie anulate dintre ei toate diferențele etnice și sociale»³⁶.

2. Este necesar să reținem că, întrupîndu-Se «pentru noi și pentru a noastră mîntuire», Iisus Hristos «nu a luat firea ingerilor, ci sămînța lui Avraam...» (Evr. 2, 16), fiind El însuși evreu după trup.

3. Fiind «chezașul unui mai bun testament» (Evr. 7, 22), Hristos ne-a făcut părtași pe toți la moștenirea lui Israel, «a surpat peretele din mijloc al despărțitirii... prin El avînd și unii și alții apropierea către Tatăl, într-un Duh» (Efes. 2, 14 b și 18).

34. Nomikos Michael Vapouris and Marc H. Tanenbaum, *Introduction to greek orthodox — jewish publication*, în «Journal of Ecumenical Studies», vol. 13, nr. 4/1976, p. 1.

35. Cf. Dr. Vasile Gheorghiu, *Comentariu la Epistola către Romani a Sfîntului Apostol Pavel*, Ed. a II-a, Cernăuți, 1938, pp. 277—278.

36. H. Michaud et Ph.-H. Menoud, *Peuple* (art.), la Jean-Jaques von Allmen, *op. cit.*, p. 229; F. Refoulé O.P., *Romains X, 4 encore une fois...*, în «Revue Biblique», XCI (1984), nr. 3, p. 350.

4. Creștinii sînt dătore să înțeleagă că pe planul general al mîntuirii, poporul evreu a rămas pentru totdeauna «întîiul născut» al lui Dumnezeu (Ieș. 4, 22—23), însă unii fără alții nu vom putea primi desăvîrșirea (cf. Evr. 11, 40).

5. Parafrazînd pilda samarineanului milostiv și punîndu-ne, astăzi, întrebarea : «Cine este aproapele nostru ?, răspunsul este unul singur : orice om de pe față pămîntului ! Ca atare, considerăm că propaganda dușmănoasă și persecuțiile dintotdeauna lansate împotriva evreilor, au constituit «o gravă lezare a demnității umane și o ofensă la adresa Întemeietorului religiei creștine, Care nu și-a renegat poporul, ci l-a iubit și l-a slujit cu dăruire. Antisemitismul este în totală contradicție cu spiritul Evangheliei»³⁷.

Deci, în lumea interdependentă în care trăim, avem aceeași răspundere, creștini și mozaici, deopotrivă, să valorificăm zestrea sufletească ce ne unește de milenii, adică credința că sîntem fii ai aceluiași Dumnezeu și frați întreolaltă.

Pr. drd. IOAN BŪDE

SINODUL AL VII-LEA ECUMENIC — 1200 ANI —

S-au împlinit în toamna acestui an, 1200 de ani de cînd ultimul sinod ecumenic, al VII-lea, a avut loc la Niceea, în anul 787. Ca și celelalte sinoade ecumenice anterioare, Sinodul al VII-lea va dezbate și rezolva probleme doctrinare, deosebit de importante. Ordinea de zi a sinodului a fost erezia iconoclasmului, cea care a adus mult rău Bisericii, curmînd vieți omenești și provocînd dispariția multor valori culturale — și unele și altele de neînlocuit. Iconoclasmul (distrugerea icoanelor, gr. εἰκὼν = chip, înfățișare și κλάω = a distruge, a sfărîma) sau iconomahia (lupta împotriva icoanelor de la εἰκὼν și μάχη = luptă) a fost o erezie inițiată în special de împărați, pusă în practică cu sprijinul lor militar și politic, de aceea ea s-a deosebit de precedentele erezii, prin cruzimea cu care a fost impusă.

Perioada iconoclastă este destul de lungă, ea a durat aproape un secol și jumătate, începînd cu dinastia isauriană (717) și terminîndu-se în anul 843, cînd la conducerea Imperiului bizantin se găseau reprezentanți ai dinastiei de Amorium.

Cauzele care au determinat nașterea unui asemenea curent atît de puternic în lumea bizantină sînt multiple și foarte diferite. Nu insistăm prea mult asupra lor, dar considerăm că fenomenul (caracterul) acesta distructiv pe care l-a avut iconoclasmul s-a datorat în primul rînd neînțelegerii necesității, sensului, semnificației și scopului cultului sfințelor icoane și, implicit, necredinței și absenței spiritualității pe care le impune cinstirea lor. Alături de aceasta și-au mai dat concursul și anumite împrejurări istorice determinate și subordonate unor interese de natură extra-religioasă și de mare responsabilitate pentru păstrarea învățăturii adevărate de credință. Nu trebuie uitată nici influența islamu-

37. Pr. Lector Dumitru Abrudan, *op. cit.*, p. 136.

lui, care tindea către o artă pur ornamentală și care devenea tot mai puternică în virtutea succeselor sale militare, prin care cucerise, în primul rînd, regiuni orientale deja favorabile iconoclasmului¹. Cel dintîi împărat iconoclast a fost Leon III Isaurul (717—741), general și suveran capabil, dar abuziv în politica sa religioasă. El se considera «împărat și preot», urmărind o dată cu înlăturarea icoanelor, o reformă bisericască, care ar fi purificat religia creștină de rămășițele păgînismului, readucînd-o la înălțimea și puritatea ei originară. Prima măsură iconoclastă a fost luată în anul 726 cînd împăratul a hotărît ca icoanele să nu mai fie cinstite². Decizia sa a întîmpinat însă o dîrză rezistență. Cînd un ofițer din armata sa, Jovinus, a mers în suburbia Chalkoprateia din Constantinopol, pentru a da jos icoana făcătoare de minuni a Mîntuitorului, un grup de femei pioase, pline de indignare, s-au repezit la el smulgîndu-i scara de sub picioare și l-au omorît. De asemenea, cînd un soldat a îndrăznit să dea jos de pe poarta palatului o cruce, a fost ucis de poporul infuriat.

Văzînd intranșigența și nemulțumirea din capitală, Leon încearcă să dea o bază mai solidă măsurilor sale. Pentru aceasta el convoacă în ziua de-17 ianuarie 730, un sfat al senatorilor și al celorlalți demnitari ai statului și ai Bisericii, cărora caută să le impună planurile sale iconoclaste. Afară de patriarhul Gherman, care în prezența celor invitați la marea adunare a arătat împăratului enorma greșeală, toți cei de față s-au declarat gata să se conformeze hotărîrilor.

Drept contra-măsură împăratul Leon înlocuiește pe patriarhul Gherman, cu un ucenic al său, singelul Anastasie. Este dat și un edict, prin care se urmărea distrugerea icoanelor, admițîndu-se însă cinstirea Sf. Cruci. La Constantinopol toți creștinii erau somați să-și aducă icoanele în piețele publice, pentru a fi arse. Cine se opunea, era ars de viu sau torturat. În aceste zile de groază, mulți creștini continuînd să cinstescă icoanele și moaștele sfinților, și-au plătit curajul cu viața³.

În Apus, papa Grigorie al II-lea (715—731) a protestat energic, fiind susținut de populație care s-a revoltat, a oprit trimiterea veniturilor plătite în mod obișnuit Constantinopolului și a scris împăratului că n-are dreptul să hotărască în materie de credință și să introducă inovații în ceea ce avem moștenit de la părinții bisericești. Nici papa Grigorie al III-lea nu a aprobat atitudinea împăratului bizantin față de cinstirea sf. icoane. Ca represalii, Leon, în anul 731, confiscă proprietățile Bisericii aflate pe teritoriul bizantin din Italia și a detașat de sub autoritatea papală diocesele Calabria, Sicilia, Creta și Iliricul orientai, supunîndu-le patriarhului de Constantinopol. Raporturile dintre răsărit și apus se deteriorează, încît ruptura devine iminentă, iar papa începe să se îndrepte de acum încolo către Carol Martel, atotputernicul majordom al francilor⁴.

1. Viktor Lazarev, *Istoria picturii bizantine*, vol. I, Ed. Meridiane, București, 1980, p. 220.

2. A. A. Vasiliev, *Histoire de l'Empire byzantin*, trad. par. P. Brodin et A. Bourguina, t. I, Paris, 1932, p. 342.

3. *Istoria Bisericească Universală*, ed. a II-a, București, 1974, p. 309.

4. Prof. dr. Emilian Popescu, *Aniversarea a 1200 de ani de la Sinodul VII eumenic (ms.)*, p. 7.

Cu moartea lui Leon al III-lea în anul 741, primul capitol al mariei drame a luptelor iconoclaste s-a terminat. Fiul acestuia, Constantin al V-lea, supranumit și Copronimul (741—775) duce însă mai departe lupta părintelui său împotriva icoanelor și printr-o cruzime și un rafinament teribil în persecutarea iconodulilor, face chiar o serie de încercări de teologie personală. El afirmă că zugrăvirea icoanelor și închinătorii la ele sînt vătămă dogma întrupării Mîntuitorului, iar cinstirea lor, ca și a relicvelor, ar fi o practică idolatră. Erijîndu-se, așadar, în teolog, împăratul a convocat în 754 sinodul de la Hieria, lîngă Chalcedon, unde a impus «dogma sa iconoclastă», după care a continuat, o dată cu persecuțiile, și elaborarea propriei concepții privind de data aceasta cultul sfinților și al Sf. Fecioare⁵.

Sub urmașul său, Leon al IV-lea Hazarul, iconoclasmul a scăzut din intensitate, încît, după moartea acestuia s-a putut reveni treptat la cinstirea icoanelor al căror cult a fost restabilit de Sinodul al VII-lea ecumenic (787), convocat din inițiativa împărătesei Irina cu sprijinul patriarhului Tarasie și al Papei Adrian I, la Niceea, unde erezia fusese mai puțin activă. Sinodul s-a ținut între 24 septembrie și 13 octombrie 787, participînd la el circa 350 de episcopi și un mare număr de monahi, între care starețul Platon de la Sakkudion, unchiul Sf. Teodor Studitul. Papa Adrian I este reprezentat prin preotul Petru și egumenul Patru, iar celelalte patriarhate ecumenice de doi delegați, ieromonahii Toma și Ioan. Împăratul Constantin al VI-lea și mama sa, Irina, nu sînt prezenți, ci reprezentați prin doi înalți demnitari, în calitate de observatori. Pînă la 13 octombrie au loc 7 ședințe care au combătut punct cu punct hotărîrile pseudosinodului de la 754, contestîndu-i-se calitatea de «adunare ecumenică», întrucît la așa-zisul «sobor bisericesc» nu au fost reprezentați nici patriarhii Răsăritului, nici patriarhul Romei.

În ședința a șaptea a sinodului al VII-lea, Sfinții Părinți întruniți la Niceea, au formulat dogma despre sfintele icoane prin care au confirmat și întărit cele cu dreaptă credință: Noi păstrăm, declarau Sf. Părinți, fără înnoire toate tradițiile bisericești așezate pentru noi prin scris sau în chip nescris, dintre care una este și închipuirea icoanelor prin zugrăvirea, ca una ce concordă cu istoria propovăduirii evanghelice și care *no servoste spro incredințarea intrupării adevărate — iar nu inchipuite* — a lui Dumnezeu-Cuvîntul și spre un astfel de folos. Așa fiind, mergînd ca pe o cale împărătească, urmînd învățăturii celei de Dumnezeu grăite a Sf. Părinți și predaniei Bisericii Ortodoxe, hotărîm cu toată grija și stăruința ca, după chipul cinstitei și de viață făcătoarei Cruci, asemenea să se înalțe și cinstitele și sfintele icoane zugrăvite în culori și în mozaic sau făcute din alt material cuviincios în sfintele lui Dumnezeu biserici, pe sfintele vase și veșminte, pe pereți și pe scînduri, în case și pe drumuri: atît icoana Domnului Dumnezeuului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos și cea a Preacuratei Stăpînei noastre, Preasfînta Născătoare de Dumnezeu, cît și ale cinstiților îngeri și ale tuturor sfinților și ale bărbaților celor cuvioși. Căci, cu cît mai des sînt priviți aceștia prin zugrăvirea icoanelor, cu atît și cei ce le privesc sînt îndemnați spre amintirea

5. H. Leclercq, *Iconographie*, în «Dictionnaire d'Archéologie chrétienne et de Liturgie», t. VII, p. II, Paris, 1929, p. 261.

și iubirea prototipurilor și sper a da acestora sărutare și închinăciune cinstitoare, în felul în care ne închinăm chipului cinstitei și de viață făcătoarei Cruci și Sf. Evanghelii și celorlalte lucruri sfinte — și sînt îndemnați spre a le cinsti prin aducere de tămîieri și luminări, precum se obișnuia și la cei vechi, în chip bine cinstitor. Căci cinstea dată icoanei se urcă la prototipul ei iar cel ce se închină icoanei, se închină persoanei zugrăvite pe ea. Căci așa se întărește învățătura Sf. Părinților noștri, adică predania Bisericii Ortodoxe, care a primit Evanghelia de la o margine a pămîntului la alta. Iar pe aceia care îndrăznesc să cugete sau să învețe altfel sau să distrugă tradițiile bisericești, urmînd ereticilor... și se gîndesc la vreo înnoire sau să elimine ceva din cele așezate de Biserică, Evanghelia sau chipul Crucii sau pictura în icoane, sau o sfîntă rămășiță de martir sau să gîndească întortocheat și cu rea credință pentru a răsturna vreuna din tradițiile legiuite ale Bisericii Ortodoxe, sau să trateze sf. obiecte sau sfintele mînăstiri ca ceva de rînd, aceștia dacă sînt episcopi sau clerici, orîndum să fie caterisiți, dacă sînt însă monahi sau laici, să fie îndepărtați din comunitate ⁶.

Toți membrii prezenți ai sinodului au aprobat cu aclamații hotărîrile luate, spunînd că aceasta este tradiția Bisericii și adresînd anatema împotriva tuturor care nu cinstesc icoanele și le consideră idoli. În cadrul ședinței de închidere, a VIII-a, care a avut loc la Constantinopol în palatul Maqnavra, au participat și împărăteasa Irina cu fiul ei, Constantin, care au semnat definiția dogmatică privind sf. icoane în asentimentul tuturor celor prezenți. Astfel a luat sfîrșit prima fază a iconoclasmului, din secolul al VIII-lea, care chiar dacă va mai cunoaște o reactualizare în veacul următor, ea nu va mai avea intensitatea precedentă, cinstirea sf. icoane fiind definitiv restabilită în ziua de 11 martie 843 la Constantinopol de către împărăteasa Teodora și rămînd în vigoare pînă astăzi.

Din cele prezentate pînă aici ne-am dat seama de spiritul eretic și furia barbară de care au dat dovadă iconoclaștii, dar și de intervenția fermă a Bisericii, concretizată în elaborarea teologiei icoanelor. S-au ivit în această perioadă, printre mărturisitorii icoanelor și mari teologi ca : Sf. Ioan Damaschinul, autorul a trei apologii în apărarea icoanelor și alții, cu toții elaborînd temeuriile dogmatice ale icoanei și cinstirii ei după învățătura ortodoxă. Dacă Sinodul I Ecumenic a fixat dreapta învățătură în ceea ce privește credința într-un singur Dumnezeu și mijloacele Sale de a se manifesta, mai ales prin întruparea Mîntuitorului și pogorîrea Sf. Duh, întemeindu-se astfel Biserica, Sinodul al VII-lea a rezolvat o problemă de viață și cult creștin : venerarea icoanelor și chipurilor sfinte, ca acte ale evlaviei și receptării credinței înaintașilor. Primele sinoade ecumenice au făcut cunoscut lumii că mîntuirea aparține Bisericii prin Tainele ei și că născocitorii de învățături în afara lui Hristos, sau izbăvire în afara Bisericii nu există, ci este o amăgire satanică. Cunoașterea adevărului se face prin fiorul haric al Cincizecimii și prin trăirea Evangheliei, iar mărturisirea sau negarea acestui adevăr sînt manifestările noastre în bine sau în rău. Biserica a creat icoana și

6. Prof. Dr. V. Loichiță, *Hotărîrile și definițiile dogmatice de credință ale celor șapte sinoade ecumenice*, în «Mitropolia Banatului», IX, (1959), nr. 1—2, p. 43—44.

Biserica a pus în ea un înțeles anumit și un conținut, pentru că icoana este chemată să exprime pe viu învățătura Bisericii, făcînd pe cel ce se roagă să se concentreze, ajutîndu-l să se roage⁷. Icoana este cu adevărat icoană pentru cei credincioși și nu pentru cei cuprinși de dubii. Ea anticipă concret ceea ce noi nădăjduim. Este, am putea spune, ceva din «încredințarea despre lucrurile nădăjduite și adevărarea celor nevăzute» (Evrei XI, 1).

Afît sinodul al VII-lea ecumenic, cît și teologia patristică din secolele VIII și IX au făcut o deosebire netă între icoana ca portret și icoana ca asemănare simbolică. Portretul indică o identitate de natură, dar Biserica nu admite icoana ca portret.

Nu este permis să se spună: «Icoana lui Hristos este Hristos», căci aceasta ar fi pură idolatrie. Icoana nu reprezintă o identitate de natură, deci identitate ontologică, ci numai o asemănare simbolică cu prototipul ei, o evocare a prezenței, o intuiție sensibilă a prezenței invizibile prin vizibil. Așadar, icoana lui Hristos nu este un portret natural, ci prin chip sau imagine, se evocă prezența prototipului reprezentat coloristic. Icoanele sfinților reprezintă trupurile lor duhovnicești, ca o anticipare a parusiei și a vieții viitoare⁸. De aceea în iconografia bizantină nu este îngăduită reprezentarea anatomică naturală a trupurilor cu mușchi atletici sau mișcări dictate de fiziologia nervilor, de fiziologia sentimentelor și a emoțiilor. Prin asceza trupului transpare numai duhovnicescul. Negarea icoanei de către erezia iconoclastă constă în fond în negația dogmei și a iconomiei mîntuirii. De aceea Sf. Părinți întruniți în anul 787 au luat ca cel mai convingător temei al icoanei însăși Întruparea lui Hristos, eveniment istoric real. Aceasta mai întii de toate pentru că întrupîndu-Se, Dumnezeu se descoperă credincioșilor. El nu mai este Nevăzutul, ci posedă un chip și acest chip poate fi reprezentat pentru că este chipul nostru. «Dacă ai înțeles că Încorporatul S-a făcut om pentru tine, atunci, evident, poți să execuți imaginea Sa umană. Deoarece Nevăzutul a devenit vizibil luînd trup, poți să execuți imaginea a ceea ce ai văzut⁹. Sf. Părinți dezvoltînd învățătura revelată despre posibilitatea zugrăvirii chipului lui Dumnezeu-Omul, accentuează unirea ipostatică. Cinstirea însăși pe care o acordăm icoanei Mîntuitorului este fundamentată pe unitatea firilor în Persoana Mîntuitorului. Pentru a ilustra acest adevăr, Sf. Părinți arătau mai întii că Fiul lui Dumnezeu este Cel care S-a întrupat, Cuvîntul, imaginea perfectă și substanțială a Tatălui s-a făcut trup și noi am văzut slava sa»¹⁰. În persoana divino-umană a lui Iisus Hristos, lumea supranaturală și cea naturală sînt împăcate și, prin urmare, transparente una alteia. Prin întrupare, natura umană și, în genere, lumea materială este chemată la conlucrare cu Harul la o stare nouă, care permite vederea și reprezentarea a ceea ce nu se vede cu ochii trupului robit de păcat. Ontologia icoanei după învățătura Bisericii Ortodoxe este dată de unitatea reală și perfectă a firilor¹¹.

7. Anatolie Kuznețov, *Icoana ortodoxă ca expresie a învățăturii dogmatice a Bisericii*, trad. de Ion V. Georgescu, în *Ortodoxia*, an. XXII (1971), nr. 4, p. 585.

8. Paul Evdokimov, *L'art de l'icône*, Paris, Desclée de Brouwer, 1970, p. 142.

9. E. Dejaifve, *Les Saintes Icônes*, Chevetogne, 1965, p. 10.

10. *Ibidem*.

11. Pr. C. Buzdugan, *Învățătura ortodoxă despre cinstirea Sf. Ioane*, în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, anul L (1974), nr. 1—2, p. 87.

Intruparea Mîntuitorului ne arată nu numai că este posibilă și permisă zugrăvirea chipului uman al lui Dumnezeu, ci și că putem să ne folosim de materia restaurată în vederea chipului lui Dumnezeu. Restabilind chipul lui Dumnezeu în om prin întrupare, Mîntuitorul dă posibilitatea celor credincioși să se bucure de vederea feței lui Dumnezeu. Acesta este și chipul pe care icoana și-l propune să-l redea. În întrupare ne este dată teologia icoanei, deoarece chipul lui Dumnezeu este restabilit în om, asemănarea este o potență ce se actualizează prin credință, fapte bune și har, avîndu-și baza în faptul că Hristos S-a făcut asemenea nouă, afară de păcat, iar materia de care ne folosim în vederea chipului lui Dumnezeu devenit om a fost reînnoită prin întrupare și chemată la îndumnezeire prin învierea Domnului și pogorîrea Sf. Duh!¹² Negînd simplu posibilitatea zugrăvirii Mîntuitorului, iconomahii se vedeau tributari dochetismului, apoi, identificînd magic icoana și prototipul și mai mult încercînd să-și argumenteze poziția, se arătau ei înșiși în cele din urmă, prizonierii alternativei, monofizitism-nestorianism pe care, de altminteri, căutau să o atribuie iconofililor. În realitate, apărătorii icoanelor, nici nu despărțeau ipostasul Cuvîntului de trupul Lui circumscris, nici nu considerau că, deodată cu circumscrierea trupului Lui, El se circumscribe și după firea Lui dumnezeiască. Ei evită, astfel, atît monofizitismul care făcea ca dumnezeirea să se transforme în trup sau invers, cît și nestorianismul care le ținea pe acestea două total despărțite¹³. Iconoclaștii în schimb, nu cunoșteau sau nu vroiau să înțeleagă crezul dogmatic al Calcedonului și al Sinodului al VI-lea ecumenic, care formulaseră dogma unirii ipostatice și a consecințelor acestei uniri. Teama lor nejustificată de a nu se cădea în nestorianism sau monofizitism era asociată cu neprecizarea diferenței între prezența substanțială a lui Hristos în Sf. Euharistie și prezența harică din sf. icoană¹⁴.

Cît privește prima afirmație, Sf. Ioan Damaschinul le-a răspuns că tocmai în virtutea unirii ipostatice dintre cele două firi — dumnezeiască și omenească — în persoana divino-umană a Mîntuitorului, zugrăvind «...pe Dumnezeu Cel nevăzut nu ca nevăzut, ci pe Unul care s-a făcut văzut pentru noi, prin participarea la corp și sînge... Nu zugrăvesc dumnezeirea nevăzută — mărturisirea Sf. Părinte — ci zugrăvesc corpul văzut al lui Dumnezeu ; căci dacă este cu neputință să se zugrăvească sufletul, cu atît mai mult Dumnezeu, care a dat sufletului imaterialitate¹⁵.

La a doua nedumerire putem spune că icoana este o imagine care mărturisește de o prezență, de o ordine bine definită ; ea permite o comuniune de rugăciune, care nu este propriu-zis o comuniune euharistică, substanțială, cu natura glorificată a lui Hristos, ci o comuniune spirituală cu Persoana Sa. Ea operează o întîlnire în rugăciune, fără a localiza această comuniune în icoană, ca vehicul al prezenței. Ico-

12. *Ibidem*, p. 88.

13. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Hristologie și iconologie în disputa din secolele VIII—IX*, în «Studii Teologice», an. XXXI, (1979), nr. 1—4, p. 34.

14. Pr. asist. Dr. Nicolae V. Dură, *Teologia icoanelor în lumina tradiției dogmatice și canonice ortodoxe*, în «Ortodoxia», an. XXXIV (1982), nr. 1, p. 63.

15. *Tratatul I apologetic despre Sfintele Icoane*, trad. rom. de Pr. D. Fecioru, București, 1937, p. 4—5.

nografia, afirmă P. Evdokimov, urmează această viziune și o traduce. Întregul mister al icoanei rezidă în această asemănare dinamică și misterioasă cu Prototipul, cu Hristos total¹⁶. În epoca primară a Bisericii, icoana era concretizată îndeosebi sub forma simbolurilor: vița de vie, ancora, pórumbelul, peștele, arca, bunul păstor, pomul vieții și mai ales Sf. Cruce, care propovăduia dogma întrupării și a răscum-părării neamului omenesc¹⁷. Folosirea simboalelor în Biserica primară a fost cauzată, după părerea teologilor iconofili de faptul că evreii convertiți trăiau încă sub influența legii mozaice, crezînd chiar că ne-murile ar putea să cadă în păgînism în cazul în care cultul imaginilor le era permis. Prin mijlocirea acestor simboale, creștinii și-au amintit de prototipurile pe care le reprezentau, iar Părinții Sinodului VII ecumenic mărturiseau: «Fiindcă noi sîntem legați de simțuri, nu putem ajunge la cele inteligibile decît prin mijlocirea simboalelor sensibile, fie prin meditarea Scripturii, fie prin reprezentarea iconografică. Căci așa ne amintim de toate prototipurile și sîntem conduși spre ele: pe unele le percepem prin auz, pe altele le contemplăm prin vedere, amîndouă se explică reciproc, fără nici o contradicție, se luminează una pe alta și se bucură de aceeași cinste¹⁸.

La sinodul VIII ecumenic s-a hotărît și modul în care trebuie cinstite Sf. Icoane cu sărutare și închinare respectuoasă. Icoanelor li se dă aceeași cinstire ca și Sf. Cruci, Sf. Evanghelii și celorlalte lucruri sfînte, cinstire care se poate exprima prin anumite semne văzute, ca tămîierea și aprinderea de lumînări. Cinstirea dată icoanelor nu este idolatrie. Ea nu se confundă cu cinstirea pe care o dăm lui Dumnezeu, ci se deosebește esențial de ea: pe Dumnezeu Îl cinstim prin latrîie sau adorare, iar pe Sfinți, icoanele și moaștele lor prin simpla venerare, sau cum o numește Sf. Ioan Damaschinul cinstirea relativă, pentru că ea stă în relație cu prototipul sau cu originalul la care se referă. În cinstirea lor, nu cinstim lemnul, pînza, culorile, materia din care sînt făcute, ci gîndul ne zboară la cel reprezentat de ea. Icoana reprezintă persoana unui prototip și prin graiul culorilor și al liniilor ne îmbie să ne apropiem, să cinstim și să imităm acel prototip. Icoana unui sfînt nu vrea să reprezinte trupul coruptibil, destinat morții ci, pe cît cu putință, trupul transfigurat iluminat de har, trupul veacului viitor, destinat nemuririi.

Sinodul al VII-lea ecumenic a socotit icoanele ca mijloace care pot și trebuie să ne ajute să realizăm chemarea de a fi asemenea în viața morală cu cel reprezentat în icoană, de a împlini în viață tot ceea ce ne-a transmis și descoperit Iisus Hristos, Dumnezeu-Omul. Privilegiul pe care icoana ni-l face în aprofundarea vieții harice nu-l vor putea dobîndi niciodată cei care nu-i cunosc adevărata ei teologie, așa după cum ne-a fost ea predată de tradiția Bisericii Ortodoxe. Această tradiție a fost confirmată sub inspirația Sf. Duh, în Sinodul de la Niceea, care a restabilit cultul icoanelor. A nu respecta acest cult înseamnă a ne lipsi de acele cărți deschise despre aducere aminte de Dumnezeu și

16. Paul Evdokimov, *op. cit.*, p. 168—169.

17. Pr. asist. dr. Nicolae V. Dură, *op. cit.*, p. 64.

18. J. D. Mansi, *Sacrorum Concillorum nova et amplissima collectio*, t. XIII, apud Pr. asist. dr. Nicolae V. Dură, *op. cit.*, p. 66.

spre cinstirea Lui, care rămân icoanele. Imprejurările tinerei celui de al șaptelea Sinod ecumenic nu au afectat pământul nostru strămoșesc. Populația vechii Scitii Minor și a Daciei a considerat întotdeauna icoana drept o evanghelie în culori, un mijloc prin care se poate ajunge la contemplarea măririi lui Dumnezeu, la dobândirea sfințeniei vieții. Găsim urme de pictură bisericească încă din sec. V—VI la Tomis, apoi la biserica rupestră de la Basarabi-Medgidia, din anul 992, păstrată integral. Urmează picturile de la bisericile din Dinogetia (sec. XI) și Drobeta Turnu Severin (sec. XII), de la bisericile din lemn în stil bizantin și unele din zid, ca cele de la Sîntimbra și Strei (de pe la anul 1230) din Transilvania. Avem, totodată, biserici cu frescă în stil bizantin la Criscior, Densuși și Lipova din Banat, precum și renumita biserică Domnească Sf. Nicolae de la Argeș, în stilul clasic bizantin al epocii Paleologilor, la care se mai adaugă cele de la Tismana și Vodița, cu pictură de tip palamit. Domnitori evlavioși, cu credință puternică în Dumnezeu, au vegheat întotdeauna în cele trei țări române la dezvoltarea artei bisericești. Astfel, Ștefan cel Mare, în timpul căruia se afirmă Bizanțul românesc după cel bizantin, obișnuia să poarte mereu în lupte un triptic, iar steagurile sale aveau reprezentat pe Sf. Gheorghe. Tot acum se impun într-un mod cu totul original frescele de la Voroneț, Lujeni, Dolhești și Sf. Gheorghe de la Hîrlău, precum și școlile de pictură din Moldova și Țara Românească. Ca un recul al actului uniației, în Transilvania ia amploare pictura pe sticlă, unică în lumea ortodoxă, în acea vreme. Pentru iconostas, închinare sau casnice acest fel de icoane erau rodul unor centre ca cel de la Mînăstirea Necula, ca cele de la Scheii Brașovului și Făgăraș, ca cele de la Sibiu și Sebeș. Împodobirea Bisericilor Ortodoxe Române cu icoane vine să ne mărturisească specificul evlaviei credinciosului ortodox, care este îndreptat spre atingerea idealului desăvîrșirii, prin conlucrarea cu harul divin. Ori de cîte ori intrăm în bisericile noastre avem înfățișată prin icoane întreaga istorie a mîntuirii, săvîrșită de Domnul nostru Iisus Hristos. În fiecare Biserică Ortodoxă există un mic iconostas pe care se așează icoana praznicului celui mai apropiat, icoană în fața căreia ne închinăm și prin care avem pilda de viețuire a sfintului pe care îl înfățișează icoana. La rîndul lor, casele bunilor noștri credincioși, au cel puțin pe peretele dinspre răsărit al camerei cîte o sfîntă icoană. Înainte de a o așeza în acest loc de cinste, ea a fost dusă la Biserică și sfințită prin rugăciuni speciale. Astfel ea devine un semn văzut al mîntuirii, un altar mic în fața căruia ne rugăm, îl preamărim pe Dumnezeu și îi cerem ajutor pentru toate cele ce sînt de trebuință sufletelor și trupurilor noastre.

Podoabe ale Bisericii și ajutoare pentru înălțarea și sfințirea credincioșilor noștri, icoanele ortodoxe au fost și continuă să rămînă mărturii și mesagere ale unității noastre de credință. În decursul timpului pictorii și zugrăvii bisericești din Muntenia și Moldova au trecut munții în Transilvania și au pictat biserici. În același timp, meșterii din Transilvania și-au dat contribuția la ridicarea unor capodopere ca cea de la Curtea de Argeș, mînăstirea lui Neagoe Basarab.

Prin icoane, noi, ortodocșii români, am mărturisit aceeași credință în Dumnezeu, ele fiind unul din factorii de seamă ai unității noastre spi-

rituale în toate vremurile. Moștenirea cinstirii lor este apreciată de ortodoxia românească și datorită unității de duh a credincioșilor care pun în viața lor, în acțiunea lor hotărârile Sf. Părinți. Înaintașii noștri au păstrat credința curată și pentru aceasta au folosit-o ca pavază împotriva cuceritorilor, chiar din timpul celui de al șaptelea Sinod ecumenic¹⁹. Înseamnă deci că adunarea Sf. Părinți a fost sub înriurirea Sf. Duh, care conduce Biserica, spre tot lucrul cel bun, iar Biserica Ortodoxă are conștiința de sine că este păstrătoarea fidelă a învățaturii Mîntuitorului Hristos și a trăirii ei din primele opt secole ale creștinismului.

Prof. EMANOIL BĂBUȘ

SOBORNICITATEA BISERICII ÎN TEOLOGIA ORTODOXĂ ȘI LUTERANĂ ACTUALĂ IMPORTANȚA SOBORNICITĂȚII BISERICII ÎN DIALOGUL ORTODOXO—LUTERAN

I

Simbolul de credință Niceo-Constantinopolitan definește Biserica drept una, sfântă, sobornicească și apostolească. «Aceste patru însușiri și dimensiuni ale Bisericii sînt strîns unite între ele și oarecum întrepătrunse. De aceea nici una dintre ele nu se înțelege existînd fără celelalte, ci fiecare presupune pe celelalte și coexistă cu ele în chip nedespărțit»¹.

Însușirile Bisericii creștine, așa cum au fost ele definite în Simbolul Niceo-Constantinopolitan — «unitatea, sfințenia, sobornicitatea («catholicitatea») și apostolicitatea» — formează obiectul de cercetare al teologilor contemporani de toate confesiunile, care urmăresc să precizeze înțelesurile adînci ale fiecărei însușiri, pentru ca Bisericile respective să-și poată defini pozițiile în activitatea ecumenistă actuală în deplină cunoaștere a ceea ce este comun și a ceea ce este propriu fiecărei confesii.

Interesul cel mai mare pentru precizarea înțelesurilor *indeosebi* ale însușirii «sobornicității» («catholicității») Bisericii îl prezintă Bisericile protestante, care în general se opun pretenției Bisericii Romano-Catolice că ea reprezintă «catholicitatea» Bisericii pe care și-a introdus-o, chiar în titlul de Romano-Catolică. Pe lîngă acest resentiment față de pretenția Bisericii Romano-Catolice, Bisericile Protestante percep, datorită mai ales contactelor ecumenice pe care le-au întreținut în ultimele decenii cu diferite Biserici Ortodoxe, că în învățătura ortodoxă despre sobornicitatea Bisericii se află adevărata înțelegere a acestei însușiri fun-

19. Diac. Petru I. David, *Despre cel de-al VII-lea Sinod ecumenic (787)*, Duminica a XXI-a după Rusalii, în «Mitropolia Olteniei», XXXIII, 1981, nr. 7—9, p. 439.

1. I. Karmiris, *Ecleziologia ortodoxă* (în greacă), Atena, 1973, p. 236 la Pr. Prof. D. Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, Vol. 2, București, 1978, p. 255.

A se vedea de asemenea lucrarea lui Peter Steinacker, *Die Kennzeichen der Kirche, Eine Studie zu ihrer Einheit, Heiligkeit, Katholizität und Apostolizität*, Berlin, 1981, XII+370 p.

damentale a Bisericii. Așa se explică insistența cu care Bisericile Evanghelice, membre ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor, stăruiesc ca să fie studiate și dezbătute diferitele aspecte ale «sobornicității» («catholicității») Bisericii. Una din temele centrale din punct de vedere teologic ale celei de a patra Adunări generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Uppsala, din 1968, a fost: «Duhul Sfânt și catholicitatea (sobornicitatea) Bisericii»². Întrucât însă studiarea unei astfel de probleme complexe la o atît de mare adunare nu putea duce la o hotărîre unanimă, în chip firesc a revenit teologilor fiecărei Biserici să studieze și să precizeze poziția fiecărei Biserici în această problemă teologică ce frămîntă astăzi îndeosebi Bisericile Evanghelice și ecumenismul contemporan.

De aceea se consideră oportună o scurtă expunere a importanței sobornicității Bisericii la unii teologi ortodocși și luterani actuali în cadrul dialogului ortodoxo-luteran.

Determinarea atributului sobornicității Bisericii impune să se precizeze faptul că, deși însușirea de a fi «sobornicească» a Bisericii este traducerea cuvîntului «catholiki», cu toate acestea, în Bisericile Ortodoxe nu s-a folosit traducerea «catholica», ci acest cuvînt a rămas ca termen tehnic pentru denumirea Bisericii Apusene. În traducerile în limbile sud-est europene ale Simbolului de credință Niceo-Constantinopolitan s-a folosit cuvîntul «sobornicească», deși vechii traducători români puteau să întrebuițeze neologismul «catholică», însă ei urmînd vechile traduceri slavonești au sesizat nuanța de deosebire între «catholicitatea» Bisericii Ecumenice și aceea a Bisericii Apusene. Traducătorii slavi ai Crezului deși aveau cuvintele corespunzătoare «catholicității» în sens apusean, adică identice cu «ecumenică», «universală», ca «vsemirni», «vselenskii», ei au tradus în Simbolul credinței cuvîntul grec «catholiki» prin «sobornaia», cu nuanța de a aduna, a uni, știind că aici este vorba de o «catholicitate» a Bisericii deosebită, în care totul e unit laolaltă în chip viu și nemijlocit cu viața, în plinătatea de viață harică a Bisericii³.

«Traducătorii slavi ai Crezului niceo-constantinopolitan au redat termenul grec «catholiki» prin «sobornuiu» din resentiment față de Biserica din Apus, dar probabil și pentru că sensul de «universală» dat de această Biserică cuvîntului «catholiki» nu redă fidel înțelesul acestuia. Traducerea românească a adoptat din aceleași motive termenul slav, numind Biserica «sobornicească».

Acest termen are un sens mai apropiat de înțelesul cuvîntului «catholică». Prin el se exprimă modul sinodal de păstrare a învățaturii Bisericii la nivel episcopal, dar și modul general comunitar al practicării învățaturii. Toată Biserica este un Sinod permanent, o comuniune, o convergență și o conlucrare permanentă a tuturor membrilor ei, căci numai în această stare se păstrează și se valorifică bunurile ei spirituale. În timpul nostru această sinodalitate generală e redată prin ideea de comuniune, care implică pe aceea de complementaritate.

2. Cf. *Bericht aus Uppsala. Offizieller Bericht über die vierte Vollversammlung des Ökumenischen Rates der Kirchen, Uppsala 4.—20. Juli 1968*, Herausgegeben von Norman Goodall, Genf, 1968, p. 3.

3. Prof. Nicolae Chițescu, *Sobornicitatea Bisericii*, în «Studii Teologice» II (1955), nr. 3—4, p. 150—151.

Dacă prin însușirea unității se afirmă simplu că Biserica este una, prin însușirea sobornicității se arată de ce natură este această unitate. Ea e o unitate realizată și menținută prin convergența, comuniunea, complementaritatea unanimă a membrilor ei, nu printr-o simplă alăturare sau printr-o contopire a tuturor într-un tot uniform. Deci sinodali-tatea sau sobornicitatea implică sensul Bisericii ca întreg organic-spi-ritual și prin aceasta se apropie de înțelesul adevărat al termenului «catolic», fără să-l exprime direct. Adică sinodalitatea sau sobornicitatea exprimă poziția și lucrarea complementară a membrilor Bisericii, ca într-un corp adevărat, nu cauza ei, cum o exprimă termenul «catolică»⁴.

Analizarea înțelesului termenilor care se folosesc cu specific con-fesional pentru a exprima catolicitatea sau universalitatea, sobornici-tatea, ecumenicitatea Bisericii a fost făcută în mod aprofundat de către Prof. N. Chițescu⁵, Pr. Prof. D. Stăniloae⁶ și Arhid. Prof. I. Floca⁷. Această examinare depășește limitele acestui studiu, care urmărește să expună unele aspecte ale importanței sobornicității Bisericii în dialogul ortodoxo-luteran. Scopul acestui studiu este expunerea scurtă a impor-tanței sobornicității Bisericii în dialogul ortodoxo-luteran. Având în ve-dere vastitatea materialului acestei teme se impune o delimitare la pozițiile unor teologi ortodocși și luterani actuali. În acest sens se ur-mărește definirea importanței sobornicității Bisericii la unii teologi or-todocși și luterani și expunerea punctului de vedere ortodox în legă-tură cu pozițiile actuale ale unor teologi luterani prolifici.

Biserica «sobornicească» înseamnă mai întâi o Biserică răspândită în toată lumea, cuprinzând pe credincioșii din toate locurile, din toate timpurile și de la toate (neamurile) popoarele, ca o încununare a p-oruncii Mintuitorului: «Mergînd, învățați toate neamurile...» (Matei 28, 19). Sf. Ap. Pavel spune Galatenilor și Colosenilor că în Biserica lui Hristos nu se face deosebire de neam între credincioși. «Nu mai este elin și iudeu..., ci toate și întru toți Hristos» (Coloseni 3, 11). Biserica «sobornicească» înseamnă unirea tuturor cu totul. Fiecare membru și toți la un loc stau în unire cu Biserica întreagă și aceasta cu fiecare membru. Biserica mai este sobornicească și pentru că sinoadele ecume-nice sau soboarele a toată lumea, sînt autoritatea cea mai înaltă a ob-știi creștine. Biserica «sobornicească» are, în fine, și înțelesul de «orto-doxă» adică dreptcredincioasă (dreptmăritoare), ceea ce înseamnă unita-tea în învățătură și conducere, ca legătură ce unește Bisericile din dife-ritele teritorii. Cu acest înțeles găsim prima dată cuvîntul sobornicească la Sf. Ignatie al Antiohiei, care susține că «Unde este Hristos acolo este Biserica sobornicească»⁸.

Prof. I. Karmiris a precizat importanța sobornicității Bisericii în consens cu învățătura Sfinților Părinți expunînd trei puncte principale de învățătură. Biserica este sobornicească în primul rînd pentru că există în afară de orice limite temporale, locale, răspîndită în întreaga

4. Pr. Prof. D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 283—284.

5. Prof. N. Chițescu, *op. cit.*, p. 150—156.

6. Pr. Prof. D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 283—286.

7. Arhid. Prof. I. Floca, *Sobornicitatea (sinodalitatea, universalitatea sau catoli-citatea, ecumenicitatea) Bisericii*, în «Ortodoxia», XXXIV (1982), nr. 3, p. 408—412.

8. Sf. Ignatie, *Scrisoarea către Smirneni*, 8, 2, Funk, 1, 282; *Ibidem*, 412.

lume prin numeroase comunități avînd drept scop să îmbrățișeze pe toți fără excepție și să-i unească pentru «ca toate să fie iarăși unite în Hristos, cele din ceruri și cele de pe pămînt»⁹.

Astfel, Sf. Chiril al Ierusalimului observă: «Biserica se numește sobornicească pentru că ea este în toată lumea, de la o margine a pămîntului la alta; pentru că ea învață sobornicește și fără greșală toate dogmele, care trebuiesc să ajungă la cunoștința oamenilor despre lucrurile văzute și nevăzute, cerești și pămîntești; pentru că ea tratează sobornicește și vindecă tot felul de păcate săvîrșite de suflet și de trup; în fine, pentru că ea posedă tot felul de virtuți, oricum s-ar numi, în fapte, în cuvinte și în tot felul de daruri duhovnicești»¹⁰. Trebuie să fie notat faptul că Biserica este descrisă ca ecumenică și universală, în contrast cu Bisericile locale. Această descriere vine din epoca primară, unde o găsim în Simbolurile baptismale primare¹¹ ale Sf. Ignatie al Antiohiei, care spune că: «Unde este Iisus Hristos acolo este și Biserica sobornicească»¹²; pe lângă aceasta, Sf. Policarp al Smirnei menționează că Biserica sobornicească există peste tot cuprinzînd întregii lumi¹³.

Biserica este sobornicească în al doilea rînd în sensul de ortodoxă opusă diferitelor biserici schismatice¹⁴, continuînd să învețe «ceea ce a fost crezut pretutindeni, totdeauna, de toți»¹⁵, învățînd «sobornicește și fără greșală toate dogmele, care trebuiesc să ajungă la cunoștința oamenilor»¹⁶. Astfel în acest context Biserica este recunoscută a fi sobornicească pentru că ea este una și are o continuitate neîntreruptă. Biserica sobornicească învață și mărturisește aceeași învățătură ortodoxă și menține unitatea esențială în comuniune¹⁷.

Biserica este sobornicească în al treilea rînd în ceea ce privește unitatea și totalitatea ei, ca Trup al lui Hristos, «plinirea Celui ce plinește toate întru toți»¹⁸, care este o explicație a unității organice a tuturor în care toți sînt una în Trupul lui Hristos, uniți și încorporați ca credincioși, indiferent dacă trăiesc sau au murit, într-o unică unitate a Celui care este «toate întru toți», deoarece din vechime creștinii au fost considerați ca membri ai Bisericii sobornicești, formînd o unitate în comuniune cu Dumnezeu și membri ai Trupului lui Hristos¹⁹. Această unitate și totalitate fiind în mișcare, în lucrare, în «comuniunea sfinților» cuprinde pe toți membrii vii și adormiți în Domnul ai Trupului tainic al lui Hristos. Din cele spuse mai înainte este clar că sobornicitatea nu

9. Prof. I. Karmiris, *A Synopsis of the Dogmatic Theology of the Orthodox Catholic Church*, Translated from the Greek by Rev. G. Dimopoulos, Scranton, Pa., 1973, p. 91; Efeseni 1, 10.

10. Sf. Chiril al Ierusalimului, *Cateheza 18*, 23, P.G. 33, col. 1044; *Învățătura de credință creștină ortodoxă*, București, 1952, p. 167.

11. I. Karmiris, *op. cit.*, p. 91.

12. Sf. Ignatie al Antiohiei, *Scrisoarea către Smirneni*, 8, P.G. 5, p. 713.

13. Sf. Policarp al Smirnei, P.G. 5, p. 1036.

14. Sf. Chiril al Ierusalimului, *Cateheza 12*, 26—27, P.G. 33, col. 1048.

15. Vincențiu de Lerin, *Commonitorium 2*, P.L. 50, Col. p. 640.

16. Sf. Chiril al Ierusalimului, *Cateheza 18*, 23, P.G. 33, col. 1040.

17. Prof. I. Karmiris, *op. cit.*, p. 92.

18. *Ibidem*; Efeseni 1, 23.

19. Sf. Ignatie al Antiohiei, *Către Efeseni 4*, P.G. 5, 648, 736.

este numai cantitativă ci este și un aspect calitativ al Bisericii. Sobornicitatea Bisericii nu poate fi înțeleasă numai local, ci în același timp teologic²⁰.

Pr. Prof. D. Stăniloae a aprofundat în mod deosebit sobornicitatea ca unitate a persoanelor în varietate complementară după cum s-a arătat mai sus precizînd totodată că: «o redare directă a termenului «catolicitate» ne-ar oferi-o termenul de «întregime» sau de «plenitudine». Biserica este un întreg organic, un organism, sau un corp spiritual, o plenitudine care are totul, iar în acest tot, această plenitudine e prezentă și eficientă în fiecare din măduarele ei, din actele ei, din părțile ei. Înțelesul acesta al Bisericii precizează înțelesul ei de «corp» al lui Hristos. Acest înțeles al Bisericii corespunde definiției date ei de Sfîntul Apostol Pavel, cu «plinirea (plinătatea) Celui ce împlinește toate în toți» (Efeseni 1, 23)²¹.

Sobornicitatea Bisericii ca comuniune și plenitudine în Duhul Sfînt reliefează adevărul că, comuniunea și plenitudinea sînt cele două sensuri ale însușirii Bisericii, exprimată prin termenul de «sobornicească» sau «catolică»²².

Prof. I. Karmiris, după ce expune identitatea de sens între «ortodoxie» (dreapta credință) și «catolicitate», adaugă: «Cu toate acestea, catolicitatea înseamnă și întregimea și unitatea și identitatea Bisericii ca trupul lui Hristos cel unul și ca plenitudinea Celui ce plinește toate în toți (Efeseni 1, 23). Este întregimea Bisericii, ca o mare unitate duhovnicească tainică, care ca trup al lui Hristos cel unul e călăuzită de Duhul Sfînt cel unul. Astfel catolicitatea înseamnă în general întregimea și plenitudinea Bisericii adevărate, celei una, și mai special plenitudinea Revelației păzite și propovăduite de ea și a harului mîntuitor procurat de ea, prin care se urmărește mîntuirea lumii în întregime»²³.

Prof. P. Trembelas precizează că sobornicitatea (catolicitatea) este în același timp o însușire interioară și exterioară a Bisericii, inseparabil legată de unitatea sa și ea dă mărturie despre puterea sa de neclintit. Definind sobornicitatea înțelegem prin aceasta extinderea ei de-a lungul lumii, răspîndirea ei la toate popoarele, extindere care este locală și cronologică pentru că notiunea de sobornicitate arată continuitatea Bisericii, care își manifestă puterea sa de-a lungul veacurilor. Aceasta este explicația pentru care sobornicitatea (catolicitatea) este o însușire exterioară. Apoi, acest termen presupune și unitatea Bisericii, căci dacă Bisericile stabilite în diferite locuri și în mijlocul diferitelor națiuni nu ar constitui Biserica una, nu ar fi posibil ca Biserica

20. F. Heiler, *Urkirche und Ostkirche*, München, 1937, p. 551 ș.u.

21. Pr. Prof. D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 284.

22. *Ibidem*.

23. I. Karmiris, *Ecleziologia ortodoxă*, Atena, 1973, p. 309.

În același sens mitropolitul Serafim spune că prin catolicitate se înțelege «unitatea multiplă a Bisericii, adică unitatea organică constătătoare din multe persoane, unitatea tuturor credincioșilor încorporați în trupul lui Hristos. Noțiunea aceasta indică întregimea Bisericii ca trup al lui Hristos, plenitudinea vieții divino-umane, unitatea ei organică în multiplicitatea manifestărilor și funcțiilor și autoidentitatea Bisericii. Caracteristica «catolicității» este deci unitatea oamenilor restabilită în Hristos, sau în trupul Lui» (La I. Karmiris, *op. cit.*, p. 311, nota I).

să fie sobornicească. În acest sens sobornicitatea Bisericii este o însușire interioară²⁴.

Prof. Hristu Andruțos a conchis că noțiunea «sobornicească (catolică) este expresia istorică a unității (Bisericii), care arată că, toată

24. P. Trembelas, *Dogmatique de l'Eglise Orthodoxe Catholique*, Tome Second, Chevetogne, 1967, p. 384.

P. Trembelas, *op. cit.*, p. 384, precizează, de asemenea, că sobornicitatea (catolicitatea) Bisericii se împarte în catolicitate potențială, care arată însușirea sa interioară și misiunea sa și catolicitate în act, care o manifestă în exterior realizând extinderea sa în lume. Catolicitatea potențială este infuzată în Biserică de la originea sa, în timp ce catolicitatea în act a început să se manifeste în mod gradat în măsura în care Evanghelia a fost propovăduită. P. Trembelas, *op. cit.*, p. 385—386, face ca și I. Karmiris, o analiză a textelor patristice și scripturistice care expun învățătura despre sobornicitatea Bisericii. P. Trembelas precizează că Sfânta Scriptură expune conținutul termenilor catolicitate și catolic (Facere 22, 18; 12, 3; 18, 18; 26, 4; 28, 14; Psalmii 2, 8; 21, 28; 71, 8, 17; Isaia 2, 2; 11, 10; 49, 6; 55, 4; Daniel 2, 35; Matei 24, 14; 28, 19; Marcu 16, 15; Luca 24, 47; Fapte 1, 8; Romani 1, 5; 10, 18; 11, 25—26; Matei 16, 18; Ioan 14, 16; Matei 28, 20; 13, 39—41 și 47—49; Efeseni 17, 1). P. Trembelas, *op. cit.*, p. 385—388, prezintă, de asemenea, învățătura Sfinților Părinți ai Bisericii privind importanța sobornicității Bisericii. Pe lângă textele aduse din Tradiție în acest studiu, P. Trembelas analizează sobornicitatea Bisericii și la alți Sfinți Părinți și scriitorii bisericești.

Astfel, termenul catolic, pe care Tertulian, *De praescriptione haereticorum*, 30, P.L. II, 48, îl întrebuințează de asemenea a fost foarte probabil utilizat pentru a desemna pe membrii Bisericii. Pentru Sf. Ciprian, termenul catolic semnifică într-un mod general orice creștin ortodox și acesta se găsește la Sf. Policarp, care îl folosește în două sensuri. Acest termen a fost introdus în cele mai vechi Simboale, Simbolul Apostolic, acela pe care îl reproduce Epifanie și a fost consacrat oficial la Sinodul II ecumenic de la Constantinopol și în Simbolul Niceo-Constantinopolitan (Ciprian, *Epistola* 73, 2; Sf. Irineu, *Adversus Haereses*, III, 15, 2, P.G. VII, vol. 918).

Pentru Sf. Atanasie cel Mare, *La Psalmul 86*, 39, P.G. XXVII, col. 392, «Tronul lui Hristos exprimă Biserica, care se întemeiază pe el. Biserica va fi, zice el, aceea care va străluci și va lumina sub cer și va rămâne veșnică, ca soarele și luna». Sf. Ioan Gură de Aur, *La Efeseni, Omilia 7*, § 2 și *La Psalmul 44*, § 13, P.G. LV, col. 203, tratează de câteva ori această problemă, «Scriptura numește Biserica munte pentru a arăta tăria și stabilitatea sa». De altfel, Sf. Ioan Gură de Aur afirmă că Biserica «va rămâne în veșnicie» și «că ea este totdeauna aceeași» și că Biserica «se va întinde pretutindeni de-a lungul veacurilor și că memoria sa va fi veșnică».

Prof. G. Florovsky, *Le corps du Christ vivant. Une interprétation orthodoxe de l'Eglise*, în «La sainte Eglise universelle», Neuchâtel — Paris, 1948, arată că «în documentele cele mai vechi termenul «Ekklesia katholicé» n-a fost folosit niciodată în sens cantitativ, pentru a desemna expansiunea geografică a Bisericii; el viza mai degrabă înțelegerea credinței și a învățăturii, fidelitatea mării Biserici față de tradiția plenară și primară, în opoziție cu tendințele sectare și eretice, care s-au separat de această plenitudine originară, urmînd fiecare o linie particulară și particularistă» (p. 24). «Katholicé» însemna mai degrabă «ortodoxă» decît «universală» (Ibidem).

Sf. Ignatie al Antiohiei, *Către Smirneni*, 8, 2, în «Sources chrétiennes», 10, Paris, 1944, 98, «Acolo unde este episcopul acolo va fi comunitatea și de asemenea acolo unde este Iisus Hristos acolo este Biserica sobornicească», a folosit pentru prima dată termenul «catolică», care însemna mai degrabă «ortodoxă» decît «universală».

J. A. Möhler, *Die Einheit in der Kirche*, 1832, Idem, *L'Unité dans l'Eglise*, Paris, 1939, p. 246—247, «Atributul, catholicus, cum remarcă deja Clement Alexandrinul (Stromate, VII, 17) a fost dat Bisericii în opoziție cu ereziile.

Cuvîntul «catholicus», în sensul deja citat de unitate organică a tuturor credincioșilor, se întâlnește deja la Sf. Ignatie. Acolo unde este Hristos, acolo toți credincioșii formează o unitate și în același timp creștinii unei anumite comunități nu pot fi într-adevăr uniți decît în jurul episcopului lor. Deci autorul dovedește unitatea unei comunități prin aceea a întregii Biserici».

vremea și în toate locurile, ea rămîne aceeași și nu poate fi distrusă, în opoziție cu Bisericile eretice parțiale»²⁵.

Mitrofan Kritopulos observă că Biserica se numește «sobornicească, din pricina unirii Bisericilor particulare, împrăștiate pretutindeni, în fiecare țară și care toate constituie laolaltă Biserica una, prin legătura Preașfintului Duh»²⁶. După Mărturisirea de credință a Patriarhului Alexandriei Mitrofan Kritopulos (1625), Biserica adevărată sobornicească și apostolică este recunoscută din «principalele semne ale vechii Bisericii sobornicești și apostolice».

Pr. Prof. I. Ică analizînd exhaustiv Mărturisirea de credință a lui Mitrofan Kritopulos a precizat că «în întreaga Mărturisire Kritopulos a dat să înțeleagă protestanților că aceste semne ale «vechii Biserici sobornicești și apostolice» sînt de fapt înseși notele cele mai definitorii ale «Bisericii sobornicești și apostolice de Răsărit», ca una care este continuatoarea directă a ei și care continuă neîntrerupt și fără alterare, dogmatic și canonic pînă în zilele noastre. E clar că prin aceste precizări fundamentale privind semnele concrete ale vechii Biserici sobornicești și apostolice, Kritopulos a venit în întîmpinarea eforturilor irenist-ecumeniste ale teologilor din Helmstädt, de restabilire a unității creștine, pe baza consensului în învățătura primelor cinci veacuri creștine, oferind o bază și un punct de vedere mai larg.

Acestei vechi Biserici sobornicești și apostolice, i-a încredințat Dumnezeu misiunea de a fi «depozitara, păzitoarea și călăuzitoarea» infailibilă a cuvîntului dumnezeiesc, ca una ce e «stilp și temelie a adevărului» (I Timotei 3, 15), fiindcă «l-a susținut, păstrat și tălmăcit în chip ortodox»²⁷.

Problema sobornicității Bisericii și a importanței ei în cadrul dialogului ortodoxo-luteran impune precizarea că din studierea unor texte din Noul Testament se poate ajunge la stabilirea legăturii organice între

25. Hristu Andrutsos, *Simbolica*, traducere din limba greacă de Prof. univ. Iustin Moisescu, Craiova, 1955, p. 63.

26. I. Karmiris, *Dogmatica et Symbolica Monumenta Orthodoxae Catholicae Ecclesiae*, Vol. II, Atena, 1953, p. 528.

27. Pr. Prof. I. Ică, *Mărturisirea de credință a lui Mitrofan Kritopulos. Însemnătatea ei istorică, dogmatică și ecumenică*, în «Mitropolia Ardealului», XVIII (1973), nr. 3—4, p. 291—292.

Mărturisirea Ortodoxă (1642) a Mitropolitului Petru Movilă arată că Articolul IX al Simbolului Niceo-Constantinopolitan învață, în al doilea rînd, că «Biserica sobornicească nu-și trage numele din nici un loc, fie el și cel mai deosebit, fiindcă Bisericile locale sînt particulare, ca de pildă cea din Efes, cea din Filadelfia, cea din Laodiceea, cea din Antiohia, cea din Ierusalim, cea din Roma, cea din Alexandria și celelalte. Dar între aceste Biserici particulare, aceea se numește maică a lor, care — cea dintîi — s-a îmbogățit prin venirea lui Hristos și a primit mîntuirea veșnică și iertarea păcatelor; și de la care și-a luat început propovăduirea Evangheliei în întreaga lume pe pămînt, cum mărturisește Scriptura, cînd spune: «Așa trebuie să pătîmească Hristos și să învieze din morți a treia zi, și să se propovăduiască în numele Său pociința spre iertarea păcatelor la toate neamurile, începînd de la Ierusalim. Voi sînteți martorii acestora» (Luca 24, 27) (*Mărturisirea de credință a Bisericii Ortodoxe (1642)*, Traducere de Profesor Alexandru Elian, București, 1981, p. 81—82).

W. Gass, *Symbolik der griechischen Kirchen*, Berlin, 1872, p. 207—208, tratînd despre unitatea sobornicească sau sobornicitatea Bisericii cu referire specială la Mărturisirea Ortodoxă (I, 84), precizează că Biserica sobornicească nu cunoaște în sine nici o superioritate a locului. Toate Bisericile locale pot fi văzute ca Biserici particulare, care sînt părți componente ale aceluiași întreg.

termenul sobornicească (catolică) folosit de Simbolul de credință Niceo-Constantinopolitan și unele expresii din Sfinta Scriptură ca : «comunitate», «sobornicitate», și «acord».

Învățătura Sfintului Apostol Pavel despre Biserica Trup al lui Hristos creat în ordine, în continuitate și în innoire, în colaborarea diferiților membri care constituie comunitatea creștină — o astfel de colaborare care presupune necesitatea slujirii harice a păstorilor, care continuă lucrarea apostolică — ne dă posibilitatea să urmărim Biserica sobornicească (catolică) în cursul istoriei, să urmărim grija ei pentru împlinirea poruncilor ei despre slujirea față de lume. În această perspectivă trebuie să se sublinieze în primul rând elementul lăuntric și duhovnicesc care este într-adevăr în stare să întărească dinăuntru sobornicitatea (catolicitatea) Bisericii, iar unde este cazul, să o și extindă ; și să se sublinieze în al doilea rând că noțiunea de «sobornicitate» (catolicitate) poate fi folosită, în realitate, numai față de Biserica în existența ei neîntreruptă din vremea Mântuitorului Iisus Hristos și Apostolilor, în structura ei adevărată. Din această ultimă precizare reiese că restabilirea sobornicității (catolicității) Bisericilor eterodoxe înseamnă reunirea cu Biserica sobornicească și apostolească, intrarea în deplinătatea ei harică. Această restabilire trebuie să urmeze calea creșterii lăuntrice, prin însușirea darurilor harului Sf. Duh.

Unii teologi evanghelicilor luterani, care au depus eforturi susținute pentru unirea Bisericilor în cadrul Mișcării Ecumenice, au tratat în mod deosebit problema importanței catolicității Bisericii și au ajuns la o concepție aproape identică cu cea adevărată, a Bisericii primare sau la puncte doctrinare asemănătoare, convergente cu învățătura Bisericii Ortodoxe. Vom menționa doar numele teologilor luterani ca Arhiepiscopul de Uppsala, Nathan Söderblom, Episcopul Gustaf Aulén, Prof. E. Schlink, Prof. Regin Preter și Prof. Bengt Hägglund. Ei au păstrat, însă, numirea de «catolică», «ecumenică» ; aceasta are nuanță exterioară, extensivă, ca aceea a «universalității» Bisericii.

II

Învățătura luterană despre «Biserica nevăzută» înclină mai ușor teologia luterană spre o noțiune mai apropiată de cea ortodoxă prin caracterul ei lăuntric.

Prof. Dr. B. Hägglund face o expunere aprofundată și cuprinzătoare a importanței catolicității Bisericii din punct de vedere dogmatic, simbolic și ecumenic. În studiul său «*Katholizität und Bekenntnis. Zur Bedeutung der Katholizität der Kirche*», Prof. Dr. B. Hägglund a analizat complet importanța catolicității Bisericii în Biserica primară, în teologia luterană clasică, în ortodoxia luterană, precum și teologia modernă contemporană. Acest studiu are o deosebită însemnătate din punct de vedere dogmatic și al istoriei dogmelor.

Importanța substanțială a cuvântului «catolic», înțeles ca drept-credincios, adică ceea ce corespunde cu învățătura apostolică, a fost accentuată în opoziție cu ereziile. Biserica este «catolică», deoarece ea a păstrat credința dreaptă și prin aceasta a exclus ereziile. Din veacul al III-lea această folosire a cuvântului a devenit preponderentă. De aseme-

nea, din acest timp expresia «Biserică catolică» a fost un element puternic al Mărturisirilor de credință, mai întâi în Biserica Răsăriteană, apoi și în Biserica Apuseană.

Ca un rezumat al învățăturii primare poate să fie valabilă definiția Sf. Ciril al Ierusalimului din Catehezele sale, în care importanța universală și substanțială a cuvântului «catolic» este expusă într-un mod deosebit de interesant²⁸.

Pentru dezvoltarea ulterioară a fost importantă cunoscuta formulă (regulă) a lui Vincențiu de Lerin: «In ipsa item Catholica Ecclesia magnopere curandum est, ut id teneamus, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est. Hoc enim vere proprieque catholicum, quod ipsa vis nominis ratioque declarat, quae omnia fere universaliter comprehendit. Sed hoc ita demumfiat, si sequamur universitatem, antiquitatem, consensionem» (Commonitorium, 1, 2). Vincențiu de Lerin a accentuat mai ales ceea ce a fost o evidență înainte, adică acordul (concordanța) cu Tradiția primară. Cele trei criterii universitas, antiquitas, consensus (universalitatea, vechimea, consensul) trebuie ținute strâns la un loc. Biserica catolică este numai aceea care corespunde acestor trei criterii.

În acest context este interesant să vedem cum această regulă a lui Vincențiu de Lerin a fost preluată și interpretată de Reformă²⁹.

Caracteristic a fost faptul că Martin Chemnitz a completat formula (regula) lui Vincențiu de Lerin printr-o trimitere la principiul Sfintei Scripturi. M. Chemnitz a formulat regula: «quod semper, quod ubique, quod ab omnibus fidelibus ex scriptura receptum fuit»³⁰. Cu toate că s-a menținut principiul Scripturii totuși s-a ținut adevărul că o învățătură care nu corespunde cu Tradiția primară nu poate să fie primită de Biserică. Prin aceasta s-a arătat că într-adevăr principiul lui Vincențiu de Lerin despre Tradiție a fost aprobat, fără ca să se facă o delimitare a normativității Sfintei Scripturi. Colecția de mărturii primare despre hristologie, care a fost adăugată la Formula Concordiae, a avut ca scop, să arate că noua formulare în acest punct de învățătură nu a conținut nici o învățătură nouă față de hristologia primară a sfinților Părinți. În general se arată folosirea extensivă a Sfinților Părinți și interesul de a atesta sau confirma învățătura reformatoare prin mărturii din Tradiția patristică, pentru că consensul cu Părinții, cu «vechimea» (antiquitas), pentru a întrebuiți termenul lui Vincențiu de Lerin, a avut o mare importanță pentru concepția despre catolicitate³¹.

28. B. Hägglund, *Katholizität und Bekenntnis. Zur Bedeutung der Katholizität der Kirche*, în «Theologische Literaturzeitung», 100 (1975), nr. 4, col. 242—243; Cat. 18, 26. Übers. nach Bibliothek der Kirchenväter, Kyrillus II, p. 351.

29. B. Hägglund, *op. cit.*, col. 243.

30. M. Chemnitz, *Examen concilii Tridentini*, Geneve, 1634. — Ed. Preuss, Berlin, 1861, p. 72; W. Elert, *Morphologie des Luthertums*, I, München, 1931, p. 252.

31. P. Fraenkel, *Testimonia patrum. The Function of the Patristic Argument in the Theology of Philip Melancthon*, Geneva, 1961, p. 170 ș.u.; B. Hägglund, *op. cit.*, col. 243; Idem, *Verständnis und Autorität der altkirchlichen Tradition in der lutherischen Theologie der Reformationszeit*, în «Oecumenica. Jahrbuch für ökumenische Forschung», 1971/1972, p. 34—62.

Interpretarea acestei formule (norme) a lui Vincențiu de Lerin ne introduce direct în problema catolicității Bisericii în teologia evanghelică. În cadrul Reformei problema catolicității Bisericii a fost acută. Biserica evanghelică s-a aflat în fața unei instituții extinse, Biserica Romano-Catolică, care a păstrat continuitatea exterioară cu Biserica primară. Nu a fost relevant faptul că, termenul «catolic» în sensul formulei lui Vincențiu de Lerin a fost atribuit numai Bisericii Romano-Catolice?

Cînd teologii evanghelicici au susținut, dimpotrivă, că Bisericile care au recunoscut Confessio Augustana au acceptat termenul «catolic», cu un drept mai mare decît Biserica Romano-Catolică, s-a presupus, pe de o parte, că s-a păstrat structura învățaturii Bisericii primare și pe de altă parte, că atributul catolicității Bisericii în nici un chip nu a fost legat de instituția sau de organizarea exterioară a Bisericii³².

După cum se știe, Luther a tradus cuvîntul «catolic» din Mărturisirea de credință (1528) cu termenul «creștin», un semn că el a interpretat sau a explicat catolicitatea din punctul de vedere al conținutului și nu formal. În interpretarea articolului III al credinței (Catehismul Mare), Luther pune accentul pe catolicitatea Bisericii. El vorbește despre «în-treaga creștinătate de pe pămînt», care este chemată prin Sfîntul Duh. «Toți credincioșii», «întreaga creștinătate», acesta este sensul simplu al termenului «catolic». Referindu-se la un comentariu al lui Luther la textul din Proorocul Isaia 55 (WA 11, 408, *Das eine christliche Versammlung etc.*, 1523), Prof. B. Hägglund precizează că în această declarație problema Bisericii confesionale și catolicitatea nu sînt expuse deoarece în general nu s-a vorbit despre Biserică în sensul de Biserică confesională. Luther a înțeles aici prin Biserică «adunarea credincioșilor adevărați», comuniunea invizibilă a tuturor credincioșilor adevărați de pe pămînt. Această comuniune creată de Sfîntul Duh este nevăzută. Deși această Biserică, Trupul lui Hristos, este revelată în comunitatea, comuniunea Cuvîntului și Sacramentelor, ea nu poate să fie asimilată nici cu comunitatea locală, nici cu Biserica confesională³³.

Articolul VII al Confesiunii Augustane exprimă ecleziologia luterană clasică. «Ei învață apoi că Biserica una sfîntă va exista perpetuu. Dar, Biserica este comunitatea sfinților în care se învață drept Evanghelia și se administrează corect sacramentele. Și pentru unitatea adevărată a Bisericii este de ajuns a fi de acord în problemele învățaturii Evangheliei și administrării sacramentelor»³⁴.

Prima frază a Articolului 7 al Confesiunii Augustane este în același timp o Mărturisire despre catolicitatea Bisericii. Această frază adoptă, totuși, în redactarea germană, textul Simbolului Apostolic; «Biserica una, sfîntă, catolică (sobornicească)».

32. E. Sommerlath, *Die Katholizität der Kirche*, in «Festschrift für Landesbischof D. Hans Lilje», Berlin, 1959, p. 148—158; B. Hägglund, *op. cit.*, col. 244.

33. B. Hägglund, *op. cit.*, col. 244.

34. *Augsburgische Konfession VII, 1—4*, in H. Lietzmann, H. Bornkamm, H. Volz, E. Wolf (Hrsg.), *Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche, 7. Auflage*, Göttingen, 1976, p. 61, 1—15; L. Grane, *Confessio Augustana*, Stockholm, 1967, p. 69—70.

Diferența modului de exprimare este semnificativă întrucît termenul latin «catholica» din Simbolul Apostolic este redat aici prin termenul «creștin»³⁵. Apologia Confesiunii Augustane explică clar că aceasta este numai o problemă lingvistică. Apologia accentuează că Articolul 7 al Confesiunii Augustane tratează despre «Biserica universală sau catolică, pentru ca noi să nu considerăm că Biserica este o împărăție exterioară a unui anumit popor, ci mai degrabă oamenii răspinși pe întreg pămîntul, care mărturisesc aceeași Evanghelie și au același Hristos, același Sfînt Duh și aceleași sacramente» (Apologie 7, 9, BSLK, 235 ; SKB, p. 176). Prin aceasta s-a dat în același timp o explicație a termenului «catolică»; Biserica despre care este valabilă formula Confesiunii Augustane «perpetuo mansura» este Biserica universală, care este «comuniunea tuturor credincioșilor», după cum arată textul german al Confesiunii Augustane³⁶.

Prof. E. Schlink a comentat Articolul 7 al Confesiunii Augustane și Articolul 7 al Apologiei în legătură cu determinarea catolicității (sobornicității) Bisericii. Deoarece catolicitatea Bisericii are realitatea ei în Hristos unul, termenul «catholica» este redat în Mărturisirile de credință luterane în mod simplu prin termenul «creștin» (Simbolul Apostolic). Această denumire hristologică, «catolică», nu este astfel acordată Bisericii Romano-Catolice ci este atribuită în mod expres Bisericii (adunării) credincioșilor cărora li s-a propovăduit Evanghelia. Catolicitatea (universalitatea) Bisericii este catolicitatea poruncii Bisericii date de către Domnul și catolicitatea Domnului Hristos, care este prezent și lucrează oriunde Evanghelia este predicată conform poruncii Lui și sacramentele sînt administrate.

Unitatea și catolicitatea (universalitatea) Bisericii sînt identice în unitatea Fiului lui Dumnezeu și totodată unitatea Sfîntului Duh³⁷.

Intr-o lucrare remarcabilă din ultimii ani «*Confessio Augustana. Bekenntnis des einen Glaubens. Gemeinsame Untersuchung lutherischer und katholischer Theologen*, Herausgegeben von Harding Meyer und Heinz Schütte zusammen mit Erwin Iserloh, Walter Kasper, Georg Kretschmar, Wenzel Lohff, George W. Forell, James McCue, Paderborn und Frankfurt am Main, 1980³⁸, editată cu prilejul aniversării a 450 de ani de la apariția Confesiunii Augustane (1530), s-a aprofundat în mod real caracterul ecumenic și «catolic» al Confesiunii Augustane în dialogul luterano — romano-catolic. Teologii luterani și romano-catolici au accentuat în această lucrare comună că *Confessio Augustana* are caracterul unui document care exprimă credința «catolică» (universală) comună și conținutul expunerilor și articolele acesteia trebuie să fie înțelese ca expresie a catolicității Bisericii.

35. *Confessio Augustana. Bekenntnis des einen Glaubens. Gemeinsame Untersuchung lutherischer und katholischer Theologen*, Herausgegeben von Harding Meyer und Heinz Schütte, Paderborn und Frankfurt am Main, 1980, p. 172.

36. *Ibidem*.

37. E. Schlink, *Theologie der lutherischen Bekenntnisschriften*, 3. Auflage, München, 1948, p. 284; Idem, *Theology of the Lutheran Confessions*, Philadelphia, 1961, p. 208—209.

38. *Confessio Augustana. Bekenntnis des einen Glaubens. Gemeinsame Untersuchung lutherischer und katholischer Theologen*, Paderborn und Frankfurt am Main, 1980, p. 1—21 (Wenzel Lohff, *Die Bedeutung der Augsburger Konfession für die Lutherische Kirche und ihr Verhältnis zur römischkatholischen Kirche*, p. 1—21).

Aceasta înseamnă că atunci când ne referim la *Confessio Augustana* avem o înțelegere comună a punctului de vedere al credinței creștine. Teologii luterani și romano-catolici au conchis de comun acord că articolele Confesiunii Augustane despre Biserică îi unesc și nu îi separă. Prin aceasta există condiții pentru a se ajunge la o înțelegere comună a sfințeniei, catolicității și apostolicității Bisericii și totodată la unitatea Bisericii³⁹.

În legătură cu poziția unor teologi luterani care au activat în Mișcarea ecumenică, Prof. B. Hägglund arată că în actualitate importanța sobornicității Bisericii a fost redescoperită. Nathan Söderblom și după el Friedrich Heiler și alți teologi ca Gustaf Aulén, E. Sommerlath, E. Kinder au vorbit despre o catolicitate evanghelică și prin aceasta au considerat că atributul catolic se cuvine Bisericii Evanghelice cu același drept ca și Bisericii Romano-Catolice. Mișcarea ecumenică a pus problema catolicității, atât în teologia evanghelică-luterană cât și în teologia romano-catolică, în centrul preocupărilor teologice⁴⁰. Biserica este catolică (sobornicească) numai acolo unde învățătura adevărată sau (și) Mărturisirea de credință adevărată sînt păstrate și transmise mai departe. Catolicitatea este legată de învățătură.

Prof. Inge Lönning⁴¹ a adîncit în mod deosebit problema punctului central al Sfintei Scripturi, învățătura despre justificare, tratînd despre principiul teologic al Reformei ca problemă ecumenică. Prof. Lönning a conchis că învățătura este rezumată în modul cel mai concis în Mărturisirea de credință, în învățătura despre justificare, în Evanghelia lui Hristos.

Episcopul Gustaf Aulén a analizat punctele principale ale teologiei Arhiepiscopului Nathan Söderblom (1866—1931), avînd în vedere legătura dintre teologie și ecumenism și accentuînd că numai din acest punct de vedere se poate considera și evalua activitatea ecumenică a lui N. Söderblom. Pentru Arhiepiscopul Söderblom, «Biserica este lucrarea și instrumentul lui Dumnezeu, care a încredințat Bisericii Sale mijloace dumnezeiești și datoria ca, în Cuvîntul și Sacramentele Sale să dea lumii harul lui Dumnezeu». Biserica este o realitate care există în lume și a cărei sarcină constă în vestirea mesajului Sfintei Scripturi. Paralel cu realismul teologic care caracterizează învățătura lui Söderblom despre Biserică trebuie să se accentueze perspectiva universală (catolică, sobornicească) în care el încadrează învățătura despre Biserică. Prof. G. Aulén a sesizat că Arhiepiscopul Nathan Söderblom a manifestat o deschidere mai largă față de creștinismul primar și a militat pentru un ecumenism dincolo de limitele doctrinare confesionale cu toate că în teologia lui Söderblom se recunoaște clar spiritul teologiei lui Martin

39. Ibidem, p. 333—334.

40. B. Hägglund, *op. cit.*, col. 247; E. Kinder, *Evangelische Katholizität*, în «Kerygma und Dogma», 6 (1960), p. 69—85. Actualitatea problemei catolicității Bisericii în contextul Conciliului II Vatican a fost abordată de W. Beinert, *Um das dritte Kirchenattribut*, Essen, 1964, care a tratat în mod aprofundat atât poziția evanghelică-luterană cât și cea romano-catolică.

41. I. Lönning, «*Mitte des Evangeliums*» — ? *Om reformasjonens teologiske prinsip som ökumenisk problem*, (*Mitte des Evangeliums* — ? Despre principiul teologic al Reformei ca problemă ecumenică), în «Svensk teologisk kvartalskrift», 1973, p. 153—161.

Luther⁴². Într-o lucrare de o deosebită importanță ecumenică, Arhiepiscopul N. Söderblom a expus concepția sa despre catolicitatea evanghelică⁴³, reliefând mai ales catolicitatea intensivă a Bisericilor Evanghelice Nordice și ecumenismul lor original. Episcopul și Profesorul G. Aulén a reluat în actualitate problema catolicității luteranismului într-un studiu remarcabil: «*The Catholicity of Lutheranism. A Contribution to the Ecumenical Discussion*» (Lund, 1950). Pentru a expune cât mai exact poziția lui Aulén redăm câteva aprecieri ale acestuia despre catolicitatea luteranismului. Aulén arată, printre altele, că în convorbirile ecumenice relația protestantismului cu catolicitatea a fost adesea discutată, dar aceste discuții nu au contribuit totdeauna la o mai bună înțelegere, întrucât cuvântul «protestant» este aplicat Bisericilor legate de Reformă. Cuvântul «catolic» este deci atribuit nu numai Bisericii Romano-Catolice ci și Bisericilor care îl păstrează în acest sens. În același timp cuvântul «catolic» aparține Mărturisirii de credință primare; noi credem într-una sfântă, sobornicească Biserică. «Catolic» și «catolicitate» sînt cuvinte folosite atît într-un sens limitat cît și într-un sens larg. Biserica «Luterană», în același timp a Reformei, a apărut ca antiteză a Bisericii Romano-Catolice, dar aceasta nu înseamnă că Biserica «Luterană» nu ar avea de-a face cu catolicitatea Mărturisirii de credință proprii. Trebuie să se observe că Luther însuși nu a permis niciodată ca numele său să fie legat de Biserică. În orice caz nimic nu poate fi mai evident decît faptul că Luther și Reforma au considerat Biserica «lor» cu adevărat catolică în sensul Simbolului de credință. Luînd în considerație această ambiguitate a cuvîntului «catolic» se subînțeleg perfect confuziile care apar în discuțiile ecumenice despre catolicitate și protestantism. Există întotdeauna încercarea de a privi relația protestantismului cu catolicitatea îndeosebi din punctul de vedere al contrastului și astfel se subestimează catolicitatea Bisericilor protestante. Uneori chiar teologii luterani sînt subiectul unei asemenea încercări și prin urmare mai ales teologii care privesc luteranismul din afară⁴⁴. Pentru a elucida aceste probleme, Aulén face o expunere a catolicității luteranismului în unele documente, prezintă interpretarea Euharistiei în discuțiile ecumenice după Conferința de la Amsterdam din 1948 și învățătura despre Biserică și justificare în dialogul luterano-anglican.

Deși G. Aulén vorbește despre Biserica invizibilă și vizibilă la Luther, totuși el a remarcat că Biserica nu este numai instituție umană și socială, ci Biserica lui Hristos este Trupul lui Hristos. Această Biserică este o realitate vie în lumea prezentă. Ea nu este «din lume», dar ea trăiește și lucrează în această lume ca Împărăția lui Dumnezeu. Nu este posibil să determinăm care sînt membrii adevărați ai Bisericii și care nu sînt. Nu este posibil, din acest punct de vedere, să fixăm limitele Bisericii. Prin lucrarea Cuvîntului și Sacramentelor Biserica apare

42. G. Aulén, *Nathan Söderblom sasom teolog*, (Nathan Söderblom ca teolog), în «Svensk teologisk kvartalskrift», 1931, p. 211—235, recenzie de Șt. N. Sandu, în «Candela», nr. 2 (10), 1975, p. 52—54.

43. A se vedea N. Söderblom, *Evangelisk Katolicitet*, Stockholm, 1919, Idem, *Evangelische Katholizität*, Tübingen, 1927.

44. Gustaf Auren, *The Catholicity of Lutheranism*, în «World Lutheranism of today. A Tribute to Anders Nygren», Lund, 1950, p. 3—4.

ca o realitate vie. Astfel, Biserica există acolo unde Cuvîntul și Sacramentele sînt administrate, ceea ce constituie o declarație esențială pentru luteranism. Luteranismul s-a referit la Sfînta Scriptură ca la autoritatea supremă atunci cînd a tratat problema autorității Bisericii și Tradiției. O autoritate secundară ar fi atribuită Tradiției reprezentată de Simbolurile ecumenice și de documentele confessionale luterane. Autoritatea Bisericii este exercitată în mod desăvîrșit atunci cînd Biserica însăși exprimă Tradiția apostolică în deplinătatea ei și este ea însăși subiectul Sfintei Scripturi. Cercetările dogmatice și exegetice contemporane au arătat că mesajul Sfintei Scripturi, «kerygma», s-a distins ca mesaj definitiv, care a venit prin mărturia Bisericii apostolice. Astfel, Sfînta Scriptură și Tradiția ei, Sfînta Scriptură și Biserica apostolică nu pot fi separate. Din acest punct de vedere studiul «catolicitatea» afirmă în mod corect că referirea la Sfînta Scriptură înseamnă în același timp referirea la Biserica apostolică. Pentru a expune catolicitatea luteranismului, Aulén conchide cu afirmațiile lui Luther care exprimă concepția acestuia despre sfințenia și unitatea Bisericii. Constituția Bisericii, sfințenia și unitatea ei depind de faptul că elementele constitutive ale Bisericii, Cuvîntul și Sacramentele sînt administrate. Cînd aceste elemente lucrează, aici este Biserica pe care noi o mărturisim ca una, sfîntă și catolică⁴⁵.

Între noile orientări eclesiologice protestante, se enumeră unele din cele expuse în lucrarea «*Ein Buch von der Kirche*», scrisă de cei mai de seamă teologi luterani suedezi contemporani și tradusă din suedeză în limba germană. Din această lucrare redăm, în schiță, unele concepții eclesiologice luterane care apar mai reprezentative pentru luteranismul nordic, în special concepțiile Episcopului Anders Nygren, care sînt în legătură cu unitatea și catolicitatea Bisericii. A. Nygren, în studiul său «*Corpus Christi*» (Trupul lui Hristos), constată în mod relevant că numirea de Trup al lui Hristos, dată Bisericii, a devenit străină teologiei apusene din ultimele veacuri. Trebuie să se observe că, această numire paulină și patristică a rămas și este curentă în teologia ortodoxă.

A. Nygren caută să determine din nou ființa Bisericii ca Trup al lui Hristos. În această privință, descoperim la A. Nygren o serie de idei asemănătoare sau chiar în concordanță cu învățătura eclesiologică ortodoxă. «Hristos, zice A. Nygren, nu este Hristos pentru El singur, ci El este Hristos în calitate de Cap al Trupului Său, Biserica... Ceea ce se spune despre Hristos nu se spune despre El ca despre un ins singular, ci ca despre Acela care unește și ține laolaltă în El toată creștinătatea de pe pămînt». «După cum Adam este capul umanității naturale, așa Hristos este capul noii umanități, capul Bisericii». Aici, A. Nygren se apropie mult de teoria soteriologică ortodoxă a recapitulării, după care Fiul lui Dumnezeu, întrupindu-se, încorporează în Sine, sau recapitulează întreaga umanitate și așa săvîrșește toată opera mîntuitoare sub aspect obiectiv, rămînînd pentru fiecare credincios posibilitatea de a-și însuși subiectiv, personal, mîntuirea prin har, credință și fapte bune, în Biserică. Și A. Nygren vede mîntuirea ca încorporare în Hristos, spunînd: «Mîntuirea se dăruiește tocmai prin încorporarea în Hristos, adică în

45. Ibidem, p. 6, 9, 19.

Trupul Lui..., tocmai în această încorporare constă mîntuirea»; însă mai departe Nygren nu determină condițiile încorporării în Hristos, desigur subînțelegînd aici învățătura luterană a mîntuirii prin credință. În concepția teologică a lui A. Nygren, cuprinderea sau recapitularea în Hristos, întemeiată pe Coloseni 1, 17—18, 20; 1, 9—15, se referă nu numai la umanitate, ci se întinde peste întreaga făptură, ajungînd la «dimensiuni cosmice». Această idee a lui A. Nygren amintește concepția panbisericească a lui Pseudo-Dionisie Areopagitul, cu deosebirea numai că la acesta este panbisericistă, în timp ce la A. Nygren are caracter panhristic. Aceasta însă nu le așează în opoziție esențială. Faptul pare să se explice prin insuficienta dezvoltare, în teologia protestantă, a eclesiologiei în comparație cu hristologia. Trebuie să se sublinieze la A. Nygren, ca principal element pozitiv revenirea cu hotărîre la noțiunea biblică de Biserică-Trup al lui Hristos, cu o serie de importante implicații, printre care și depășirea într-o anumită măsură a obișnuitului individualism protestant, ceea ce poate favoriza dialogul interconfesional⁴⁶. Concepția lui A. Nygren despre Biserică, Trup al lui Hristos este deosebit de importantă pentru învățătura despre unitatea și catolicitatea (sobornicitatea) Bisericii.

Prof. Regin Prenter arată în acest sens că afirmația că Biserica este una înseamnă totodată că Biserica este catolică. Plecînd de la unitatea Bisericii care se exprimă în mod cantitativ, vorbim despre catolicitatea Bisericii, care se exprimă în mod calitativ⁴⁷.

Prof. B. Hägglund conchide despre catolicitatea Bisericii că învățătura adevărată, care păstrează continuitatea cu mesajul apostolic și profetic al Sfintei Scripturi și care constituie o presupunere a catoliciității Bisericii poate fi realizată într-o măsură diferită în Bisericile actuale. Catolicitatea Bisericii este o lucrare a Sf. Duh nu rezultatul unor sarcini formulate de comun acord sau o concepție comună a Bisericii. Ambele reguli primare pentru catolicitatea Bisericii: «quod ubique», «quod semper» trebuie să fie păstrate. Universalitatea Bisericii nu înseamnă o extindere geografică, ci faptul că Biserica de la început a păstrat mesajul Sfintei Scripturi pentru a sluji întreaga lume, pentru a sluji tuturor oamenilor. Numai în continuitatea cu originea ei primară proprie, Biserica este o Biserică pentru întreaga lume⁴⁸.

III

Trecînd la aprecierea învățăturii luterane despre catolicitatea (sobornicitatea) Bisericii trebuie să se facă unele precizări. A treia însușire recunoscută Bisericii de Simbolul Niceo-Constantinopolitan este sobornicitatea, catolicitatea, universalitatea. Aceasta are mai întii un sens extensiv; Biserica este universală, întrucît e destinată tuturor popoarelor.

46. Anders Nygren, *Corpus Christi*, în G. Aulén, A. Fridrichsen, A. Nygren, HJ-Lindroth, R. Bring (Hrsg.), *Ein Buch von der Kirche*, Göttingen, 1951, p. 17, 20, 27.

47. Regin Prenter, *L'Eglise, d'après le témoignage de la Confession d'Augsbourg*, în «La Sainte Eglise Universelle», Neuchâtel, Paris, 1948, p. 104.

Regin Prenter, *Kyrkans tro* (Credința Bisericii), Stockholm, 1971, p. 187—190, face unele considerații interesante în legătură cu sobornicitatea Bisericii în descrierea învățăturii despre Biserică.

48. Bengt Hägglund, *op. cit.*, col. 250.

„Dar universalitatea are și un alt înțeles : ea indică Biserica de peste tot și de totdeauna, spre deosebire de erezia care are o existență locală și trecătoare. Biserica sobornicească este în legătură cu tot trecutul Bisericii primare și de pretutindeni. Sobornicitatea (catolicitatea) în acest înțeles exprimă ideea că Biserica rămâne în tot timpul și în tot locul aceeași, în opoziție cu Bisericile eretice locale⁴⁹. Încă din primele veacuri s-a dat Bisericii atributul de catolică, pe baza experienței că «această comunitate e un întreg, cu alte cuvinte sfința comuniune generală» umplută întreagă cu puterea aceleiași iubiri dumnezeiești, de aceeași prezență unificatoare a lui Hristos, care este în toți membrii Bisericii și în toate Bisericile locale ca principiu unificator, făcându-i pe toți și pe toate părți organice și nedespărțite ale Bisericii celei una. Față de catolicitatea extensivă afirmată în Apus, în Răsărit se afirmă această catolicitate lăuntrică, spirituală, această trăire a întregului divino-uman al Bisericii. «Așa s-a născut aici o comuniune universală (sobornost) a Bisericii, în care toți sînt ținuți și uniți la un loc în mod viu și participă activ la viața, la toată viața plină a Bisericii, la susținerea credinței adevărate și la conducerea întregii vieți externe a Bisericii». «Catolicitatea are un sens intensiv, cuprinzînd și exprimînd comuniunea frățească în Domnul a tuturor creștinilor, legați și întăriți în această comuniune prin puterea dragostei și prin christocentrism ; participarea la trupul tainic al lui Hristos, care este Biserica»⁵⁰.

Sobornicitatea Bisericii, plinătatea vieții dumnezeiești în comuniunea de adevăr și iubire, ca fii ai lui Dumnezeu este proiectarea perihorezei treimice, a unirii celor două firi în Hristos și a plinătății Sfințului Duh, în temporal și spațial, și, în chipul desăvîrșit, în Biserica triumfătoare, de sus. Sobornicitatea a fost definită ca o bogăție dumnezeiască care, se descoperă și se realizează cu însuși Hristos. Ea se săvîrșește mai ales prin taina unității Bisericii, dumnezeiasca Euharistie, în care sîntem uniți între noi și cu Mîntuitorul. Astfel, El este în același timp în toți, în întreg Trupul Său, Biserica, și în fiecare membru al Lui sfințit și plinit de Duhul Sfînt. De aceea Biserica este infailibilă și învățătura ei este cea adevărată ; iar semnul deosebit al acestei învățături adevărate este adevărul însuși, Descoperirea lui Dumnezeu Cel în Treime lăudat. Temeliile organelor exprimării adevărului primit de Biserica cea sobornicească se află în însăși sobornicitatea ei. Însușirea sobornicității are două aspecte principale ; cel lăuntric, intensiv, accentuat de Biserica răsăriteană, și cel exterior, extensiv accentuat de cea apuseană. Biserica Ortodoxă posedă adevărul sobornicesc care izvorăște din plenitudinea Sf. Duh⁵¹.

49. Prof. N. Chițescu, *Teologia dogmatică și simbolică*, Vol. II, București, 1958, p. 787 ; Hr. Andrusos, *op. cit.*, p. 63, St. Zankow, *Die Katholizität des Kirche*, în «Omagiu închinat I.P.S. Dr. N. Bălan», Sibiu, 1940, p. 796, arată că romano-catolicii numesc această catolicitate sau universalitate, virtuală. Ea înseamnă că Biserica este în doctrină și conducere totdeauna aceeași.

50. St. Zankow, *op. cit.*, p. 793—804 ; P. Bratsiotis, *Die Grundprinzipien und Hauptmerkmale der orthodoxen Kirche*, în «Procès-Verbaux du Premier Congrès de théologie orthodoxe à Athenes 1936, Atena, 1939, p. 115—126.

51. Prof. N. Chițescu, *op. cit.*, p. 166—167 ; St. Zankow, *art. cit.*, p. 802.

Sf. Chiril al Ierusalimului a arătat în modul cel mai clar și cuprinzător înțelesul sobornicității Bisericii: «Biserica se numește sobornicească zice el, pentru că ea este în toată lumea, de la o margine a pământului la alta; pentru că ea învață sobornicește și fără greșală toate dogmele, care trebuiesc să ajungă la cunoștința oamenilor despre lucrurile văzute și nevăzute, cerești și pămîntești; pentru că ea supune la adevărata evlavie tot neamul omenesc..., învățați și neînvațați, pentru că ea tratează sobornicește și vindecă tot felul de păcate săvîrșite de suflet și de trup; în fine, pentru că ea posedă tot felul de virtuți, ori cum s-ar numi, în fapte, în cuvinte și în tot felul de daruri duhovnicești»⁵².

Pr. Prof. D. Stăniloae conchide, în legătură cu acest text al Sf. Chiril al Ierusalimului, că «Biserica are toată desăvîrșirea în potență. În ea se poate obține actualizarea întregii desăvîrșirii... Avînd plenitudinea învățaturii și a harului ca expresie a prezenței integrale a lui Hristos în sinul ei, nimic nu se mai poate adăuga la această învățătură. Nici o erezie n-a adăugat la ea ceva, ci dimpotrivă a îngustat-o și prin aceasta a făcut-o în mare parte stearpă. Erezile s-au depărtat de la acest tot, de plenitudinea prezenței lui Hristos și a darurilor Lui și a învățaturii ca expresie a ei, pentru că nu au mai crezut că Hristos este întreg în intimitatea umanității credincioase»⁵³.

Sobornicitatea (catolicitatea) Bisericii a fost una din temele centrale abordate de a patra Adunare generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Uppsala, din 1968, în raportul Secției I, intitulat; «Duhul Sfînt și catolicitatea (sobornicitatea) Bisericii». În acest raport se arată că: «Prin catolicitate (sobornicitate) Duhul Sfînt formează comunitatea universală prin pocăință și Botez, prin proclamarea adevărului evanghelic și săvîrșirea Euharistiei prin Tradiția formată, prin folo-

52. Sf. Chiril al Ierusalimului, *Cateheza 18, 23*, P. G. 33, col. 1044; *Învățătura de credință creștină ortodoxă*, București, 1952, p. 167.

53. Pr. Prof. D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 290—291. Prof. G. Florovsky, *op. cit.*, p. 26, conchide: «Catolicitatea adevărată este catolicitatea din lăuntru, o calitate interioară a Bisericii, a cărei catolicitate din afară nu e decît o manifestare». Iar la p. 39, face o sinteză a celor patru însușiri ale Bisericii. «Una, sfîntă, catolică, apostolică; aceste atribute nu sînt independente unul de altul; există între ele o legătură organică și strînsă. Biserica nu este una decît prin sfînțenia sa, adică prin harul sfînțitor al Duhului. Ea este sfîntă pentru că ea este apostolică, adică legată de Apostoli prin continuitatea vie a harismelor. Ea este catolică (sobornicească) prin harul Duhului Sfînt, care o face trupul Domnului unic. Dar aceasta este o unitate în multiplicitate, o unitate vie și diferențiată, căci Biserica este și trebuie să fie o imagine a Treimii sfînte, care este Dumnezeu unul și unic. Iată taina Bisericii sobornicești (catolice)». W. Beinert, *Um das dritte Kirchenattribut*, Essen, 1964, I, p. 41, arată că: «Biserica catolică este Biserica atocuprinzătoare, desăvîrșită, care cuprinde toată plenitudinea. Plenitudinea și desăvîrșirea ei constau, potrivit plenitudinii și desăvîrșirii lui Hristos, în viața de har și în învățătura revelată». Iar la II, p. 462, adaugă: «Înțelesul vechi creștin al cuvîntului «catolic» este: integritate, plenitudine, desăvîrșire; sensul răspîndit azi vede baza lui biblică în teologia paulină a pleromei... Această expresie indică plenitudinea harului creștin, care după sfatul de mîntuire al lui Dumnezeu a fost dăruit Bisericii, pentru a duce pînă la sfîrșitul eshatologic planul de mîntuire al lui Hristos. Pleroma stă prin aceasta pe același plan cu «trupul lui Hristos». Dar această expresie accentuează mai mult includerea celor credincioși în Hristos, pe cînd «pleroma» indică dimensiunea Bisericii îndreptată spre lume». A se vedea de asemenea sobornicitatea Bisericii după învățătura Bisericii Romano-Catolice la Ludwig Ott, *Grundriss der katholischen Dogmatik*, 9. Auflage, Freiburg, Basel, Wien, 1978, p. 369—371.

sirea mulțimii darurilor prin membrii ierarhiei, prin înnoirea continuă a Bisericii». Raportul descrie apoi cele patru domenii prin care ni se transmite darul și chemarea la catolicitate (sobornicitate); al diversității, al continuității, al unității întregii Biserici și al unității omenești.

Deversitatea nu este o distrugere a catolicității, ci temelia ei dinamică. Continuitatea se manifestă în Biserică, peste veacuri și milenii, prin statornicia Tradiției apostolice și succesiunea apostolică a cuvântului și Tainelor, prin viața liturgică a Bisericii și prin mărturia vieții creștine. Prin ea se creează și se înnoiește mereu Biserica. Căutarea unității Bisericii ținde spre o credință, un Botez, o Euharistie și spre recunoașterea ierarhiei întregii Biserici. Consiliul Ecumenic al Bisericilor este o formă intermediară spre Sinodul Ecumenic, cu adevărat universal, care va înlătura greutățile din calea unirii. Căutarea unității omenești are temei în firea ei una, în drepturile și demnitatea omenească. Omul a fost creat de Dumnezeu și restaurat în Iisus Hristos, principiu al unității omenești. Bisericile trebuie să exprime catolicitatea Bisericii celei una. Dumnezeu trebuie să fie totul în toți ⁵⁴.

Analizând hotărârea Adunării de la Uppsala asupra «catolicității» (sobornicității) Bisericii se apreciază pozitiv paragrafele 6 și 7 în care se vorbește despre scopul lui Hristos, ca despre unirea tuturor «într-o unitate organică și vie în Hristos prin mijlocirea Sf. Duh și sub paternitatea universală a lui Dumnezeu», ca și despre cei doi factori care definesc măsura unității: latura dumnezeiască și latura omenească în «catolicitate». Toate acestea se apropie de punctele de vedere ortodoxe că «sobornicitatea este adunarea cu Hristos și în Hristos» și că «Biserica «catolică» (sobornicească) se înfăptuiește prin harul Sf. Duh și prin eforturile membrilor ei». Documentul Adunării de la Uppsala asupra temei «Sfântul Duh și catolicitatea (sobornicitatea) Bisericii», înfățișează două tendințe: 1. Catolicitatea este înțeleasă mai mult în sensul ecumenicității, ceea ce într-un fel oarecare invită la integrarea cu structurile lumesti, și totodată se observă o atitudine critică față de organizația bisericească. Această tendință confirmă doctrina universalistă, doctrină care reduce la un același nivel Biserica sobornicească (catolică), așa cum există ea în limitele Bisericilor autocefale locale, cu diferite organizații intercreștine. 2. «Catolicitatea» (sobornicitatea) este reprezentată ca un proces al cărui sfârșit este gândit abia ca «desăvârșire definitivă» a lucrării lui Dumnezeu pe care El «a început-o deja în istorie». Această a doua tendință pune la îndoială valoarea reală «sobornicească» (catolică) a Bisericilor existente și acea deplinătate care, indiferent de împărțirea lor, exista în Biserica cea una, sfântă, sobornicească și apostolească.

Din punct de vedere ortodox restabilirea raporturilor sobornicești (catolice) nu înseamnă pur și simplu justificarea unui principiu cunoscut, ci înseamnă recepția a ceea ce deja există și a ceea ce unii au avut cândva, dar l-au pierdut.

54. Prof. N. Chițescu, *A patra Adunare generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXVI (1968), nr. 7—8, p. 917; *Bericht aus Uppsala*, Genf, 1968, p. 12—16.

Spre deosebire de punctul de vedere ortodox, în documentul Adunării de la Uppsala, doctrina universalistă presupune «integrarea varietății»; «moștenirea apostolică unică și neschimbată» este înțeleasă ca: «domeniul larg al doctrinelor și formelor liturgice care se referă la diferite situații». În legătură cu restabilirea vieții sobornicești a Bisericii documentul de la Uppsala, precizând că: «Consiliul Ecumenic al Bisericilor poate fi socotit doar ca o posibilitate intermediară în actualizarea adevăratei forme universale, ecumenice și sobornicești de viață și de mărturisire», se apropie întru totul de punctul de vedere ortodox care atribuie Consiliului Ecumenic al Bisericilor un important rol de slujire. Actualitatea vieții sobornicești revine Bisericilor înseși și depinde de intrarea lor în deplinătatea raporturilor sobornicești, catolice pe calea creșterii lăuntrice, nu în chip universalist. Documentul de la Uppsala pornește în stabilirea punctului său de vedere cu privire la calea ecumenică de la «unitatea minimală» a credincioșilor în Hristos și din «unitatea lor maximală» cu lumea. Astfel paragraful al șaselea al documentului indică «o asemenea înțelegere a căii ecumenice, care înseamnă» creșterea conștiinței sobornicești pe calea dialogului; lărgirea din ce în ce mai mult a unității de credință și iubire, într-o anumită corelație cu lumea, pentru a întări limitele Bisericii sobornicești. Trebuie subliniate în mod deosebit eforturile din Mișcarea ecumenică de a înțelege, de a accepta și de a restabili «sobornicitatea» (catolicitatea) în Biserica cea una, sfântă, sobornicească și apostolească. Făcând abstracție de toate diferențele, documentul de la Uppsala vedește posibilitatea reală de a exprima sincer pozițiile teologice în raport cu sobornicitatea (catolicitatea) Bisericii și cu sobornicitatea înnoirii, orientându-le spre unitate. Importanța sobornicității Bisericii în expunerea documentului de la Uppsala se vedește în primul rând în faptul că această Adunare a recunoscut, în chip necondiționat, că sobornicitatea (catolicitatea) Bisericii constituie principiul necesar pentru dezvoltarea ecumenică; și că, în al doilea rând, în cursul lucrărilor Adunării de la Uppsala a fost manifestat un adevărat spirit de renaștere a sobornicității (catolicității) Bisericii⁵⁵.

Într-o lucrare remarcabilă din ultimii ani «*Vom Wirken des Heiligen Geist. Das Zagorsker Gespräch über Gottesdienst, Sakramente und Synoden zwischen Vertretern der Evangelischen Kirche in Deutschland und der Rüssischen Orthodoxen Kirche vom Oktober 1963*», Witten, 1964, s-a tratat problema sobornicității Bisericii în cadrul temei referatului dublu: «Însemnătatea teologică și ecleziologică a Sinoadelor ecumenice și locale în Biserica veche», reliefându-se apropierea ce s-a realizat între teologii celor două Biserici asupra recunoașterii «însemnătății teologice și ecleziologice a sinoadelor ecumenice și locale» în activitatea sobornicească a Bisericii vechi.

55. A se vedea pentru citatele indicate în această parte; *Bericht aus Uppsala*, 1968, Genf, 1968, p. 9—10.

Punerea problemei despre «Insemnătatea teologică și eclezio logică a Sinoadelor ecumenice și locale în Biserica veche»⁵⁶, în dialogul ortodoxo-luteran este de o deosebită importanță. Teologii ortodocși și evanghelici-luterani au pus în discuție tema despre sinoade și sobornicitatea Bisericii în referatele întocmite de ambele părți în chip independent, ca și în discuțiile ce au urmat referatelor și în rezumatul semnat de participanții la convorbiri, constatându-se mai multe puncte de vedere comune. Ambele părți au ajuns la concluzii care apropie pozițiile Bisericilor Ortodoxă și Evanghelică în înțelegerea problemelor eclezio logice, ceea ce dă temei nădejdilor și perspectivelor de continuare a convorbirilor teologice. Participanții la discuții au socotit acest lucru ca rezultatul de fapt al manifestării puterii dătătoare de viață a Duhului Sfânt, care lucrează în Biserică.

Pentru teologul ortodox activitatea sobornicească a Bisericii constituie o latură obișnuită și necesară a ordinii normale.

În tezele la referatele Prof. G. Kretschmar și Prof. N. Sabolotsky la tema : «Insemnătatea teologică și eclezio logică a Sinoadelor ecumenice și locale în Biserica veche» (în problema «Biserică și Tradiție»), teologii ortodocși recunosc însemnătatea teologică și eclezio logică neschimbătoare a celor șapte Sinoade ecumenice, care sub lucrarea Sf. Duh au exprimat credința Bisericii în formule dogmatice exacte și au stabilit ordinea canonică a Bisericii⁵⁷.

Înfățișând punctul de vedere specific protestant, Prof. G. Kretschmar în referatul său⁵⁸ și în discuția care a avut loc după susținerea lui a demonstrat, totuși, oarecare progres în teologia evanghelică în direcția «îmbisericirii», adică în direcția acceptării moștenirii vechii Biserici în mai deplină exprimare, decît se făcea acest lucru în ultima vreme.

Un alt participant la convorbirile teologice, Prof. Ernst Wolf, numea reînsușirea treptată a valorilor creștine pierdute în Reformă sau «îmbisericirea», «un proces care prezintă excepțională însemnătate pentru situația actuală a Bisericii Evanghelice»⁵⁹. În procesul «îmbisericirii» teologii evanghelici, deși încă nu recunosc în întregime sinoadelor semnificația de organe obligatorii ale Bisericii, însă acceptă deja ca binefăcătoare acele roade pe care sinoadele le-au transmis Bisericii.

Părerile teologilor evanghelici despre activitatea sobornicească au fost fixate în teze comune, formulate de ambele părți. Din teze se vede

56. G. Kretschmar, *Die theologisch-ekklesiologische Bedeutung der altkirchlichen Okumenischen und Landessynoden in Bezug auf Kirche und Tradition*, în «Vom Wirken des Heiligen Geistes. Das Sogorsker Gespräch über Gottesdienst, Sakramente und Synoden, zwischen Vertretern der Evangelischen Kirche in Deutschland und der Russischen Orthodoxen Kirche», Witten, 1964, p. 108—122.

N. Sabolotsky, *Die theologische und ekklesiologische Bedeutung der altkirchlichen und Lokalen Konzilien*, în «Vom Wirken des Heiligen Geistes», Witten, 1964, p. 122—140.

A se vedea și *Vom Wirken des Heiligen Geistes* (Despre lucrarea Duhului Sfânt), Studienheft 4, Witten, 1964, recenzie de Diac. Prof. O. Bucevschi, în «Ortodoxia», XVII (1965), nr. 1, p. 173—178.

57. *Vom Wirken des Heiligen Geistes*, Witten, 1964, p. 29.

58. G. Kretschmar, *art. cit.*, în *op. cit.*, p. 108—122.

59. Prof. D. Ernst Wolf, *Kirchlich-Theologische Begegnungen mit der Russischen Orthodoxen Kirche*, în «Vom Wirken des Heiligen Geistes», Witten, 1964, p. 16.

că aceste păreri în multe privințe se apropie de părerile ortodoxe. Astfel, «teologii evanghelici sînt întru totul de acord cu părerea teologilor ortodocși asupra faptului că Dumnezeu în vechile sinoade ecumenice a condus Biserica pe un astfel de drum, la care și teologii ortodocși și cei luterani pot privi cu recunoștință. Ei afirmă că «în hotărîrile dogmatice ale acestor sinoade într-adevăr se face auzit glasul Sfîntului Duh».

«Teologii ortodocși, bazați pe credința că Revelația dumnezeiască a fost o dată și deplin în Sfînta Scriptură și în Tradiția apostolică resping posibilitatea unei dezvoltări a dogmelor și acceptă numai o formulare mai precisă a dogmelor de către Biserică în Sinoade.

Teologii evanghelici afirmă, de asemenea, că în sinoade nu se dă o nouă Revelație a lui Dumnezeu și nu se face nici un fel de continuare sau completare a cuvîntului apostolic, ci numai o nouă confirmare a învățaturii apostolice împotriva ereziilor din acea vreme»⁶⁰.

Prof. G. Kretschmar preciza în referatul său la convorbiri că prin sinoade «Duhul Sfînt a asigurat nealterarea jertfei mîntuitoare a lui Hristos și, prin urmare, a cuvîntului apostolic»⁶¹. Cu alte cuvinte, se spune aici, că sinoadele constituie mărturia plinătății Revelației dumnezeiești, adusă în lume de Domnul Iisus Hristos.

Teologii ortodocși au reprezentat convingerea că sinoadele ecumenice constituie organe ale Bisericii, organe care reflectă în chip egal atît conștiința Bisericii, cit și voia lui Dumnezeu manifestată prin Duhul Sfînt.

Teologii evanghelici socotesc că ecumenicitatea sinoadelor se întemeiază nu pe forma de convocare a lor, ci anume pe faptul că Biserica ecumenică a recunoscut în hotărîrile lor glasul Duhului Sfînt, după făgăduința Domnului, Care a spus că Duhul va conduce Biserica la tot adevărul și va aduce aminte despre tot ce a vorbit Hristos (Ioan 14, 26; 16, 13)⁶².

Teologii ortodocși sînt convinși că sobornicitatea (catolicitatea) este o însușire esențială a Bisericii, care se exprimă în chip vizibil în convocarea sinoadelor ecumenice și locale și în hotărîrile sinodale ale problemelor care privesc competența Bisericii.

«Teologii ortodocși și evanghelici cred că Biserica trebuie să vadă în aceste sinoade împlinirea promisiunii de la Matei 18, 17—20 și deci să fie convinși că în viitor problemele litigioase vor putea fi lămurite pe bază sinodală sub conducerea Sfîntului Duh»⁶³.

60. *Vom Wirken des Heiligen Geistes*, Witten, 1964, p. 29. Această afirmație este întemeiată în referatul Prof. Georg Kretschmar pe trimiterea la punctele de vedere asemănătoare ale Sfîntului Atanasie cel Mare și ale lui Luther referitor la imposibilitatea vreunui fel de «lărgire a înțelesurilor» date în Sfînta Scriptură. Prin aceasta se afirmă că «în hotărîrea sobornicească sensul Sfintei Scripturi capătă doar limpezime», că nu e vorba de «o descoperire treptată» și de «o precizare» a Sfintei Scripturi, ci de «o permanentă mărturisire a adevărului unic împotriva rătăcirii (G. Kretschmar, *art. cit.*, p. 108—122).

61. *Ibidem*, p. 29; G. Kretschmar, *art. cit.*, p. 108—122.

62. *Vom Wirken des Heiligen Geistes*, Witten, 1964, p. 29.

63. *Idem*, p. 31; A se vedea de asemenea «*Vom Wirken des Heiligen Geistes*», Witten, 1964, recenzie de Diac. Prof. O. Bucevschi, în «*Ortodoxia*», XVII (1965), nr. 1, p. 177.

În referatele teologilor ortodocși, ca și în referatele teologilor evanghelici, s-a recunoscut că sobornicitatea Bisericii decurge din cuvintele Mântuitorului Iisus Hristos: «unde sînt doi sau trei, adunați în numele Meu, acolo sînt și Eu în mijlocul lor» (Matei 18, 20), fapt din care participanții la discuții au conchis că și în viitor Biserica poate, de asemenea, rezolva problemele controversate pe principiile sinodale, chemînd ajutorul Sfîntului Duh.

Teologii ortodocși au subliniat că organizarea bisericească constituie unul din caracterele esențiale ale Bisericii. Acest adevăr este confirmat de nenumărate fapte; statornicirea principiului sobornicității prin cuvintele Mântuitorului și Întemeietorului Bisericii citate mai sus (Matei 18, 20), înfăptuirea acestui principiu de către Apostoli în rezolvarea celor mai importante probleme ale comunității primare creștine în adunările credincioșilor, manifestarea în continuare a sobornicității în practica Bisericii vechi, iar după aceea în sinoadele ortodoxe ale Bisericii, în congresele și conferințele comunităților protestante și, în sfîrșit, în Mișcarea ecumenică.

Luînd cuvîntul în această problemă, Prof. Dr. Ernst Wolf a spus: «În chip nemijlocit prin viața Bisericii am început să simțim ce anume trebuie înțeles prin cuvîntul «sobornicitate». Pentru mine este foarte important faptul că în referatul ortodox sobornicitatea a fost definită ca un caracter absolut natural, legal și esențial al Bisericii, caracter care se aplică atît în mare, cît și în mic, de la marele sinod ecumenic, pînă la cea mai mică comunitate creștină». În încheiere, Prof. E. Wolf a remarcat că «sobornicitatea face parte din acele făgăduințe dumnezeiești, care nu vor dispărea niciodată, nu vor trece, ca toate descoperirile și darurile lui Dumnezeu»⁶⁴. Punînd accentul pe semnificația ecumenică a «sobornicității», pe realitatea acestei noțiuni, pentru a servi unele din legăturile care reunesec, în înțeles teologic, problemele eclezio-logice, Prof. E. Wolf și după el și Prof. G. Kretschmar au ajuns la un oarecare acord cu părerea susținută de ortodocși, că anume în virtutea sobornicității care aparține Bisericii, sinoadele ecumenice constituie o instituție normală și necesară Bisericii.

După cum se poate vedea din cele expuse pînă acum, teologii evanghelici se află pe drumul care duce la înțelegerea nu numai a însemnătății istorice și teologice a sinoadelor ecumenice, ci și la înțelegerea însemnătății lor dogmatice. Prin mărturisirea «sobornicității», teologia evanghelică face un pas către recunoașterea necesității sinoadelor ca instituție esențială a Bisericii, adică manifestă în direcția «îmbisericii» tocmai acel progres despre prezența căruia în teologia evanghelică face mărturie cuvîntarea Prof. E. Wolf. Este natural să se presupună că acesta este doar unul din primii pași către unitatea de înțelegere a problemelor eclezio-logice de către teologii ortodocși și luterani.

Pr. Asist. SANDU ȘTERAN

64. Prof. D. Ernst Wolf, *Zur gegenwärtigen Lage der evangelischen Theologie in Deutschland*, în «Vom Wirken des Heiligen Geistes», Witten, 1964, p. 87—108.

DOCUMENTARE

TREI BISERICI PĂSTRĂTOARE ALE VECHII HERALDICI ROMÂNEȘTI

S-ar putea ca printr-o cercetare mai minuțioasă și îndelungată a publicațiilor sau periodicelor istorice, să se descopere și lucrări relative la stema familiei de boieri români Filipescu. Pentru moment, îmi sînt cunoscute patru-cinci lucrări care se ocupă mai mult tangențial cu această stemă. Între altele se remarcă mai întii una a omniprezentului N. Iorga. Într-o prezentare a unei cronică muntene¹, ilustrul istoric arată că a aflat o astfel de stemă pe piatra pisaniei bisericii din Mătești, județul Buzău. Moșia și satul Mătești au intrat în stăpînirea lui Constantin căpitan Filipescu ca zestre, odată cu moșia și satul Drajna de Jos, din partea Radei, fiica lui Radu mare comis Cîndescu (Mihalcea, Mihălcescu). Cuplul Constantin căpitan și Rada au ctitorit biserica din Mătești în anul 1691².

Stema a fost reprodusă foto după imaginea realizată de profesorul Basil Iorgulescu, director al liceului B. P. Hasdeu din Buzău prin talentul unui elev al său, după pisania amintită.

Este suficient să se facă o succintă prezentare după această imagine. Ea este închisă într-o ramă patrată. În cîmpul ramei este înfățișat un scut oval așezat cu axul cel mai lung, vertical (militărește), semn că Filipeștii au fost și ostași destoinici în slujbele domnești, fiind onorați cu înalte funcții și titluri militare³.

Scutul este mobilat în jumătatea superioară a cîmpului cu o acvilă «semn heraldic de prim rang, care simbolizează curaj, hotărîre, putere, măreție, zbor spre înălțimi»⁴. În cazul acesta acvila mai simbolizează înrudirea Filipeștilor cu vechii Basarabi⁵.

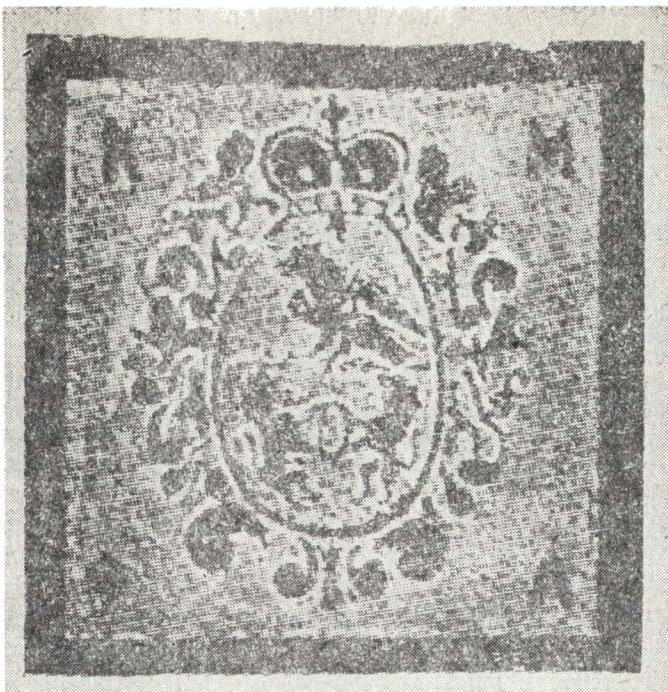
1. Const. căp. Filipescu, *Istoriile Domniilor Țării Românești...*, comentate de N. Iorga, București, 1902, p. 7 dintre imaginile de la începutul volumului.

2. N. Iorga, *Biserica din Mătești*, în «B.C.M.I.» XXVII, 1934, fasc. 80, p. 68—70.

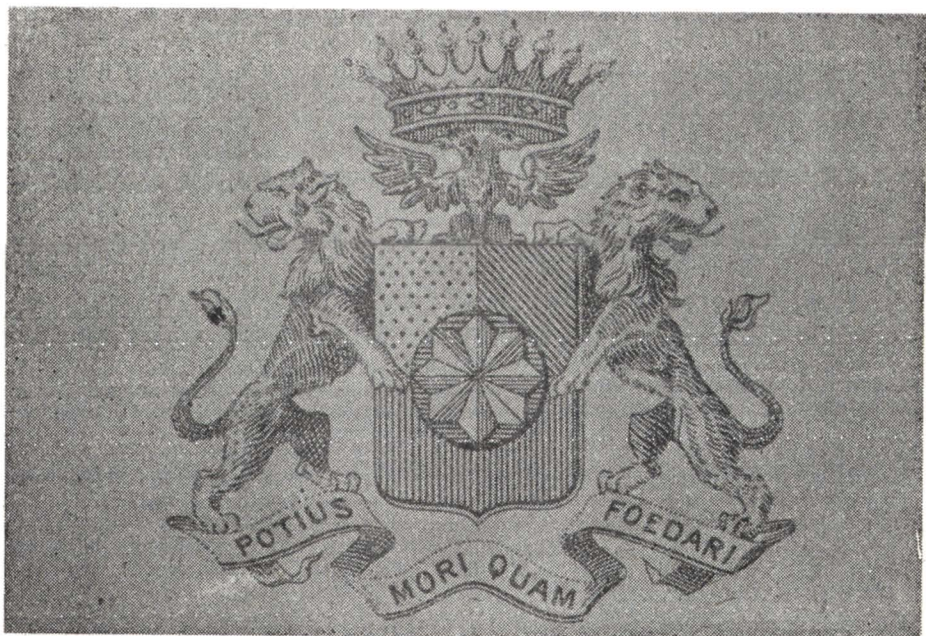
3. Ex.: Pană (I) m. spătar; Matei, m. ață; Constantin m. căpitan etc.

4. *Dicționar al științelor speciale ale istoriei*, București, 1982, p. 17. Vezi și imaginea din această pagină.

5. N. Iorga, *Genealogia Cantacuzinilor*, Buc. 1902, p. 79 și 417 și N. Stoicescu, *Dicționarul marilor dregători ai Țării Românești*, Buc., 1971, p. 56 (Drăghici din Mărgineni m. vornic, căsătorit cu Velica, fiica lui Calotă m. vornic, nepoata lui Radu cel Mare voievod (domn între 1495—1508) Pană (I) Mărgineanu-Filipescu, căsătorit a doua oară cu Maria fiica lui Constantin m. postelnic Cantacuzino, astfel se înrudesesc Filipeștii cu Cantacuzinii (N. Stoicescu, p. 178).

**Stema lui Constantin căpitan Filipescu
(biserica din Mătești)**

**Stema familiei Filipescu
(imaginea din «Ilustrațiunea»)**

Cioplitorul în piatră a reușit s-o prezinte cu fața jumătate spre dreapta și cu aripile semideschise ⁶. Nu se distinge pe ce este așezată cu picioarele.

În jumătatea inferioară a scutului sînt reprezentați doi lei cabrați și afrontați, de o parte și de alta ale unei posibile roți, pe care o susțin cu membrele anterioare. Leul simbolizează puterea, stăpînirea unor domenii întinse iar roata ar fi elementul de nădejde al Domniei în Filipești, pentru compartimentul funcțiilor și rangurilor cu care au fost înobilati și promptitudinea cu care ei trebuiau să răspundă la chemările Patriei (carul puterii).

Este drept că sculptorul pisaniei și stemei nu a putut reda cu dalta toate amănuntele care s-o definească neîndoios. Cel puțin cercul exterior al roții și butucul (căpățîna) s-ar distinge suficient. N. Iorga a precizat în alt loc ce va fi amintit, că totuși este o roată și nu un soare sau ceasornic. Diametrul roții este egal cu 1/8 din al scutului (înălțimea).

În vârful scutului a fost așezată o coroană, cu aparență mai mult de mitră arhierască. Cercul sau partea de jos a coroanei este ornat cu pietre scumpe. Sudate de cerc, bijutierul a fixat capetele a două semicercuri încrucișate și curbate în jos la punctul de impact al încrucișării, astfel că mătasea sau catifeaua căciuliței de sub coroană să se reliefeze în cei doi lobi din față. Din același punct de impact crește o cruce în cimier, semn al creștinătății ortodoxe ⁷. Filipeștii au păstrat și iubit credința poporului român din mijlocul căruia s-au ridicat. De altfel, ei au fost ctitorii multor biserici ⁸. În jurul scutului, începînd din vîrf, de la îmbinarea coroanei cu scutul, se desfășoară cele două încregături de vrejuri vegetale, de o parte și de alta a scutului, ceea ce ar fi să se interpreteze drept lambrechinii, sfîșiați în luptă din mantia ce o purta cavalerul purtător al scutului ⁹. În colțurile ramei s-a săpat cîte o literă majusculă: C.C.F.M., adică Constantin căpitan Filipescu Măgureanu ¹⁰.

De curînd am vizitat biserica Ciușmeaua Mavrogheni din București, ctitorie a lui Nicolae Mavrogheni Voievod (1788—1790) ¹¹. Din istoric, așiat la intrarea în biserică, se află, între altele că în parcul din jur sînt cîteva morminte, printre care și acela al unor Filipești. În adevăr, în colțul de sud-est al parcului și în apropierea midului improjmuitor se descoperă vederii acel mormînt curios ca aspect și năpădit de arbuști. Mormîntul are aspectul unei prisme triunghiulare răsturnate.

Pe placa dinspre zid (sud) se află, ușor incizată stema Filipeștilor. Atît grilajul din jurul mormîntului, o frumoasă și măiestrită feronerie a

6. Vezi imaginea reproducă de Sergiu Columbeanu în Cnezate și voievodate românești, București, 1973 (moneda lui Vlaicu (Vladislav I) voievod. pe lîngă pag. 97.

7. Un însemn asemănător a fost adoptat și în stemele altor familii de boieri, ex. Suțu. Stema de pe medalia de deputat în Adunarea Electivă a Munteniei are un însemn identic (Vezi Dicț. științelor speciale ale istoriei... p. 12).

8. Ex. Schitul Cetățeaua biserica din Draja de Jos, Mătești Bucov, Mărgineni, Filipești etc. Unii din ei au restaurat biserica Ciușmeaua Mavrogheni din București.

9. Dicț. al științelor speciale, citat, p. 152.

10. N. Iorga, comentariile relative la Istoriile Domniilor Țării Românești.

11. Sugestia am obținut-o de la tînărul membru al Comisiei de H.G.S., inginerul Gheorghe Mușat, căruia îi mulțumesc și pe această cale.

vremii, din care mai dăinuie astăzi numai câteva bucăți disparate, cit și mormîntul însuși mărturisesc uitarea și neglijența urmașilor, dacă vor mai fi.

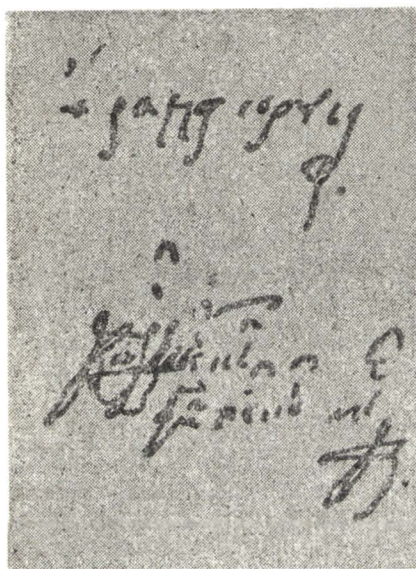
Cele două laturi de sus ale prismeii sînt formate din două plăci de marmură cu inscripții despre decedați. S-a obținut imaginea stemei, folosindu-se o foaie de hîrtie subțire și o bucată de grafit. În această imagine se observă cu claritate că stema de pe mormînt este mult diferită față de aceea de la biserica din Mătești. Scutul există dar este dreptunghiular, cu baza terminată în unghi și cu laturile adiacente rotunjite în interior. Scutul are două rame distanțate. În cîmpul scutului s-a înscris un cerc aproape tangențial la laturile superioare ale scutului. Tangente îi sînt încă cele opt raze ale unei stele înscrise în aria cercului. Și aici există cei doi lei afrontați. Deosebirea față de Mătești este faptul că fiecare din ei mențin scutul «militari erectum» cu cîte trei picioare și numai cu un singur picior se sprijină de suportul stemei. Partea care surprinde în această comparație este că Filipeștii de la Mavrogheni introduseseră deja, în locul acvilei, pajura cu două capete cantacuzină și așezată, nu în cîmpul scutului, ci pe vîrfurile acestuia. Pajura este reprezentată din față cu aripile larg deschise. Se poate presupune că noua podoabă s-a adoptat, după înrudirea Filipeștilor cu Cantacuzinii și bine înțeles, abia în generația de după Constantin căpitan cro-nicarul.

Deasupra pajurei, a fost așezată o coroană împărătească din aceeași sorginte cantacuzină, mult mai frumoasă ca a fostului mare căpitan. Cercul de la bază și cele nouă ramuri sînt ornate cu perle și pietre prețioase. Lipsesc lambrechinii. Nu se poate ști din cele două steme înfățișate mai sus, fiind sculptate în piatră, ce culori ar fi avut piesele care o compun. Stema de pe mormîntul de la biserica Mavrogheni are o desfășurare în suprafață de 53×53 cm. Sub ea s-a incizat inscripția următoare: «Banul Alexandru Radu Filipescu, răposatu la 15 noiembrie, anul 1854, de 80 ani; marele logofăt Ioan Alexandru Filipescu, fiul acestuia (de) mai sus, răposatu la 25 august 1863, de 35 ani; Elena Filipescu de 97, răposată la 1873, martie 8; Eliza Filipescu născută principesă Bibescu, (n) 5 noiembrie 1836, †) 3 februarie 1909 (și) Alexandru Filipescu, (n) 20 iunie 1852 (și †) 30 august 1916».

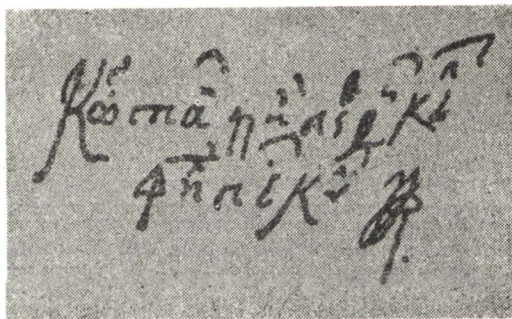
Pe cealaltă leșpede, dinspre biserică (nord) s-a incizat: «Aici zacie marele logofăt Grigorie Radu Filipescu, răposatu, în vîrstă de ani 63, la 3 martie 1844, unde, împreună se află și fie-sa de mai nainte (și) răposat părintele său stolnicul Radu C. R. Filipescu, cu frate-său Ioniță» (1793)¹². În total zece persoane au fost înhumate acolo. De ce? Fiindcă stolnicul Radu (III) C. Filipescu și mai ales fiul său Alexandru (Vulpe) au fost restauratorii bisericii Ciușmeaua Mavrogheni, probabil, înainte și după dezastruosul cutremur din 1838.

12. Anul 1793 este luat din schema genealogică a Filipeștilor, întocmită de prof. I. Pleșa.

La 15 februarie, a apărut într-o revistă frumos ilustrată și în cadrul ei «Cronica familiilor vechi românești» o succintă înșiruire a neamului Filipeștilor¹³. Autorul anonim pretinde că, în fond, cunoștințele i-au fost furnizate de C. Sărățeanu, așa fel că cercetătorul nu poate ști care dintre cei doi au greșit în anumite părți ale articolului. Textul a fost ilustrat cu trei imagini. Între ele se află și stema familiei Filipescu, a cărei fotocopie se anexează la această lucrare. Realizatorul desenului, un fin și talentat desenator, s-a lipsit de o ramă în care să încadreze imaginea. Autorul anonim pretinde că armele au fost reprezentate «astfel cum sunt ele azi și cum se văd săpate și în piatra de deasupra ușii bisericii din Mătești...» dar se înțelege că el nu văzuse, nici biserica aceea și nici cele scrise de Basil Iorgulescu sau N. Iorga. Punând alături această imagine din 1909, de cea din biserica Mavrogheni, se observă că a fost inspirată de aceea. Sînt unele adăugiri sau schimbări totuși.

Semnăturile lui Constantin
căpitan Filipeșcu și soției sale Rada

Astfel, scutul a fost împărțit în trei cartiere¹⁴, două în jumătatea superioară și unul în cea inferioară, cu culorile: sus dreapta «numeroase puncte plasate la egală distanță între ele», ceea ce înseamnă aur, deci galben¹⁵; sus stînga striatii (linii) oblice de la dreapta sus spre stînga, adică culoarea verde¹⁶, și cartierul de jos linii verticale, deci culoarea roșie¹⁷.

13. Ilustrațiunea I, 1909, nr. 3—4, p. 55—57.

14. Dicț. științelor speciale..., p. 63.

15. Idem, p. 49. Aurul este convențional reprezentat de culoarea galbă și simbolizează: putere, suveranitate, fertilitate, dreptate, cumpătare, slavă.

16. Idem, p. 236. Verdele înseamnă: dragoste, tinerețe, frumusețe, libertate, scutire.

17. Idem, p. 201. Roșu semnifică: curaj, dîrzenie, îndrăzneală, dragoste, sacrificiu, generozitate.

S-a mobilat cu un cerc care își are centrul în centrul scutului și la distanță convenabilă față de marginile scutului. Fondul cercului este albastru, linii orizontale¹⁸. În cerc s-a înscris o stea cu opt brațe ce ating cercul. Fiecare braț (rază) este împărțit în două în lungime. O parte a razei este purpurie¹⁹ iar cealaltă argintie²⁰. Cei doi lei au fețele întoarse către spate, în sensul capetelor pajurei și mențin scutul, «vide-licet militari erectum»²¹ numai cu membrele anterioare. În sfârșit, tot leii se sprijină cu picioarele pe o eșarfă (panglică) pe care s-au scris patru cuvinte latine: «Potius mori quam foedari», adică «Mai bine să mori decît să trădezi»²², ceea ce este înălțător și nobil. Probabil că din această stemă a «stilizat» Hași Moscu²³, stema familiei de boieri Filipescu din broșurica sa, desemnată de altfel. A mers cu stilizarea pînă la eliminarea tuturor însemnelor heraldice din afara scutului. Dacă stema din «Ilustrațiunea» este prezentată cu simbolurile culorilor de pe scut, în lucrarea lui Hași Moscu scutul este înfățișat chiar în culorile reale.

Intr-un articol din 1929, marele istoric N. Iorga constata că localitatea Drajna de Jos în comparație cu cea de Sus sau alte sate din jur, era «mai strînsă în jurul casei și bisericii lui Alexandru Filipescu — Vulpe — însemnate cu stema lui»...²⁴.

În acest punct trebuie să amendăm porecla «Vulpe» ce i se adaugă acestui Alexandru N. Filipescu. Acesta a fost ultimul dintre Filipeștii în linie masculină care au stăpînit domeniul Drajna (1789—1859) și a fost unicul fiu al lui Nicolae Pană IV Filipescu († 1798) și al Smarandei Sturza († 1827). La rîndul său Pană IV, prin tatăl său Grigore I se trage din Constantin căpitan Filipescu, cronicarul și din Rada, fiica marelui comis Cîndescu. Atunci cine a fost totuși Alexandru — Vulpe? Acest Alexandru, fiul lui Constantin VI Filipescu se trage, prin tatăl său, tot Constantin IV, din Radu I, alt fiu al cronicarului. Datorită firii sale șirete și dornice de măriri nejustificate, lui Alexandru din ramura Radu I Filipescu, i s-a zis și porecla a rămas, Vulpe. Așa că Alexandru Nicolae Filipescu va rămîne de-a pururi Drăjnarul, deoarece a locuit, a îndrăgit, a mărit și a împodobit domeniul de la înaintașii săi.

Ca fire, el era opus lui Vulpe. Vulpe a fost înmormîntat la biserica Mavrogheni.

Dar N. Iorga nu a fost singurul care să facă această confuzie, dacă se constată că cei doi Alexandru au făcut parte din aceeași generație sau treaptă genealogică, a IX-a după schema I. Pleșa, dar nu din același șir genealogic.

Rămîne dar bine precizat că N. Iorga a văzut și stema de pe lespe-dea tombală și însemnele : o roată, ținută de doi lei ce «apar la ambele

18. Idem, p. 19. Albastru înfățișează : speranța, sinceritate, seninătate, credință.

19. Idem, p. 193. Purpuri i se atribuie : suveranitate, putere.

20. Idem, p. 31. Argintul, în heraldică reprezentat de culoarea albă, semnifică : puritate, nevinovăție, sinceritate.

21. Gion Ionescu, Despre diploma armată de înobilare a iobagului Ștefan Soika din Veneția de Jos, districtul Făgăraș, comunicare la Comisia H.G.S. în ședința de la Sala Mică a Muzeului de Istorie al Municipiului București în decembrie 1985.

22. Barbu Marian, Dicț. de citate și locuțiuni străine, Buc. 1973, p. 114.

23. (Hași Moscu) Stemele boierești din România, București, Socec, 1908, planșa a 4-a, șirul 2 de sus.

24. N. Iorga, Bisericile din Opăriți, Sărari și Valea Drajnei, «B.C.M.I.», XXII, fasc. 62, 1929, p. 157.

laturi». Mai precizează că acea roată nu poate fi nicicum «soarele sau ceasornicul». Însă mai sînt în acea stemă și alte semne pe care nu le-a pomenit în 1923, o coroană, două capete de pasăre etc.

Nu a fost prima oară cînd a trecut N. Iorga pe la capela curții lui Alexandru N. Filipescu. Încă din 1909 văzuse mormîntul și deci lespede de marmură, atît de frumos ornată cu stema, cu chenarul geometric și cu inscripția. La vremea aceea a aflat că sînt menționați numai Alexandru și fiica sa Maria. Numai aceștia muriseră pînă atunci. Și nu pomeniște nimic de stema de pe acea lespede²⁵. Ce să presupunem? Că era o altă lespede în 1908, decît cea din 1929, cînd a văzut stema, ori cea din 1966 sau cea de astăzi, 1987? Este una și aceeași, pusă acolo, de însuși marele logofăt Alexandru Filipescu.

Revenind la stema cu care erau «însemnate» casa și biserica sau capela curții lui Alexandru N. Filipescu, care «persistînd la mijlocul fațadei, nu soarele sau ceasornicul, cum s-ar crede, ci, dat fiind că și lei apar de ambele laturi», Iorga o identifică drept «stema chiar a mării familii care urcă pînă la Drăghici Mărgineanul din această margine, din secolul al XV-lea»²⁶.

Este nevoie să se precizeze că în curtea lui Alexandru Filipescu Drăjnarul s-au aflat, nu o casă, ci două, în afară de castel. Una din ele era casa de iarnă, și a doua casă administrația domeniului. Stema s-a aflat pe frontonul ultimei, deasupra ușii de acces. Casa a dispărut, după 1929 și odată cu ea și stema²⁷. Ea a existat deci și a fost văzută sigur de N. Iorga.

Această stemă din frontonul casei trebuie să fi fost identică cu cea sculptată în relief pe lespede de tombală deși există o contradicție cu cele ce se vor prezenta în ultima parte a acestei lucrări.

În alt articol N. Iorga reconfirmă că pe lingă portretele celor trei Filipești, de pe peretele de vest al bisericii (Pană, Alexandru, Nicolae), a văzut și «marele mormînt de marmură săpată care cuprinde pe ultimul boier de moșie din acel loc»²⁸ dar nu amintește de stema de pe acea marmură. În alt loc nu era. Nu i s-a mai părut nimerit să menționeze acest important amănunt pentru heraldica românească.

Printr-o coincidență au vizitat și au scris despre capela din curtea lui Alexandru Drăjnarul s-a aflat și profesorul Victor Brătulescu — iubitor al istoriei monumentelor de artă și istorice ale județului Prahova. Iată ce a scris într-un articol din 1966, printre altele, despre piatra tombală de la Drajna de Jos. «Chenarul marginal este împodobit cu un ornament linear. În cîmpul pietrei, în partea superioară (vest) este sculptată în relief stema familiei, constînd dintr-un scut ornat și timbrat cu un cerc, amintind soarele. Scutul este susținut de doi lei, ridicați în picioare, unul de o parte și altul de cealaltă. Dedesubtul scutului apare un ornament

25. N. Iorga, Inscripții din bisericile din România, II, București, 1908, p. 268.

26. Schema I. Pleșa arată însă că primul determinant ca Filipescu a fost Dumitrașco și acesta se trăgea prin tatăl său Stoica din Dumitru din Ceparu. Nu se arată în schemă nici un Drăghici din Mărgineni.

27. Vezi memoriul lui D. Kretzulescu—Warthiadi «Istoria castelului din Drajna de Jos, manuscris, 1959, O copie în posesia lui O. D. Brezeanu — Teișani.

28. N. Iorga, Pe Teleajen în Sus, în «Floarea Darurilor» IV, p. 503.

floral, care se desprinde dintr-o tulpină centrală și evoluează în laturi iar deasupra este surmontat de două păsări aflate, acoperite de un coronament curbat, deasupra căruia se disting un număr de cerculețe²⁹. Și apoi continuă: «Împreună cu Alecu Filipescu — Vulpe — și sub aceeași lespede de marmură, odihnesc și alții din neamul său, ultima fiind Elena Kretzulescu...». Este inutil a continua, întrucât el a reluat de bună confuzia lui N. Iorga, scriind în articol despre adevăratul Alecu Vulpe și nu despre Alecu Drăjnarul.

În ziua de 30 august 1987, după calendarul ortodox, ziua cucernicului Alexandru, în timp ce la biserica din Drajna de Jos se prăznuia hramul, m-am oprit din drumul meu și am căutat să scot mulajul stemei în cauză. Deși am reușit să scot prea puține detalii, dat fiind că relieful sculpturii este prea adânc, sunt totuși suficiente pentru a convinge pe cercetător că V. Brătulescu n-a greșit numai că a luat de bun proprietar al Drajnei pe Alexandru — Vulpe, ci și în cele scrise despre stemă. Ocupînd aceeași suprafață ca cea de la biserica Mavrogheni, stema de la Drajna nu prezintă în partea de sus «un coronament curbat deasupra căruia se disting un număr de cerculețe» ci o veritabilă coroană împerechiată frumos sculptată. Scutul nu e «surmontat de două păsări aflate» ci de aceeași pajură cantacuzină cu două capete neaflate și îndreptate cu ciocurile în direcții diametral opuse.

Și leii sînt tocmai ca în stema de la Biserica Mavrogheni. Dar scutul nu este «ornat și timbrat» cu un cerc, amintind soarele, ci, de necrezut, chiar cu o roată, bine definită prin obezi, spițe și butuc. Și dacă Iorga a respins soarele și ceasornicul, V. Brătulescu respinge buclucașa roată.

Nu se poate încheia această lucrare, fără să se amintească și cele scrise de un urmaș al Filipeștilor, fiul Elenei din căsătoria cu vîrstnicul general Panait Warthiadi și care a trăit în copilărie la Drajna iar mai târziu, între cele două războaie, a restaurat castelul și a organizat din rămășițele fostului domeniu o fermă rentabilă și bine utilată.

Amintind despre ctitoria lui Constantin căpitan Filipescu, inginerul Dumitru Warthiadi a scris că «deasupra pisaniei este sculptat blazonul Filipeștilor : o roată pe trei virfuri de munți» ceea ce ar simboliza «adică paza hotarului» spre Ardeal iar deasupra vulturului bicefal al Cantacuzinilor.

Avem dovada certă că Dumitru Warthiadi nu a văzut biserica din Mătești și nici ceea ce s-a scris despre ea, căci în stema de la Mătești nu sînt, nici munți, nici vulturul bicefal cantacuzinesc.

El și-a închipuit numai că pajura și roata de la Drajna să fi fost reprezentate și la Mătești. În altă parte a memoriului său a mai scris în legătură cu strămoșul său Alexandru N. Filipescu : «Refăcu și conacul cel mare (deci castelul n.n.) și clădi în 1844 o frumoasă biserică sau capelă a castelului și cavoul pentru înhumarea sa și a urmașilor. Arhitect și pictor a fost (Karl) Colson...». Faptul că la curtea din Drajna a

29. V. Brătulescu, Biserica din Drajna de Jos, în «Glasul Bisericii» XXV, nr. 7—8, 1966, p. 633—635.

mai fost afișată stema Filipeștilor și pe casa administrației, îl mărturișește tot D. Warthiadi. «Casa de administrație pentru personalul fermei pare a fi cea mai veche, rămasă intactă din străvechea așezare din Drajna. Construită din piatră, în partea de jos iar în sus, în parte din cărămidă și apoi din trunchiuri întregi de copaci ciopliți și tencuiți, cu un acoperiș enorm de șindrilă, cu ceardac spre grădină, susținut de clasicii stilpi de lemn sculptați, sub care se afla, *în frescă, stema Filipeștilor*, lucrată *la fel ca cea din 1691*, de la biserica lor din Mătești». S-a văzut puțin mai sus că Warthiadi nu cunoștea stema de la Mătești. Ca urmare, ceea ce a văzut pictat «*în frescă*» pe casa administrației era aceeași imagine ca cea de pe marmura tombală. Astfel, însuși Alecu Drăjnarul s-ar fi contrazis.

În cele din urmă se impune o constatare: Stema vechii familii de boieri români Filipescu a suferit, după 1691, o schimbare radicală. Mai întâi vechea acvilă a Basarabilor, ce figura în cartierul superior al scutului, a fost înlocuită cu vulturul bicefal al Cantacuzinilor, așezat în virful scutului. Cei doi lei afrontați, din cîmpul scutului, au fost scoși în afară să țină întregul scut, nu numai cercul cu steaua înscrisă sau discutabila roată.

Dacă stema inițială nu a cedat ornamentul vegetal din lături, noua stemă a căpătat panglica cu locuțiunea «*Potius mori quam foedari*», care lipsește la Drajna.

GION D. IONESCU

LOCUL COLINDELOR ÎN SPIRITUALITATEA CREȘTINĂ ROMÂNEASCĂ

S-a afirmat întotdeauna și cu multă dreptate, că între calitățile remarcabile ale neamului românesc, cea mai aleasă și specifică este omenia — această pornire firească a românului de a-și deschide poarta casei și a inimii în întâmpinarea oricărui nou venit în vatra lui.

S-au dat diferite explicații acestui fenomen minunat și atât de rar pe pământ și s-a spus, printre altele, că frumusețea deosebită a peisajului românesc a influențat și format sufletul plin de bunătate al neamului nostru. Desigur, este o explicație pertinentă dar nu suficientă, așa cum nici afirmația că cerul senin de deasupra Mediteranei i-a făcut pe greci gânditori neîntrecuți, nu explică îndeajuns fenomenul. Pentru asemenea caracteristici fundamentale trebuie explicații autentice și profunde și pentru că istoria este marele învățător al vieții, să luăm seama la pusulele ei în această privință.

Pe scena lumii în veacul I au loc concomitent două mari evenimente: unul de importanță universală — cel mai mare eveniment și singurul lucru nou sub soare, cum spune Sfântul Ioan Damaschin — Nașterea Mîntuitorului Hristos și a creștinismului, iar al doilea, de o arie mai restrînsă și de un interes particular — formarea poporului, a

limbii și a sufletului românesc. În vatra Carpaților, unde se zămislea un popor, sosesc deodată doi mari soli : civilizația romană și spiritualitatea creștină — două daruri împăratești, oferite poporului nou născut și care-i vor rămîne zestre nepieritoare și pecete definitorie în ființa lui. Această fericită coincidență ce s-a așezat în dreptul neamului nostru, fenomen sesizat de toți cercetătorii de bună credință ai istoriei noastre, a avut urmări din cele mai luminoase cu putință. Cu creștinismul s-au întilnit și alte popoare, mai curînd sau mai tîrziu, dar există momente hotărîtoare în viața omului și, prin extensiune, a unui popor, cînd se înregistrează în mod deosebit anumite nuanțe, nesensibile în alte momente și în alte împrejurări.

Această «colegialitate» de copilărie, ca să-i spunem așa, dintre poporul român și creștinism, a constituit un privilegiu unic și, în felul acesta, se explică deplin specificul neamului nostru, bunătatea și omenia de excepție, spiritualitatea și luminozitatea care numai în paginile Evangheliei creștine se mai întilnesc și care stau ca temelie și paginilor vieții românești, exprimată cu o bogăție copleșitoare în șiragul nesfîrșit al colindelor.

Știm cu toții ce însemnătate are pentru om prietenia legată în copilărie și că aceasta nu se șterge niciodată. De aceea, faptul că poporul nostru și creștinismul au copilărit împreună în cîmpia istoriei, a produs fenomenul mării prietenii, iar cel mai puternic din punct de vedere spiritual, creștinismul a influențat hotărîtor și total făptura neamului românesc. De asemenea, știm din afirmațiile specialiștilor că, pînă la vîrsta de trei ani, copilul însumează jumătate din zestrea spirituală a vieții lui. Printr-o mutație corespunzătoare putem înțelege cît de mult au însemnat primele trei veacuri creștine, cele mai efervescente, pentru tînrul popor care-și contura ființa în aceleași veacuri pe pămîntul acesta. Odată stabilite coordonatele de mai sus, putem să înțelegem cele două caracteristici fundamentale ce se desprind din colindele românești, acest «corpus religios» al spiritualității noastre milenare. Afirmăm astfel vechimea bimilenară a colindelor și înțelegem duhul evanghelic de care sînt impregnate acestea. Universul ideatic și spiritual al colindelor este atît de asemănător cu cel evanghelic, încît putem spune că ele nu sînt decît o altă variantă prin care se exprimă același eveniment : Întruparea Mîntuitorului Dumnezeu din Sf. Fecioară Maria la plinirea vremii.

Faptul că aceste versuri de cea mai luminoasă inspirație — colindele — au constituit cîntecul de leagăn al neamului românesc, ne face să înțelegem cît de mult au contribuit la educația lui. Oă a rămas neclătinat sufletul nostru peste veacuri de urgie cumplită, că seninătatea lui ființială nu a fost umbrită nici de cele mai sumbre vitregii, că optimismul l-a caracterizat chiar și atunci cînd nu se mai întrezărea nici o nădejde, că chiar și în fața morții românul creștin rămîne de un echilibru mai mult decît filozofic, zic, toate acestea își au temeiul în acea «Lumină lină a Sfintei Slave», izvorită din colindele ce i-au fost așezate în suflet odată cu laptele matern. Atunci cînd din leagănul presărat cu busuoc

și cu înțerești cîntări uneori românul a trecut pe crucea unor grele pătîmîri și-a adus aminte că și în leagăn și pe cruce a avut prieten de nădejde pe Iisus care i-a mîngîiat întreaga-i existență.

De altfel, colindele au ca temă nu numai evenimentele legate de Nașterea Domnului, ci și evenimentele referitoare la originea neamului nostru, la istoria zbuciumată a patriei noastre și la menirea noastră pe acest pămînt.

Revenind la tema inițială a acestui referat ne punem întrebarea : de ce a impresionat atît de profund evenimentul Nașterii Domnului sufletul românului încît să-l exprime în cea mai bogată producție literar-artistică de acest gen ce se cunoaște în lumea creștină ? Pe lîngă explicația de ordin fundamental pe care am avansat-o în primele pagini și anume concomitența fenomenului creștin și a celui românesc în istorie, mai există și o afinitate de ordin social între viața Mîntuitorului și cea a românului. Așa cum relatează Sf. Scriptură și, în special Sfintele Evanghelii, Mîntuitorul a venit printre oameni sub chipul smereniei desăvîrșite, sau cum spune un mare scriitor contemporan al vieții lui Iisus, a venit «sărman printre sărmani, a venit pentru sărmani, le-a vorbit acestora, s-a dăruit pe sine lor, a trăit pentru ei» (Giovani Papini).

Simplitatea divină prin care Dumnezeu se manifestă în viața omească a constituit marele privilegiu al celor fără privilegii și de aceea ei au fost cei ce l-au înțeles și l-au iubit primii. Iar dacă a venit la ai Săi și aceștia nu l-au primit, spune Sf. Ioan Evanghelistul, Iisus și-a aflat cel mai cald sălaș în inima celor sărmani dintre români și aceștia erau mulți. Cei săraci însă precum bine se știe, sînt extrem de bogați în imaginație și pe cît de lipsită a fost copilăria Mîntuitorului în realitatea istorică pe atît de bogată se face în universul poetic al colindelor românești.

Dacă un poet exprimă sărăcia în care s-a născut Iisus astfel :

*«S-a născut în Vifleim
N-are scutece de in,
N-are apă, n-are țasă,
Nici opaiț, nici nănaș...»*

Colindul popular transfigurează totul în lumină și slavă :

*«Și cum Domnul S-a născut
Ieslea-n rai s-a prefăcut,
Peștera-n frumos palat
Palat mare luminat
Maica Sfîntă că-mi zîmbea
Flu-n flori se prefăcea
Paiele se aureau
Și prin iesle flori creșteau».*

Cei săraci și mulți dintre români, mai ales din regiunile unde stăpînirea străină a fost mai apăsătoare și ne referim la Transilvania unde

se află și cel mai bogat tezaur folcloric religios și L-au revendicat și asimilat pe Iisus Domnul care s-a făcut pentru ei cea mai aleasă bogăție sufletească și bucurie ce nu li se mai putea lua.

Dacă citim cu atenție amintirile de copilărie ale tuturor marilor noștri scriitori și poeți și cităm pe Alexandri, Eminescu, Creangă, Coșbuc, Vlahuță, Delavrancea, Brătescu-Voinești, Girleanu, Sadoveanu, Goga, Voiculescu ș.a., observăm că momentul esențial al bucuriei sărbătorilor de Crăciun era colindatul — bucurie la care luau parte cei săraci în timp ce feciorii celor bogați erau opriți să meargă prin sat cu colindul, fapt ce constituia pentru ei o suferință imensă și neștearsă, suferință notată cu atîta amărăciune în paginile de jurnal scriitoricesc de mai tîrziu.

Colindatul a fost pentru copiii sătenilor evenimentul central, era ca un mare exod din cotidian și monoton, era marele pelerinaj către suprema bucurie a nașterii Domnului și a renașterii omului sub semnul magic al stelei luminoase și mintuitoare așa cum magnific surprinde acest eveniment luceafărul poeziei românești, Eminescu :

*«De dragul Mariei
Și al Mîntuitorului
Lucește pe ceruri
O stea călătorului».*

Colindul este mult mai mult decît un simplu prilej de sărbătoare și de bucurie, este un moment inițiativ, o adevărată mistagogie a copilăriei creștine românești. Colindele fiind zămislite în atmosfera religioasă a slujbelor bisericești și în pridvorul bisericilor, poartă în ele întreaga bogăție harică a fenomenului religios care pătrunde pînă-n taințele sufletului uman, transfigurîndu-l definitiv și total. Colindătorii nu doar cîntă pe la casele oamenilor, ei binevestesc, fac lucrul evanghelistului cum ar zice Sf. Apostol Pavel. Chiar fără să-și explice acest fenomen, ei sînt plini de o tainică bucurie și de un sentiment de transportare divină, sentiment pe care-l instaurează și în casele în care intră, încît se respiră realmente un aer de înălțare și de stare suprafirească.

Multe colinde și mai ales cele legate de Anul Nou au un caracter prevestitor și poporul le-a investit și recunoaște în ele o putere profetică. Lipsa acestora ar atrage după sine întimplări triste și fenomene nefaste pentru viața creștinilor, de aceea, în ciuda oricărui greutatea colindatul trebuie săvîrșit cu consecvența și cu statornicia celor mai sfinte și tradiționale acte liturgice :

*«Din an în an sosim mereu
La geam cu Moș Țăjun
E ger cumplit, e drumul greu
Da-i obicei străbun».*

Urările de bine și de belșug ce se fac de acești soli ai cuvîntului care sînt colindătorii, comportă acea putere a cuvîntului ziditor de la facerea lumii, facere ce se repetă într-un anumit mod cu fiecare an nou. Colindele poartă în ele puterea binecuvîntării și poporul nostru simțea și cerea cu înfrigurare această putere așa cum vedem în paginile Sfin-

tei Scripturi sffșietoarea întrebare a fiilor către părinții lor : «tată, dar pentru mine nu ți-a rămas nici o binecuvîntare ?». Și în casa cu ferestre luminate și cu gazde primitive se revărsau urările de sănătate și de belșug ale colindătorilor care descifrau semnele anului viitor zicînd :

*«Iarna-i grea, omătu-i mare
Semne bune anul are.
Semne bune de belșug
Are brazda de sub plug».*

Colindele s-au zămislit în vremuri de pace în inima unui popor pașnic. Fiindcă artele nu pot să existe decît într-o lume a păcii, altfel pustiul din afară aduce pustiul și în sufletul creatorului de artă. Dacă poporul acesta este autorul celei mai bogate producții de colinde, prin care se vestește pace la toată zidirea, înseamnă că el este cel mai iubitor de pace între toate popoarele lumii.

De aceea, vom încheia cuvîntul nostru cu versurile unui poet contemporan care face acest frumos apel la toți cei ce iubesc pacea sfîntă :
*«Dar mai ales în iarna asta lăsați copiii să colinde
Să nu se-nchidă nici o poartă în preajma lor și nici un semn
Să nu-i oprească din curatul și sfîntul datinei îndemn.
O, mai ales în iarna asta lăsați copiii să colinde.*

*Cînd argintiile lor glasuri vor îngîna «Florile dalbe»
Gîndiți-vă că nu e dată închipuirii omenești
O mai aleasă întrupare de sol al vrerilor cerești
Ca argintiile lor graiuri cînd vor cînta «Florile dalbe».*

(Elena Farago)

Pr. Prof. Ioan Buga •

COLINDELE ȘI CÎNTECELE DE STEA, ÎN PREOCUPĂRILE MUZICOLOGILOR ȘI COMPOZITORILOR ROMÂNI

Este bine cunoscut iubitorilor de muzică în general și muzicienilor de profesie în special, că atît melodiile de colindă cît și melodiile cîntecelor de stea, sînt creații folclorice muzicale autentice ale poporului român de pe întreg cuprinsul Patriei noastre. Este bine cunoscut, de asemeni, că originea lor este foarte veche, de aceea în mare parte au un conținut laic întruchipînd momente și imagini din cultura străveche a țării și mai ales a sărbătorilor păgine de iarnă. În acest sens, putem aminti de colinde laice ale căror texte povestesc despre alergările de cai, sau altele care constituie o urare pentru recoltă bogată, pentru ploaie îndelungată, sau în fine, altele care oglindesc și mai vechi forme din civilizația epocii de piatră. O dată cu răspîndirea primului creștinism din Patria noastră însă, sau mai sigur o dată cu valul amplu de creștinism care s-a răspîndit în secolul al IX-lea, Biserica a făcut să

pătrundă în creația de colinde bogată și profundă tematică a religiei creștine. De atunci și pînă în zilele noastre, istoria cercetărilor științifice a înregistrat o serie întreagă de frământări care au avut ca rezultat răspîndirea unor forme de ritual popular al ciclului creștin de iarnă, care, în țara noastră se manifestă prin cîntecele de stea și Irozii. Nenumărați cercetători români și străini sînt de acord a considera că, genul cîntecelor de stea este mult mai recent decît cel al colindelor. Deosebirea între cele două creații este că, colindele pot fi laice sau religioase, pe cînd cîntecele de stea au un conținut exclusiv religios și sînt dominate de învățătura religiei noastre creștine ortodoxe, avînd în centrul ei pe Mîntuitorul Hristos. Cercetătorii sînt, de asemenea, de acord a considera că în special melodiile colindelor românești au o structură ritmică foarte apropiată de cea a dansului popular în stil arhaic modal, motive melodice ritmice foarte scurte și o versificație exclusiv primară. În ceea ce privește cîntecele de stea și Irozii, ele sînt cunoscute în țara noastră în secolul al XVI-lea la populația germană din sudul Ardealului, care a suferit pătrunderea elementului de gîndire apuseană încă din acel secol. Asemenea colindelor, cîntecele de stea sînt executate de copii și ca atare, ele vor adopta forme de expresie care sînt proprii vârstei, pregătirii și preocupărilor lor. Fiind expresia tuturor vîrstelor și timpurilor, colindele românești au format obiectul de cercetare al filologilor, etnografilor, sociologilor, folcloriștilor, teologilor și al altor oameni de probitate științifică din țara noastră. Izvoare despre originea acestora avem atît în istoria religiilor cît și în literatura patristică. Astfel, la părinții și scriitorii bisericești ca: Tertulian, Fericitul Augustin, Sf. Ioan Gură de Aur, Asterie al Amasiei etc., găsim mențiuni prețioase cu privire la aceste producții care sînt «mărgăritare alese ale folclorului religios românesc»¹. Colindele sînt genul cel mai gustat de către iubitorii de frumos pentru că se adresează deopotrivă tuturor vîrstelor și tuturor ocupațiilor cu același interes, debătînd diverse teme, care îmbrățișează întreaga viață umană în desfășurarea sa. Astfel, «imperativul creștin al păcii îl găsim în colinde, răspîndindu-l o dată cu ele, în toate casele iubitoare de Dumnezeu și de pace»². Dintre toate genurile de creație literară și muzicală, «nici unul nu oferă mai multe posibilități de documentare și cunoaștere profundă a structurii psihice populare ca genul ales, colinda»³. Puternica legătură ce există între colinde și muzica religioasă a fost demonstrată de către muzicologi și folcloriști români și străini de prestigiu ca: Pr. I. D. Petrescu, G. Breazu, S. Drăgoi, Gh. Ciobanu, G. Dem. Teodorescu, N. Ursu, Ovidiu Birlea, Pr. Simeon Florea Marian, Tache Papahagi, Tudor Pamfile, Bela Bartok, Amedée Gastoué, Vincent d'Indy etc. Tot ei au arătat că, atît modul, ambitusul, formulele melodice și cadențele sînt deopotrivă comune atît muzicii religioase bizantine și gregoriene, cît și muzicii noastre populare. Simbioza ce a existat de-a lungul veacurilor

1. Alexe, Gheorghe, *Duhul Creștin al colindelor românești*, articol în GLASUL BISERICII, an XV, nr. 12, decembrie, 1956, p. 768.

2. Idem, *Colindele românești — comori de spiritualitate creștină*, art. în GLASUL BISERICII, an XII, nr. 12, decembrie, 1953, p. 729.

3. Ionescu A. Constantin, *Colinde cu text și melodii culese și notate*, Sibiu, 1944, p. 7.

între muzica populară și cea religioasă, a determinat pe cercetători să cercetătorul Gh. Ciobanu după îndelungate studii efectuate asupra structurii melodico-ritmice a creației muzicale populare, concretizate în diverse reviste de specialitate, concluzionează următoarele: «faptul că ritmul colindelor se aseamănă mai mult cu ritmul gregorian, poate fi emită diverse teorii privind întiietatea uneia față de cealaltă. Astfel, explicat sau ca o mai fidelă conservare a ritmului antic, sau că acest ritm — ceea ce pare mai verosimil — a fost specific lumii romane și că, după părăsirea pământului dacic de către Aurelian, cei ce au rămas pe loc au continuat să practice credințele și obiceiurile legate de Saturnaliile și Calendele romane»⁴. Altfel spus, bogăția ritmică a muzicii religioase își are deci izvorul în fluiditatea creației muzicale populare din perioada imperiului roman a cărui stăpînire s-a întins peste pământul Daciei timp de mai multe secole. Melodiile creațiilor de colindă sînt simple, ușoare, extrem de accesibile, cu un ritm viu și variat. Aproape toate colindele au refrenuri ca: Flori dalbe, Flori dalbe flori de măr, Leroi Doamne Ler, Hondai Leroi etc., în timp ce cîntecele de stea sînt în majoritate fără refren. Ținînd seama de tradițiile, precum și de ocaziile la care se cîntă, avem următoarele feluri de colinde și cîntece de stea :

a) *Colinde religioase ca : De Moș Ajun, de Moș Crăciun, de Anul Nou, de Florii etc. ;*

b) *Colinde laice cu tematică luată din preocupările zilnice ale oamenilor ca :*

Colinda agriculturului, colinda pescarului, colinda ciobanului, colinda vîntătorului, colinda fetei, colinda flăcăului, colinda tinerilor căsătoriți, colinda mortului etc. Între cîntecele de stea a căror prezență este semnalată în diferite colecții întocmite de folcloriști și care, de asemenea, fac parte din patrimoniul de cultură muzicală religioasă al țării noastre, amintim : Sorcova, Vasilca, Boboteaza, Salcia, Lăzărelul etc. Cît privește practica executării acestor mini-creații muzicale religioase, se poate afirma că au o vechime considerabilă, avînd în vedere bogatele informații cu privire la practicile religioase ale românilor furnizate de către însoțitorul patriarhului Macarie Arhidiaconul Paul de Alep, care, în însemnările sale, făcute în trecerea prin Țările Române notează : «Este de observat că, în această țară se obișnuiește în seara spre Nașterea lui Hristos, ca toți preoții din diferite Țiguri însoțiți de sărmani, de citeji și de coriști, să se adune în grupuri purtînd icoane și să umble prin politie toată noaptea, vizitînd casele locuitorilor și dîndu-le bucurie în ziua de sărbătoare...»⁵. Binecunoscuta folcloristă contemporană, Emilia Comișel, arată în diferite studii de specialitate că marele domnitor moldovean și savant de renume mondial, Dimitrie Cantemir, se ocupă în lucrarea sa «*Descriptio Moldaviae*» și de practicile religioase ale conaționalilor săi, arătînd că, colindatul face parte intrinsecă din bogata viață religioasă ce este prezentă la locui-

4. Ciobanu Gheorghe, *Colindele și muzica religioasă*, art. în B.O.R., an LXV, nr. 1—3, ianuarie-martie, București, 1947, p. 48.

5. Breazu, George, *Patrium Carmen. Contribuții la studiul muzicii românești*, Craiova (f.a.), p. 23—24.

torii Țărilor Române, făcînd expuneri minunate asupra Drăgaicăi, jocurilor călușarilor, bocetele sau asupra Turcăi și colindei noastre strămoșești. Marele compozitor și folclorist maghiar Béla Bartok, care a cercetat și publicat o bună parte din colindele religioase ale românilor din Maramureș, este preocupat de asemenea, de forma antifonică în care flăcăii și copiii execută colindele la ferestrele creștinilor despărțiți în grupuri separate. Referitor la notația muzicală a acestor creații muzicale de autentică valoare artistică, unii muzicieni afirmă că «manuscrisele din secolul al XIX-lea dovedesc că era cea psaltică»⁶.

Între folcloriștii secolului al XIX-lea, care au întocmit culegeri de folclor muzical în cuprinsul cărora găsim colinde și cîntece de stea, cităm pe următorii: Ioan Tomici⁷, Anton Pann⁸, François Ronschitzki⁹, George Ucenescu¹⁰, Nicolae Stoica de Hațeg¹¹ și alții. Începînd însă cu secolul al XX-lea, preocuparea pentru cercetarea acestor creații ia un mare avînt. Astfel, încep să fie prelucrate și armonizate de compozitori pricepuți și talentați alcătuiind un repertoriu coral religios de o mare bogăție stilistică, varietate ritmică, polifonică și de frumusețe melodică captivantă. Textul colindelor religioase ale românilor este vădit influențat de Imnologia bisericească a marilor sărbători consemnate în calendarul creștinului ortodox. Cît privește valoarea educativă a colindelor și cîntecelor de stea, se poate spune că, atît prin conținutul literar cît și prin linia lor melodică extrem de accesibilă și celor mai modeste grupuri de colindători, constituie un bogat material educativ de mare însemnătate istorică și artistică. Alături deci, de celelalte genuri de cîntare religioasă ca tropare, condace, podobii, svetilne, catavasii etc., colindele contribuie la îmbogățirea materialului de catehizare ce poate sta cu ușurință la îndemîna preotului în larma sa activitate pastoral-misionară pe care trebuie să o desfășoare în mijlocul credincioșilor pe care îi păstorește educîndu-i în spiritul religiei noastre ortodoxe. Valoarea educativă a acestor creații muzicale religioase însoțite de texte literare adecvate, a constituit o preocupare majoră nu numai pentru muzicienii de prestigiu ai țării noastre, dar și pentru renumiții folcloriști români care le apreciază la superlativ spunînd între altele: «Practicarea virtuții, binefacerea, generozitatea, independența de caracter, se întîlnesc la tot pasu și în tot cîntecul spre a ne proba înălțimea nivelului moral al străbunilor noștri. Femeia, mama, își poate adăpa sufletul din poezia neafectată a colindelor pentru ca să-și formeze

6. N. Lungu, Conferențiar, *Folclorul muzical religios*, art. în STUDII TEOLOGICE, seria a III-a, septembrie-octombrie, 1949, p. 665.

7. Tomici, Ioan, *Scurte învățăături pentru creșterea și buna purtare a tinerimii române*, Buda, 1823.

8. Pann, Anton, *Cîntece de stea*, București, 1948.

9. Rouschitzki, François, *Musique orientale. 42 chansons et danses moldaves, valaques grecs et turcs*, Iași, 1934, Litografia Albina, în notație liniară.

10. Manuscrisul lui George Ucenescu a fost transcris în notație liniară de către regretatul folclorist Vasile D. Nicolaescu și publicat de Ed. Muzicală în 1979; recenzia acestei cărți a fost semnată de diac. prof. M. Velea și publicată în B.O.R. an XCVII, nr. 9—12, 1979.

11. Bocșan, Nicolae, *Manuscrite bănățene din secolul al XVIII-lea* în «Studii de limbă, literatură și folclor», IV (Reșița, 1978, p. 421—431; Vezi și Damaschin Mioc, *Cîntece religioase compuse sau adunate de cronicarul bănățean Nicolae Stoica de Hațeg*, art. apărut în MITROPOLIA BANATULUI, an XXXIII, 1983, nr. 3—4, p. 219—222.

inima și să-și întărească duioșia simțurilor»¹². Fiind foarte vechi — de proveniență autentic țărăneasă — colindele religioase însoțesc viața credinciosului ortodox român în toate manifestările sale de zi cu zi. În Ardeal, sărbătorile bisericești mai importante se prăznuiesc prin melodii speciale numite «Viersuri». Astfel, în muzica religioasă ardeleană găsim: «Viersul Botezului»; «Viersul Floriilor»; «Viersul Sfintei Cruci» etc. Toate acestea se întrepătrund cu muzica populară, formînd o simbioză fericită ca ritm, melodie și variație. «Nu cîntecele de joc și nici cîntecele de petrecere — spune Pr. Prof. Gh. Șoima — au influențat muzica bisericească ardeleană, ci doinele, cîntecele de stea și colindele, adică genurile cele mai senine și mai curate»¹³. După unii cercetători, vechimea acestora este într-adevăr mare, păstrîndu-se pînă în secolul al VII-lea sub forma exclusiv păgînă. Sinodul Trulan însă vine cu interdicțiile sale, oprind categoric ca, «cineva să meargă în ziua de 1 ianuarie la colindă, după cum făceau primii păgîni»¹⁴. Schimbîndu-se tematica acestor creații autentice populare, așa cum am arătat, colindele religioase au în centrul lor viața și activitatea Mîntuitorului, «de la naștere și pînă la răstignire, asemenea cîntecelor «de stea»¹⁵.

Datina colindatului este veche și își are originea în «festum calendarum roman», așa cum ne spun documentele, dar colinda religioasă este o creație nouă, un gen nou, specific creștin, altoit pe trunchiul datinei străbune. Este asemenea «omului cel nou» pe care creștinismul îl suprapune «omului cel vechi», adică păgînismului. Datina colindatului a persistat și încă persistă în tradiția poporului nostru, pe cînd colinda ca realizare artistică, literară și religioasă, este o creație spontană și anonimă, «izvorită din sufletul unei lumi renăscută prin creștinism și transfigurată de sărbătorirea care vestește bucuria regisirii noastre ca fii ai lui Dumnezeu prin nașterea Mîntuitorului»¹⁶.

Colindele religioase sînt deci creații extraliturghice și nu reprezintă expresia oficială a Bisericii creștine, dar dau glas sentimentului de trăire în apropiere de Dumnezeu cel care s-a făcut om, pentru mîntuirea noastră a oamenilor.

Ca dată istorică a genezei colindelor religioase, cercetătorii optează pentru secolele V—VI la slavii sud-dunăreni, «mai cu seamă la armeni»¹⁷. În țara noastră, practica colindatului este atestată istoricește ca existînd în Transilvania înainte de mențiunile lui Dimitrie Cantemir

12. Teodorescu, Dem. G., *Noțiuni despre colindele române*, București, 1872, p. 72.

13. Șoima Gheorghe, preot, *Folclorul muzical religios*, articol în *STUDII TEOLOGICE*, nr. 3—6, seria a II-a, martie-iunie, an. II, 1950, p. 292.

14. Vrabie, Gheorghe, *Folclorul*, Ed. Acad. R.S.R., 1970, p. 194.

15. Bălașa D., preot, *Cuvîntul românesc Crăciun în antroponomie, toponimie, folclor și etimologie*, articol în *MITROPOLIA OLTENIEI*, an. XXI, nr. 4—6/1973, p. 112 Craiova.

16. Corugă Matei, preot, *De la calendă la colinde*, articol în *MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI SUCEVEI*, an. LIII, nr. 10—12, octombrie-decembrie, 1977, p. 803.

17. Papahagi, Theodor, *Din literatura populară a românilor*, București, 1900, p. 709—725.

și Ioseph Sulzer, încă din anul 1647 «ca o practică îndătinată»¹⁸. Simbioza aceasta între colindele laice și religioase sub raportul stilului, prezintă metode și procedee similare. Astfel și la unele și la altele găsim :

1. *Personaje* ; 2. *Modalități compoziționale* ; 3. *Soluții dramatice*.

De asemenea, după etica populară și mai accentuat după cea religioasă, relațiile de rudenie au un caracter sacrosant. Încălcarea acestor relații echivalează cu sfișitul pământului, «Cînd o bate, fiu pe taică / Fică-sa pe maică-sa / Finu-șău pe nașu-său, / Fină-sa pe nașă-sa / Ai mai mici pe ai mai mari / Atunci capul veacului / Sfișitul pământului»¹⁹.

Au, de asemenea, colindele religioase și unele personaje negative create sub influența puternică a moralei creștine și ca un ecou al unor forme de protest social. Între acestea enumerăm pe : bogatul pedepsit de Dumnezeu pentru încălcarea ospitalității, sau rudele păcătoase ale sfișitului Petru cărora li se refuză categoric accesul în rai. În colindele religioase, sfinții și personajele biblice nu pot fi substituiți, iar esența supranaturală și prestigiul religios al acestora exclud posibilitatea aplicării simbolice la persoana colindată.

În comparație cu balada, colinda este un gen concis. Unele colinde din Muntenia sînt mai ample și au un caracter dramatic. Dialogul este însă permanent și i se atribuie numai unei singure persoane. În afară de aceste colinde cu tematică laică și religioasă numite de folcloriști colinde propriu-zise, mai sînt și colindele de copii sau «pițărâi», colinde a căror tematică este exclusiv laică și sînt încă frecvent întîlnite în creația muzicală românească. Luate la un loc, colindele cu tematică laică și cîntecele de stea al căror conținut este numai religios, precum și colindele de copii sau pițărâi, constituie un tezaur de mare preț al poporului român ce viază pe pămîntul țării noastre din cele mai îndepărtate timpuri.

Ele au însoțit viața Bisericii noastre fiind expresia fidelă a acesteia dar nu cea oficială «întrucît muzica nu a lipsit niciodată din cultul vreunei religii»²⁰.

Avînd în vedere vechimea, valoarea estetică, precum și bogata structură melodico-ritmică a acestor autentice creații muzicale ale poporului nostru, compozitorii români începînd în special cu primele decenii ale secolului al XX-lea, s-au dedicat cu pasiune valorificării artistice a acestora, îmbrăcîndu-le în haină armonică potrivită, le-au executat în concerta publice și în biserici, aducînd o notă nouă în viața muzicală religioasă a țării noastre.

Astfel, începînd cu Dimitrie Georgescu-Kiriac (1866—1928) — inițiatorul culegerii științifice de folclor muzical în România și terminînd cu Nicolae Lungu, ultimul compozitor clasic în viață, majoritatea compozitorilor români au avut ca preocupare de seamă valorificarea în mod superior a folclorului muzical religios din țara noastră.

18. Vezi referința la memoriul pastorului Andreș Mathesius în «Istoria Literaturii Române», București, 1962, p. 13.

19. Rosetti, Alexandru, *Colindele religioase la români*, București, 1919.

20. Ghenea, C. Cristian, *Din trecutul culturii muzicale românești*, Ed. Muzicală a U. Comp. din R.P.R., București, 1965, p. 45.

În acest sens, Dimitrie Georgescu-Kiriac, concomitent cu bogata sa activitate de dirijor al corului Domnița Bălașa din București, de profesor la Conservatorul de muzică din București și de dirijor al reputatului cor «Carmen» — înființat de el în 1901 și condus pînă în 1928 — îmbogățește literatura corală românească cu numeroase prelucrări ale unor melodii de colinde și cîntece de stea culese de el sau de elevii săi, precum și cu creații în stil de colindă care rămîn pînă astăzi, o autentică școală de compoziție corală religioasă la îndemîna tinerilor muzicleni care intenționează să prelucraze melodii de colindă sau să creeze în stilul folclorului muzical religios. Deși format la Schola Cantorum din Paris în ambianța muzicală a Occidentului, totuși D. G. Kiriac s-a dăruit cu timp și fără timp valorificării folclorului muzical românesc. Menționăm din lucrările sale : 1) *O, ce veste minunată* — cor mixt în sol major ; 2) *Ia sculați, voi gazde mari* — cor mixt în Si bemol major ; 3) *Plecare magilor* — cor mixt în sol major ; 4) *S-a născut Domnul* — cor mixt în Fa major etc.

Toate aceste lucrări au un conținut profund religios, sînt susținute de o melodie arhaică modală, cu armonie simplă, dar pregnantă și dau în plinătatea ei, întreaga atmosferă a Nașterii pămîntești a Domnului nostru Iisus Hristos. Au fost publicate după moartea compozitorului de către savantul folclorist Constantin Brăiloiu sub titlul «Colinde și cîntece de Crăciun», ediție completă, îngrijită de Constantin Brăiloiu, București, 1935, 16 pagini. Il. *Gheorghe Cucu* (1882—1932), dedicat exclusiv genului coral, compozitorul *Gheorghe Cucu* s-a născut la 11 februarie 1882 în comuna Puești-Tîrg, județul Vaslui și a murit la 24 august 1932 în București. Și-a făcut studiile muzicale mai întîi la Școala de cîntăreți bisericești din Birlad (1890—1898) cu Damian Rînzescu (psaltichiu!), Athanasie Popovici (teorie-solfegii), după care Conservatorul de muzică din București (1899—1905), cu *Gheorghe Brațianu* (teorie-solfegii) ; D. G. Kiriac (armonie, contrapunct, dirijat cor) și *Eduard Wachmann* (armonie). Urmează, de asemenea, Conservatorul din Paris (1907—1908) cu *Georges Caussade* (armonie, contrapunct) și *Schola Cantorum* din Paris (1908—1911) cu *Vincent d'Indy* (contrapunct, orchestrație). Venind în țară, *Gheorghe Cucu* desfășoară o scurtă dar fructuoasă activitate creatoare în cîmpul larg al muzicii corale românești, laice și bisericești, îmbogățindu-i patrimoniul cu prelucrări ale unor melodii de colinde și creații în stilul acestora, care, prin ambitus restrîns, variația armonică melodică, ritmică și de structură, creiază atmosfera profund religioasă a marelui eveniment al lumii creștine, Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos. Cităm în acest sens următoarele colecții de colinde, unele din ele nelipsite din repertoriul formațiilor corale din școlile de învățămînt teologic și al formațiilor corale bisericești : 1) *12 colinde populare*, București, Primăria Capitalei, Tip. Dorneanu, 1924.

2) *Colinde populare*, București, Biblioteca Apostolul, 1926.

3) *Colinde populare*, București, Ed. proprie, 1928.

4) *Colinde populare*, Ed. îngrijită de Pr. Eugen Bărbulescu, București, Ed. Cugetarea, 1924.

5) *Colinde populare*, ed. îngrijită de Pr. Eugen Bărbulescu, București, ed. proprie, 1932.

6) *Buchet de colinde populare*, alcătuit de Pr. Eugen Bărbulescu, București, Ed. Cugetarea, 1940.

III. *Timotei Popovici* (1870—1950). — elev al reputatului dirijor și compozitor de muzică corală laică și religioasă Gavriil Musicescu. Timotei Popovici s-a născut la 20 august 1870 în comuna Tincova, județul Caraș-Severin și a murit la 11 iulie 1950 la Sibiu. A urmat Seminarul teologic din Caransebeș și Conservatorul de muzică din Iași. A desfășurat o susținută activitate la Lugoj (1895—1896) și Brașov (1896—1899), ca dirijor și profesor la diferite licee de aici, pînă în anul 1900, cînd a fost transferat în postul de profesor de muzică vocală și instrumentală la Seminarul Andreian și dirijor al corului catedralei din Sibiu, unde a desfășurat o rodnică activitate didactică, dirijorală și componistică.

Dedicîndu-se, de asemenea, genului coral laic și religios, Timotei Popovici a îmbogățit literatura corală cu o serie de prelucrări ale unor melodii de colinde culese de Constantin Brăiloiu, precum și cu unele creații în stil de colinde care, datorită cantabilității, sincerității și manierei în care sînt armonizate, rămîn adevărate bijuterii corale și se bucură de o mare popularitate în întreaga țară, nu numai în Transilvania, fiind nelipsite din repertoriul formațiilor corale religioase. Cîtăm colecțiile de colinde publicate de compozitor și de unii îngrijitori de ediții :

1) *Florile dalbe*, trei colinde pentru cor mixt, Sibiu, 1922.

2) *Coruri mixte a capella* (1896—1946), ediție îngrijită de Titus Moisescu. Cu o prefață de Ion Delu (București), Editura de stat pt. literatură și artă (3420), 1957. Cuprinde și cinci colinde populare.

3) *Colinde și cîntece de stea pentru cor mixt și bărbătesc*, caietul I, Craiova, Tip. Scrisul românesc, 1928.

4) *Florile dalbe*, Sibiu, 1928. Această colecție cuprinde următoarele colinde :

a) *Astăzi s-a născut Hristos* ;

b) *Praznic luminos* ;

c) *Florile dalbe, colindă din Banat* ;

d) *La poartă la Ștefan Vodă — colindă din Moldova* ;

e) *Doamne Jos pe lîngă-o mare — colindă din Tălmăcel, jud. Sibiu*.

Toate aceste lucrări împreună cu liturghiile sale, unele în stil psaltic — definesc înclinația deosebită a compozitorului spre valorificarea folclorului muzical religios românesc.

IV. *Sabin Drăgoi* (1894—1968) — compozitor și folclorist de prestigiu, Sabin Drăgoi s-a născut la 6 iunie 1894, în comuna Seliște județul Arad și a murit la 31 decembrie 1968 în București. Și-a făcut studiile muzicale la Iași (1918—1919) cu Alexandru Zirra (armonie) ; la Conservatorul din Cluj (1919—1920) cu Augustin Bena (teorie-solfegii), cu Hermann Klee (contrapunct) și Conservatorul de stat din Praga (1920—

1922), cu Vitezslav Novak (compoziție, orchestrație); Otakar Ostreil (dirijat) și Dr. Krupka (istoria muzicii).

A desfășurat o susținută activitate didactică în învățământul mediu — profesor la Școala normală din Deva (1922—1924) și în învățământul muzical universitar din Timișoara, Cluj și București. A condus corurile bărbătești, «Doina» și «Banatul», precum și corul mixt «Crai nou» din Timișoara. A fost director al Conservatorului municipal din Timișoara, al Conservatorului și al operei române din Cluj, Timișoara și al Institutului de folclor din București (1950—1964). Pe lângă o îndelungată activitate creatoare în domeniul folclorului, al muzicii simfonice, vocal-simfonice și al muzicii de teatru, Sabin Drăgoi a prelucrat și armonizat pentru cor mixt și bărbătesc și a creat în stil o mulțime de colinde care evocă minunata naștere a Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Cităm din bogata sa creație de colinde, următoarele colecții :

1) *Cinci colinde pentru cor de femei* (1939), care cuprinde :

- a) *Coborît-a, coborîtu* ;
- b) *Pe plai înfloritu* ;
- c) *Colo-n susu* ;
- d) *Scrisă-i știre mănăstire... etc.*

2) *30 de colinde alese* (Piano solo), București, Ed. muzicală, 101, 1958.

Toate aceste lucrări dovedesc preocuparea compozitorului pentru valorificarea superioară a creației muzicale folclorice cu tematica religioasă.

Sabin Drăgoi însă a fost și folcloristul pasionat care a mers pe teren unde a luat contact direct cu creatorii de folclor muzical, lăsând posterității colecții de colinde de o frumusețe melodico-ritmică inegalabilă și totodată un inestimabil izvor de inspirație pentru compozitorii români sau străini care iubesc creația muzicală românească.

Cităm în acest sens :

1) *Monografia muzicală a comunei Belinți*, 90 de melodii, culese, notate și explicate, Craiova, 1934.

2) *303 colinde cu text și melodii culese și notate*. Scrisul românesc, S. A. Craiova, 1930.

V. Tiberiu Brediceanu (1877—1968). De asemenea reputat compozitor și folclorist consacrat. Tiberiu Brediceanu s-a născut în orașul Lugoj la 20 martie 1877 și a murit la 19 decembrie 1968 în București.

Și-a început pregătirea muzicală la Lugoj cu Iosif Czehka (teorie-solfegii, armonie), Sofia Rădulescu (pian). Trecînd la Blaj a făcut cu Iacob Mureșianu (armonie, contrapunct, compoziție). Apoi la Sibiu (1903—1906), cu Hermann Kirchner (compoziție, orchestrație). La Brașov, Tiberiu Brediceanu face cu Paul Richter (compoziție, instrumentație). Înarmat cu o serioasă pregătire de specialitate, Tiberiu Brediceanu desfășoară o bogată și susținută activitate muzicală de folclorist, muzicolog și compozitor de muzică de teatru, muzică de cameră, muzică simfonică și muzică vocală.

În ciuda multiplexelor sale preocupări, Țiberiu Brediceanu se preocupă și de valorificarea superioară a unor melodii de colinde. Astfel, în anul 1924 publică :

1) *Colinde pentru voce, piano solo*, Leipzig, Litogr. F. M., Geidel, 1924.

2) *Doine și colinde...* caietul V (Brașov), Proprietatea autorului, 1928.

3) *Colinde, Culegere întocmită de George Breazu*. Cu desene de Demian. Ed. I, București, Fundația regală, Principele Carol, 1930.

Cităm din cele mai izbutite lucrări ale compozitorului, care sînt neglijate din repertoriul formațiilor corale bisericești ale majorității bisericilor din țară :

1) *Colindă, colindă*.

2) *Sus la poarta cerului*.

3) *Gazde mari nu mai dormiți*.

Toate acestea sînt lucrări care, atît prin tematică, melodie arhaică, modală cu ambitus de octavă și uneori de decimă, precum și prin variație melodică, ritmică și uneori polifonică, compozitorul creează tabloul impresionant al Nașterii supranaturale a Domnului nostru Iisus Hristos.

VI. *George Dima* (1847—1925), cîntăreț de operă, profesor, dirijor și reputat compozitor de muzică corală, laică și religioasă, George Dima s-a născut în Brașov la 29 septembrie 1847 și a murit în Cluj la 4 iunie 1925.

Și-a început activitatea muzicală la Baden în Germania cu Heinrich Giehne (canto), la Viena cu Otto Uffmann (canto), la Graz cu Ferdinand Thiérot (armonie). Venind în Brașov, este numit profesor de muzică la liceele comerciale de fete, dar nu stă mult și pleacă din nou la Viena unde urmează «Leipziger Konservatorium» (1878—1880), cu Carl Reinecke (pian, compoziție), Salamon Jadassohn (armonie, contrapunct). A desfășurat o susținută activitate de dirijor, profesor și compozitor de muzică vocal-simfonică și de muzică corală. Pe lîngă o bogată creație muzicală laică și religioasă, George Dima a armonizat melodii de colindă și a creat în stilul acestora, lăsînd posterității o frumoasă și trainică moștenire artistică, nelipsită din programele concertelor religioase ale formațiilor corale bisericești. Între lucrările cu o pondere mai mare menționăm : 1) O, ce veste minunată ; 2) Legănelul ; 3) La nunta din Cana Galileii ; 4) Doamne Iisuse Hristoase, publicate în : Cîntece populare românești, București, 1898.

Toate lucrările sale dovedesc o tehnică muzicală serioasă, însoțită de cuceririle clasicismului muzical și redau asperul dogmatic al învățăturii Bisericii noastre Ortodoxe privitor la marele eveniment al creștinătății, Nașterea Domnului Hristos.

VII. *Emil Monția* (1882—1965) — fiu de preot, compozitorul și folcloristul Emil Monția s-a născut la 6 ianuarie 1882 în comuna Sicula, județul Arad, și a murit la 15 februarie 1965 în vîrstă de 83 de ani, în comuna Șiria, județul Arad.

Pregătirea muzicală și-a început-o la Timișoara cu Iosif Czehka (teorie, solfegii, vioară) și Wondracek (armonie, vioară); la Oradea (1899—1902) cu Vomacika (orchestrație, dirijat); la Viena își continuă pregătirea (1903—1904) cu Ion Scărlătescu (pian, compoziție), la Iași (1918) cu Eduard Caudella (compoziție); la București (1921—1922) cu Ion Scărlătescu (compoziție).

Dedicîndu-se exclusiv compoziției, Emil Monția a scris muzică de teatru, muzică de cameră, muzică corală și muzică vocală. A armonizat însă și melodii de colinde și a creat totodată, în stilul acestora. Astfel a publicat următoarele :

- 1) *Rătăceam într-o grădină* — suită de colinde pentru pian (f.a.).
- 2) *110 colinde populare*, București, 1936.
- 3) *Prelucrează 11 melodii de colindă pentru cor mixt*.

Atît prelucrările cît și creațiile în stil de colindă ale lui Emil Monția, au o linie melodică ce nu depășesc cadrul octavei și sînt accesibile tuturor formațiunilor corale bisericesti. Tehnica armonică și uneori cea contrapunctică folosită cu discernămint în lucrările corale religioase, dovedesc măiestria compozitorului de a realiza lucrări de certă valoare artistică și în acest domeniu ca și în cel al operei, oratoriului și al simfoniei, unde autorul a excelat. Mijloacele compoziționale ale lui Emil Monția folosite în lucrările de maturitate, i-au asigurat un loc de cinste în rîndul creatorilor de muzică religioasă, în special cea de colinde și cîntece de stea.

VIII. *Ioan D. Chirescu* (1889—1980) — considerat de muzicologia contemporană părintele cîntecului de masă, compozitorul Ioan D. Chirescu s-a născut la 5 ianuarie 1889 la Cernavodă și a murit în București, la 25 martie 1980.

Și-a făcut studiile la Seminarul Central (1902—1910) la Conservatorul de muzică din București (1910—1914), cu D. G. Kiriac (teorie, solfegii, armonie, dirijat cor), cu Ion Nona Otescu (armonie), cu Alfonso Castaldi (contrapunct), cu D. Dimitriu (pian), iar la Schola Cantorum din Paris, cu Vincent d'Indy (fugă, compoziție, orchestrație, dirijat) și cu Guy de Lioncourt (contrapunct). În anul 1914 și-a luat și licența în teologie la Universitatea din București.

A desfășurat o bogată activitate didactică la diferite licee din Fălțiceni (1918—1922), iar în București la liceul Gheorghe Șincai (1922—1927), la Academia de muzică religioasă și la Conservatorul de muzică. Este un compozitor cu predilecție mai mult pentru creații în stil de colindă decît pentru prelucrări. Cităm doar cîteva din bogata sa creație de colinde și cîntece de stea: 1) *Bună dimineața*; 2) *Urare*; 3) *În orașul Betleem*; 4) *Steaua sus răsare*; 5) *Trei cîntece de stea din Dobrogea*; București, ed. Soc. Comp. rom., 1932; 6) *Colo-n umbra pomilor* (1937), cor mixt și sôlo tenor, versuri populare; 7) *Masă rotilată* (1940), cor mixt și altele.

Toate aceste lucrări dovedesc nu numai tehnica deosebită a scriiturii corale pe care compozitorul I. D. Chirescu o stăpînea cu maximum de eficiență, dar și atmosfera profund religioasă pe care o degajă aceste mini-creații corale de autentică valoare artistică la edificarea căreia autorul participă cu toată ființa sa profund atașată Bisericii noastre străbune.

IX. *Nicolae Lungu* (1900) — compozitor de muzică corală laică și religioasă. Nicolae Lungu s-a născut la 2 martie 1900 în comuna Dobridor, județul Dolj. A urmat Conservatorul de muzică din București (1920—1925), cu D. G. Kiriac (teorie, solfegiu), cu Ion Nona Otescu (armonie), cu Alfonso Castaldi (contrapunct), cu Constantin Brăiloiu (istoria muzicii), cu Ștefan Popescu (dirijat cor), cu Joseph Prunner (contrabas).

La Viena a urmat cursuri de dirijat cu Viktor Keldorf (1928—1929). S-a perfecționat în arta compoziției cu D. G. Kiriac, Gh. Cucu și Ștefan Popescu. Este și licențiat al facultății de teologie din București (1927). Este un compozitor liric prin excelență cu o bogată experiență dirijorală și a îmbogățit literatura corală religioasă cu colinde, cîntece de stea și numeroase prelucrări ale unor melodii din folclorul muzical-religios.

A desfășurat și o îndelungată activitate didactică, la diferite licee din Capitală, iar din 1948 a funcționat pînă la pensionare, la Institutul teologic Universitar din București.

Colindele sale religioase : 1) *La Vitelem colo-n jos* ; 2) *Mărire-ntru cele-nalte* ; 3) *Flori din dalbe flori*, sînt lucrări care, datorită inspirației, coloritului arhaic, expresivității și armoniei simple, dar pregnante, rămîn adevărate bijuterii ale muzicii corale religioase din țara noastră, nelipsite din manifestările formațiilor corale religioase.

X. *Vasile Popovici* (1900). Compozitor de prestigiu, Vasile Popovici și-a început pregătirea muzicală la Odessa, apoi la Conservatorul de muzică din Iași (1918—1921) cu Antonin Ciolan (contrapunct, fugă) ; apoi la Schola Cantorum din Paris (1927—1930), cu Amédée Gastoné (cînt gregorian), Paul le Flem (contrapunct), Vincent d'Indy (compoziție, orchestrație).

Compozitor cu o vastă activitate didactică în învățămîntul muzical universitar la Conservatoarele din Iași, Chișinău, București și Academia de muzică religioasă din București, Vasile Popovici, pe lîngă lucrări corale laice de o certă valoare artistică, a scris și numeroase colinde a capella și cu acompaniament de pian. Astfel, publică : 1) *Triptic de crăciun, cor mixt, București, 1937* ; 2) *Moș Crăciun, cor mixt cu acompaniament de pian* ; 3) *Cîntece (colinde) de Crăciun și Anul Nou din județele Dimbovița și Ialomița, București, 1937* ; 4) *Colinde și Plugușoare. București, Editura Confederației Generale a Muncii din România, 1946.*

Cuprinde : a) *Am plecat la colindat, colindă din Muntenia, cor mixt a capella* ; b) *Am pornit să colindăm — cor mixt a capella* ; c) *Astă seară seară-i mare. Colindă din Muntenia, cor mixt a capella* ; d) *De cînd Domnul s-a născut, cor mixt a capella* ;

5) *Colinde armonizate pe trei voci egale, București, Atelierele Grafice Socec et. Co., 1935, cuprinde :*

a) Sculați boieri (melodie din jud. Dimbovița); b) Închinarea păstorilor (melodie din jud. Muscel); c) Sus boieri numai dormiți (melodie din jud. Dimbovița); d) Rătăcim într-o grădină (melodie din jud. Dimbovița); e) Coborît-a Duhul Sfint (melodie din Ardeal); f) Maică sfântă și-a pornitu (melodie din Ardeal); g) Ziurel de ziuă (melodie din Ardeal); h) Umblă Maica după Fiu (melodie din Ardeal); j) Velerim și Veler Doamne (melodie din Moldova); k) Ce e sus pe lângă cer? (melodie din jud. Dimbovița); h) Anunțarea stelei (melodie din Moldova); m) Steaua sus răsare (melodie din Muntenia); n) Steaua sus răsare (melodie din Oltenia); o) În orașul Betleem (melodie din jud. Dimbovița); p) Nunta din Cana Galileii (melodie din jud. Dimbovița); r) Doamne, Iisuse Hristoase (melodie din Muntenia); s) Mărire-ntru cele nalte (melodie din Oltenia); ș) Leagăn verde luminos; t) Auziți aceste toate (melodie din jud. Dimbovița); ț) Mîine anul se-noiește (melodie din jud. Muscel); u) Urare de Anul Nou (melodie din Muntenia).

Toate colindele sale religioase sînt caracterizate de un cald lirism, ambitus melodic potrivit, armonie clasică și uneori modală, conformă cu atmosfera plină de religiozitate a tradiționalelor noastre sărbători religioase.

Sînt lucrări mereu prezentate în repertoriul formațiilor corale bisericesti.

XI) *Gheorghe Șoima* (1911—). Personalitate marcantă a muzicii corale românești contemporane, compozitorul și dirijorul Gh. Șoima s-a născut la 13 februarie 1911 în Sibiu. A urmat Conservatorul de muzică din București între 1933—1937 cu Faust Nicolescu (teorie-solfegii); Mihail Jora (armonie, contrapunct), Dimitrie Cuclin (estetică muzicală, forme muzicale), Ștefan Popescu (dirijat cor), Constantin Brăiloiu (Istoria muzicii), Paul Jelescu (pian). Este în același timp și licențiat al Facultății de teologie din Sibiu — anul 1932.

Pe lângă o îndelungată și susținută activitate creatoare în domeniul muzicii corale laice, Gheorghe Șoima era preocupat îndeaproape de valorificarea superioară a unor melodii de colinde și cîntece de stea ce se cîntă în diverse regiuni ale țării. Astfel, în anul 1943 a publicat la Sibiu opt colinde pentru cor mixt:

- 1) *Asta-i seara, seara mare* (cîntec de stea din Făgăraș);
- 2) *Doamne, a Tale cuvinte* (melodie din Țara moșilor);
- 3) *Florile dalbe* (melodie din Moldova);
- 4) *Velerim și Veler Doamne* (melodie din Moldova);
- 5) *Astăzi toți ne veselim* (melodie din comuna Săliște, jud. Sibiu);
- 6) *Florile dalbe, flori* (melodie din jud. Teleorman);
- 7) *Sus în curtea lui Crăciun* (melodie din com. Avrig, jud. Sibiu);
- 8) *Lerui Ler* — creație originală în stil de colindă pe versuri de

Gh. Șoima.

În toate aceste lucrări, autorul a folosit cu fin discernămint isonul, variația ritmică, armonică, melodică, polifonică și uneori cea de structură, astfel încît a reușit să transpună auditoriul în atmosfera tradiționalelor sărbători ale nașterii minunate a Domnului nostru Iisus Hristos.

Prin prelucrarea acestor melodii care circulă în diferite regiuni ale țării, Gh. Șoima a dovedit nu numai o cunoaștere serioasă a creației muzicale folclorice, dar și o profundă pasiune pentru valorificarea superioară a acesteia.

În prezent au rămas în manuscris două cîntece de stea pe versuri populare intitulate: 1) Toată legea creștinească și 2) O, Tu Doamne.

Ajungînd la capătul acestei puțin însemnate contribuții privind valorificarea creației folclorice muzicale religioase de către muzicologi și compozitori, menționăm că i-am amintit doar pe cei care au prelucrat și armonizat o infimă parte din mulțimea melodiilor de colinde și cîntece de stea care circulă în țara noastră și numai pe cei care au prelucrat colinde cu tematica adînc înfiptă în tradiția și învățătura dogmatică a Bisericii noastre strămoșești.

Mai sînt însă și alți ostenitori ai scriiturii corale religioase care, pe lîngă preocupările lor didactice, dirijorale sau folcloristice, au găsit suficient timp să se dedice acestor comori de mare preț ale poporului nostru, să le treacă prin filtrul sensibilității lor, să le prelucreze pentru cor mixt sau bărbătesc și apoi să le redea publicului credincios și iubitor de muzică corală bună.

Dintre aceștia putem cita pe: Francisc Hubic; Gh. Danga; Mihail Bîrcă; Augustin Bena; Achim Stoia; Dimitrie Cuclin; Gh. Budiș; Nicolae Ursu; Ioan Moruzov; Nelu Ionescu; Liviu Tempea; Gheorghe Popescu Brănești; Simeon Nicolescu; Trifon Lugojan; Liviu Rusu; Ioan Bohociu etc. Și aceștia, ca și cei amintiți mai înainte, precum și folcloriștii și muzicologii români și străini menționați, au adus un aport considerabil la edificarea morală și socială a iubitorilor de muzică, punînd în circulație aceste valori artistice inestimabile ale poporului român de totdeauna și de pretutindeni.

Diac. Prof. MARIN VELEA

POPAS ANIVERSAR

PREA SFINȚITUL EPISCOP EPIFANIE
LA ÎMPLINIREA VÂRSTEI DE 55 DE ANI

La 14 decembrie 1987, membrii Centrului Eparhial, directorul și profesorii Seminarului Teologic, slujitorii bisericilor din municipiul Buzău, prieteni și colaboratori apropiați s-au întrunit în sala voievodală a Palatului episcopal ca, în numele credincioșilor și al preoților din Eparhia Buzăului, să-și exprime gândurile și sentimentele omagiale, de atașament duhovnicesc Prea Sfințitului Epifanie Norocel, Întâistătătorul și conducătorul lor spiritual, cu prilejul împlinirii vârstei de 55 de ani.

Atmosfera solemnă, sărbătorească, de bucurie și lumină, trăită cu simțăminte grave și reținute, concretizate expresiv în buchete de flori multicolore... Toți privesc cu admirație chipul demn, dîrz, cu priviri penetrante, serios și hotărît al Ierarhului lor, apoi, după cîteva clipe, ascultă cu interes cuvîntul exponent al P.C. Preot Teofil Dumitrescu. Sînt evocați anii de informare și pregătire intelectuală în țară și în străinătate, după care vorbitorul înfățișează aspecte din cei cinci ani de activitate ca profesor și director al Seminarului Teologic din Neamț (1965—1970), din alți cinci (ani) ca s'areș al Mănăstirii Neamț (1970—1975), ca după aceea Sf. Sinod să-l desemneze episcop vicar la Tomis (1975—1982), unde s-a confruntat cu încercări și greutăți ale începutului pentru temeluirea reședinței episcopale tomitane; munca, stăruința, spiritul practic și întreprinzător, împletit cu publicarea unor studii de istorie veche și-au spus biruitor cuvîntul... Dovadă că numai la alți șase ani de episcopat, forul sinodal i-a încredințat obləduirea credincioșilor și preoților din Eparhia Buzăului (1982). Și acum la aproape șase ani de cîrmuire, în semn de satisfacție și cald omagiu, subliniem că, în condiții favorabile oferite de statul nostru întregii Biserici Ortodoxe, ca și celorlalte culte din țara noastră, Prea Sfinția Voastră v-ați desfășurat și diversificat activitatea spre obiective pastorale, misionare, administrativ-gospodărești și patriotice, consecvent fiind legămîntului exprimat la intronizarea în scaunul episcopal de la Buzău și în deplină consonanță cu exigențele spirituale ale credincioșilor și societății noastre contemporane. Astfel, obișnuit cu munca, ați întreprins nerăbdător vizite canonice spre a cunoaște Eparhia, oamenii, lucrurile, lăcașurile de cult, monumentele istorice, credincioșii și slujitorii bisericilor. Direct pe teren sau indirect, prin colaboratori, ați imprimat, cu sfințenie, grija pentru păstrarea și cultivarea unității de credință și de neam, de afir-

mare a sentimentului de iubire față de aproapele nostru și de patria străbună. Este evidentă și demnă de toată admirația pasiunea parcă înăscută de a fi prezent mai ales acolo unde se simțea nevoia de pornire, de acțiune concretă și imediată, de îndrumare, încurajare și întrajutorare. Așa se explică valul cuprinzător în toată Eparhia pentru reparații și consolidări, de restaurare a picturii sau a picturilor din nou. Este suficient să reamintim lucrările complexe și uriașe de la Centrul Eparhial, Seminarul Teologic din Buzău, de la 4 iulie 1982 — 4 iulie 1987,

ca și în mai toate orașele, comunele și satele celor trei județe aparținătoare acestei Eparhii. Propensiunea de luptă împotriva inerției, de a face azi ceea ce se poate face și nu mâine, a declanșat energii spre realizări de proporții nebănuite altădată, unice, fără precedent aici, la noi, comparabile cu orice alte rezultate din eparhiile de pe cuprinsul

Patriarhiei Române. Pe lângă realitățile și rezultatele de ordinul evidenței, numărul de sfințiri și resfințiri oficiate în urma șantierelor începute și terminate sub directa oblăduire a P.S. Epifanie ar putea să ilustreze cu prisosință climatul de înnoire și reconstrucție materială și spirituală din Eparhia Buzăului. Dar, la pasiunea Cîrmuitorului eparhial, aflat pe teren, cînd nu-i la masa de scris, se adaugă patima căutării, descoperirii de documente, de cetății, urme de rezonanță istorică, monumente, pisanii, inscripții etc. care-i alimentează setea de a pune în lumină adevăruri istorice, uitate sau acoperite de praful vremii, dar scumpe Bisericii și neamului românesc. «Cutreierînd de nenumărate ori, în lung și în lat, spațiul dobrogean (...), mă informam și mă edificam tot mai mult că acest spațiu străbun este încărcat de istorie: cetățile, bazilicile, precum și numeroasele vestigii descoperite în trecut și în anii din urmă sînt mărturii evidente ale vechimii creștinismului și poporului roman». Așa se exprimă P.S. Episcop Epifanie în volumul său din 1986, intitulat «Pagini din istoria veche a creștinismului la romani», ca în anul următor să-i apară monografia «Mănăstirea Ciolanu», rod ale preocupărilor pe linia valorificării și evidențierii istoriei și a operelor de artă. Concomitent cu acestea, grija și răspunderea de conștiință asupra îndatoririlor de arhipăstor, misionar și luminător de suflete în spiritul Evangheliei lui Iisus se materializează în altă carte a P.S. Sale, anume «În slujba credinței străbune și a înțelegerii între oameni» (1987). «Patima» pentru istorie și pentru cunoașterea comorilor trecutului, adevărate avuții materiale și spirituale ale poporului nostru, stăruie în ființa și existența intelectuală a Ierarhului de la Buzău, fiindcă lucrarea «Ctitoriile voievozilor în Eparhia Buzăului», aflată sub tipar, trădează documentare în arhivă și bibliotecă, perseverență și muncă pentru a pune în relief împrejurările, motivele pentru care acele ctitorii au fost construite, rolul lor istoric, religios sau strategic (uneori) în intenția voievozilor; ceea ce impresionează însă este faptul că autorul volumului în discuție, pune la mîna cititorului de azi și a urmașilor mai ales descrierea științifică și competentă cu imaginea exactă a stării actuale, cu toate constatările și detaliile referitoare la arhitectură, structură de rezistență, pictură etc., datele din carte presupunînd drumuri la fața locului, analiză, măsurători, comparații, deducții și — de ce nu — uneori concluzii, ipoteze, sugestii noi, originale, dezvăluind răbdare, meticulozitate, neliniște în cercetare, apoi reflecții prelungite pînă la stabilirea adevărului istoric. Și dacă s-a terminat lucrarea cu «Ctitoriile voievozilor», alta «așteaptă» să intre în lucru, fiindcă materialul este deja adunat, iar planul întocmit. Titlul ei «Slujitori ai legii strămoșești, ai culturii și unității naționale în Eparhia Buzăului pînă la 1918», suficient pentru a înțelege perspectiva, cuprinderea, planurile și gîndurile de viitor. Cam așa arăta «șantierul» în care se află Prea Sfințitul Epifanie Norocel la data cînd își serbează ziua de naștere.

În încheiere, omagiul nostru ar fi incomplet dacă n-am aminti, în treacăt, cărțile tipărite în Editura Sf. Episcopii a Buzăului, selectate și prefațate de Prea Sfinția Sa : «Carte de rugăciuni» (1984—1987), în două ediții : «Făclii pentru dreapta credință : Predici» de Preot dr. Ștefan Slevocă (1985) ; «Episcopia Buzăului, o vatră de spiritualitate și simțire românească», de Preot Gabriel Cocora (1986) ; «Cântări bisericești și populare», de preot Antofie Radu (1987) ; «Biserici de lemn din Eparhia Buzăului», de preot Horia Constantinescu (sub tipar), «Mănăstiri din Eparhia Buzăului, vetre de spiritualitate și simțire românească» ; «Seminarul Teologic din Buzău la împlinirea a 150 de ani», ultimele două avînd ca autor pe Preot Gabriel Cocora. După cum bine se poate constata, nu-i vorba de niște cărți oarecare, și de lucruri fundamentale cu un conținut deosebit de valoros pentru spiritualitatea ținuturilor buzoiene și cultura noastră națională, pe care P.S. Sa, pe baza unor judecăți de valoare critică, le-a selectat, le-a apreciat și le-a sprijinit personal spre publicare ; apoi e vorba de un act de iubire față de truditarii condeiului, mai bine zis de punerea în lumină a unor intelectuali de prestigiu ai ținuturilor buzoiene, cunoscuți de mult prin preocupările și studiile lor în folosul obștei creștine și al țării.

Sincronizînd cele spuse mai sus cu chipul prezenței sale din mijlocul nostru, figura P.S. Sale devine mai luminoasă, mai aproape de inima tuturor, fiecare din noi avînd conștiința și sentimentul plener că, de fapt, se află în fața unei autentice personalități multilaterale și complexe.

Portretul omagial rămîne început, deschis, fiindcă Prea Sfinția Sa la cei 55 de ani pășește în continuare tot așa de convins și hotărît spre inima și sufletul păstoriților săi, spre realizarea planurilor și speranțelor, spre noi împliniri și desăvîrșiri, spre mulți și fericiți ani, pe care îi urăm din suflet, în slujba Bisericii noastre strămoșești și a patriei.

REDACTIA

V A R I A

TEXT TIMPURIU AL NOULUI TESTAMENT DESCOPERIT RECENT LA QUMRAN

După cum se știe, o revistă lunară italiană purtînd titlul : *Biserica vie* («Chiesa Viva») a venit cu o interesantă informație : S-a descoperit un text neotestamentar mai vechi decît oricare altul cunoscut, în manuscris. Este vorba de asemeni, și de data aceasta, de o descoperire de la Qumran, din grota nr. 7, al cărei material a dobîndit, abia acum, justa sa valoare.

Era în anul 1947, cînd lumea a hodîndit cunoștința unei senzaționale descoperiri, ce s-a făcut la Qumran, în apropierea Mării Moarte. Sulurile scrise depozitate în chiupuri (vase mari de pămînt ars), ce s-au descoperit în mai multe grote arată că au fost ascunse, de către eseni, o comunitate religioasă proeminentă, din timpul Domnului Hristos, și a căror mănăstire a fost lipsită de libertate. Monedele, ce de asemeni au fost aflate în același loc, au fost datate ca timp, între 1300 î.d.Hs. și anul 70. Deci înlăuntru ocupației administrative romane a țării au fost ascunse prețioasele scrieri.

Lucrul cu examinarea scrierilor descoperite a luat un timp îndelungat ; în primul rînd, în anul 1955 a fost rupt sigiliul de la grota nr. 7, care a fost mai mică decît celelalte, ce fuseseră deja controlate. S-au găsit acolo două chiupuri parțial deteriorate, care fuseseră marcate x cu *Rw_m*, cum acestea se scriu în ebraică, asemenea unui mic fragment scris cu litere grecești.

Acestea au fost papirusuri, în timp ce celelalte găsite în alte grote au fost texte scrise pe pergament, cu caractere ebraice sau aramaice. În grota nr. 7 s-au găsit de asemeni, fragmente vechitestamentare ale căror texte se cunoșteau, ca : 2 Moise XXVIII, 4—7 și Baruch VI, 43—44. Alte fragmente se dovedesc imposibil de tradus. Anul 1972 a dus la cercetarea experților în papirus, cu jezuitul spaniol *José O'Callaghan* (profesor la Institutul biblic de pe lîngă Vatican) a descoperirilor din grota 7. Nimeni nu și-a imaginat că se putea întîlni cu un text neotesta-

mentar, dar după un an de lucru intensiv, *O'Callaghan* a putut să-și prezinte rezultatul cercetării sale. El a găsit nu numai un fragment din Marcu VI, 52—53, dar ceea ce a fost și mai senzațional, fără îndoială, și a devenit clar și precis mai târziu, că a fost vorba de o serie de alte texte din Noul Testament.

În anul 1972 a publicat *O'Callaghan*, pentru prima dată, o parte a strădaniilor sale în *BIBLICA* 53, pp. 91—100, dar atunci cu un circumspect semn de întrebare. În anul 1974 le-a luat împreună cu alte articole în materie și le-a publicat, la Madrid, sub titlul: «*LOS PAPIROS GRIEGOS DE LA CUEVA 7 DI QUMRAN*» (Papirusurile grecești de la peștera 7, din Qumran). Îndată după aceasta, profesorul *Kurt Aland*, Directorul Institutului pentru cercetări neotestamentare din R. F. Germania, a început a se ocupa de acestea, în două articole, în care el a declarat, drept suspecte, rezultatele cercetărilor spaniolului. Apoi s-a făcut tăcere asupra descoperirii, care totuși se afla, în păstrarea sigură, la Muzeul Rockefeller din Ierusalim.

Aici, din nou, acestea au devenit obiect de studiu, de data aceasta, de către profesorul *Carsten Peter Thiede*, care a început a examina susținerile, cu privire la textul lui Marcu. În ajutorul său a avut el cele mai moderne aparate și metode fotografice și de mărire a imaginilor. În 1986, a putut acesta să publice cartea sa despre: «*FRAGMENTUL LUI MARCŪ DIN QUMRAN*» (Editura R. Brockhaus Verlag, Wuppertal, Germania) pe care el îl consideră a fi cel mai vechi, din toate cele cunoscute pînă acum. El îl datează din jurul anului 50, sigur înainte de anul 68, cînd grottele de la Qumran au fost închise.

Marcajul de «*Ρωμφ*» de pe chiup înseamnă Roma și descoperirea confirmă vechea tradiție, că evanghelia lui Marcu (care de asemenea a fost denumită evanghelia lui Petru) a fost scrisă la Roma, de către Marcu, care a consemnat expunerile lui Petru.

I. A. Fritzmeyr, care este expert în descoperirile de la Qumran, consideră că Parohia creștină din Roma a fost posesoarea și transmițătoarea părților din evanghelie găsite. Cu mijloacele de comunicație ale timpului a trebuit ca expedierea materialului să ia un timp, destul de respectabil, după ce acesta a fost alcătuit și copiat, și se socotește acum vîrsta obiectului descoperit, circa din jurul anului 40.

Caligrafia ce s-a utilizat în scriere a fost în folosință în cea de a doua jumătate a primului secol.

Profesorul *Thiede* vrea să compare descoperirea lui Marcu VI, din senzaționalul papirus P 52, din 1935, cu un fragment din evanghelia lui Ioan XVIII, 31—33, care este păstrat la «*John Ryland Library*», din Manchester — Anglia. Fragmentul s-a constatat că aparține unei cărți — nu unui sul — de aproximativ 130 pagini și cu dimensiuni de 25,5×20 cm. S-a ajuns ca textul să fie datat, înainte de anul 70. Fragmentul descoperit al lui Marcu conține o mențiune despre cheștiunea pîinii și descoperirea despre cum au ajuns ucenicii la Ghenizaret. Precis rela-

tarea despre cum Iisus a hrănit 5.000 de oameni, cu doi pești și cinci pîini, pe care desigur, mulți dintre cititorii zilelor noastre, ar vrea s-o situeze în lumea miturilor.

Aici avem noi acum o mărturie despre evenimentul acesta, notat la puțin, după ce s-a întîmplat, și după un ochi de martor confirmînd faptul întîmplat.

Desigur, astfel de informații științifice ne sînt utile și pot interesa, în cel mai înalt grad, atît pe mării specialiști în Vechiul și Noul Testament, din Biserica noastră, cît și pe oricare preot, care propovăduiește Evanghelia la toată zidirea (Matei XVIII, 19—20), ca martor al Învierii Domnului Hristos (Fapte I, 22), căci la această înaltă demnitate au fost chemați toți creștinii, clerici și laici, pentru că dacă nu este Înviere, zadarnică este credința noastră (I Cor. XV, 14—17).

Traducere și prelucrare după articolul din limba suedeză, cu același titlu, ca și cel de față, sub semnătura Nanny Nilsson («*TIDIG NT — TEXT NYTT QUMRAN — FYND*») publicat în «*SVENSKA KYRKANS TIDNING*» (Jurnalul Bisericii Suedeze) nr. 25/26 din 18 iunie 1987, p. 16.

Pr. Prof. Dr. ALEXANDRU I. CIUREA

ȘTIRI DIN CUPRINSUL MITROPOLIEI UNGROVLAHIEI

VIZITA PREA FERICITULUI PĂRINTE
T E O C T I S T
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMĂNE
IN SUEZIA

Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist** a vizitat Suedia între 26 septembrie și 3 octombrie a.c., în fruntea unei delegații compusă din : I.P.S. *Nicolae* al Banatului, I.P.S. *Adrian* al Europei Centrale și Occidentale, P.C. Pr. Prof. *Alexandru Ciurea* și Diacon *Mihai Hau*.

Vizita a avut loc ca urmare a invitației Bisericii Luterane a Suediei și a parohiilor ortodoxe române din această țară.

Eminența Sa Arhiepiscopul Bertil Werkström a primit pe Prea Fericitul Părinte Patrarh și însoțitorii săi la palatul arhiepiscopal din Uppsala într-un cadru solemn și deosebit de frătesc. Au avut apoi loc convorbiri oficiale în cadrul cărora s-a exprimat de ambele părți dorința de colaborare în scopul promovării ecumenismului, precum și a sprijinirii cauzei progresului și păcii în lume. Cei doi conducători bisericești s-au felicitat pentru bunele raporturi existente între cele două Biserici, stabilind să le continue și în viitor, căutând noi forme de împreună lucrare.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române a participat apoi în catedrala din Uppsala la oficierea unui serviciu religios, a vizitat catedrala din Lund și unele instituții bisericești, s-a întâlnit cu episcopii din Stockholm și Göteborg și cu mulți preoți parohi și personalități bisericești locale. Cu aceste prilejuri, s-au rostit cuvântări ocazionale, vorbitorii exprimându-și bucuria întâlnirii, și a respectului reciproc, ca și hotărîrea de a rămîne uniți în dragostea Mintuitorului Iisus Hristos. Au fost schimbate daruri și amintiri, iar Prea Fericitul Părinte Patriarh **T e o c t i s t**, a invitat pe Eminența Sa Arhiepiscopul Bertil Werkström să ne viziteze țara, ceea ce s-a acceptat cu multă plăcere.

Contactele dintre cele două Biserici au dovedit apropierea lor ca Biserici naționale, precum și punctele de doctrină care se aseamănă. În mod special, Eminența Sa Arhiepiscopul Bertil Werkström a ținut să sublinieze atașamentul Bisericii Luterane a Suediei, față de mărturisirea de credință Niceo-constantinopolitană, fără adaosul «Filioque», doctrina de reintroducere a cultului icoanelor și a sfintelor moaște, precum și intenția de reevaluare a Sfintelor Paști a locului pe care să-l ocupe în viața credincioșilor Învierea Domnului. Vizitarea de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a parohiilor ortodoxe române din Suedia a culminat cu sfințirea bisericii din Malmö. În acest oraș, unde trăiesc mai mulți credincioși ortodocși români, s-a achiziționat recent o biserică proprie prin grija și jertfelnicia enoriașilor îndrumați de P. C. Părinte Mihai Radu. Patriarhia Română a donat o frumoasă timplă precum și icoanele și obiectele necesare oficierii serviciilor religioase. La ceremonia tinosirii au ținut să participe, pe lângă slujitorii parohiilor ortodoxe române din Suedia și credincioșii lor, Eminența Sa Arhiepiscopul în pensie Olof Sundby — ca reprezentant al actualului arhiepiscop Bertil Werkström, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Johannes din Helsinki (Finlanda), mai mulți episcopi luterani suedezi, preoți suedezi, preoți aparținând jurisdicțiilor ortodoxe din localitate, reprezentanți ai autorităților locale, personalități ale vieții publice suedeze ca de pildă: Hans E. Sköld, fost ambasador al Suediei la București (1980—1983).

În cadrul serviciului religios, P. C. Pr. Paroh Mihai Radu a prezentat un raport detaliat asupra situației parohiei și a etapelor ce au premers încheierii lucrărilor de înnoire a bisericii. Au mai luat cuvântul: Eminența Sa Arhiepiscopul Olof Sundby, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Johannes, alți reprezentanți ai comunităților bisericesti locale. La sfârșit a luat cuvântul Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care, după ce s-a referit la importanța momentului și la semnificația vizitei în Suedia a delegației Bisericii Ortodoxe Române, a spus: «Doresc să amintesc, de asemenea, că ne-a adus în frumoasa Dumneavoastră țară și un motiv special legat de misiunea noastră canonică și pastorală în călăuzirea duhovnicească a credincioșilor ortodocși români de peste hotare. Ca rol al dialogului și legăturilor dintre Bisericile noastre, în ospitaliera Suedie, au luat ființă de mai bine de zece ani trei parohii românești și mare noastră bucurie de a sfinți noua biserică a parohiei din Malmö». Prea Fericirea Sa s-a referit apoi la condițiile necesare pentru o asemenea realizare, condiții oferite de Biserica Luterană a Suediei și de forurile civile suedeze, cărora Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist le-a mulțumit călduros din adâncul inimii. De asemenea Prea Fericirea Sa a rostit cuvinte de căldă apreciere la adresa strădaniilor preotului paroh Mihai Radu și a enoriașilor săi. Între altele Prea Fericirea Sa a ținut să laude eforturile depuse de preotul Mihai Radu și soția sa și pentru organizarea unei grădinițe de copii în apropierea bisericii parohiei, unde sînt îngrijiți fiii mai multor familii indiferent de apartenența lor religioasă. În încheiere Prea Fericitul Părinte Patriarh și-a exprimat nădejdea că întîlnirea noastră frățească și vizita pe care o facem în Suedia vor contribui atît la aprofundarea și dezvoltarea relațiilor ecumenice dintre Bisericile noastre, cît și la întărirea legăturilor ecumenice de prietenie dintre poporul român și poporul suedez prieten».

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a fost oaspe-tele parohiilor ortodoxe române din Stockholm și Göteborg. La ambele parohii a fost oficiat serviciul religios al vecerniei de către Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Adrian înconjurat de preoții Anton Poșircă și Ioan Stan la Stockholm, de preotul Enache Culai și diaconul Mihai Hău la Göteborg. După serviciul vecerniei Prea Fericirea Sa s-a înfîlțit cu membrii celor două comunități ortodoxe române, cărora le-a adresat cuvinte de aleasă zidire sufletească. Preoții Anton Poșircă și Nicolae Enache au prezentat situația parohiilor pe care le păstoresc și în mod special intenția lor de a urma exemplul parohiei din Malmö achiziționînd biserici proprii. La Göteborg, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a fost condus să vadă capela Sfîntul Matei, care urmează să devină lăcașul de rugăciune al parohiei din acest oraș.

Trebuie menționat în completare, că vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în Suedia, a prilejuit o serie de înfîlțiri oficiale, pe prim plan aflîndu-se audiența la Majestatea Sa Carol al XVI-lea Gustaf, regele Suediei. Prea Fericirea Sa a transmis din partea Excelenței Sale Domnului Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, cele mai calde urări de sănătate și fericire personală, iar pentru poporul suedez prieten urări de prosperitate și pace. Mulțumind pentru mesajul primit, regele Suediei a evocat vizita de acum cîțiva ani în Suedia a președintelui Nicolae Ceaușescu, și a rugat să i se transmită cele mai calde urări de sănătate și fericire, iar poporului român succese în opera de dezvoltare economico-socială multilaterală a țării. O altă vizită oficială a fost făcută la ministrul Educației și Cultelor, Bo Holmberg. Și aici au fost evocate bunele raporturi dintre România și Suedia, contribuția ce o aduc comunitățile ortodoxe române la adîncirea prieteniei dintre cele două popoare. Excelența Sa, Ministrul Bo Holmberg a apreciat pozitiv activitatea acestor comunități și a promis sprijinirea lor de către autoritățile de stat suedeze. Pot fi amintite și alte vizite făcute unor instituții și întreprinderi, ca de pildă cea de la fabrica de medicamente «Pharmacia» din Uppsala, în mod special vizita la primăria din Göteborg, în fața sediului la careia se afla arborat drapelul de stat al țării noastre. Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist împreună cu Eminența Sa Arhiepiscopul Bertil Werkström și însoțitorii lor au făcut o vizită la Ambasada Republicii Socialiste România din Stockholm, unde au fost primiți de Excelența Sa Domnul Ioan Ceterchi, ambasadorul Republicii Socialiste România la Stockholm. Prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în Suedia, a atras atenția în mod firesc opiniei publice, fapt ce a prilejuit organizarea unei conferințe de presă la sediul Arhiepiscopiei Luterane Suedeze și acordarea unor interviuri. Întrebările puse și răspunsurile date s-au referit la Biserica Ortodoxă Română și activitatea cultelor religioase din țara noastră. La rîndul ei presa suedeză centrală și cea locală, s-a făcut ecoul vizitei delegației Bisericii Ortodoxe Române, numeroase articole și reportaje apărînd în ziarele: «Svenska Dagblader», «Dagens Nyheter», «Uppsala Nya Tidning», «Sydsvenska Debbladet Snälljoster» etc.

Vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în Suedia, a treia deplasare în străinătate după preluarea conducerii Bisericii Ortodoxe Române (primele două călătorii le-a făcut la Istanbul unde se află sediul Patriarhiei Ecumenice și în Austria, la invitația Bisericii Romano-Catolice din această țară și cu ocazia jubileului parohiei ortodoxe din Viena), se constituie într-o expresie a dorinței Bisericii Ortodoxe Române de a întreține legături frățesti cu toate celelalte Biserici creștine, în spiritul celui mai autentic ecumenism și pentru dezvoltarea colaborării pe plan religios în scopul promovării progresului și păcii în lume.

Pr. Prof. Dr. ALEX. I. CIUREA

ADUNAREA NAȚIONALĂ BISERICESCĂ

Ședința din 20 decembrie 1987

În ziua de 20 decembrie 1987, ziua praznicului Sfântului Ignatie Teoforul, în sala de ședințe a Palatului Patriarhal s-au desfășurat lucrările Adunării Naționale Bisericești.

Dimineața slujba Te Deum-ului a fost săvârșită de P. S. VASILE TÎRGOVIȘTEANUL — Rectorul Institutului teologic universitar din București, P. C. Diac. GRIGORE ANDRONESCU de la Catedrala Patriarhală și P. C. Diac. RUSU AUGUSTIN, Secretarul Cancelariei Sf. Sinod.

După terminarea slujbei s-a trecut în sala de ședințe unde Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a deschis lucrările Adunării. S-a dat citire apoi Decretului de deschidere a lucrărilor de către dl. Director LEON TOADER din Departamentul Cultelor.

Apelul nominal a fost citit de către P. C. Pr. OCTAVIAN POPESCU, Secretar general al adunării.

Constatându-se majoritatea necesară deschiderii lucrărilor, a luat cuvîntul apoi Prea Fericitul Părinte Patriarh, care a spus printre altele: «Biserica noastră își deschide astăzi lucrările Adunării Sale Naționale pentru a pune la cale cele ce va avea de îndeplinit pe mai departe.

După cum cunoaștem cu toții, sîntem o Biserică apostolică căreia întotdeauna i s-a adresat direct Duhul Sfînt, spre a o conduce pe calea ce i-a fost hărăzită de însuși Întemeietorul ei. Același Duh Sfînt să ne călăuzească pașii astăzi spre tot lucrul bun și facerea de bine, spre binele Bisericii noastre și al poporului nostru dreptcredincios.

Fericită coincidență să deschidem lucrările în ziua de pomenire a unuia dintre cei dintîi Sfinți martiri ai Bisericii Mîntuitorului Iisus Hristos — Sfîntul Ignatie Teoforul — care, sperăm, să ne umple inimile de flacăra credinței... Sîntem un popor dreptcredincios, un popor liber și demn care și-a ales calea vieții drept țel în lumea aceasta, mărturie de neclintit fiind îndeplinirile sale din ultimii ani. Ca fii ai acestui popor, sîntem mîndri de toate aceste realizări, și nu putem să nu salutăm și din acest Forum de fraternitate muncii creatoare a poporului nostru. Prin strădaniile celor doi mari înaintași ai noștri, vrednicii de pomenire patriarhii Justinian Marina și Iustin Moisescu, care au păstorit în perioada

ultimilor 40 de ani, și Biserica Ortodoxă Română și-a ales o cale sigură, neșovăitoare alături de poporul său, ca Una ce-și trage seva din pământul acesta, sfințit de sîngele martirilor, al moșilor și strămoșilor noștri... Păstrînd neîntrerupt legătura cu glia străbună și adăpîndu-se din izvorul pururea viu al poporului său, Biserica Ortodoxă Română, a crescut și crește mereu preoți adevărați, atașați pămîntului și poporului care i-a născut și crescut, spre a-i fi sprijin în toată vremea».

În încheiere, Prea Fericitul Părinte Patriarh *TEOCTIST* a binecuvîntat pe cei prezenți, rugînd pe Bunul Dumnezeu: «să călăuzească pașii noștri spre tot lucrul cel bun și bineplăcut lui Dumnezeu».

În continuare, P. C. Pr. Octavian Popescu, a dat citire componenței Comisiilor de lucru ale Bisericii Ortodoxe Române, (organizatoare, bisericească, culturală, economico-financiară, de validări-bugetară) care, au expus activitatea tuturor centrelor eparhiale din cadrul Bisericii Ortodoxe Române, în cursul anului 1987, dimpreună cu opțiunile pentru anul ce va urma.

Sedința s-a suspendat apoi pentru dezbaterile fiecărei secții de lucru. După pauză au luat cuvîntul raportorii fiecărei Comisii de lucru, care au prezentat, pe rînd rapoartele Comisiilor. Au urmat apoi mici discuții pe marginea materialelor prezentate, cu propuneri obiective de îmbunătățire pe mai departe a desfășurării activităților fiecărui centru mitropolitan și episcopal în parte.

În încheierea lucrărilor, a luat cuvîntul Înalt Prea Sfințitul *Nicolae*, Mitropolitul Banatului, care a adus vii și firești mulțumiri, onoratului Departament al Cultelor, și prin acesta Conducerei superioare de stat, pentru înțelegerea și ajutorul acordat, ca de fiecare dată, pentru mai buna desfășurare a tuturor activităților din cadrul Bisericii Ortodoxe Române, și Prea Fericitului Părinte Patriarh *TEOCTIST*, pentru grija părintească și permanenta îndrumare a tuturor acțiunilor de continuă sporire a prestigiului Bisericii noastre strămoșești.

REDACTIA

CURSURILE DE INDRUMARE MISIONARĂ ȘI PASTORALĂ ALE CLERULUI DIN PATRIARHIA ROMÂNĂ

Seria 73

1 iulie — 31 iulie 1987

Potrivit dispozițiilor Cancelariei Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române nr. 1807/987 între 1 și 31 iulie a.c. s-au desfășurat cursurile celei de a 73-a serii de îndrumare misionară și pastorală a clerului din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor la care au fost programați 84 de preoți și diaconi pentru cele două Institute Teologice de grad universitar din București și Sibiu. Pentru buna desfășurare a acestora au fost luate din vreme convenitele măsuri de organizare, înștiințare și programare, în așa fel ca să nu apară deficiențe.

Toate temele și subiectele fixate au fost prezentate și dezvoltate de Profesorii celor două Institute Teologice după programa fixată de către Cancelaria Sfintului Sinod.

Toți preoții programați au fost prezenți la data fixată și au urmărit cu atenție orele de cursuri.

La sfârșit, în fața comisiilor fixate de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist s-a dat examenul de notare și calificare a fiecărui preot cursant.

Trebuie să menționăm că aceste cursuri de îndrumare misionară și pastorală ce se țin în fiecare an cu preoții bisericii noastre au un real folos, nu numai pentru pregătirea lor profesională, dar și pentru punerea lor la punct, în ceea ce privește cunoștințele din punct de vedere social, cultural și economic, pentru consolidarea unei trainice conștiințe preoțești și cetățenești. Prin ele preoțimea pe baza bogatelor cunoștințe cîștigate în activitate adîncește modul de reflectare a lor pe teren pastoral și misionar, în deplin acord cu cerințele actualității și, în special, cu problemele deosebite ale vremilor noastre, printre care: oprirea cursei înarmărilor și realizarea unei păci drepte în întreaga lume.

În toate aceste probleme și răspunderi, pe teren social, economic și umanitar, fiecare preot s-a întors la locul lui de muncă, mai întărit în conștiința lui preoțească și cetățenească.

EXAMENUL DE CAPACITATE PREOȚEASCĂ

Și anul acesta, ca în fiecare an, în luna iulie 1987 s-a organizat un examen de capacitate preoțească pentru absolvenții seminarelor teologice și licențiații în Teologie din cuprinsul Mitropoliei Ungrovlahiei (eparhiile Bucureștilor, Tomisului și Dunării de Jos și Buzăului).

Examenul a fost dat în fața unei comisii din cadrul Sinodului Mitropolitan, aprobată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, prezidată de către Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Antim al Tomisului și Dunării de Jos, Prea Sfințitul Episcop Roman Ialomiteanul, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor și Prea Sfințitul Arhiepiscop Vicar Gherasim Hunedoreanul, din partea Episcopiei Buzăului, secretar fiind P. C. Preot Ilie Georgescu, consilier mitropolitan.

Arhiepiscopia Bucureștilor a avut înscrși un număr de 54 candidați, care, după examinare, au fost declarați reușiți.

Toți candidații au dat dovadă de o bună pregătire teologică și o bună comportare disciplinară, obținînd calificarea necesară în vederea hirotoniei și intrării lor în cler.

ASISTENT

RESFINȚIREA BISERICII PAROHIEI ALBEȘTI-PALEOLOGU, PROTOIERIA PLOIEȘTI

Credincioșii parohiei Albești-Paleologu au avut bucuria, în ziua de 18 octombrie 1987, în Duminica a 20-a după Rusalii, de a-și vedea în-cununate ostenele de recitorire a bisericii satului lor, cu binecuvîntare arhierască, prin slujba de sfințire săvîrșită de P. S. Episcop Nifon Ploieșteanul, vicar patriarhal.

Satul Albești-Paleologu, primul și cel mai important din cele patru cîte compun comuna Albești, se află la intersecția de drumuri naționale Buzău-Urziceni-Ploiești, avînd în imediata vecinătate orașul Urlați și podgoria Dealul Mare.

Biserica parohială, situată în latura de sud a vetrei satului, a fost grav avariata de la cutremurul din 1977, necesitînd consolidare totală, practic o rezidire. La îndemnul mobilizator, sub supravegherea, cu rivna și stăruința preotului paroh Gheorghe Dumitru, fiu al satului, credincioșii au întreprins ample și temeinice lucrări de rezidire a sfîntului locaș, de împodobire a acestuia cu pictură în frescă de o distinctă frumusețe și dotare cu mobilier necesar bunei desfășurări a cultului.

În ajunul prăznuirii s-a săvîrșit vecernia, cu litia și privegherea, de către preoții din împrejurimi și diaconii Centrului Eparhial, Grigore Andronescu și Augustin Rusu, în prezența unui mare număr de credincioși.

A doua zi dimineața, în dangăt de clopot vestitor de bucurie, la orele 9, a sosit P.S. Episcop Nifon Ploieșteanul, vicar patriarhal, delegat al P. F. Părinte Patriarh Teoctist, însoțit de P. C. Pr. Protopop Ștefan Săvulescu, al protopopiatului Ploiești. Primirea înaltului oaspete a fost impresionantă, soborul de slujitori și preotul locului întîmpinîndu-l cu Sf. cruce și Sf. Evanghelie, la intrarea în biserică, iar credincioșii satului și alți mulți din cele învecinate, oferind buchete de flori.

Inconjurați de preoții parohiilor din cuprinsul comunei și din împrejurimi și de diaconi, P.S. Sa a săvîrșit ritualul sfințirii bisericii, cu ocolirea sfîntului locaș, stropirea cu aghiazmă și ungerea cu sfîntul și marele mir, în exterior și interior. După trecerea tuturor credincioșilor prezenți prin sfîntul altar, pe dinaintea sfintei mese și citirea documentului sau actului comemorativ, de către P.C. Pr. Protopop, a urmat Sfînta Liturghie arhierască, ale cărei răspunsuri au fost date cu multă evlavie de către toți credincioșii de față. Predica zilei a fost susținută de P.C. Pr. Nicolae Stoleru.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii preotul paroh Gheorghe Dumitru a făcut mai întîi un scurt istoric al bisericii și satului, apoi a prezentat o dare de seamă asupra complexului de lucrări efectuate, marcînd momentele importante în desfășurarea lor. Vorbitorul a precizat că păstorește într-o parohie unind în dragostea de biserică 550 familii și aproape 3000 de suflete.

Manifestîndu-și bucuria de a putea înfățișa tuturor oaspeților realizările obținute, de a fi văzut lucrările terminate și sfințite astăzi solemn, parohul bisericii aduce respectuoase mulțumiri P.F. Sale, Părintelui Patriarh Teoctist, pentru larga înțelegere și concursul acordat. El

a mulțumit deopotrivă autorităților locale pentru solitudinea și sprijinul acordat pentru desfășurarea în bune condiții a lucrărilor. A mulțumit în mod deosebit organelor parohiale, enoriașilor donatori și binefăcători care și-au dat obolul, întru ducerea la bun sfârșit a înfrumusețării depline a bisericii ca și altor credincioși care au fost aproape, într-un fel sau altul, pentru desăvîrșirea lucrărilor. Cu recunoștință a mulțumit P. S. Nifon Ploieșteanul pentru bunăvoința de a fi prezent la marele eveniment din viața credincioșilor și bisericii Albești-Paleologu, de a-și fi luat osteneala să poposească în mijlocul lor pentru a le sfinți locașul de închinăciune.

A luat apoi cuvîntul P.C. Pr. Protopop Stefan Săvulescu care a prezentat P.S. Sale și celor prezenți, o grăitoare dare de seamă asupra vieții bisericesti și activității gospodărești a preoțimii din subordine, arătînd grija deosebită ce o poartă aceștia bunei chivernisiri și înfrumusețării sfințelor locașuri și pastorației misionare și sociale.

P.S. Episcop Nifon a rostit un ziditor cuvînt de învățătură, presărat cu prețioase și înălțătoare îndemnuri duhovnicești. La început P.S. Sa a remarcat cît de frumoasă și bineprimită a putut fi rugăciunea săvîrșită într-o biserică înnoită, impozantă, desăvîrșit împodobită. Prin cuvinte pe înțelesul credincioșilor P.S. Sa a vorbit despre învățătura ortodoxă despre Biserică, ca loc al întîlnirii credinciosului cu Dumnezeu în rugăciune, «nucleu al prezenței lui Hristos în lume». Atributele bisericii de «locaș de lumină și învățătură, sfînt și sfințitor» au fost înțelept reliefate tocmai pentru a tălmăci rostul adînc al slujbei sfințirii, cu tot ceremonialul care a însoțit-o. În duhul acelorași nestrămutate convingeri ale noastre despre legătura organică a credinciosului cu Biserica lui Hristos, sînt înfățișate și valențele acesteia de «comunitate a binelui, iubirii și păcii», școală a înaltelor virtuți. Biserica edifică sufletește pe credincioși punînd, între altele, în valoare dimensiunea umană a existenței lor, ca o deschidere angajată, voluntară și responsabilă spre semenii, spre societate.

P.S. Episcop Nifon Ploieșteanul a dus cu sine și binecuvîntarea P.F. Patriarh, credincioșilor enoriei și păstorului lor sufletesc, felițînd călduros pe toți ostenitorii, pentru munca depusă în ogorul Domnului, la rectificarea bisericii lor, rugînd pe bunul Dumnezeu să dăruiască tuturor viață îndelungată, sănătate și pace. P.S. Sa i-a îndemnat să-și împodobescă neîncetat și jertfelnic biserica, s-o încălzească îndeosebi cu sufletele lor, să-și păstreze credința strămoșească și să asculte totdeauna de păstorul lor sufletesc. Tuturor, celor prezenți, preoți și credincioși, P.S. Episcop a făcut chemarea de a se arăta vrednici păștrători și trăitori ai credinței adevărate, atașați Bisericii lui Hristos, voitori și înfăptuitori de pace, dragoste și frățietate. În încheiere, P.S. Sa a împărțit arhieresti binecuvîntări, însoțite de doriri de spor în săvîrșirea a toată fapta bună, spre slava Bisericii și înflorirea scumpei noastre Patrii. P.S. Episcop aduce totodată la cunoștință asistenței că este însărcinat de către P.F. Patriarh Teoctist a hirotesi pe preotul paroh Gheorghe Dumitru, pentru meritele sale, iconom stavrofor și a-i acorda dreptul să poarte cruce patriarhală. Aceste distincții sînt urmare firească și răs-

plată cu prisosință cuvenită pentru buchetul de vrednicii acumulate într-o lungă și rodnică activitate pastorală în care s-a remarcat ca un bun slujitor și chivernisitor al celor încredințate lui de obște.

S-a săvârșit apoi un polihroniu pentru conducătorii patriei, a întii-stătătorului Bisericii noastre, a tuturor dreptmăritorilor creștini de pretutindeni.

Cu agapa îndătinată a luat sfârșit o sărbătoare plină de bucurie și înălțare sufletească, de trăire duhovnicească ce va rămâne de neuitat și adânc întipărită în memoria credincioșilor ce-au luat parte la ea.

Pr. NICOLAE STOLERU

SFINȚIREA BISERICII DIN PAROHIA ODĂILE — PROTOIERIA PLOIEȘTI

Duminică, 31 mai 1987, a fost tîrnosită biserica parohiei Odăile, din comuna Puchenii Mari, Protoieria Ploiești. Această zi va rămîne de o însemnătate deosebită în inimile credincioșilor și în istoria parohiei Odăile.

Din încredințarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, a sosit în parohie, în acea duminică dimineața, P.S. Episcop Vicar Patriarhal Dr. Vasile Tirgovișteanul, rectorul Institutului Teologic Universitar din București, însoțit de Prea Cucernicii Pr. Dumitru Găină, din Australia; Pr. Marcel Manole, din București, și Diacon Prof. Dr. Emilian Cornițescu.

La sosire, Prea Sfinția Sa a fost întîmpinat de P.C. Pr. Protopop Ștefan Săvulescu, de la Protoieria Ploiești, de un sobor de preoți și de numeroși credincioși cu lumînări aprinse și cu flori.

În deplină liniște și deosebită atenție credincioșii au ascultat în-genunchiați emoționantele rugăciuni de sfințire rostite de Prea Sfințitul Episcop și au trecut apoi să se închine la Sfînta Masă, cu evlavie și în ordine, prin Sfîntul Altar. În timpul Sfîntei Liturghii, credincioșii au cîntat răspunsurile și au rostit Crezul.

La sfîrșitul Sfîntei Liturghii, P.C. Pr. Protopop Ștefan Săvulescu a adresat un cuvînt de bun venit Prea Sfințitului Episcop Vasile și i-a mulțumit pentru prezența și participarea Prea Sfinției Sale la această slujbă solemnă în parohia Odăile, rugîndu-l să transmită Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist asigurarea sentimentelor de dragoste, devotament și prețuire din partea clerului și a credincioșilor Protoieriei Ploiești. S-a săvârșit, în încheiere, un Polihroniu.

În continuare, Prea Cucernicul Părinte Protopop, trecînd în revistă realizările pe tărîm bisericesc din parohiile Protoieriei, unde bisericile se înnoiesc tot mai mult prin lucrări însemnate și pictură de valoare, P.C. Sa a afirmat că același lucru se poate spune și despre parohia Odăile. În mai puțin de 4 ani aici s-au făcut realizări însemnate atît pe plan economic gospodăresc, cît și pe cel duhovnicesc. Prea Cucernicia Sa a elogiât credința și munca preotului paroh și a enoriașilor parohiei, care au stat la baza tuturor înfăptuirilor de care se bucură acum și a îndemnat pe credincioși să-și sporească cu stăruință rivna în credință și în spiritul de jertfelnicie, așa cum au dovedit și pînă în prezent.

A luat apoi cuvîntul Părintele paroh Colotelo Mihai, care a prezentat o dare de seamă cu privire la lucrările executate în parohie, subliniind dărnicia credincioșilor și dragostea cu care s-au angajat în muncă spre a-și vedea biserica înnoită. A exprimat mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Conducerii Sfintei Arhiepiscopii, precum și Prea Sfințitului Episcop Vasile, care, în urmă cu cinci ani, l-a hirotonit, iar acum a venit să tîrnosească biserica, binecuvîntînd ostenele tuturor credincioșilor. A mulțumit, de asemenea, și Părintelui Protopop Ștefan Săvulescu, care a sprijinit cu multă bunăvoință și dragoste lucrările ce s-au executat. A exprimat de asemenea mulțumiri Consiliului și Comitetului parohial, precum și tuturor enoriașilor.

În încheiere, Părintele Colotelo Mihai a spus: «Aș dori să precizez că încheierea unor lucrări importante la biserică nu va însemna nicidecum o stagnare în activitatea mea preotească. Realizările prezente constituie un punct de plecare pentru viitor. Preoția obligă la o permanentă preocupare pentru propovăduirea dreptei credințe, o neîncetată chemare la trăirea prin fapte a acestei credințe, o înălțare pe trepte superioare a moralei și a vieții duhovnicești, și în același timp pentru promovarea intereselor gospodărești ale parohiei. Preotul trebuie să învețe pe toți să învingă păcatul și să înfăptuiască binele.

După cuvîntul părintelui paroh, epitropul parohiei, Ghiță D. Marin, a rugat să i se îngăduie să spună cîteva cuvinte, cu prilejul acestui eveniment unic în viața enoriașilor. El a exprimat în numele Consiliului și al Comitetului parohial, precum și al enoriașilor, respectuoase mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh, Prea Sfințitului Episcop Vasile și Prea Cucernicului Părinte Protopop, pentru purtarea de grijă față de biserică și pentru marea bucurie pe care a prilejuit-o credincioșilor prin prezența în mijlocul lor a distinsilor și înalților slujitori ai Domnului Hristos. A subliniat de asemenea dragostea enoriașilor față de păstorul lor sufletească și prețuirea pe care i-o acordă pentru activitatea lui permanentă pe tărîm gospodăresc și de înfrumusețare a bisericii. Deși încă tînăr, părintele paroh a dat dovadă de pricepere în conducerea lucrărilor și mai ales stăruință ca biserica să fie un locaș viu care să cuprindă pe toți credincioșii. În încheiere, epitropul a rugat pe P.S. Episcop să mai vină să slujească în parohie, căci slujba arhierască e de o mare frumusețe și înalță sufletește în chip deosebit pe toți credincioșii.

A luat apoi cuvîntul P.S. Episcop Vasile, Vicar Patriarhal.

Prea Sfinția Sa a transmis tuturor celor prezenți binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și și-a exprimat bucuria de a se afla în mijlocul unor slujitori bisericești și credincioși care lucrează cu rîvnă în ogrorul Domnului. Prea Sfinția Sa a reamintit cuvintele Psalmistului: «Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul să ne bucurăm și să ne veselim într-însa».

Importanța sfîntului locaș al bisericii este deosebit de mare pentru viața credincioșilor. Biserica este centrul vieții religioase și are rolul de inimă în existența parohiei. În biserică, Mîntuitorul săvîrșește sfințirea tuturor celor care cred în El. De aceea, ea este numită «casa lui Dumnezeu și poarta cerului» (Facere 28, 17). Chiar forma bisericii ne prile-

juieste un înțeles și o aducere aminte care întăresc încrederea noastră în Dumnezeu. Unele biserici au forma de corabie, ceea ce ne amintește de corabia lui Noe, în care au fost salvați de la pieire cei ce se găseau în ea. Ne amintește și de corabia în care se aflau ucenicii Mântuitorului Iisus Hristos. În timpul unei furtuni puternice, ei s-au înspăimântat de valurile involburate și au trezit pe Iisus din somn cu vorbele: «Doamne, ajută-ne, că pierim!». Domnul a potolit valurile și corabia a plutit liniștită mai departe. Biserica este și ea o corabie mântuitoare, în care credinciosul este apărat de primejdia pieirii. Ea îl poartă pe valurile vieții, îl ocrotește în fața păcatului și îl povățuiește ca să ajungă la ținta călătoriei sale, la portul cel mai important al vieții veșnice cu Hristos-Domnul.

Unele biserici au forma crucii, amintindu-ne de crucea lui Hristos, de jertfa Sa pentru mântuirea neamului omenesc și spunându-ne că tot ce e mareț, tot ce are dimensiunea veșniciei, se dobîndește prin jertfă. Noi nu ne putem mîntui decît în stare de jertfă, depășind orice egoism și consecințele sale. Acest lucru e posibil numai în biserică, unde ne simțim toți uniți în rugăciune, în jurul sfîntului potir, adică în jurul Trupului și Singelui Domnului și unde viața noastră se poate îmbunătăți fără încetare. În biserică nu sîntem singuri. Mîntuitorul Hristos e cu noi. Simțim ajutorul rugăciunilor Maicii Domnului și ale sfinților.

Pictura sfîntului locaș de închinare impresionează ființa noastră și ne face să înțelegem mai bine și mai ușor istoria mîntuirii oamenilor. Ea ne amintește de viața Mîntuitorului Hristos, de minunile Sale, de pildele și învățăturile Sale, de răstignirea, de învierea, de înălțarea Sa la ceruri și de alte evenimente importante din istoria mîntuirii oamenilor. Datorită picturii, ne amintim mai bine de Maica Domnului, pururea rugătoare pentru creștini, de faptele apostolilor, de credința sfinților și de viața lor curată. O biserică împodobită cu pictură iconografică îl învâluie pe credincios într-o atmosferă de rugăciune și ridică gîndirea omenească spre frumusețea cerului. De aceea o cîntare bisericească spune: «În biserică Ta sfîntă, în cer ni se pare a fi».

Biserica se roagă pentru toți fiii săi, vii și morți. Ea nu uită niciodată pe nimeni. Din ea și prin ea se revarsă toate darurile lui Dumnezeu, pe care credincioșii le pot înmulți prin rugăciune și fapte creștinești.

Biserica Ortodoxă a avut puterea de a menține și de a întări viața spirituală a credincioșilor și a națiunilor în cadrul cărora s-a aflat. Biserica Ortodoxă Română a contribuit, în mare măsură, la trezirea conștiinței naționale, la dezvoltarea limbii române și la întărirea unității poporului român în toate epocile istoriei sale zbuciumate. În biserică, poporul a dobîndit credință în Dumnezeu și dragoste de patrie și de pămîntul strămoșesc.

De aceea, credincioșii au ținut totdeauna la biserică și la preoții care poartă grijă de ea. Enoriașii din Odăile au mers pe același drum. Au ascultat pe tînărul lor preot, amintindu-și de cuvintele Sfîntului Apostol Pavel: «Nimeni să nu disprețuiască tineretea tale» (I Tim., 4, 12) iar acum se văd rezultatele muncii lor, de care se bucură atît autoritatea bisericească superioară, cît și poporul dreptcredincios.

Datorită activității rodnice desfășurate în parohia Odăile, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a acordat preotului paroh Colotelo Mihai distincția de sachelar și împărtășește arhierescă binecuvîntare tuturor credincioșilor.

Sîntem încredințați că activitatea frățiilor voastre nu se va încheia cu realizările de pînă acum. În parohie sînt mereu probleme de rezolvat, atît pe plan gospodăresc, cît și pe cel duhovnicesc. Dumnezeu ne cere străduință permanentă de a ne modela oameni noi și de a fi tot mai buni, mai drepți, mai înțelegători față de aproapele nostru, mai apropiați de nevoile Bisericii, mai curați la suflet.

Dumnezeu să vă răsplătească credința și faptele cele bune, să vă ajute să fiți creștini vrednici, iubitori de Biserică și ascultători de păstorul vostru sufletesc. Păstrați credința strămoșească ca pe un bun veșnic, care luminează tuturor drumul mîntuirii».

După cuvîntul Prea Sfințitului Episcop Vasile a urmat miruirea, în timpul căreia cei prezenți au cîntat cîntări bisericești ortodoxe tradiționale.

Intr-o atmosferă de evlavie, credincioșii au plecat la casele lor și nu vor uita măreția acestei zile în care s-au împărtășit de alese bucurii sufletești, în biserica lor veche de sute de ani și totuși nouă.

Biserica datează din anul 1742, fiind ctitorită de cîțiva credincioși ale căror nume sînt amintite într-o pisanie slavonă, așezată deasupra ușii.

În decursul vremii, sfîntul locaș a fost reparat de mai multe ori cu cheltuiala enoriașilor și purtarea de grijă a preoților.

În urma cutremurului din 1977 biserica a avut nevoie de reparații capitale și de o pictură nouă. Această îndatorire a revenit tînărului preot paroh Colotelo Mihai, licențiat în teologie, hirotonit în 1982 pe seama acestei parohii, în locul vrednicului de pomenire preot Belcin Aurel, mutat la cele veșnice.

Cu tact pastoral și pe baza pregătirii teologice din timpul studiilor noul paroh a cîștigat încrederea enoriașilor, care l-au ajutat deosebit de mult în executarea tuturor lucrărilor ce se impuneau. În baza documentațiilor tehnice, aprobate de Arhiepiscopia Bucureștilor, au fost executate lucrări de restaurare a bisericii, iar pictura a fost realizată în tehnica fresco de către pictorul Ene Ion din comuna Bucov, județul Prahova. În locul unei clopotnițe vechi și degradate a fost construită o clopotniță nouă. S-a turnat din nou un clopot la Mînăstirea Plumbuita. Vechea împrejmuire a fost înlocuită cu alta. S-a reparat și casa parohială în exterior și în interior.

Credincioșii au făcut numeroase donații valoroase pentru sfîntul locaș, între care: Sfînta Evanghelie argintată și alte cărți de cult pentru altar și strană, șase rînduri de veșminte noi de la Sfînta Arhiepiscopie, o icoană mare argintată a Maicii Domnului, numeroase covoare, strana cîntărețului, un tetrapod sculptat, ș.a. În afară de interesul material purtat sfîntei biserici, credincioșii au învățat să cînte răspunsurile la Sfînta Liturghie și multe cîntări de la celelalte slujbe.

Evenimentul solemn al sfințirii acestei biserici a fost un prilej de înălțare duhovnicească pentru credincioșii parohiei Odăile și de aprofundare a simțămintelor religioase ale lor, constituind și pe mai departe temei de sporire a evlaviei și dreptei credințe strămoșești în sufilele lor.

ASISTENT

SFINȚIREA BISERICII DIN PAROHIA ȚIGĂNEȘTI I, PROTOIERIA ALEXANDRIA, JUDEȚUL TELEORMAN

În viață sînt evenimente care se înscriu pentru totdeauna în conștiința noastră, fiind luminate de bucuria unor împliniri, greu de realizat a doua oară.

O astfel de bucurie au avut credincioșii și preotul parohiei Țigănești I, Teleorman, în ziua de 1 noiembrie 1987, cînd, după 7 ani de trudă, grijă și sacrificii au avut marea bucurie să redea cultului monumentală lor biserică, foarte grav avariata de cutremurul din 1977.

P. S. Episcop-vice Vasile Țirgovișteanul în fruntea unui mare sobor de preoți la slujba înnoșirii Bisericii ce a avut loc la 1 Noiembrie 1987

Sărbătoarea a început încă din seara zilei de 31 octombrie a.c. prin slujba vecerniei cu Litie, de către un sobor de 12 preoți și doi diaconi de la Sf. Arhiepiscopie, veniți să-și aducă dovada prețuirii pentru tînărul preot paroh Alexandru Gh. Lungu și enoriașii săi, care în ciuda greutăților, au reușit să facă față unor lucrări, care au solicitat nu numai mari eforturi, dar și suma de peste 2 milioane lei.

A fost o seară caldă duhovnicească, în care preoții și credincioșii laolaltă au înălțat rugăciuni de mulțumire lui Dumnezeu pentru împlinirea muncii lor.

A doua zi, 1 noiembrie, încă din primele ore ale dimineții credincioșii au umplut vasta curte a bisericii, în care, același sobor de preoți, avînd în frunte pe Prea Sfințitul Episcop Vicar Vasile Țirgovișteanul, delegatul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, după sfințirea apei, au înconjurat sfîntul locaș stropindu-l cu apă sfințită și ungîndu-l cu Sfîntul Mare Mir în sunetul impresionant al clopotelor și în cîntările preoților și poporului.

La intrarea în biserică, P.S. Episcop Vicar și-a plecat genunchii și prin sfînte rugăciuni, a implorat harul divin să coboare asupra sfîntului locaș.

Intrînd apoi în biserică alături de soborul slujitor, a spălat sfînta masă spre a primi sfintele moaște și Documentul întocmit cu acest prilej, în timp ce părintele diacon Rusu Augustin, explica credincioșilor din biserică aceste clipe solemne, după care părintele protoiereu Sandu Ion, le-a citit documentul așezat apoi ulterior și el la piciorul sfintei mese.

A urmat după datină, sărutarea sfintei mese de toți cei aflați în biserică, primiți de Prea Sfințitul Episcop Vicar cu crucea în mină.

Binecuvîntarea Sf. Liturghii a fost rostită de P.C. Preot Consilier Dragnea George și a fost continuată de Prea Sfințitul Episcop Vasile și soborul slujitor, răspunsurile la strană fiind date de un foarte mare număr de credincioși, umplînd biserica cu frumoasa lor cîntare omofonă.

Predica zilei a rostit-o C. Pr. Ștefan Stănculescu, misionarul Protoieriei Alexandria, în timp ce Sfințiți slujitori, preoți și diaconi, pri-meau din mîinile Prea Sf. Episcop Vicar Vasile, ca în vremuri de fericită amintire, Sf. Trup și Sînge, împărțășindu-se cu toți din același Sf. Potir.

La sfîrșitul Sf. Liturghii a luat cuvîntul întii P.C. Protoiereu Sandu Ion, care succint și temeinic, a prezentat activitatea preoților din Protoieria Alexandria, și în mod special a preotului paroh Alexandru Gh. Lungu, și a enoriașilor săi, care prin muncă și dăruire exemplară, au dus la bun sfîrșit renovarea monumentalei biserici din parohia Țigănești I.

Colaborarea armonioasă dintre ei, organele parohiale, și cele locale de stat, stau la temelia acestei excepționale realizări.

În încheiere mulțumește Prea Sf. Episcop Vicar Vasile, pentru prezența sa la această sărbătoare duhovnicească.

A vorbit apoi preotul paroh Alexandru Gh. Lungu, care și-a manifestat bucuria față de prezența Prea Sf. Episcop Vasile ca delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh, cunoscător îndeaproape a situației bisericii de la Țigănești I. În continuare a făcut istoricul satului, vechi de peste 400 de ani și situat într-o zonă de locuire permanentă și multi-milenară, atestată prin așezări legate de epocile neolitice, bronzului, fierului și a protoromănilor, pînă la apariția voievodatelor românești.

Biserica actuală a fost construită între anii 1909—1910, de către țărani enoriași Nicolae și Ecaterina Capră, în stil monumental. Cutremurele din 1940 și 1977, i-au provocat însă grave avarii, provocînd închiderea bisericii. A stat părăsită pînă în anul 1981, cînd fiind numit la această parohie și-a luat greaua sarcină de refacere aproape totală a bisericii.

Între anii 1981—1982, s-au construit noile turlă după ce s-au consolidat zidurile bisericii cu beton și fier armat, s-a refăcut acoperișul și alte lucrări. În 1982, se reintroduce lumina electrică; se pregătesc pereții bisericii pentru pictură, se așează parchet în altar, se pavează biserica, se reface aproape complet Catapeteasma. Toate aceste lucrări, au costat circa 1 milion 300.000 lei.

Între anii 1983—1985, se construiește o casă nouă la cimitir, se mărește cimitirul și se împrejmuiește cu gard nou din prefabricate și în același timp se reface și se lărgiște casa parohială.

În anul 1986—1987, se pictează din nou biserica în frescă, de către pictorul Ion Moroșanu, împodobindu-se cu una dintre cele mai frumoase și bogate picturi (peste 250 de scene și figuri), din țară, cheltuindu-se peste 400.000 lei.

Banii au fost donați de enoriașii parohiei Țigănești I și II și de la Sf. Arhiepiscopie, care a donat 700.000 lei. Tutoror, Cucernicia sa le aduce calde mulțumiri și în special Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, pentru sprijinul acordat și în semn de aleasă prețuire îi dăruiește tabloul pictat al bisericii sale din Țigănești, înmînându-l P. S. Episcop Vicar, căruia îi adresează calde mulțumiri pentru prezența sa la această sărbătoare. La fel și organelor locale din sat, precum și Departamentului Cultelor, pentru sprijinul acordat asigurându-i pe toți, că și pe viitor își va face datoria ca preot și cetățean.

În încheiere a luat cuvîntul P.S. Episcop Vicar Vasile Tîrgovișteanul, aducînd binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh asupra credincioșilor și preotului lor, pentru frumoasa colaborare și realizare legată de refacerea și pictarea acestei biserici.

Fapta lor, a spus în continuare Prea Sfinția Sa, merită toată prețuirea deoarece biserica are un mare rol în desăvîrșirea noastră de creștini și români, în același timp.

Îndeamnă pe cei prezenți să rămînă legați de Biserică, ca una care este biserica strămoșilor noștri, sobornicească și apostolicească, mai ales că pe meleagurile țării noastre, a predicat însuși Sf. Apostol Andrei.

Aceeași datorie o avem de a ne iubi patria cu trecutul și prezentul ei, așa acum au făcut și strămoșii lor cînd au luptat alături de marele voievod, întregitor de țară, Mihai Viteazul, pe aceste meleaguri teleormănene.

Ca semn al prețuirii față de enoriași ca și de preotul lor, Prea Sf. Episcop acordă crucea de Econom Stavrofor părintelui Alexandru Gh. Lungu. Vrednic preotul, așa cum s-a cîntat, vrednic în același timp de această cinstire și enoriașii săi.

S-a făcut după aceea Polihroniul pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh, pentru conducerea de Stat și pentru preoții și credincioșii din biserică, urmată de slujba parastasului pentru ctitorii și slujitorii bisericii, împărțindu-se celor prezenți prinoase și colivă.

O masă a dragostei creștine, oferită de enoriașii parohiei și de către preot, au încheiat această zi de luminoasă amintire, înscrisă cu litere de aur în cronica satului și a parohiei.

Preot IOAN SPIRU
Alexandria

ADORMIȚI ÎN DOMNUL

LA MOARTEA PREOTULUI PROFESOR IOAN CONSTANTINESCU

Omul este o ființă care traversează timp, spațiu, fapte ; căldor printre lucruri și sensuri, avansează asimilînd sau neglijînd, după o normă încă neelucidată, ceea ce se potrivește sau ceea ce se împotrivește sufletului său. Noi, elevii Seminarului buzoian, firi iscoditoare și cu duh neobosit de priveliștea lumii, adesea stăpîniți de sentimentul suficienței, ne-am izbit violent de cîte un mare reper care ne așeza în uimire și cumințenie. Un asemenea «memento», peste care nu se putea trece ușor a fost și va rămîne pururi — Pr. Prof. IOAN CONSTANTINESCU.

Cunoașterea acestui om a fost pentru oricine un moment inițiativ. Era făcut anume să aducă o tresărire pînă și celui mai neglijent subiect uman. Era zidit să intrige sufletul uman, să-l arunce în furtună, să-l învobureze și apoi să-l lumineze definitiv. Gama sentimentelor pe care le-a trezit această stranie ființă în mulțimea indivizilor pe care i-a informat și format este imposibil de cuprins în puține pagini și de către un singur și nevrednic scrib. Numai dacă cineva ar putea strînge cu tenacitatea și vrednicia unei albine din sufletul tuturor celor ce i-au fost în preajmă frînturile ființei sale depuse ca roua în flori, atunci, și poate, nici atunci, s-ar contura, oarecum, măreția și adîncimea personalității acestui ilustru pedagog creștin. Veacul pe care l-a traversat, aproape de la un cap la altul, culminantul secol XX, va purta pe chipul său, la loc înalt, semnele și plinătatea faptică a neobositului preot și profesor IOAN CONSTANTINESCU.

Coborîtor din pămîntul sfînt al Moldovei de sus, unde s-a născut la 23 martie 1905 (satul Hulub — județul Botoșani), purta în firea lui strășnicia și neclintirea acelor vestiți oșteni ce au umplut cîndva istoria de faptele lor legendare. Desigur, alta i-a fost calea și lupta, dar vitejia aceeași cu a strămoșilor luptători cu spada ; el și-a ales însă Scriptura. Pe aceasta a slujit-o în duh și-n adevăr toată viața, atît ca preot (hirotonit în 1932 ; păstorește cu vrednicie parohia «Sulița» de lîngă Botoșani, apoi Sf. Teodor din Iași), dar mai ales ca dascăl de teologie. După ce parcurge cu strălucire scara învățămîntului teologic și obține titlul de «Doctor în teologie», în 1948 la Facultatea din București, își alege definitiv, ca centru al vieții și activității lui catedra. Oriunde l-ar chema

aceasta — fie la Iași, la Seminarul «Veniamin Costache» (1941—1944), fie la Seminarul Central (1944—1946), la Seminarul teologic din Buzău (1946—1968), fie la Seminarul din București, după 1968, el a răspuns mereu cu profeticul și totalul «iată-mă, Doamne!».

Sub chipul acesta de pedagog consacrat l-am cunoscut și noi, generații numeroase de ucenici buzoieni. Îl cunoșteam mai întâi de departe, venea spre noi ca un zvon; se plimba uneori pe alea teilor din curtea Seminarului și statura lui minusculă nu ne spunea nimic. Cei din anii superiori aveau însă grijă să așeze la locul convenit, în sufletele noastre, făptura profesorului, să pregătească viitoarea întâlnire. Faptul că în primii doi ani nu făceam nici o materie cu el, spuneau cei mari, era un noroc. Școala adevărată urma să înceapă abia în anul III când vom avea ore cu profesorul Jean Constantinescu. Era ca și cum treceam la facultate. Și acesta era adevărul! Când urca la catedră avea loc fenomenul hiperbolizării: nu-l mai vedeam mic și slab, ci lua dimensiuni de uriaș care umplea și domina spațiul din afară și mai ales pe cel lăuntric. O asemenea metamorfoză încă nu-mi fusese dat a descoperi. Totul contrasta la el și, în jurul lui se creaa acea atmosferă de maximă tensiune la care nimeni nu putea rămâne indiferent. Trupul lui atât de puțin se estompa complet în oceanul forței spirituale ce inunda clasa și tot ce mai rămânea din el era o prezență copleșitoare. Nu avea niciodată nevoie să pretindă liniște sau atenție, nimeni nu-și îngăduia să clinească ceva din solemnitatea și sacralitatea orelor lui. În această desăvârșită ascultare lecția devenea o depănare de perle îndelung și perfect șlefuite, tezaur de mare preț, din care nimic nu trebuia pierdut. Aveai impresia că participi la un moment unic pe care, de teama că nu-ți va mai fi dat să-l repeți, îl sorbeam în ființa noastră cu înfricoșată grijă, cum făceam în copilărie cu sfințita anafură, așezată în palmă de preot.

Privirea lui era de o intensitate pe care nici un elev nu a reușit să o înfrunte direct vreodată, de aceea nici nu clineam vreunul dintre noi, fiindcă în orice colț al sălii și în orice clipă privirea lui era acolo și nu exista vreo posibilitate de evadare.

Niciodată nu-mi amintesc să fi fost obiectul birfei noastre în ciuda faptului că era intrănsigent ca un sfinx; era însă imparțial și drept, fără clintire și, de aceea, nimeni nu cîrtea împotriva lui. Caracter dîrz, mare iubitor al dreptății și apărător al ei, nu se sfia să-și înfrunte chiar și colegii, recunoscînd dreptatea elevului, dacă ar fi fost nevoie. În momentele grele și în situații incerte, cuvîntul lui era hotărîtor. În acest sens se povesteau lucruri minunate care, odată cu trecerea vremii, căpătau aură de legendă. Într-un moment de cumpănă pentru elevii seminarului, cînd o amenințătoare ceată de bătauși asediasse școala, în timp ce elevii și ceilalți profesori intraseră în panică, profesorul a ieșit cu bărbăție în calea lor și, într-un scurt dialog, ca într-o iscusită încrucișare de spadă, logica și autoritatea au ieșit biruitoare, spre uimirea celor dinlăuntru care se întrebau, precum odinioară ucenicii din furtună: «Cine este acesta că și marea și vînturile se supun Lui...?».

În afara orelor de curs, ținute la nivelul cel mai înalt și în atmosfera cea mai luminoasă, Părintele Profesor Ioan Constantinescu a creat ne-

uitate momente sărbătorești atunci când prezenta una din temele prevăzute pentru toate clasele. Temele cele mai des întâlnite, și care riscă să devină neinteresante din prea multă folosire, când erau tratate de el uhuiau prin noutate și bogăție. Când ne-a vorbit odată, în preajma Sf. Paști, despre Patimile Domnului, toți ascultătorii striveau lacrimi între gene și niciodată nu a fost sesizată mai profund dimensiunea jertfelnică a iubirii lui Hristos. Și nu se putea spune că cei peste o sută de tineri, în preajma celor douăzeci de ani, se aflau la vârsta lacrimilor ieftine. Dimpotrivă! Cuvântul spus cu atîta forță și claritate înfiora și făcea să vibreze adîncurile ființei noastre care întâlnea, cu uimire, un univers nebănuit și ne determina la hotărîri esențiale față de menirea noastră. În cazul în care ne-ar fi întrebat cineva, atunci, dacă Părintele Profesor își iubea sau nu elevii, cred că nimeni nu ar fi răspuns afirmativ. Mult mai tîrziu am descoperit, cu mirare, că era capabil de o mare afecțiune. Ca profesor însă, acoperea cu grijă această bogăție afectivă din motive pedagogice așa cum un părinte înțelept își sărută pruncii lui în somn, ca iubirea să nu-i fie bănuită. Și este o grea suferință să-ți ascunzi afectivitatea! El jertfise însă totul catedrei... Și răsplata venea totdeauna sub chipul celei mai desăvîrșite autorități profesionale care-l învăluia ca o mantie imperială.

Ființa marelui Profesor rămînea totdeauna tainică, nu îngăduia nici o intimitate între el și elevi. Nimeni nu știa unde și cum locuiește, deși avea locuința chiar în incinta complexului episcopal, unde era și școala. Modestia lui era exemplară; sub aspect material aceasta lua chipul sărăciei de bună voie. Sărăcia lui era rezultatul unui oarecare stoicism, combinat cu un bun simț creștin, încît nimic nu părea mai firesc decît ca acest om să fie lipsit de prisosire. Felul în care purta el sărăcia o convertea într-un privilegiu unic; la el avea un sens deplin și precis. Pentru a fi sărac trebuie să ai vocație și el a avut-o din belșug. Așa a fost făptura lui, antinomică și memorabilă: puțin la trup dar grandios cu duhul, fără să fie frumos, era încîntător, ambițios dar demn, patetic și lucid totodată, debordant dar sistematic, fragil însă inepuizabil, categoric dar rezonabil, modest însă impunător. Tocmai pentru acest paradoxal statut al ființei sale s-a înscris ca normă definitivă în adîncurile sufletului nostru. L-a încărcat Dumnezeu cu zile multe dar toți anii lui (optzeci și doi la număr), i-a petrecut «răscumpărînd vremea». Era atît de viu încît ne-a venit foarte greu să acceptăm ideea că atîta viață putea să moară.

L-au prohodit foștii lui colegi, prieteni și elevi. Și era impresionant să vezi și să auzi slujindu-l voci inimitabile, preoți plini de har, vorbitori iscusiți, profesori distinși și popor în uimire. Era prima oară cînd în fața noastră neobositul profesor își îngăduia odihnă sub bolta ca de rai a bisericii «Lucaci» din București. Și-a aflat binemeritata odihnă în ostrovul de vis al lui Cernica Vornicul — «pînă la obșteasca înviere». Amintirea lui va rămîne neîmpuținată în inimile celor ce l-au admirat și iubit. Iar la Sf. Jertfă pe altarele unde vor sluji foștii lui învățăcei, se va face amintire și rugă pentru fericita odihnă a celui ce atît de mult și de frumos s-a ostenit în lumea aceasta.

Pr. Prof. IOAN BUGA

† PROTOS TIT MOLDOVAN

În dimineața zilei de 5 august 1987, a închis ochii pentru totdeauna și a trecut spre veșnicie Cuviosul Protos Tit Moldovan. Slujba înmormântării s-a săvârșit în ziua de 7 august 1987 și a fost înhumat în Cimitirul Mînăstirii Tîgănești.

Teodor-Tit Moldovan s-a născut în 1923, iunie 24, ca fiu al familiei Aron și Ludovica Moldovan, credincioși ortodocși din moși strămoși, în localitatea Asinip, jud. Alba. Școala primară a făcut-o în sat, unde tatăl său era și primar. Înzestrat de Dumnezeu cu inteligență și un chip îngeresc, elevul Teodor Moldovan, frecventa regulat biserica satului, biserica ortodoxă, Altar străbun și sanctuar al neamului, unde citea Viețile sfinților și cînta în corul de copii, toți fiind îmbrăcați în costume naționale. Învățase colindele românești legate de Nașterea lui Hristos și zămislirea neamului românesc.

Pasiunea tinerească, dragostea pentru liniște și meditație, setea după trăitori în Hristos și «binecuvîntata pustie», exemplul vieții și nevoințelor Cuviosului Antonie cel Mare, toate răspundeau chemării din adîncul sufletului său. Află despre Sf. Munte Atos de la un smerit călugăr venit în acele părți și admirînd chipul s-a și văzut monah. Se hotărăște să caute o sihăstrie și călătorînd mult se oprește la Metocul Căldărușanilor, dorind rămînerea în Ctitoria lui Matei Basarab. Avea abia 15 ani. Eclisiarhul Catedralei patriarhale, văzîndu-l chipeș, isteț și ascultător îl aduce în București, dîndu-i ascultări la pangar. Bucurie mare, are acum exemplul de trăire pe Cuviosul Dumitru cel Nou la ale cărui Sf. Moaște priveghează zi și noapte. Pe dinafară a învățat Paraclisul Sfîntului... pe care nu l-a uitat pînă la moarte.

Un ochi atent la gesturile băiatului, o ureche fină la auzul cîntărilor și o aleasă atenție avea asupra-i Protosul Gherasim Bica. P. Cuv. Sa îl recomandă la alte ascultări, pretutindeni impresionat. După un an, Protos Gherasim este numit stareț la Mînăstirea Turnu, unde cheamă pe fratele cel mic, Teodor. Dar nici aici nu stau, P. Cuv. Gherasim Bica este numit stareț la Mînăstirea Polovragi (Gorj) și îl urmează și Teodor. Soborul Mînăstirii Polovragi îl îmbracă în haïna monahală cu numele de Tit (ucenicul încercat al Sf. Apostol Pavel). Avea 18 ani. Părea o figură din pictura lui Rafael sau Rubliov. Este trimis la Seminarul monahal Cernica pe care îl absolvă printre elevii fruntași. Este hirotonit diacon și apoi preot pe seama Mînăstirii Polovragi.

În 1950, P. Cuv. Gherasim trece stareț la ctitoria lui Neagoe Vodă, la Curtea de Argeș. La Polovragi este ales stareț cel mai tînăr și cel mai întreprinzător slujitor: Tit Moldovan. Avea numai 27 de ani. Cu privirea sa atrăgătoare, cu vocea sa calmă, cu zîmbetul său angelic și cu cugetul său nepătat atrăgea mulțimea credincioșilor. În același timp, liniștea în obște era desăvîrșită. Din cauza atîtor nenorociri prilejuite sau aduse de război, Starețul Tit cu priceperea sa, cu brațele și mintea

lui ridică din temelii două laturi de chilii, reface clădirile, biserica, introduce apă, se îngrijește de igiena monahilor, asigură bunul mers al gospodăriei obștii.

Dar a venit și un timp al suferinței, fiindcă vrăjmașul nu doarme și astfel s-au curmat pentru un moment intențiile și vredniciile Părintelui Tit, cum îl numeam noi cei din preajmă care l-am avut întâiul duhovnic și sfătuitor în haina schivniciei. Auzind și văzind acestea, mama sa îmbracă haina monahală, devenind maica Anastasia (12 februarie 1956), chiar în Mînăstirea Polovragi, rugîndu-se pentru sănătatea fiului..

În 1964, Protos Tit Moldovan este chemat la Centrul mitropolitan Craiova de către I.P.S. Mitropolit Firmilian, unde i se dă ascultarea la Podgoria Arhiepiscopiei Craiovei. În scurt timp, priceperea sa, hărnicia fără seamăn și slujirea sinceră a lui Dumnezeu și oamenilor dau roade nebănuite : o gospodărie model și un paraclis permanent cercetat de credincioșii încrezători în duhovnicul-încercat Tit. Nu neglijează nici cartea. Urmează cursurile Institutului teologic, alcătuind după îndemnul cugetului o lucrare de licență în teologie simțită și documentată la fața locului în legătură cu Viața și nevointele Cuviosului Nicodim de la Tismana. Datorită vredniciilor sale, este numit, în același timp, stareț la Mînăstirea Lainici, pe care o reface în scurt timp, dîndu-i strălucirea de altădată. Pentru seriozitatea sa este numit și Președinte al Consistoriului monahal al Arhiepiscopiei Craiovei.

După trecerea către Domnul a mitropolitului Firmilian († 1972), P. Cuv. Tit merge ca slujitor la Mînăstirea Gura Motrului, numai pentru un an.

În 1973 cere binecuvîntarea I.P.S. Mitropolit Teoctist al Olteniei pentru a pleca în satul său, unde slujește și ridică din temelii o impunătoare biserică parohială, fiind principalul ctitor, biserică ce a fost tîrnosită la 28 iulie 1984, și la care a participat mulțime de credincioși cărora le-a vorbit Părintele lor, Tit, despre importanța și rolul Bisericii Ortodoxe Române în viața poporului nostru, mai ales în părțile Ardealului.

Patriarhul Justinian cunoscîndu-i zelul, apreciîndu-i activitatea și avînd încredere în priceperea lui, îl aduce în 1975, slujitor la Catedrala Patriarhiei Române, din nou lângă Moaștele Sf. Dumitru, simțind același fior sfînt, ca la 15 ani.

Fizicul său firav și firea sensibilă încep să-l atenționeze. Patriarhul Justinian, care vedea în subalternii săi cinstiți propria viață, îl determină la un control serios și la o internare în spital. Se reface și, Părintele Justinian, cunoscîndu-i tactul, răbdarea și experiența duhovnicească, îl numește slujitor la Mînăstirea Țigănești și duhovnicul monahiilor (1975). Cu aceeași sinceritate își face datoria și cu același devotament tratează pe toți. Mulți credincioși caută pe duhovnicul, nenumărați ucenici vin la sfătuitorul și mulți săraci pleacă miluiți. Unii l-au considerat rigid, dar aceia sînt cei care au uitat porunca Mîntuitorului : «cel care dorește

să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea sa și apoi să-Mi urmeze (Matei XVI, 24). Părintele Tit avea conștiința vindecării prin Pravila vasiliană, care sfătuiește: Păcatul este ca mușcătura de șarpe. Mușcătura trebuie arsă (prin canon) pentru că otrava să nu se împrăștie în tot organismul.

Părintele Țit, tămăduind pe alții s-a vindecat pe sine.

Părintele Tit simțind iarăși încercările firii și slăbirea organismului, cere binecuvântarea ieșirii din Arhiepiscopia Bucureștilor și transferul la Mănăstirea Cocoș (jud. Tulcea), 1985, unde credea că atmosfera îi este favorabilă și clima va ajuta neputințelor firii. Stresat și mîhnit, gri-juliu pentru noua ctitorie din localitatea Turdaș (jud. Alba) căreia i-a pus temelia și a ridicat-o pînă la acoperiș, o suferință îl lovește, încît de la mijloc în jos nu mai simte nimic. L-am vizitat, arăta ca un schivnic. Fusesse trăznit falnicul paltin de altădată. El care mîngîia și încuraja, acum plîngea ca un copil ce își pierduse părinții pe valurile lumii!

În ziua de 24 iunie 1987, ziua sa de naștere și cînd Biserica prăznuiește Sinziennele, Părintele Tit, mai mult de jumătate paralizat, este internat la cîteva spitale din București, unde i se dau îngrijirile necesare. Fiicele duhovnicești și pruncii săi de pretutindeni îl vizitează. Cere să fie dus la Mănăstirea Țigănești, acolo unde a dezlegat atîtea, acolo unde a slujit liniștit dumnezeiasca liturghie, într-un cuget și o simțire cu credincioșii săi, acolo unde și-a desăvîrșit porunca: «Slujba ta fă-o deplin! (II Tim. IV, 5).

N-a mai apucat să vadă Schimbarea la Față (6 august), ci a trecut Taborul liniștit, în zorii zilei de 5 august 1987!

Slujba prohodirii, după rînduială, a fost săvîrșită de un sobor de preoți și diaconi, în ziua de 7 august 1987. Prea Fericitul Patriarh Teoctist a delegat pe P. Cuv. Arhim. Grigore Băbuș; I.P.S. Antim Arhiepiscopul Tomisului și Dunării de Jos a delegat pe P. Cuv. Arhim. Ștefan Gușe, vicarul Sf. Arhiepiscopii; P.S. Episcop Emilian — chiriarul locului unde s-a născut și a ctitorit Protos Tit Moldovan — a trimis o delegație de cinci slujitori. De asemenea, au slujit P. Cuv. Arhim. Bartolomeu Anania, P.C. Diac. Petru David, P. Cuv. Justinian Cîrstoiu de la Lavra Neamțului și mulți alți preoți, colegi, studenți și elevi, fii duhovnicești ai Părintelui Tit.

Nu lipsită de importanță și coplesitoare a fost prezența P. Cuv. Gherasim Bica, mentorul și starețul Părintelui Tit, care la vîrsta de aproape 90 de ani, și-a condus ucenicul pe ultimul drum.

Erau de față rudele celui trecut în veșnicie și reprezentanți ai mînăstirilor unde a slujit și ostenit răposatul. Un grup de maici, în frunte cu P. Cuv. Fevronia Filip, stareța Sf. Mînăstiri Polovragi, au adus ultimul omagiu celui ce a fost ctitor, slujitor și stareț al obștii respective.

După slujbă, P. Cuv. Arhim. Gușe a zugrăvit în culori vii și emoționante figura de monah adevărat a celui ce a fost trăitor și slujitor în ultima vreme la Sf. Mînăstire Cocoș (jud. Tulcea). A luat cuvîntul procurorul-onorar Ioan Dăneț, colegul de facultate al defunctului, care

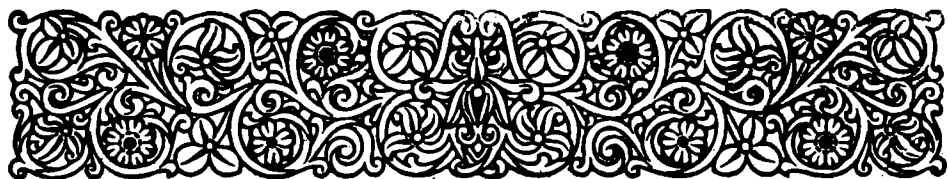
a evocat figura Protosului Tit ca un student model și ca un slujitor de mare smerenie și aleasă atracție. Lucruri inedite și fapte alese din viața sa au fost evocate, în cuvîntul de rămas bun, de către P.C. Diac. P.I. David care îl cunoștea din pruncie pe Părintele Tit și la care îl ducea bunica sa peste dealul Racoviței pînă la Mînăstirea Polovragi. P. Cuv. Arhim. Bartolomeu Anania a evocat anii tinereții petrecuți sub ascultarea aceluia care a fost distins preot, încercat duhovnic și priceput stareț : Tit Moldovan.

După Veșnica pomenire, trupul neînsuflețit a fost coborît în mormîntul din Cimitirul Mînăstirii Țigănești, toți cerînd iertare de la acela care a fost Protos Tit Moldovan.

În Trapeza Mînăstirii, familia, după datină, a oferit masa de adio. Au luat cuvîntul P.C. Pr. Ioan Andreicuț, reprezentantul P.S. Episcop Emilian de Alba Iulia.

Veșnică îi va fi pomenirea !

Diac. P. D. HUREZI

RECENZII

ALEXANDRU SCHMEMANN, *L'Eucharistie, sacrement du Royaume*, traduit par Constantin Andronikof, Ymca-Press/O.E.I.L., Paris, 1985

Este lucrarea ilustrului teolog rus din diaspora, apărută postum (părintele Schmemann a trecut la cele veșnice în decembrie 1983). Este testamentul duhovnicesc al celui ce a fost distins profesor, preot cu înaltă conștiință a responsabilității șale și desăvârșit tată de familie. Lucrarea este precedată de o «notă» a traducătorului în care se face o prezentare a personalității părintelui Schmemann și de cuvîntul autorului *către cititor*. Aici autorul arată că lucrarea aceasta nu constituie un studiu erudit de liturgică, ci o culegere de reflecții cu privire la Sf. Eucharistie, scrise la intervale îndepărtate de timp și adunate acum în volum. Autorul, de-a lungul experienței sale de preot și profesor și-a dat seama că Biserica se află într-o *criză euharistică*, ce s-a transformat de-a lungul timpului «într-o stare cronică, normativă, de *schizofrenie*, care otrăvește Biserica și care sapă chiar la baza vieții sale». Această *schizofrenie* s-a realizat între ceea ce se împlinește în cadrul Sf. Liturghii și ceea ce majoritatea credincioșilor înțeleg. Omenirea se găsește într-o teribilă criză de spiritualitate: omul modern se reconsideră pe sine măsură a tuturor lucrurilor, nu pe Dumnezeu, de unde toată atenția spre formele comode de viețuire în această lume, care nu este cea vestită de Hristos. Ca un răspuns la această criză, autorul sugerează să se dea atenție Tainei Euharistiei și Bisericii care trăiește din această Taină, pentru că aici, consideră el «se găsește izvorul renașterii nădăjduite» (p. IX). În această carte autorul și-a propus să facă pe ortodocși să redescopere mesajul inițial al Sf. Liturghii spre a descoperi experiența pe care Biserica a trăit-o de la originile ei.

Pe lângă *nota traducătorului și cuvîntul către cititor* din partea autorului, cartea se împarte în XII capitole și două pagini de note, pe care părintele Schmemann a reușit să le indice doar la câteva capitole, înainte de moartea sa prematură.

Fiecare din cele XII capitole este intitulat «taină» pentru că autorul a vrut să arate Sf. Liturghie ca fiind o taină pe cît de unică pe aît de complexă, ale cărei părți, dependente una de alta și necesare una alteia, ne descoperă sensul dumnezeiesc, inepuizabil, «veșnic și universal» a ceea ce este lucrat și se împlinește în cadrul ei.

În primul capitol — *Taina obștii* — autorul arată că în primele veacuri venirea la biserică însemna continuarea comunității, al cărui scop era realizarea Bisericii. Adunarea credincioșilor, Euharistia și Biserica erau nedespărțite. De-a lungul veacurilor s-au produs două reducțiuni: 1) din partea teologiei de școală, care a interpretat-o ca pe una din celelalte taine și nu una a obștii, studiind-o pe părți, dintre care unele fiind considerate principale, iar altele secundare; 2) din partea credincioșilor, pentru care evlavia a devenit foarte individualistă, pierzînd caracterul ecclesial.

Părintele Schmemann consideră că un studiu amănunțit al structurii Sfintei Liturghii ne va face să înțelegem că ea este construită pe principiul *corespondenței*, adică al dependenței reciproce dintre slujitorul care prezidează și popor. În acest sens dă câteva exemple: cuvîntul «Amin» cu care credincioșii pecetluiesc fiecare invitație la rugăciune a preotului; toate rugăciunile sînt rostite de preot «în numele nostru»; toate momentele importante ale Sfintei Liturghii încep printr-o dare reciprocă a păcii, etc. Toate acestea

exprimă nu numai unirea săvârșitorului și a poporului, ci mai mult «synergia lor», concelebrarea lor» (p. 7). Credincioșii, în ritul bizantin, au fost oarecum excomunicăți, împărtășirea nemaifiind urmarea firească a participării lor la Sf. Liturghie, ci ceva excepțional (p. 8). Aceasta contravine sensului primar al Euharistiei, textelor și structurii Sfintei Liturghii și chiar arhitecturii și planului bisericii (p. 9—13). «Minunea adunării ecclesiale constă în faptul că ea nu este *suma* persoanelor păcătoase și nedemne care o compun, ci că este Trupul lui Hristos» (p. 14). Dacă obștea credincioșilor este chipul Trupului lui Hristos, chipul Capului este *preotul*, el manifestând puterea sacerdoțiului lui Hristos.

În capitolul II — *Taina Împărăției* — autorul arată că Euharistia este Taina Împărăției lui Dumnezeu, tocmai de aceea, începe cu binecuvîntarea Împărăției. Critică punctul de vedere catolic, după care Tainele fac parte dintr-o lume deosebită de a noastră și de cea a îngerilor. Euharistia ne descoperă caracterul sacramental al creației, fiindu-ne dată ca viață creaturii să se transforme în participare la viața divină (p. 26). Euharistia are un caracter cosmic (pentru că îmbrățișează universul, în ea ceea ce este al lui Dumnezeu fiind oferit lui Dumnezeu) și eshatologic (pentru că vizează împărăția lui Dumnezeu), reflectînd în sine tocmai caracterul cosmic și eshatologic al Bisericii. Euharistia este un simbol (și aici face o prezentare a acestei noțiuni) în sens *epitanic*, revelîndu-se o realitate care ne depășește dar de care sîntem legați existențial.

În capitolul III — *Taina intrării* — autorul precizează că altădată Sfînta Liturghie se începea cu ceea ce noi numim astăzi *Vohodul mic*. Face o scurtă dar interesantă prezentare a evoluției rînduieșii de pînă la acest moment după care face un comentariu al părții de dinaintea de vohodul mic. Critică obiceiul de a se citi în taină rugăciunile din timpul antifoanelor (care altădată se citeau cu voce tare) pentru că sînt tocmai rugăciunile comunității. Cînd au început să fie citite în taină, locul lor a fost luat de cîteva ectenii mici (care repetă monoton ectenia mare), separînd comunitatea de rugăciunile comune, care în realitate o exprimă. Părintele Schmemmann precizează că toată rînduiala de pînă la lecturile biblice este o *intrare* care simbolizează mișcarea ascendentă a vieții creștine: se înaintează «din lumea aceasta» spre centrul bisericii, spre altar, apoi la scaunul cel de

sus (care simbolizează înălțarea la Fiul lui Dumnezeu) de unde *preotul*, membru al obștii, chip al lui Hristos, îmbrăcat în puterea și înțelepciunea Sa, face să coboare peste noi *pacea* pentru ascultarea Cuvîntului lui Dumnezeu.

În capitolul IV — *Taina Cuvîntului* — ilustrează teolog rus sesizează mai întîi faptul că, influențați de occidentali, ortodoxii dau o mare atenție Liturghiei euharistice, neglijînd Liturghia Cuvîntului. Din această cauză Taina nu mai este biblică, ci «Ruptă de Cuvînt, care este totdeauna legat de Hristos. Tainele sînt, oarecum separate de El» (p. 66). «Prima Euharistie, ne împărtășim cu Cel Care vine și care rămîne printre noi în Cuvîntul Său; iar uniunea Bisericii constă în a-l anunța» (p. 67). Separată de Cuvîntul, Taina riscă să devină un act de magie, Cuvîntul separat de Taină, riscînd să devină o ideologie. În continuare, autorul explică momentele lecturilor biblice. *CCC Criza* în care se află predica în Biserica Ortodoxă, se datorește, după părintele Schmemmann, uitării a ceea ce reprezintă predica în obștea Bisericii (p. 76). Predica este absolut necesară Bisericii. Precederea Cuvîntului se împlinește prin colaborarea clericilor și credincioșilor, nu pentru etalarea calităților predicatorului, ci pentru păstrarea adevărului, misiunea comună întregului Trup al Bisericii prin lucrarea Duhului Sfînt prezent în ea.

În capitolul V — *Taina credincioșilor* — autorul comentează mai întîi ectenia întreită, ectenia și rugăciunile pentru catehumeni, vorbind în continuare despre raportul dintre laici și ierarhie în Biserica. Deplînge greșeala care s-a făcut de-a lungul vremii prin identificarea clericilor cu Biserica și a credincioșilor cu lumea, de unde sentimentul frustrării și revindicării de responsabilități la cariere n-au fost chemași — din partea laicilor — și limitarea doar la funcția sacerdotăală din partea clericilor. Scopul ierarhiei în Biserica este creșterea mădularelor în Trupul lui Hristos. Ierarhia are putere absolută în Biserica, nu pentru că ea ar fi putere dată ei de Hristos, ci pentru că este puterea lui Hristos însuși, așa cum supunerea laicilor este supunerea lui Hristos, pentru că Hristos este capul Bisericii. Biserica, în calitate de Trup al lui Hristos, împlinește în lume sacerdoțiul și misiunea lui Hristos (p. 95). Explicînd originea și semnificația Sf. Antimis, autorul găsește ocazia să facă o prezentare lațată între Biserica locală și cea universală: legătura dintre Biserica locală și cea universală o face episcopul, itaia iar Sf

Antimis exprimă legătura existentă între comunitatea locală și episcop.

În capitolul VI — *Taina Otrandei* — este expusă mai întâi nevoia de a aduce jertfă: ea iese din setea după Dumnezeu, din conștiința păcatului și aspirația la viața cea adevărată. Autorul prezintă necesitatea jertfei supreme adusă deodată de Dumnezeu și de omenire în Hristos. Iisus Hristos dăruiește jertfa Sa omenirii reînnoite — Bisericii, adică viața Lui împlinită prin jertfa desăvârșită. În felul acesta viața Bisericii devine ofertă și jertfă. Jertfa lui Hristos devine jertfa omenirii, care-i dă acesteia posibilitatea să se transforme mereu în jertfă bineplăcută lui Dumnezeu. Autorul afirmă că *taina otrandei* începe cu vohodul cel mare, ritualul punerii înaintea Darurilor. Face apoi o explicație a proscomidiei, scoțind în evidență caracterul ei sacrificial: în ea toți creștinii sînt chemați la jertfa lui Hristos. În continuare autorul face comentariul citorva acte săvârșite de slujitori în legătură cu vohodul cel mare, scoțind în evidență caracterul eclesial și etern al sensului comemorărilor de la vohodul cel mare.

În capitolul VII — *Taina unității* — autorul consacră mai multe pagini *sărutării păcii* care în Biserica primară constituia o parte integrantă a cultului creștin în general. Cu sărutarea păcii se începea, Liturghia euharistică. Sînt cîteva pagini antologice privind iubirea creștină. Comentînd recitarea Crezului niceo-constantinopolitan (lucru început din sec. VI), ca simbol al unității, autorul analizează conceptul de *unitate* în Biserică, arătînd că lipsa de unitate în evlavie omului modern se datorează faptului că locul *credinței* a fost luat de *sentimentul religios*. Autorul analizează aceste două noțiuni și stările pe care ele le definesc în Biserică. În credința omului modern trebuie să se opereze o convertire care să constea în întoarcerea *unității de jos spre unitatea de sus*. Mărturisirea Simbolului de credință urmărește tocmai acest lucru.

În capitolul VIII — *Taina înălțării* — autorul face comentariul citorva ecfonisuri și formule liturgice din această parte de început a Liturghiei euharistice, arătînd că de acum se trece la partea principală a Liturghiei, principală nu prin ea însăși, ci în legătură cu celelalte părți ale ei.

În capitolul IX — *Taina mulțumirii* — autorul se referă la rugăciunea anaforală, atrăgînd atenția că teologii o studiază fragmentar, iar practica actuală a

Bisericii a făcut ca ea să fie citită în taină (credincioșii neauzind decît părți dispartate din ea sub formă de ecfonise), credincioșii neauzind și necunoscînd textul rugăciunii rugăciunilor (p. 186). Explicînd anaforaua, părintele Schmemmann arată că totul este o aducere aminte a ceea ce omul a făcut spre a cădea din libertate și din armonia existențială și a ceea ce Dumnezeu a făcut ca să ne ridice din cădere. Anaforaua este o mulțumire adusă lui Dumnezeu pentru toate. Mulțumirea este semnul supremei libertăți în fața lui Dumnezeu, ea asigură cunoașterea integrală a lumii (p. 192). Explicînd toate acestea, autorul face și o scurtă incursiune în antropologia creștină și în soteriologie. Cunoscînd, așadar, iconomia mîntuirii, prin rugăciunea din momentul liturgic al anamnezei se aduce mulțumire lui Dumnezeu pentru toate.

În capitolul X — *Taină a amintirii* — autorul își propune să explice sensul rugăciunii de aducere aminte, sensul părții comemorative din rugăciunea sfințirii Darurilor. Mai întâi prezintă reducăunile sub care a fost înțeles acest moment al Sf. Liturghii și anume: 1) definirea comemorării ca o referire «sfințitoare» la momentul instituirii Tainei la Cina cea de taină (la catolici); 2) Identificarea pe care o face Scolastica între jertfa adusă de Hristos pentru noi și pentru mîntuirea noastră și Golgota, Crucea, patima și moartea (p. 215), trimițînd, exclusiv la jertfa de pe Golgota, interpretarea pe care o dă ea Euharistiei. Împlinit o dată pentru totdeauna, pe Golgota, această jertfă va fi constant actualizată prin Euharistie pe altare; 3) Separarea aproape completă între doctrina despre Sf. Euharistie ca *jertfă* și Sf. Euharistie ca și *comunione*. Sensul memorialului după Părintele Schmemmann, îl putem găsi, nu în explicațiile istorice, ci în identitatea experienței eclesiale pe care o încarnează rînduiala Sfintei Liturghii euharistice. Autorul dă răspunsul pe rînd celor trei reducăuni. La Cina cea de Taină Mintuitorul a instituit Euharistia ca *taină a Bisericii*: Cina cea de Taină, Biserica și Euharistia sînt legate între ele inseparabil prin *legătura comună* și unică pe care ele o au cu Împărăția lui Dumnezeu — arătată la Cina cea de Taină, dată Bisericii și comemorată la Sf. Euharistie. Biserica nu a negat niciodată legătura dintre jertfa euharistică și cea a lui Hristos, dar se greșește cînd se extrage memorialul care nu este detașat de ansamblul slujbei, despre care știm că în în-

tregimea ei vizează comemorarea și ne duce la ea ca la împlinirea ei. Hristos este jertfa desăvirșită — Jertfa lui începe din momentul înomenirii Cuvintului (p. 281—282). El este legat de cruce și prin ea darul Împărăției ni se dă în Sf. Euharistie. Această jertfă devenită în Hristos a noastră, în plenitudinea sa este mărturisită în ultima frază a memorialului: «Ale tale dintru ale Tale...».

În capitolul XI — *Taina Duhului Sfânt* — autorul arată mai întâi că din Occident a pătruns și în Orient convingerea că *epicleza* este formula sfințitoare Darurilor, uitându-se că este o rugăciune care conchide toată lucrarea liturgică (anafora, mulțumirea și anamneza) și împlinirea Sfintei Liturghii prin prefacerea euharistică a Darurilor. Tot sub influență occidentală, în loc să mai fie considerată o Taină a unității, a înălțării Bisericii și împlinirii ei la Cina Domnului în împărăția Lui, Sfânta Liturghie a fost înțeleasă ca un simplu mijloc de sfințire a credincioșilor, lucru evident din practica împărțirii: altădată «act eclesial care realiza în obștea credincioșilor calitatea noastră de membri ai Bisericii, Trupul lui Hristos, Euharistia, a devenit un act privat, mai degrabă excepțional, a cărui regulă nu mai este Biserica, ci sentimentul evlaviei și «alegerea» personală a celui ce se împărțesește» (p. 238). S-a neglijat caracterul compozit și totodată unitor al Sf. Liturghii și faptul că din momentul începerii Sfintei Liturghii, toți membrii Bisericii adunăți la slujbă, participă la o *lucrare comună*, identificându-se în întregime cu ceea ce Biserica arăta și dădea în urcarea ei spre Ospățul cerească al Împărăției (p. 240). În continuare, părintele Schmemmann face o interpretare a timpului și spațiului în sens creștin și evaluează Liturghia în această perspectivă, cautând să explice unde este motivația schimbării de perspectivă a înțelegerii sensului ei eclesial și eshatologic. În ultimul paragraf, autorul încearcă să explice funcția specifică a epiclezei. În timpul și spațiul nou al Bisericii unde este săvirșită Euharistia, această rugăciune adună tot ceea ce a fost făcut de Dumnezeu pentru noi, adică taina mântuirii care cuprinde lumea întreagă și care ne-a fost dată nouă. Sf. Liturghie este o epifanie a ceea ce Dumnezeu a făcut pentru noi. Epicleza este arătarea a tot ceea ce s-a împlinit real în Hristos, dar și primirea de către Biserica, Epicleza împlinește *rugăciunea anaforală*, dar în același timp, cu ea se începe partea finală a Sfintei Liturghii: împărțirea (p. 251).

În capitolul XI — *Taina comuniunii* — autorul arată că, de-a lungul timpului, Sfânta Liturghie a suferit multe schimbări dintre care cea mai plină de consecințe este cea care privește împărțirea. La început Biserica considera Euharistia ca *masa comuniunii* la care se împlineau cuvintele Mântuitorului: «Să mîncați și să beți la masa Mea în Împărăția Mea» (Luca-22, 20). Cu timpul un număr crescând de credincioși s-au depărtat de acest sens dat Euharistiei, considerind-o un act individual, la care omul modern participă foarte rar și nu se împărțesește aproape deloc. Catehismul (începînd cu cel al lui Filaret) limitează împărțirea credincioșilor la 4, ori pe an. Euharistia a fost așadar, redusă și înțeleasă «ca una dintre taine», unul din mijloacele de sfințire. Este dovada unei schimbări de conștiință în Biserica, de o *criză de ecclesiologie* (p. 255) generată de trecerea conducerii vieții eclesiale în mîinile călugărilor, fapt care a dus la clericalizarea Bisericii și la crearea distanței de azi între cleric și necleric, uitîndu-se ceea ce Sf. Ioan Hristosom spunea: «există cazuri cînd preotul nu se distinge cu nimic de cel care este supus ierarhiei; așa este cînd este vorba de împărțirea cu infricoșatele Taine» (P.G. LXI, 527). Rugăciunea *anaforalei* și cele de dîinaintea ei ne fac să constatăm că, după ieșirea catehumenilor, Euharistia comportă jertfa nesingeroasă și comună a Bisericii și pregătirea credincioșilor pentru Sfânta Împărțisanie. Separarea lui Hristos cel istoric de Cel euharistic în viața Bisericii, *întîrmă*, spune părintele Schmemmann, sensul tainei euharistice (p. 260).

Autorul cărții nu neagă pregătirea necesară pentru Sfânta Împărțisanie, dar arată că niciodată în tradiția Bisericii ea nu a fost înțeleasă ca ceea ce face ca mîdularea Bisericii să se abîna de la ea, făcînd să se piardă sensul Euharistiei de *lucrare comună* — *Liturghie*. A se pregăti pentru Sfânta Euharistie nu înseamnă «să măsoari și să cîntărești nivelul pregătirii sau lipsei de pregătire, ci să răsponzi cu iubire iubirii lui Hristos. Biserica primară știa că nimeni, în tot universul nu este vrednic, prin puterile sale, prin *meritele* sale să se împărțesească cu Trupul și Singele lui Hristos» (p. 268) și totuși, participanții la Sfânta Liturghie se împărțeau.

Autorul arată, în încheiere, că Biserica, trăind în imperiile de altădată s-a instituționalizat, devenind o *instituție pentru satisfacerea nevoilor spirituale ale credincioșilor*, pierzîndu-se din vedere că

Biserica nu este o instituție, ci poporul cel nou al lui Dumnezeu (p. 270). Autorul consideră că o reînnoire autentică a Bisericii în lumea de azi, trebuie să înceapă cu o *renaștere euharistică*.

Am considerat cartea părintelui Schmemmann foarte importantă, de aceea i-am făcut o prezentare mai largă. Se merită. «Testamentul spiritual», al părintelui Schmemmann, această carte a fost scrisă de un mare teolog care a trăit drama Bisericii, nu numai ritul, culoarea și pompa. Constituie o interpretare exis-

tențială, nu picturală, descriptivă și tri-umfalistă a Sfintei Liturghii. Cartea are o valoare cu atât mai mare, cu cât autorul ei a fost un istoric al Bisericii care a început munca de cercetare teologică prin studii de istorie și evoluție a cultului. Cartea pe care am prezentat-o, este concluzia la care a ajuns Părintele Schmemmann după o lungă activitate de cercetare istorică, dar și de observare a etosului Bisericii în trecut și azi.

Asist. univ. VASILE RĂDUCA

MIHAI RĂDULESCU, *Stilistica spectacolului. Elemente de stilistică antropologică în teatru*, Editura Junimea, Iași, 1985, 190 p.

Profesorul Mihai Rădulescu ne oferă o lucrare unică în felul ei, care interesează îndeosebi pe filologi și stilisticieni, dar conținutul ei prezintă interes și pentru predicatorii de la amvonul ortodox. Explorarea teritoriului manifestării non-verbale a personajelor oferă preoțiilor ortodoxe un prețios auxiliar în procesul cognitiv și explicitiv al simbolismului liturgic, a gestului și mișcării ritualistice. Lucrarea pe care o prezentăm poate deci ajuta pe slujitorii altarelor la o apropiere și înțelegere psihologică a gestului și atitudinii omului, «ca manifestări ale unui limbaj specific» (p. 143), fiindcă atitudinea corporală, ținuta fizică, rămîne o «dispoziție a sufletului» (p. 144).

«Stilistica antropologică» și «gîndirea dihotomică-antonimică» au constituit obiectul unei preocupări statornice — și mai vechi — a Profesorului Universitar Dr. Mihai Rădulescu. Implicațiile unei asemenea teme fuseseră relevate de autor încă din anul 1975 în «Revista de istorie și teorie literară», tom. 24, nr. 4. În paginile cărții pe care o prezentăm cititorilor noștri, autorul a investigat — prin mijloace lingvistice adaptate — comportamentul uman nonverbal (mimică, gest, atitudine, tehnică corporală etc.) reflectat în capodopere de artă (piese de teatru, sculptură etc.).

Pe calea cercetării stilistice-antropologice, Profesorul M. Rădulescu — dramaturg, eseist și scriitor din stîrpea celor consacrați de har și de muncă prometeică — identică, într-un număr apreciabil de capodopere ale dramaturgiei universale, argumente «în favoarea tezei unității indestructibile a operei unui scriitor» (p. 74).

În Cuvîntul său Înainte, autorul familiarizează cititorul cu modul de determinare de gen posibilă cu ajutorul compor-

tamentului nonverbal. Evidențiind contribuția acestuia la conturarea trăirilor unui personaj dramatic, Domnia Sa concluzionează: «...comportamentul nonverbal poate determina morfologic genul actantului. Această determinare e naturală sau stilistic antropologică» (p. 15).

În dorința de a pune la dispoziția oamenilor de teatru și a iubitorilor lui anumite criterii pentru a-i ajuta la o mai amplă descifrare a unui text dramatic, cit și a unui spectacol, autorul analizează gîndirea metonimică din unele piese clasice. După părerea autorului, această gîndire metonimică permite «ca întregul să fie înlocuit de parte» (p. 20) prin canonul gîndirii metaforice și trăirii stilistice. În piesa lui Henrik Ibsen, «O casă de păpuși», autorul evocă geneza și evoluția a două gîndiri stilistice, gîndirea metonimică și gîndirea diholomică-antonimică. Procesul reversibilității fotografice din opera lui Ibsen este identificat de autor și «în cazul lui Leonida Plămădeală, în angoasantul său roman psihologic «Treii ceasuri în iad...» (p. 45).

În «Casa arsă. Opus 2», din ciclul Piese de cameră de August Strindberg, M. Rădulescu identifică «elementele stilistice ale limbajului concret al scenei...» (p. 47). Aceste elemente, folosite de A. Strindberg pentru construirea de structuri stilistice ale piesei, au fost expuse într-o gîndire metaforică și dihotomică-antonimică. Relevînd structura stilistică a piesei «Azilul de noapte», de Maxim Gorki, autorul nota că «din punct de vedere stilistic... lipsa de lumină de lîngă ... pat îi crează o autonomie ce scoate în evidență, prin misterul întunericii, tocmai acest unghi al scenei (...întunericul de aici înlesnește metaforizarea vieții Annei prin cîntecul ce urmează — în el se vorbește de «noapte» — și prin această metafori-

zare, o alta, mai generală, a vieții lor, a sărăcimii). Lămpile (dreptul celui mai tare) dau iluzia falsei străluciri îmbătătoare a uitării de sine în jocuri. Lumina lor insuficientă reproduce în mic orbitoarea splendoare a tripoului și gustul luxului din el» (p. 65). Evident, asemenea observații vădesc din partea autorului cunoștințe temeinice în domeniul stilisticii spectacolului. Referindu-se la «situația metaforică» și la transferul «de gândire stilistică» pe care Maxim Gorki le-a realizat în «Capodopera sa stilistică» (p. 74), Prof. M. Rădulescu concluzionează că «moartea biologică a Annei (uciderea ei de către viață) e repetiția generală a crimei stilistice săvârșite împotriva actorului. Scena realismului primar este subsumată scenei realismului complex incluzând planul stilistic» (p. 74).

Piesa lui Beaumarchais, Bărbierul din Sevilla, îi oferă autorului posibilitatea de a face o incursiune în istoricul breslei bărbierilor și chirurgilor de odinioară, «pentru a vădi că mitul acestui Figaro se întemeiază pe temeri, nădejdi și credințe provenind din epocile cele mai îndepărtate...» (p. 92). Afirmatiile autorului despre simbolul părului și rolul lui în evoluția civilizației întregesc acest medalion al breslei bărbierilor de odinioară. De altfel, autorul surprinde «o legătură intrinsecă între simbolul puterii fertilizante a părului și simbolul castrării legat de tăierea lui» (p. 95—96). După părerea Domniei Sale, «faptul că generația pașoptistă renunță la bărbile și pletele generației precedente, ori menținerea lor la lipoveni, sint semnele înnoirii sau, dimpotrivă, a respectului pentru tradiție (p. 89).

Prof. M. Rădulescu identifică în opera lui Pierre Augustin Caron de Beaumarchais — «atât de asemănătoare vieții eroului sau Figaro» — anumite structuri comportamentale și situaționale dihotomice din însăși viața autorului. Continuând incursiunea în lumea comediilor și a vieții lui Beaumarchais — precum și a implicațiilor lor antropologice — M. Rădulescu conchide că «un mijloc stilistic aduce la lumină o întreagă vegetație stilistică din aceeași familie, prin intermediul lui activându-se gândirea a cărei structură o oglindește...» (p. 112).

M. Rădulescu se oprește și asupra simbolismului «cheii», care are «tot un caracter dihotomic-antinomic» (p. 122), și care domină — după afirmația Domniei Sale — «nașterea, căsătoria și moartea» (p. 121), adică, într-un cuvânt, este însăși efectul disimulării și al simulării.

M. Rădulescu s-a oprit și asupra altui aspect al creației dramaturgului Beaumarchais, și anume acela al spectacolului, intitulat, atât de sugestiv de Domnia Sa, «jocul din antract». După părerea sa, teatrul fără decor poate exista, însă teatru fără prezența fizică și elocvența gestuală a actorilor nu se poate închipui» (p. 136). Interesul Prof. M. Rădulescu pentru teritoriul manifestării nonverbale a personajelor create de P.A. Caron de Beaumarchais s-a concretizat în pagini de adâncă reflecție și poetizare ce-l înscriu la un loc de cinste — în istoria dramaturgiei române — pentru munca sa de pionierat întreprinsă în stilistica spectacolului. Reținând din creația lui Beaumarchais regulile de aur ale spectacolului scenei, M. Rădulescu nota că «în scenă nu trebuie să se afle decît personaje ce pot contribui într-un fel sau altul la evoluția subiectului sau a descifrării trăirilor altor personaje» (p. 140).

Din analiza stilistică a piesei Eugénie — prima creație dramaturgică a lui Beaumarchais — M. Rădulescu constată o regulă a comportamentelor nonverbale posibile în antract, și anume «personajele ce participă la microstructurile situaționale create (îndeosebi pentru schimbările la vedere și de recuzită) trebuie să expliceze sau să vestească un eveniment din piesă și trebuie caracterizate prin acțiuni, gesturi, mimică, atitudini etc.; dacă le lășăm (ba, le indicăm) să fie simpli mașiniști, ieșind din pielea personajelor, acțiunea se întrerupe, renunțăm la convenție, ceea ce răpește spectatorului dreptul la concentrare» (p. 142).

În urma unei analize morfologice a comportamentelor nonverbale, autorul constată că una dintre modalitățile de realizare a ambiguității o constituie «polisemia lexicală» sau «polisemia comportamentală», «ca reflectată în universul comportamentului nonverbal...» (p. 150). Existența unor comportamente nonverbale cu caracter polisemic este argumentată și ilustrată de autor prin trimiterea la creația romancierului Charles Dickens.

Autorul relevă și aspectul semantic în cazul comportamentului nonverbal pur, adică lipsit de sonorizare» (p. 154). După afirmația sa, «polisemia comportamentului nonverbal, ...morfologică sau strict semantică, reprezintă unul dintre cele mai eficiente mijloace de îmbogățire a unui spectacol» (p. 174). Și, după mărturia autorului, mimica, gesturile și atitudinile scenice lucrează «direct asupra subconștientului spectatorilor, capitol în general intuit și nicidecum cunoscut, pînă la cer-

cetările întreprinse de noi în ultimii ani» (p. 174). Într-adevăr, cercetările întreprinse cu asiduitate în ultimii ani de Profesorul M. Rădulescu s-au concretizat la cota lor maximă în paginile acestei lucrări, «Stilistica spectacolului», care oferă cititorului avizat sau mai puțin avizat clișeu comportamentului nonverbal, reprodus în spectacolul scenic.

«Stilistica spectacolului» rămâne o lucrare de referință pentru filologii și stilisticienii care cercetează manifestările nonverbale și gândirea dihotomică-antonomimică a personajelor. Studiul acestor manifestări nonverbale și al gândirii dihotomice-antonomimice, întreprinse de Profesorul Mihai Rădulescu, este unic în felul său și rămâne ca o lucrare de pionierat în dramaturgia românească.

Pr. Dr. NICOLAE V. DURA

EPIFANIE NOROCEL, *Mănăstirea Ciolanu*, Ed. Episcopiei Buzăului, Buzău, 1987, 204 p. și 84 imagini foto

Este cunoscut darul cu care a fost înzestrat Prea Sfințitul Epifanie Norocel, Episcop al Buzăului. Cu acest har al scrișului inspirat și încântător, prin echilibrul și bogăția fondului, mereu la subiect, bazat pe o bibliografie sever selectată (44 de titluri) și înveșmîntat într-un limbaj dulce, precum este mierea finețelor, luncilor și pădurilor de la îngemănarea piemontului valah cu zona căreia se întreprinde mînăstirea Ciolanu, și-a realizat noua sa carte.

Scrișor cu pasiune de necontestat, pentru istoria poporului român, de la străvechile și apoi creștineștile sale origini, este de înțeles ca Prea Sfinția Sa să prezinte, ca un magistrul al stilului concis, ambianța geopolitică și socială în care a evoluat populația locală. Astfel a ajuns la concluzia că începuturile monahismului buzoian — recte din eparhia aceasta, vatră primitoare, să se situeze în secolul III și cert în al IV-lea secol. Exemplul elocvent îl află în Sfințul Sava Gotul de la Buzău.

Se pare deplin îndreptățită opinia precăută, relativă la presupunerea că «intemeierea «acestei mînăstiri» este pusă pe seama Doamnei Neaga», de îndată ce chiar documentele pertinente o înlătură. Acordă o marjă de nouă ani în datarea ctitoririi (1568—1577). Dimitrie «mic proprietar» întemeietorul, fiind stăpînul de atunci al dealului Ciolanu și-a însușit ca nume de distincție pe acela al moșioarei lui, trecîndu-l în cascadă și mînăstirii ce-l poartă și astăzi după 300 de ani.

Soborul inițial — cîtiva monahi — ca și cei de mai tîrziu, au dispus de puternică și dîrză credință dar și de spirit gospodăresc, pentru a se întreprinde din cei 150 de stînjeni dăruții de ctitor, din care erau îndreptățite să-și ia părțile, încă două chinovii: Bradu și Berca. După dania monahului Calevit, 1617 și ale altora urmă-

tori, lucrurile păreau a se îmbunătăți. De reținut este anul 1617 ca cea mai veche mențiune documentară a mînăstirii.

Dar necazurile au impresurat-o de la început. Și cel mai greu a fost închinarea către mînăstirea Dușico din Rumele, la 8 decembrie 1625, patronată de acum de călugării greci hulpavi ai mînăstirii Banu. «Aceștia au sărăcit-o și mai mult, încît monahii au fost nevoiți s-o părăsească. Lăsată părăsirii și ruinării, mînăstirea Ciolanu a primit suflul renașterii și înnoirii, cu începere din 1767, prin grupul de monahi de la mînăstirea Poiana Mărului, fără a se mai intrerupe pînă astăzi.

În incinta mînăstirii se află două biserici. Prima dintre ele, ca vechime, este «biserica din deal, cu hramul Sfințul Gheorghe. În 1854, sub stăreția lui Antonie și apoi sub Ioanichie i s-au făcut adăugiri, reinnoiri și înfrumusețări. Sondajele realizate de curînd arată că «paramentul originar (ar fi) din piatră», încasetată cu cărămidă aparentă, motiv pentru care se nutresc speranțe de restaurare în acest sens.

Dacă în amănuntele ei arhitecturale apare de dimensiuni reduse și uneori disproporționate, interiorul prezintă un interes deosebit, pentru picturile făcute de călugărul Elisei în 1850—1855 și renovate apoi de G. Georgescu sau monahul pictor Eftimie Obrocea, originar din Posești-Prahova.

După 200 de ani de la întemeiere, a apărut și a doua biserică, hramul Sfinților Apostoli Petru și Pavel, incendiată în 1855 și refăcută în 1862. Marea deosebire, față de prima o constituie dimensiunile impunătoare, pridvorul pe coloane legate sus prin arcaturi simple și disproporția dintre turla cea mare și celelalte două mici de pe pronaos. În interior sînt remarcabile sculpturile în lemn și de stil

baroc (exemplu ilustrat în carte: uşile împărăteşti) şi pictura la care au trudit pictorii faimoşi ca N. Teodorescu, Gh. Tătărescu sau N. Şolescu.

Printre celelalte clădiri se află clopotniţa, în al cărui parter de piatră cioplită s-a practicat gangul boltit care permite accesul în incintă şi scara ce conduce la etajul de lemn cu eşafodajul clopotelor. Clopotniţa este îngemănată de chilii.

În apropierea intrării se află trapeza, pictată de acelaşi Elisei şi care adăposteşte în prezent superba colecţie de artă veche bisericească, împreună cu vechea stăreţie. O atracţie deosebită exercită cele două ciuşmele, «cu baldachin zugrăvit», borduri şi stilpi din piatră cioplită, adevărate bijuterii ale genului ce impodobesc incinta.

În afara incintei, minăstirea Ciolanu are în administrare încă trei biserici. Cea mai apropiată este biserica Cetăţuia, în mijlocul pădurii din vârful dealului Măgura. A fost ctitorită de episcopul Filotei şi singhelul Iosif în 1862. Caracteristicile deosebite ale acestui metoh sînt: construcţia în întregime din blocuri de piatră fălţuită şi marea turle de pe naos. Pictura iniţială, săvîrşită de Costache Dumitrescu, a fost deteriorată de igrasie şi refăcută pe tablă de zinc de către monahul Obrocea.

Ultimele două biserici, mai depărtate de Ciolanu, se află tot pe dealul Măgura, versantul dinspre riul Buzău (nord) şi au aparţinut fostului schit Nifon, prefăcut şi folosit din 1895 în sanatoriu. Un funicular leagă zona cu calea ferată de pe valea Buzăului. Biserica cea mare a fost înălţată prin 1862 de către marele clucer Nicolae Picleanu dar pe pămîntul donat în 1811 de vătaful Niţu Fintescu.

Biserica cea mică şi din afara incintei fostului schit, a servit drept capelă a cimitirului. A fost ctitorită sub stăreţia lui Constandie de acelaşi mare clucer şi soţia sa Casandra, în 1860. Are o grozniţă boltită din piatră cioplită care a servit de osuar. Din iniţiativa episcopului cărturar Dionisie Romano, au funcţionat la Nifon un complex de băi sulfuroase şi o şcoală primară. Vestitul ierarh însuşi, după deces, a fost înhumat la Ciolanu.

Cartea în cauză, pe lângă intenţia de a constitui o monografie ştiinţifică, ţel realizat în chip magistral, are şi calitatea deosebită şi declarată în cuvîntul înainte, de călăuză practică şi bogat documentară la îndemina numărului impresionant de vizitatori din ţară şi mai ales, din alte multe ţări ale lumii contemporane.

Se pare că aprecierile admirative ale acestora umplu deja un apreciabil număr de file în cartea de aur a minăstirii.

Acest amănunt excepţional justifică multe din aspectele acestei cărţi. Mai întîi este prezentarea capitolului, extrem de interesant, relativ la colecţia de artă veche bisericească şi ilustrat de cel puţin 20 de imagini în culori fermecătoare, de icoane pictate pe lemn (exemplu strălucit Iisus în catapeteasma bisericii Sf. Apostoli de Gh. M. Tătărescu, p. 45) cărţi (exemplu Evanghelia de Neamţ, 1858, p. 107 şi Evanghelia de Rîmnic, 1794, p. 105) şi obiecte de cult (exemplul Potirul de argint aurit, 1858, p. 111), unele cu titlul de unicat.

Apoi o atracţie de interes aparte îl constituie biblioteca. Minăstirea Ciolanu posedă peste 150 de volume. Din tezaurul bibliofil de aici a fost recoltat în 1888 primul exemplar cunoscut pînă atunci din Tetraevangelul lui Coresi, tipărit la Tîrgovişte în 1560—1561. El a fost adus la Ciolanu de la fosta minăstire Ungurei. Exemplarul rarism se află acum la Biblioteca Academiei R. S. România.

Iată şi cîteva alte titluri luate la întîmplare. Liturghier de Buzău, 1702, Pentecostar de Bucureşti, 1743, Triodion de Rîmnic 1782, Evhologhion de Iaşi, 1784, etc. Un loc aparte îl deţin cele 62 manuscrise filocalice-teologice şi cele 21 de manuscrise psaltice. Multe provin de la cei 12 ucenici ai stareţului Vasile de la Poiana Mărului sub conducerea schimonahului Teodosie stareţ (1767—1793).

În acelaşi scop sînt prezentate, în capitole aparte, Muzeul Pietrii la Fîntîna Rece şi Tabăra de sculptură de la Măgura care a totalizat 256 opere în cele 16 ediţii cite a avut pînă în 1985, cînd a luat sfîrşit.

De asemenea, rezumatele în patru limbi de mare circulaţie (franceză, engleză, germană şi rusă) sînt menite a înlesni cercetarea vizitatorilor străini.

Ce s-ar putea spune în încheiere? Cartea aceasta devine prin conţinutul său ştiinţific, prin ilustraţia sa excepţională, o pedoabă a oricărei biblioteci iar autorul său se înscrie între cei mai iluștri ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române. Este îndrituită speranţa în apariţia altor plăsmuri strălucite ale neobositului ierarh şi mai mult chiar, al altor talenţi şi minunaţi condeieri eclesiastici buzoieni care îl înconjoară cu dragoste şi rîvnă către opere alese.

GION D. IONESCU

IEROMONAH IOANICHIE BĂLAN, *Mărturii românești la locurile sfinte*, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, 1986, 553 (—576) p.

Literatura pelerinajelor și a legăturilor românești cu Locurile Sfinte dintre cele două războaie mondiale se continuă în zilele noastre cu lucrarea de față, care este cea mai completă dintre ele. Cartea aceasta merită aprecierea de mai sus, mai întâi din punct de vedere al numărului de pagini și de material ilustrativ adecvat; în al doilea rând, din punct de vedere al cuprinsului. După titlu, volumul ar părea un inventar de monumente mai deosebite. Sub acest aspect, el s-ar înscrie în genul în care a excelat odinioară episcopul Porfirie Uspenski, *Pervoe puteșestvie v Sinaiskii monastir etc.*, 2 vol., Spb., 1856; *Pervoe puteșestvie v Atonskie monastiri i skiti*, vol. I—II, Kiev, 1877. Din simpla răsofire însă, cititorul constată că el nu cuprinde doar un ghid pentru închinătorul aghioritic ci mult mai mult decît atît. În această lucrare aflăm, alături de indispensabile informații turistice, și gânduri din domenii colaterale: frînturi de istorie biblică, pareneză, informații arheologice, date de arhitectură, de iconografie. Din punct de vedere documentar, ea este suficient de întemeiată și acest fapt se face cu un entuziasm creștin și cu un duh monahal deosebit. De aceea și noi ne simțim îndreptățiți să privim volumul sub un întreit aspect: al istoricului, al pelerinului și al păstorului de suflete.

După criteriul pe care se pare că l-a impus scurtimea timpului programat, autorul începe descrierea călătoriei sale în Ierusalim cu Grădina Ghetsimani. Itinerariul acesta oferă avantajul reconstituirii momentelor și a zilelor Patimilor, pecetluite apoi de bucuria Învierii. Totodată se știe că mijlocirea Întrupării spre minuirea noastră este Maica Domnului al cărei mormînt se găsește aici. Locașul sfînt care îl acoperă se află deasupra a 48 de trepte; pe bolta lui sînt prinse o sută de candelă, aprinse în timpul sărbătorilor. Piatra aproape albă în care celebrul monument este săpat arată și astăzi forma sfîntului ei trup, înveșmîntată în piatră. Pe un jertfelnic de cristal se săvîrșește zilnic Dumnezeiasca Liturghie. Ca și la Sfîntul Mormînt și la Bethleem, aici au altare de slujbă și preoții celorlalte Biserici istorice: armeană, coptă și catolică.

De la biserica Sfîntului Arhidiacon Ștefan, din Grădina Ghetsimani, pelerinul ajunge la lacul Vitezda și apoi la pretoriu, locul în care Domnul a fost judecat,

bătut și condamnat la moarte. Aici Arhiereul arhierelor a stat în fața arhierelui Legii Vechi. «Hristos se smerеше și Anna judecă». Cel din urmă și-a sfîșiat mătăsurile de pe el, căci n-a putut susporta mărturisirea, smereniei și răbdarea Fiului lui Dumnezeu. «Anna și Caiafa agită mulțimea, iudeii Ți-au pregătît crucea, Irod Ți-a împrumutat hlamida, romanii Ți-au dat trestia și cununa cea de spini, iar Pilat Te arată lumii întregi strigînd: «Iată Omul!» (p. 42). Cu aceste cuvinte orice creștin se îndreaptă și astăzi pe Drumul Crucii, care unește pretoriul cu Golgota, împărțit de tradiție în 14 popasuri.

Biserica Sfîntului Mormînt este în realitate și Biserica Răstignirii, iar — pentru ortodocși îndeosebi — și Biserica Învierii. «Aici au îngropat oamenii necredincioși pe Hristos, și l-au pecetluit mormîntul cu piatră grea și cu strajă, ca să nu mai învie niciodată. Să nu mai apară printre oameni, să nu mai intre în istorie. Aici este sfîrșitul și împlinirea Evangheliei. A intrat Fiul lui Dumnezeu în lume printr-o Fecioară și iese din lume prin Mormînt. Fecioară neprihănită și Mormînt nou, nefolosit. Pe amîndouă mamele întru feciorie și pecetluire le-a lăsat». O mulțime de altare, de capele, de paraclise și de minăstiri au înveșnicit de milenii mesajul Vestii celei bune printre oameni și răspunsul lor în memoria omierii. Mai mult decît icoanele, decît crucele, chivotele, evangheliarele și broderiile din tezaurul Sfîntului Mormînt, sufletele evlavioase ale Bisericii Ortodoxe din Ierusalim și ale multor confesiuni creștine veghează acolo ca niște candelă vii pînă la a doua și slăvită venire a Domnului printre oameni.

Descriînd procesiunile ortodoxe la care a participat, autorul precizează: «Venirea Sîntei Lumini în mod suprafiresc la Mormîntul Domnului este o minune dumnezeiască necuprinsă de mintea noastră, care se repetă din an în an, în Simbăta Mare, de aproape 20 de veacuri. Este cea mai mare minune în zilele noastre văzută atît de credincioși, cît și de necredincioși. Este minunea care uimește toată mintea și dovedește oamenilor pînă la sfîrșitul veacurilor că Hristos, lumina lumii și Mîntuitorul sufletelor noastre, a înviat din morți a treia zi, dînd tuturor viață veșnică. (...) Cine crede în Hristos și vooește să vadă o mare minune a zilelor noastre, cine dorește să se întărească mai mult în dreapta-credință, să meargă

la Mormintul Domnului de Sfintele Paști și va vedea minune negrăită».

În partea de sud-vest a Ierusalimului se află biblicul Munte al Sionului. Este un loc ales, sfânt și binecuvântat. Conștiința creștină îl socotește astfel, mai întâi, pentru că aici se poate vedea foisorul în care s-a consumat Cina cea de Taină din Joia Patimilor. Ea este prima liturghie pe care a săvârșit-o însuși Mântuitorul lumii. Pe de altă parte, locul poate fi numit și Biserica învierii lui Hristos. Aici au stat ucenicii încauți «de frica iudeilor» dimpreună cu o parte a femeilor mironoșite. Tot în acest foisor au fost aduse bunele vestiri ale Învierii de către Petru, de Ioan și de Maria Magdalena. La faima evanghelică unică se adaugă tradiția că tot aici s-a întemeiat și Biserica lui Hristos prin pogorirea limbilor de foc ale Sfântului Duh peste ucenici. În continuarea Grădinii Ghetsimani se întinde Valea lui Iosafat, renumită pentru mormintul lui Abesalom, fiul răzvrătit al Împăratului David.

Dintre munții binecuvântați din Țara Sfântă, cu nume legate de istoria mântuirii neamului omenesc, se insistă apoi asupra Muntelui Eleon, al Măslinilor sau al Înălțării Domnului la cer. Meditând la locul de unde odinioară Mântuitorul a prezis dărmarea templului și a Ierusalimului, proorocie pe arcuiri peste timp și omenire, autorul scrie cuvinte răscolitoare ca acestea: «Ce taine mari și înfricoșate ne-a descoperit Dumnezeu pe Muntele Sion și pe Muntele Măslinilor! Pe Sion, care este vizavi, ne-a descoperit taina Sfintei Liturghii, taina Spovedaniei și a Sfintei Împărtășanii, taina Preoției și a întregii noastre mântuirii, prin harul Sfântului Duh: iar aici, pe Muntele Măslinilor, ne-a descoperit taina cea mare a sfârșitului lumii și a înfricoșatei judecăți de apoi. Între un munte și celălalt, între Sion și Eleon, se desfășoară toată taina mântuirii neamului omenesc. Aici începe toată Evanghelia, toată istoria lumii de ieri, de azi și de mâine, toate bucuriile și suferințele noastre, toate nădejțile și năzuințele oamenilor» (p. 95).

Drumul către Galileea trece mai întâi prin Samaria, cu localitățile ei biblice: Rama, Betel, Șilo, Sichem. Aici, aproape de cea din urmă, călătorul modern întâlnește străvechea fântină a Patriarhului Iacob. Chipul prealuminos al păcătoasei Fotinia de odinioară se desprinde de pe paginile Sfintei Evanghelii, de îndată ce oamenii însetați și obosiți de cale poposeau la mînăstirea greacă de astăzi. La fântinile vieții și ale harului, care stau

de-a pururi nesecate în Biserica Ortodoxă, ei admiră smerenia Mântuitorului, credința și rivna acestei femei prin care locuitorii unei întregi cetăți au fost mînați la pocăință și la adevăr. Icoana preafrumoasă a osîrdiei sale iese în relief și mai mult în comparație cu amintirea Izabelei și a Irodiadei, femei de vază care au prigonit pe prooroci. «Două femei desfrinate și apostate împotriva a doi sfinți care n-au avut femei, împotriva celor mai sfinți bărbați ai Legii Vechi» (p. 117).

Pe malul Mării Mediterane, ruinele Cezareei Palestinei de odinioară amintesc pelerinului zilelor noastre alte crimepe glorioase de istorie creștină. Cu rostul politic pe care îl citești încă din nume, orașul de reședință al guvernatorilor romani a văzut siluetele apostolilor credinței celei mîntuitoare și a ascultat justificările acelora dintre ei care aveau cetățenia Imperiului cezarilor. În el s-a deschis de asemenea ușa Bisericii lui Hristos pentru neamuri. «Pe aici au plecat să mintuiască lumea Apostolii lui Hristos! De aici au plecat pescarii galileeni să rușineze pe filosofii Atenei, să smerească și pe ritorii Areopagului și ai Capitolului; să convertească pe magii perșilor și să aducă la Hristos pe astronomii Egiptului. De aici au plecat să semene cuvîntul Evangheliei, în Europa și toată lumea, Petru și Pavel, Andrei și Ioan, Matei, Luca, Marcu și toți ceilalți. De aici au plecat cu corabia spre Roma, apostolii Petru și Pavel, ca să vestească pe Hristos înaintea cezarilor lumii.» (p. 120). Pînă să ajungă pradă ruinătoarelor ciocniri dintre cruciați și musulmani, Cezareea Palestinei a cunoscut epoca de glorie creștină a veacului al III-lea. Cu faima științei, credinței și virtuții sale, marele Origen a trebuit să poposească aici, după surghiunul pe care i l-a impus Alexandria natală. De acest fapt, operele sale păstrate într-o bibliotecă de renume au amintit veacurilor care au urmat drama unui destin în care lipsa dreptei-socotințe a permis unor patimi omenești să judece și să izgonească un geniu teologic. În secolul al IV-lea, cetatea creștină de aici a dobîndit o nouă strălucire, o dată cu știința și mai ales cu diplomația pe care istoricul Eusebiu al Cezareei a știut să le poarte pînă la palatele imperiale de la Bizanț.

Totuși paginilor de mare însuflețire și reverie creștină de mai sus li se poate face precizarea că Sfîntul Grigorie al Nissei nu a studiat niciodată în Cezareea Palestinei. Legătura faimei sale cu acest oraș are justificare numai ca trimis și ga-

rant al dreptei-credințe în regiune, acțiune care s-a impus în urma Sinodului II Ecumenic (381).

Pînă la orașele Galileii, drumul trece prin portul Haifa de pe țărmul Mării Mediterane. În marginea lui, muntele Carmel readuce în memoria contemporanilor înfruntarea pe care Sfîntul Ilie a făcut-o prorocilor mincinoși și rău-credinciosului rege Ahab. Rugăciunea și apoi jertfa adusă de către marele profet, bineprimită de Dumnezeu și mistuită de focul pogorit din cer, este pe deplin înțeleasă la vizitarea orașului Maicii Domnului. «Nazaretul rămîne orașul florilor și al bunelor vestiri, simbolul îngerilor și al fecioarelor» (p. 126). Locul acesta de început al împăcării omului cu Dumnezeu predispune la tăcere și cugetare. Biserica Bunei Vestiri din localitate păstrează toate aceste sfințe amintiri din viața Maicii Domnului, începute cu sfiala și cu închinăciunea Arhanghelului Gavriil.

Bucuria și credința vizitatorului la Cana Galileii se măresc citind notațiile autorului despre muntele Tabor. Este locul marilor urcușuri duhovnicești. De aceea Fiul Omului a primit aici să îmbrace pentru cîteva clipe strălucirea dumnezeirii. Prin Athos, tradiția taborică a ajuns pînă în spațiul românesc. Ea se recunoaște și în hramul Ceahlăului. Dar și invers: prima minăstire pe care românii au zidit-o la Locurile Sfînte se află în muntele transfigurării. Părăsind Neamțul, apoi Bucureștiul și însăși minăstirea Horaița pe care el a întemeiat-o, Cuviosul Irinarh Român a zidit pe Tabor schit românesc, cu slujbă în graiul său moldovelesc. Odăjdile sfințeniei cu care s-a coborît în mormîntul din pridvorul ultimei sale clitorii au însemnat activism și caritate în viață, dar și recunoscută sfințenie și duhovnicie ortodoxă.

Din Ierusalim, spre sud, iainica bucurie a creștinului îl cheamă la Bethlehem. Pentru români, ea se manifestă cu atît mai mult cu cît aceștia păstrează în suflete colindele copilăriei, amintirea magilor purtători de daruri, înfrățirea generală creștină în taina necuprinsă a Întrupării. «Uimiți de această deșertare a dumnezeirii pe pămînt, de această divină împăcare, îngerii s-au coborît printre oameni și de bucurie au început a cînta și au învățat și pe oameni să cînte măririle lui Dumnezeu» (p. 167). Biserica nașterii Domnului din localitate este construită în anul 326 de către Împărăteasa Elena. Sub ea se află Sfînta Peșteră. Ținuta ei măreață și impunătoare în care se prezintă vizitatorului contemporan se

datorează credinței și dărniceii bazileilor bizantine și îndeosebi împăratului Justinian. Dumnezeu a primit și a binecuvîntat această rivnă sfință, de vreme ce monumentul a avut de suferit destul de puțin de-a lungul istoriei. Întîlnind în pictură magii reprezentăți în costume de epocă, perșii l-au lăsat nedărimat la înviaza lor din veacul al VII-lea.

Biblicul Hebron este o așezare în întregime arabă, fiind socotit de către musulmani al patrulea oraș sfinț al lor. De aceea nu se vede în el nici o biserică de măturie creștine. Totuși, mai departe și inima credinciosului nostru este răsplătită cu bucurie la vederea minăstirii rușești de la Stejarul din Mamvri. Aici pelerinii sînt întîmpinați cu icoana Maicii Domnului, în mînă. După tradiția Patriarhului Avraam și a soției sale, Sara, ei sînt ospătați și astăzi în mod gratuit cu pline, măslîne și must proaspăt. Citind descrierea de mai sus, lectorul regretă lipsa referirii (sau măcar o reproducere) la icoana Preasfîntei Treimi sub forma a trei îngeri. Tipul acesta iconografic este evident inspirat de textul biblic și de la capodopera lui Rubliov îndeosebi cîrculă în arta rusă.

În continuare, precizează autorul, «admirăm pustiul Iudeii, locuit cîndva de mii și mii de călugări sihaștri și dominat de marile lavre din secolele IV—VI ale sfinților Teodosie, Efitimie, Sava cel Sfințit, Gheorghe Hozevitul, Ilarion, Gherasim de la Iordan și altele. Astăzi nu mai locuiește nici un sihastru în acest pustiu sfințit de rugăciunile și lacrimile atîtor generații de cuvioși. De asemenea, a slăbit și faima marilor lavre ale Ortodoxiei din Țara Sfîntă» (p. 177). Nemaifîndrînzînd să se avînte în mijlocul unei pustietăți așa de mari, sufletul creștin de astăzi se miîngie cu gloria monahală a altor veacuri. Între aceștia cuvîne-se amintit numele marelui ascet Sava cel Sfințit. Biruința ortodoxă a secolului al VI-lea împotriva monofizitismului și a origenismului datorează mult prezenței lui neclintite în această latură a creștinătății. Situația se repetă cu Sfîntul Ioan Damaschinul, luptătorul neobosit împotriva ereziei iconoclaste. Pelerinul de astăzi se închină nu numai moaștelor (atîtea cîte s-au păstrat) ci și la paraclisul în care s-a nevoit odinioară Sfîntul Ierarh Nicolae. Cuviosul Ioan Iacob Hozevitul, nevoitor din neamul nostru în obștea de la Sfîntul Sava între 1937 și 1947, cînstese numele atîtor călugări români care au trăit sau au murit în acest loc.

Înainte de a se îndrepta către alte a-

mintiri istorice ale Țării Sfinte, acest grup de pelerini are prilejul să facă o vizită oficială la Ierusalim. Aici răposatul Patriarh Benedict obișnuia să ofere personal, în multe cazuri «gramata de hațiu». Totodată se transcriu și unele cunoștințe despre Frăția Sfântului Mormînt. Față de cei peste 20.000 de credincioși, comunicarea lor conducătoare este îngrijorător de redusă. «În prezent Frăția Sfântului Mormînt numără mai mult de 60 de viețuitori, dintre care 16 arhieriei, 25 ieromonahi și arhimandriți, 10 ierodiaconi și 10 călugări. Cea mai mare parte dintre ei locuiește în corpul clădirilor Patriarhiei grecești, situată la vest de Biserica Sfântului Mormînt. O mică parte din slujitori locuiește la biserica Maicii Domnului din Ghetsimani, la sediul de vară al Patriarhiei de pe Muntele Măslinilor, unde au și o modestă gospodărie, sau la diferite metoace din Ierusalim. Locuințele sînt destul de simple, călugărești. Masa și toate sînt de obște» (p. 193). La capătul unei istorii milenare de alternanțe biruințe ale musulmanilor și ale creștinilor, situația nu poate evita o umbră de pesimism. Totuși binecuvîntarea și pronia lui Dumnezeu sînt mari. Lor le corespunde dragostea de Hristos, spiritul de jertfă care unește pe membrii acestei comunități. În sinul ei, arhieriei nu poartă engolpion și nici un semn distinctiv. De aceea idealul colaborării, în deplină dragoste, este foarte mare în duhul tradiției și al vechilor rînduieii. Iată de ce apare întemeiată nădejdea generală că Frăția Sfântului Mormînt va ține nestinsă falcia Invierii și candela Ortodoxiei la altarele ei din Țara Sfîntă.

Dintre ctitoriile creștine din preajma Ierihonului, mare interes prezintă pentru români mînăstirea Sfîntul Gheorghe Hozevitul. Faima ei vine mai întîi de la faptul că într-o peșteră de aici a pustnic Proorocul Ilie Tesviteanul și s-a rugat cîndva Dreptul Ioachim. În urmă invaziei perșilor din anul 614, ca la trei mii de cuvioși au fost martirizați, adică toți călugării lavrei și sihaștrii din împrejurimi. Astăzi nu mai viețuiește nici un pustnic în părțile acestea. Din 1980, a coborît să odihnească în vechea mînăstire și trupul preamărit al Cuviosului Ioan Iacob «Românul». Monahul Ioanichie Pîrîială, tuns în monahism la mînăstirea Ciolanu-Buzău, priveghează peștera și mormîntul părintelui său duhovnicesc de peste douăzeci de ani.

Amintirea celui preamărit în Domnul o perpetuează de asemenea căminul-biserică românească din Ierusalim, precum și

schitul cu hramul Sfîntul Ioan Botezătorul de la Iordan.

Partea a doua a cărții de față se întîtulează *Muntele Sinai*. Desigur că numele evocă mai întîi evenimentul vorbirii lui Moise cu Dumnezeu. Pînă la Horeb însă, pelerinul este bucuros că, în mijlocul pustului, fără pic de iarbă sau de vreo viețate, întîlnește mînăstirea Sfînta Ecaterina din Sinai. Faima uneia din cele mai vechi și mai dirze cetăți ale Ortodoxiei o justifică numele marilor asceți isihăști de odinioară: Ioan Scărarul, Nil Sinaitul, Filotei, Anastasie, Grigorie și Ștefan Sinaitul. Astăzi mai viețuiesc în ea doar 9 monahi, restul personalului fiind alcătuit din beduini, care își mențin credința mohomedană. Înaintașii călugărilor, renumiții Părinți sinaiți, au fost neîntrecuți cunoscători ai *Bibliei*, gînditori și dascăli ai rugăciunii pentru toată lumea. «Dacă Egiptul este patria monahismului și a *Patericului*, Sinaiul este patria *Filocaliei* și a isihasmului, patria rugăciunii inimii» (p. 299).

În afara credincioșilor mai înaintași în evlavie, doar cîțiva erudiți se mai abat azi pe la Mînăstirea «Rugului Aprins», cum se numea în vechime locașul spiritual al Marii Mucenițe. Miile de documente și de manuscrise din colecția lui pot fi consultate numai în prezența unei comisii de trei părinți sinaiți și cu severe aprobări superioare. Este păcat că nu se dau amănunte despre senzaționala descoperire din anul 1978. Cele 25 de lăzi cu manuscrise vechi, care au stat de veacuri ascunse într-o «tainiță» a zidurilor înconjurătoare sînt pe cale să-și dea pe față «misterele» lor. Bucuria noastră românească va fi mare la descifrarea acestora de vreme ce unele dintre scrieri sînt în limba bessă.

Ar fi trebuit de asemenea ca autorul să ofere date și despre vlahii macedoneni sau beduini «vlahi» de care face mențiune. Prea Cuviosul Ioanichie Bălan are grijă să prezinte și mărturiile ale dăinuirii românești la Locurile Sfinte. Se știe că printre cei care s-au înduhovnicit pe valea Iordanului au fost în evul mediu timpuriu și călugării bessi. Rolul lor de apărare a credinței calcedoniene din veacul al VI-lea este bine cunoscut (vezi Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, «*Besii*» în *mănăstirile din Orient*, în «*Biserica Ortodoxă Română*», nr. 5—6, 1976, p. 587 și urm).

Dintre așezămintele creștine de pe platoul larg al muntelui Horeb o mențiune se cuvine făcută chillei Sfîntului Grigorie Sinaitul, care s-a mutat apoi la Athos. Monahismul românesc din veacul

al XIV-lea datorează mult acestui dascăl al rugăciunii tainice și al ascezei. Impresionează de asemenea moaștele Sfântului Ștefan Sinaitul. Ele se păstrează întregi de peste opt secole în minăstirea Sfânta Ecaterina, trupul fiind așezat pe scăunelul, pe care sihastrul s-a rugat în viață. Dintre alte aspecte ale năzuinței sale, tradiția locală păstrează amănuntul că el nu permitea nici unui călător să urce spre vârful Sinai până nu accepta să se spovedească. Muntele acesta sfânt trebuia să-și păstreze neîntinată caracteristica celebrității lui.

Poate că ar fi fost cazul ca rivna și evlavia autorului să-l poarte mai departe de peninsula Sinai, la așezările monahismului egiptean. Această doleanță a cititorului este îndreptățită de prezența ulcioarelor de la Karm Abu Mina și a altor documente pe pământul românesc. Mai elocvente decît mărturiile arheologiei sînt acelea ale vechilor năzuințe sau numai relații monahale cu țara piramidelor. Am numit pe Sfîntul Ioan Cassianul și pe Cuviosul Dionisie Smeritul.

Paginile închinat_e călătoriei la Muntele Athos relatează stări, gânduri și date mai cunoscute oricărui credincios ortodox. Impresionantă este, o dată cu venerarea icoanei Maicii Domnului în tipuri artistice variate de la o ctitorie la alta, cinstirea pe care aghioriții o arată diferitelor moaște sfinte. Cîteva minăstiri se mindresc cu părți din corpul Sfîntului Vasile cel Mare și mai multe cu ale Sfîntului Grigorie Teologul.

Autorul admiră monumentele și întreg patrimoniul creștin întîlnit cu preocuparea evidențierii dărniceii românești de odinioară. Cutare ctitorie sau icoană este făcută de români, provine de la ei sau măcar a fost reînnoită de ei. Tabelele nominale cu călugării sau cu numărul schiturilor noastre de la Locurile Sfinte sînt urmate de acelea privitoare la situația de la Muntele Athos. P. Cuv. Ieromonah Ioanichie Bălan se dovedește de asemenea un cercetător al bibliotecilor din minăstirile vizitate. Din anumite arhive și-a scos chiar copii, deși nu indică măcar cîteva titluri din manuscrisele nestudiate de la Ierusalim sau de la Prodromul. Totuși notațiile sale de călător au darul să sugereze eventuale subiecte de cercetat. Acestea ar putea fi: *Ctitoriile lui Petru Rareș la Athos*, *Monahul Cezar Daponte, Nectarie — «privighetoarea Sfîntului Munte»*, *Biblioteca românească a Prodromului*, *Școala românească de psaltichie din Athos* etc.

Partea a IV-a a cărții se intitulează:

Alte locuri sfinte. În ea sînt descrise, mai întîi, stările trăirii duhovnicești a pelerinului la minăstirile din jurul Tesalonicului și ale Atenei. Din aceste notații impresionează evidențierea tradiției bizantine de penetrație a ideilor creștine cu formele locale ale societății de aslăzi. Astfel sărbătoarea națională a Greciei este la 25 martie (Buna Vestire). Cel de al doilea hram național al ei, mai ales pentru credincioșii din nordul țării, îl constituie ziua Sfîntului Marelui Mucenic Dimitrie, Izvoritorul de Mir. Cu acest prilej, icoana Maicii Domnului făcătoare de minuni, numită «Axion estin», se aduce din Sfîntul Munte, unde nu pot pătrunde femeile, în orașul Tesalonic. Ca și în cazul procesiunii din Bethleem, de la praznicul Crăciunului, fanfara militară, onorurile autorităților civile și sirenele vapoarelor completează în mod sublim psalmodierea multimilor de clerici în odăjdii și a sutelor de mii de credincioși cu luminări aprinse în mini. De notat că, deși în carte se afirmă că Sfîntul Dimitrie a fost tribun, totuși mozaicul din veacul al VI-lea pe care ea îl reproduce îl înfățișează sub formă de diacon, îmbrăcat în veșminte bizantine de epocă.

Insula Eghina din largul mării Peloponezului impresionează de asemenea prin cele 365 de biserici, după zilele anului, cu care este inzestrată.

Ultima parte a cărții arată trăirea pelerinului ortodox în timpul vizitării Romei, «orașul catacombelor și al martirilor». Descrierea marilor vestigii ale trecutului îndepărtat, îndeosebi a catacombei Sfîntului Calist și a celeia a Martirului Sebastian, amintesc de istoria comună odinioară Răsăritului și Apusului. Cu acest simțămînt puternic în suflet, autorul face reflecții despre mucenicii dunăreni ajuși la Dumnezeu prin sfinșirea fiarelor din circuirea vechii capitale. Este regretabil totuși că în peregrinările sale pe lîngă Palatinul, situat în Forul imperial, călătorul nu a întîlnit și amintirea unui înaintaș al său din veacul al VI-lea. În epoca aceea, Cuviosul Dionisie Smeritul (Exiguul) a fost secretarul a zece papi și mintea cea mai dotată în contemplarea și în expunerea teologică a Adevărului mintuitor. Ni se pare de asemenea o lipsă că, în cazul Cuviosului Ieremia Valahul, autorul nu reliefează suficient temeliile credinței ortodoxe și dorul reverderii mormîntului Sfîntului Ioan cel Nou de la Suceava copilăriei sale pe care le-a purtat neconținut în suflet.

În ciuda ignorării sistematice pe care uneori Apusul creștin o practică față de

existența Ortodoxiei în Locurile Sfinte, peregrinul este animat de un ecumenism robust. Atitudinea aceasta este cerută și de altă realitate aghiorită, într-un fel tendențioasă și mistificatoare. «Nu departe de sediul episcopal, — ni se explică, — anglicanii și-au improvizat într-o grădină mare un alt «Mormint» al lui Hristos și o nouă «Golgotă», susținând că acolo ar fi pățimit Domnul, iar nu pe «muntele cu acest nume, unde se închină toți pelerinii lumii creștine» (p. 254).

În scopul evidențierii unei coexistențe armonioase se amintește un obicei liturgic de mult statornicit la Sfântul Mormint. Este vorba de căditul de la începutul slujbelor, rit care durează zece minute. Întii încep grecii, după care urmează armenii și apoi copții. Ca unii care și-au accentuat prezența acolo abia în veacul al XII-lea, catolicii tâmliază numai în fața capelei lor.

Pe muntele Sionului, la mormintul Proorocului David și pe vârful muntelui Sinai se întîlnesc de asemenea cele trei religii monoteiste ale lumii. «Și iudeul și arabul și creștinul, toți suspină după lumină, după cer, după Dumnezeu-Creatorul. Și unii și alții urcăm și coborim în căutarea mîntuirii. Și unii și alții cinstim Tablele Legii. Dar în împărăția cerurilor nimeni nu poate ajunge fără Hristos, Mîntuitorul lumii. El este Calea, Adevărul și Viața» (p. 301).

Cu referire la alt context istoric și confesional, Părintele Ioanichie reflectează: «Astăzi, ambii sfinți ierarhi: Spiridon și Nicolae stau de strajă la cele două țărături ale mării Adriatice. Amîndoi marii ierarhi stau de veghe, ca doi mijlocitori, între hotarul celor două Biserici, Ortodoxă și Romano-Catolică. Amîndoi se roagă împreună, unul cu fața către celălalt, pentru unirea ambelor Biserici și pentru înfrățirea tuturor creștinilor, în numele dragostei și al Evangheliei lui Hristos (...). Cu adevărat, o neînțeleasă taină dumnezeiască se săvîrșește cu acești doi mari ierarhi ai Bisericii lui Hristos. Din cauza ocupației otomane amîndoi au fost strămutați din patria lor. Sfîntul Nicolae veghează de nouă secole la tărîmul Italiei, cu fața spre Răsărit. Iar Sfîntul Spiridon veghează de peste cinci secole la tărîmul Greciei cu fața spre Apus. Iar între ei, între aceste două țări și lumi se întinde liniștită și binevoitoare marea Adriatică» (p. 536).

Pelerinul care se adîncește în rugăciune lîngă Mormintul lui Iisus Hristos

observă fără greutate că toate mulțimile închinătorilor de acolo caută ceva. Cum arată notațiile sale, nici membrii grupului din care a făcut parte Ieromonahul Ioanichie Bălan nu s-au dus la Ierusalim ca turiști. Ei participau regulat la serviciul liturgic aghioritic, se închinau la icoanele deosebite întîlnite, se spovedeau și se împărțeau cu Sfintele Taine. Cu *Noul Testament* în mînă, vizitau. În multe cazuri, redarea textului evanghelic precede explicațiile ghizilor și meditația închinătorului. Dintre atîtea gînduri ivite din vizionarea locurilor călcate de cete de prooroci, de apostoli și de monahi, slăvirea lui Dumnezeu nu lipsește niciodată. Adăugată la evidența realităților istorico-arheologice, adîncirea sensului textului biblic reușește să se ridice pînă la înțelegerea și la postularea tainelor Providenței. Totuși amărăciunea că prezentul din lumea credinței nu-și menține linia continuă la care ne-am aștepta mustește în această reflecție nu de puține ori. Ba, în fața comorilor Sfîntului Munte, scriitorul se întreabă ce ar însemna lumea secularizată de astăzi fără apostolatul lor de rugăciune și slujire. Unind spiritualitatea cu istoria, cu liturgica sau cu etnografia, el trece totul prin prisma meditației și a trăirii personale. De data aceasta, alături de învățatul doritor să vadă aievea oameni și locuri contemplate îndelung pe paginile albumelor, a stat sigur un ucenic al autorului Urmării lui Hristos. Pe lîngă glasul atîtor prooroci și pelerini pe care l-a ascultat, volumul *Scrisori către Simtoroza, În Pămîntul tîgăduinței* al lui Gala Galaction i-ar fi putut întregi meditația asupra evenimentelor vechitamentare. Dar și așa, gînduri precum paralela dintre Ioan și Iuda la Cina cea de Taină pot fi folosite cu mare succes ca meditație sau ca lectură pioasă în biserică.

În atmosfera de liniște și de satisfacții duhovnicești în fața trecutului ecumenic de credință retrăit, autorul călătorește nedespărțit de dragostea față de cei de acasă. Iată mărturiile lui în legătură cu vizitarea foșorului Cinei celei de Taină din Ierusalim: «Ne rugăm pentru tot poporul și neamul nostru românesc. Ne rugăm pentru cei care liturghisesc și ne hrănesc din Pîinea Vieții. Ne rugăm pentru cei care se jertfesc să avem și să mincăm pîine cu pace și binecuvîntare. Ne rugăm pentru frații noștri, care ară și lucrează pămîntul cu sudoare. Ne rugăm pentru cei care păstoresc suflete, ca să aibă dragoste de turmă și putere în cuvînt. Ne rugăm pentru cei care suferă în spitale, pentru cei bolnavi la trup și la

suflet, ca să dobîndească mai multă credință și răbdare în necazurile vieții» (p. 78). În această înălțătoare comuniune în rugăciune și dragoste, evenimentele rememorate își dezvăluie rezonanța lor în creștinismul românesc. Așa se explică precizarea că muntele Ceahlău este al doilea munte în lume cu hram. Primul loc îl ocupă de aproape zece secole Athosul.

La rîndul lor, cei plecați de mult dintre noi comunică hagiilor români dorul lor de patrie care-i bîntuie. «Iar cînd aude că vin închinători din țară, citim în carte, părintele Ioanichie sună toate clopotele și le iese înainte la poartă cu bucurie în suflet și cu lacrimi în ochi» (p. 213). În alt loc, se arată psihologia călugărului instrăinat de nevolnicele împrejurări ale istoriei și ispitele care îl pot încerca: «străinătatea pe pămînt este grea și îți trebuie multă smerenie și răbdare să poți duce crucea aceasta». După o viață întreagă petrecută printre străini, unul dintre cei mulți este convins că «românii sînt creștini buni, blînzi și smeriți» (p. 323).

Lucrarea instruește pe cititor și în privința întrebărilor pastorale ortodoxe contemporane, pe lîngă problemele istorico-arheologice și ale meditației pe care le cuprinde. Din această perspectivă, ea este ca o adiere de oază peste un spațiu în care pustiul înaintează. Bineînțeles că meditația pelerinului se mulează pe scările societății creștine contemporane. Este vizată mai întîi debilitatea credinței, apoi cinstirea idolului banilor, ca și alipirea cu trupul și cu inima de plăcerile de tot felul. Altă dată este vestejită atitudinea acelor care invocă deșarte argumente și împrejurări pentru amînarea pocăinței.

Călătoria spre Samaria, prin satul Rama de altădată, prilejuiește închinătorului reflecții asupra atitudinii mamelor de atunci în comparație cu a celor de astăzi. «Acelea se rugau să le dăruiască Dumnezeu copii și acestea se roagă la oameni să le ucidă copiii, să le ia posibilitatea și cîntea de a fi mame!» (p. 107). Gîndurile de față se continuă bineînțeles cu meditația asupra idealului părinților și copiilor, a necesității educării creștine a lor îndeosebi.

Călugării îmbunătățiți de la Athos întreprind călătorii misionare prin eparhii, după cum se propune ca profeții de enorie să vină din cînd în cînd la Sfîntul Munte, pentru schimburi duhovnicești și împreună-creștere lăuntrică. Acestea sînt citeva din soluțiile pastoralei grecești de astăzi care poate sînt cerute de realități și condiții bisericesti locale specifice. Deși au-

torul prețuiește mult astfel de răspunsuri, ele sînt discutabile pentru cel puțin două motive mai importante. Mai întîi, acestea nu țin seama intru totul de rostul profețiilor de mir și de existența parohiilor ca celule de bază ale activității pastorale. Un duhovnic de la mănăstirea Ivruio se exprimă direct: «Nu lăsați pe credincioși singuri că nu are cine îi învîța voia lui Dumnezeu» (p. 413). Ideea aceasta maximalistă, de existență doar a monahilor și a credincioșilor, se citește și pe altă pagină în legătură cu pravila de la mănăstire: «Apoi faceți-vă datoria față de credincioși. Nu-i lăsați singuri, nici nu-i muștrați cu asprime. Ci ajutați-i cu blîndețe și răbdare că avem un popor smerit și blînd și ușor se întoarce la pocăință, numai să aibă cine îl învîța» (p. 425). Intervenția monahilor în rosturile pastorale ale parohiei, în al doilea rînd, plasează problema ierarhiei într-un fel de mit și de discriminare, cu urmări nefavorabile și greu de combătut în cazul preotului de mir cotidian, cu calitățile și cu scăderile lui.

Ideea «unui monahism misionar» vehiculată în carte ni se pare o apariție modernă în peisajul nostru bisericesc. Ea se înrudește cu inițiativa catolică medievală a ordinelor cerșetoare și nu-i lipsește decît dispensa papală. După cum opinează și venerabilul teolog și sihastru Teoclit Dionisiu, după rînduială patristică, «numai ieromonahii trebuie să dea sfaturi» (p. 468). Și cel interviuevat continuă în scop programatic, fixînd locul monahismului în Biserică, precum și raportul lui cu mirenii: «Să avem mai întîi o viață curată, înaltă, plină de fapte bune, că viața aleasă este o predică vie pentru fiecare. Apoi să-i ajutăm și cu cuvinte de învățătură, cu dreaptă-socoteală și cu dragoste». Poziția aceasta concordă cu concepția P. Cuv. Arhim. Cleopa Ilie: «Să nu ne nevoim în monahism numai pentru noi. Trebuie să ajutăm, după putere, și la mîntuirea celor din jurul nostru, prin rugăciune, prin sfătuire, prin cărți folositoare de suflet și prin exemplul vieții noastre» (p. 381). Insistînd asupra întrebării despre idealul monahal de astăzi, împărțit între năzuința înduhovnicirii și activismul exterior, ieroschimonalul atonit Spiridon conchide: «Monahii trebuie mai întîi să se sfințească pe ei și să scoată din ei gîndurile rele care formează rădăcina păcatelor și pe urmă să aperse dreapta-credință și să ajute oamenii pe calea mîntuirii» (p. 462). «Avem datoria să apărăm credința ortodoxă cu toată făria, mai întîi printr-o viață cu-

rată, sfântă, apoi prin rugăciune, slujbe frumoase și deasă spovedanie. La urmă, prin predică, prin sfaturi și cărți bune» (p. 323). Aceasta este părerea egumenului Iuvenalie al Mănăstirii Rait din Sinai. Ca o pecetluire a lucrării autorului român, marele dogmatist și ascet sîrb, Arhiman-dritul Iustin Popovici, face următoarea constatare și recomandare: «Mă îndoiesc dacă mai sînt astăzi călugări și mireni care practică Rugăciunea lui Iisus. Monahii de azi s-au îndepărtat de rugăciune, de adevărată trăire duhovnicească. Or, Biserica Ortodoxă are nevoie de un monahism spiritual, de rugăciune, nu de un monahism social» (p. 552).

Privite după criteriul doctrinar, unele afirmații ale cărții se cer reformulate sub raport istorico-dogmatic: «cinci din cele șapte Sfinte Taine» (p. 231) au fost întemeiate de Mîntuitorul; «raiul și iadul s-au împăcat prin învierea lui Hristos» (p. 46) «la început se dădea harul fără nevoie și osteneală personală, cum a fost la prooroci și apostoli» (p. 467). Dacă Sfîntul Iacob, ruda Domnului, nu este «feciorul dreptului Iosif», ci al Mariei — verișoara Maicii Domnului, Cuviosul Grigorie Decapoliul nu era originar din Palestina. O lucrare aghiografică românească recentă arată că cel din urmă «s-a născut la Irinopolis, oraș în Decapolea Isauriei Asiei Mici, către anii 780—790» († Damaschin Coravu Severineanul, în *Sfinți români și apărători ai Legii strămoșești*, București, 1987, p. 249). Mahomedanismul nu este o «confesiune», ci o religie, iar dintre patriarhile de origine apostolică singură aceea de la Constantinopol este «ecumenică». De asemenea, numai cu un mare efort de imaginație se poate admite un «rit copt-ortodox» (p. 57) sau «o mică lavră cu viață de obște cu un sobor de 30 de călugări» (p. 437). Fascicola cu proce-siunile ortodoxe în Palestina biblică se repetă, din neatenția tipografiei, iar cita-tul latin de la p. 169 este greșit tradus.

În comparație cu volumele precedente ale autorului, ilustrațiile din cel de față sînt colorate. Totuși o reproducere după «Axion estin» «cea mai prețioasă icoană miraculoasă din Athos» (p. 362), se impune cu adevărat; tot așa era nevoie de o hartă generală a Țării Sfinte din anti-chitate. Pentru acestea, și de asemenea pentru reproducerile altor monumente descrise: mormîntul Maicii Domnului, mormîntul lui Lazăr, opririle Drumului Crucii, foisorul Cinei celei de Taină, ruinele Cezareei Palestinei, rămîn de consultat vechile lucrări românești de popularizare. Ne gîndim la V. Mestugean, *Ierusalim*, București, 1914; Pr. Iosif Trifa, *Pe urmele Mîntuitorului*, Sibiu, 1927; Pr. Dr. T. Negoiaș, *Cunoști tu Țara Sfîntă?*, București, 1944.

Cu dragostea față de trecutul Bisericii Ortodoxe, cu ochiul deschis la realitățile și posibilitățile ei în lumea nouă, P. Cuv. Ioanichie Bălan a scris această carte care se adresează sensibilității religioase de astăzi. Apariția ei remediază o lipsă de mult simțită literatura de hagialic. Autorul a călătorit cu emoție sfîntă pe urmele pașilor Mîntuitorului și ale adepților Săi de aproape două milenii. A căutat urmările binefăcătoare ale învățăturii Sale în istorie, apreciîndu-le — deschis și sincer — intensitatea în conștiința contemporană. Totodată el s-a arătat sensibil și la nevoița și la dărnicia voievozilor români de solidaritate creștină ecumenică. O dată cu această evlavie pentru vrednicia stră-bunilor, volumul *Mărturii românești la Locurile Sfinte* comunică și impresia puternică a unei universalități și solidarități ortodoxe a diferitelor națiuni: greci, arabi, români, slavii — anevoie de evidențiat cu alte mijloace intelectuale în sensibilitatea societății moderne.

Pr. GHEORGHE I. DRĂGULIN

NOUTĂȚI EDITORIALE

Sf. Ioan Gură de Aur, Omilii la Facere (I).

Sf. Atanasie cel Mare, Scrieri (partea a II-a). Epistole. Viața Sf. Antonie cel Mare.

Eusebiu de Cezareea, Scrieri (partea I). Istoria bisericească. Martirii din Palestina.

Octoih Mic (Catavasier).

Centenarul autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române.

